

אקימידע

מדריך מידע, זכויות ושירותים לאדם
עם מוגבלות שכלית התפתחותית
ולבני משפחתו

אקימידע

מדריך מידע, זכויות ושירותים לאדם עם
מוגבלות שכלית התפתחותית ולבני משפחתו

כתבה: עו"ד שרונה מזרחי

מחלקת סנגור משפטי ומיצוי
זכויות - אקים ישראל

ניהול ועריכה: עו"ד נועה בן צבי

מנהלת מחלקת סנגור משפטי
ומיצוי זכויות - אקים ישראל

עריכה לשונית: ליאורה רובינשטיין

עיצוב גרפי: שושי בוק

דפוס: קובי רן

תודות:

לד"ר חיה עמינדב - פסיכולוגית
שיקומית מומחית בכירה, לשעבר
סמנכ"לית בכירה ומנהלת האגף
לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית במשרד הרווחה
והשירותים החברתיים, על כתיבת
הפרק 'מהי מוגבלות שכלית
התפתחותית'.

לעו"ד שירלי גלאור - על שותפות
בכתיבת המהדורות הקודמות של
המדריך 'אקימידע'.

כל הזכויות שמורות לעמותת
אקים ישראל - אגודה לאומית
לקימום אנשים עם מוגבלות שכלית
התפתחותית בישראל (ע"ר)
תל אביב 2016

דבר אקים ישראל

חברים יקרים,

הדבר החשוב והבסיסי ביותר שאנו כחברה צריכים ויכולים לתת לאנשים עם מוגבלות שכלית ולבני משפחותיהם התומכים בהם ומלווים אותם יום יום, הוא מידע. מעבר למאבק על זכויות וחקיקה שאקים מובילה, מעבר לתמיכה ולחיבוק האנשים והמשפחות בקבוצת השווים שלהם בסניפי אקים ברחבי הארץ, ומעבר להטמעת ערכי הבחירה החופשית (self advocacy) וההכללה (inclusion) של אנשים עם מוגבלות שכלית בחברה בכל תחומי חייהם (בתעסוקה בשוק החופשי, בדיור בקהילה, בגיוס לצה"ל ושירות לאומי ועוד), זהו השער הראשוני שכל משפחה צריכה לעבור דרכו מראשית התמודדותה ובמעלה הדרך, על מנת לדעת מה הן זכויותיה, מהן האפשרויות, מהי המדיניות ומה השירותים הקיימים.

באקיימידע תמצאו את מרבית המידע שאתם נזקקים לו על מנת שהאדם עם המוגבלות השכלית שבו אתם תומכים יכול להסתייע. בעולם הדינמי בו אנו חיים ובשל העובדה שהזכויות מתעדכנות מפעם לפעם, מידע זה יעודכן כל העת באינטרנט באתר אקים ישראל www.akim.org.il.

אנו באקים מאמינים בשונות כיתרון, ברב גוניות כסגולה. חברה שתדע לקבל את כל חלקיה כשווים בין שווים, חברה שתבין שכל אדם נברא בצלם ויש לכבדו, תהיה חברה חזקה יותר. **חברה מכלילה היא חברה חזקה.**

אנו מאחלים לכולנו שיקויים בנו חזון אקים: "לעשות את החברה הישראלית מקום טוב יותר לאנשים עם מוגבלות שכלית ולבני משפחותיהם: חברה מכבדת, חמה ומקבלת, המאפשרת מימוש עצמי מתוך הכרה בשונות ומחויבות לשוויון הזדמנויות".

אנו מבקשים להודות למחלקת סנגור משפטי ומיצוי זכויות באקים: לעו"ד שרונה מזרחי שכתבה מדריך זה ולעו"ד נועה בן צבי על הניהול והעריכה.

בברכה חמה,

סיגל פרץ יהלומי

מנכ"לית אקים ישראל

אלוף (במיל.) עמי אילון

יו"ר אקים ישראל

תוכן עניינים

1. מבוא.....9
2. אקים ישראל - אגודה לאומית לקימום אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בישראל (ע"ר).....10
 - 2.1 אקים - ארגון ממוקד אדם.....10
 - 2.2 מערך הסנגור.....12
 - 2.3 מערך השירותים.....14
 - 2.4 סניפי אקים ומוקדי פעילות ברחבי הארץ.....15
3. הורים למען הורים - קו סיוע, תמיכה ומידע של עמותת אקים ישראל...18
4. משרד הרווחה ומדיניות הטיפול באדם עם מוגבלות שכלית.....19
5. האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות.....23
6. מהי מוגבלות שכלית התפתחותית.....26
7. אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית.....32
 - 7.1 כיצד מאבחנים אדם כאדם עם מוגבלות שכלית?.....32
 - 7.2 ועדת אבחון חוזרת.....36
 - 7.3 אבחון בהליך פלילי.....37
8. קצבאות וגמלאות מהמוסד לביטוח לאומי.....38
 - 8.1 גמלת ילד נכה.....38
 - 8.2 קצבת נכות כללית.....45
 - 8.3 קצבה לשירותים מיוחדים.....50
 - 8.4 גמלת ניידות.....54
 - 8.5 כרטיס נכה בינלאומי.....68
9. טיפול בפעוטות עד גיל 3.....70
 - 9.1 מעונות יום שיקומיים.....70

9.2. שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים במעונות יום ובמשפחתונים רגילים.....72

10. חינוך עד גיל 21 74

- 10.1 הפניה לחינוך המיוחד באמצעות ועדת השמה.....74
- 10.2 רישום למסגרת חינוך מיוחד ללא ועדת השמה.....78
- 10.3 שיבוץ תלמידים במסגרות החינוך המיוחד.....79
- 10.4 תוכנית לימודים אישית בחינוך המיוחד.....80
- 10.5 שירותים פארא-רפואיים לתלמידים במסגרות החינוך המיוחד.....81
- 10.6 שילוב ילד עם צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל.....82
- 10.7 תוכנית השילוב - יישום המלצות ועדת דורנר.....87
- 10.8 שעות הלימודים במסגרות החינוך המיוחד והארכת שנת הלימודים.....88
- 10.9 הארכת מסגרת הלימודים (מועדונית).....90
- 10.10 הסעה וליווי ממקום המגורים למסגרת החינוך וממנה.....91

11. אפטרופסות מעל גיל 18 95

- 11.1 מהי אפטרופסות?.....96
- 11.2 כיצד ממנים אפטרופוס?.....97
- 11.3 מהם תפקידיו של האפטרופוס?.....99
- 11.4 חובת הדיווח לאפטרופוס הכללי במשרד המשפטים.....101
- 11.5 סיום תפקידו של האפטרופוס.....104
- 11.6 עמותת 'אקים לאפטרופסות'.....105

12. צוואות, ירושות ועיזבונות..... 107

- 12.1 אדם עם מוגבלות שכלית כמוריש.....107
- 12.2 אדם עם מוגבלות שכלית כירש.....108

13. תעסוקה ומסגרות יום לגילאי 21+ 110

- 13.1 חובתה של המדינה לספק מסגרת יום תעסוקתית.....110
- 13.2 מרכז יום טיפולי/סיעודי.....112
- 13.3 מע"ש - מפעל עבודה שיקומי ותעסוקה נתמכת.....113
- 13.4 עבודה מוגנת במע"ש תעשייתי.....115

- 13.5 . הסעה וליזוי למע"ש, מע"ש תעשייתי ולמרכז יום טיפולי/סיעודי 116
- 13.6 . שילוב תעסוקתי בשוק העבודה החופשי..... 117
- 13.7 . תוכנית 'שווים במדים' בצבא ההגנה לישראל 127
- 13.8 . שירות לאומי אזרחי..... 129
- 13.9 . קורסים ולימודים אקדמיים לאנשים עם מוגבלות שכלית..... 130

14. מסגרות דיור תומך..... 132

- 14.1 . סוגי המגורים מחוץ לבית המשפחה..... 133
- 14.2 . התהליך לקראת יציאה למסגרת דיור תומך..... 134
- 14.3 . מהן הזכויות והחובות במסגרת דיור תומך?..... 136
- 14.4 . הקשר בין ההורים/האפוטרופוסים למסגרת הדיור..... 139
- 14.5 . תשלום עבור המגורים במסגרת הדיור..... 140
- 14.6 . מהם השינויים בקצבאות ובגמלאות של הביטוח הלאומי עם המעבר למסגרת דיור תומך?..... 141
- 14.7 . מעבר ממסגרת דיור אחת למסגרת דיור אחרת..... 141

15. תמיכות והטבות לאדם עם מוגבלות שכלית המתגורר

בבית המשפחה..... 143

- 15.1 . נופשונים..... 143
- 15.2 . חינוך חברתי מיני..... 147
- 15.3 . שירותים תומכים..... 148
- 15.4 . העסקת עובד סיעודי זר..... 153

16. זכאות להנחות ולפטורים במוסדות שונים..... 157

- 16.1 . הנחה בתשלומי ארנונה..... 157
- 16.2 . הטבה בתעריפי המים..... 158
- 16.3 . הנחה בתשלומי חשמל..... 159
- 16.4 . הנחה ב'בזק'..... 160
- 16.5 . הנחה במס רכישה..... 162
- 16.6 . הנחה בתחבורה הציבורית..... 164
- 16.7 . פטור מהמתנה בתור..... 165

- 16.8 פטור מתשלום דמי כניסה עבור מלווה..... 166
- 16.9 פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי..... 167
- 16.10 פטור מתשלום עבור אגרת רופא מקצועי ואגרת ביקור במכונים
ובמרפאות חוץ..... 168

17. חניית נכה ואגרת רישוי מופחתת..... 169

- 17.1 תג חניה לנכה..... 169
- 17.2 סימון אזור חניה לנכה..... 172
- 17.3 פטור מאגרת רישוי רכב (אגרת רישוי מופחתת)..... 172

18. הטבות במס הכנסה..... 175

- 18.1 זיכוי במס הכנסה להורים לאדם עם מוגבלות שכלית..... 175
- 18.2 זיכוי במס הכנסה כאשר הילד גר במסגרת דיור תומך..... 177

19. היעדרות ממקום עבודה לצורך השגחה, ליווי או טיפול באדם עם מוגבלות..... 179

20. זכויות בנושא רפואה ובריאות..... 181

- 20.1 סל השירותים הניתן על ידי קופות החולים בתחום התפתחות הילד... 181
- 20.2 רפואת שיניים..... 184
- 20.3 מכשירי שיקום וניידות..... 189
- 20.4 הרפורמה בשירותי בריאות הנפש..... 194

21. סיוע בשיכון ובתנאי דיור..... 198

- 21.1 הלוואה לרכישת דירה..... 198
- 21.2 סיוע במימון שכר דירה..... 200
- 21.3 סיוע להתאמת תנאי דיור למוגבלים בתנועה..... 202

22. נגישות..... 205

- 22.1 הנגשה והתאמה..... 205
- 22.2 סמל נגישות לאנשים עם מוגבלות שאינה נראית (שכלית, נפשית,
תקשורתית ולקויות למידה)..... 209

210מכון אקים להנגשה קוגניטיבית. 22.3

211 מועדונים חברתיים 23

213חקירה ועדות של אנשים עם מוגבלות שכלית. 24

213 הליך החקירה. 24.1

215 הליך מתן העדות. 24.2

217 עמותות וקרנות המעניקות שירותים וסיוע כספי. 25

217 קרן אקים 25.1

219 וראייטי 25.2

220 איל"ן - איגוד ישראלי לילדים נפגעים (ע"ר). 25.3

1

מבוא

אקים ישראל רואה חשיבות רבה בהדרכתם של האדם עם המוגבלות השכלית ובני משפחתו, בדבר הזכויות והשירותים הקיימים למענם.

מדריך זה כולל מידע מקיף ומפורט על הזכויות והשירותים שאנשים עם מוגבלות שכלית ובני משפחותיהם זכאים להם, הן במשרדי הממשלה והן במוסדות הציבור, ומנחה אותם כיצד לפנות, ואל מי ואילו מסמכים לצרף.

כדי לאפשר שימוש נכון ויעיל במידע הניתן במדריך זה, יש להדגיש מספר דברים:

1. מדריך זה אינו הנוסח המלא והמחייב של החוקים וההוראות. הוא נועד לסייע ולפשט את העובדות, אך יש לבדוק כל מקרה לגופו עם המשרדים והמוסדות הנוגעים בדבר.
 2. אין בכתוב במדריך משום המלצה או הנחיה לנהוג בדרך כלשהי.
 3. למרות המאמצים הרבים שהושקעו לצורך עדכון המידע עד לזמן הדפסת המדריך, יתכנו שינויים ועדכונים שעדיין לא מופיעים בו.
- אם יש מידע נוסף שחסר במדריך זה, והייתם מעוניינים להוסיפו למדריך, נשמח בעם תעדכנו אותנו ונעשה כמיטב יכולתנו לעדכן את המדריך בהתאם.
- ניתן לקבל את המדריך בחינם במשרדי אקים ישראל או בסניפי אקים ברחבי הארץ.

אקים ישראל - רחוב פנחס רוזן 69, תל אביב 69410
טלפון: 03-7662222 | פקס: 03-6470055
www.akim.org.il

כל האמור במדריך זה מתייחס לאנשים משני המינים.

2

אקים ישראל - אגודה לאומית לקימום אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בישראל (ע"ר)

אקים ישראל הוא ארגון ארצי של הורים ושל אנשים עם מוגבלות שכלית בישראל הפועל כ'ארגון ממוקד אדם', אשר מייצג אנשים עם מוגבלות שכלית ואת משפחותיהם, תוך שמירה על כבוד האדם עם המוגבלות השכלית, על זכויותיו ועל חירותו.

הארגון נוסד בשנת 1951 ופועל למיצוי זכויותיהם, לקידום שיפור איכות חייהם ורווחתם של כ-34,500 אנשים עם מוגבלות שכלית ומשפחותיהם באמצעות סנגור משפטי וסנגור קהילתי. הארגון פועל להכללה (inclusion) של אנשים עם מוגבלות שכלית בקהילה, להעצמה של האנשים לסנגור עצמי ולשילובם כחלק מהחברה.

בהתאם לחזונו מקדם הארגון הטמעת עמדות חיוביות כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית. ומבצע זאת באמצעות מטה אקים, ובאמצעות 64 סניפים ומוקדי פעילות הפרוסים ב-82 ישובים ברחבי הארץ במגזר היהודי ובמגזר הערבי, שאותם מנהלים הורים ומתנדבים.

אקים - ארגון ממוקד אדם

אקים - ארגון ממוקד אדם

בשנים האחרונות החל תהליך הטמעת תפיסת העולם של אקים כ'ארגון ממוקד אדם' (PCO - person Centered Organization). המשמעות היא ארגון המייצג את האנשים עם המוגבלות השכלית ואת משפחותיהם ואשר פועל מנקודת מבטו של האדם עם המוגבלות השכלית. פעילות זו שמה דגש על כבוד האדם וחירותו ועל זכותו לנהל את חייו בעצמו, דרך תהליך של קבלת תמיכה מתאימה והכללתו בקהילה.

זהו מעבר מהגישה 'הפטרנליסטית' המגוננת על האדם, ולעיתים מגבילה את צעדיו,

לגישה של 'זכויות האדם' המעניקה לו חירויות פרט לקבלת החלטות (תוך קבלת תמיכה) ולניהול חייו האישיים, תקציבו האישי וכיוצ"ב.

תכנון ממוקד אדם (PCP – person centered planning) הוא דרך להגשמת תפיסת עולם השמה את רצונותיו, את שאיפותיו, את צרכיו ואת חלומותיו של האדם עם המוגבלות השכלית במרכז. מוקד הגישה הוא תהליך של תכנון אישי לכל אדם (Tailor Made – "תפירת חליפה אישית"), המבוסס על העצמה עצמית. במרכז עומדת האמונה כי האדם עצמו והיקרים לו, המכירים אותו היטב, רשאים להגדיר את הכיוונים של חייו ללא תלות וללא זיקה במערכות ובשירותים הקיימים למענו.

גישה זו הביאה במהלך השנים האחרונות לפיתוח "ארגז כלים" של שיטות ושל משאבים, המאפשרים לאנשים עם מוגבלות לבחור בעצמם את הדרכים שלהם להצלחה בתחומי חיים שונים.

משנים גישה:

הכוח עובר מהמערכת לאדם עצמו - תפיסה זו מובילה להכללה של האדם כחבר בעל ערך בקהילה ובחברה וראייתו כבעל זכות לאיכות חיים ולכבוד עצמי.

ההנחות המנחות את אקים בתכנון ממוקד אדם

- ככל האנשים, לאנשים עם מוגבלות שכלית יש צרכים בסיסיים ורצונות אישיים: אוטונומיה ועצמאות, אינדיבידואליות, אהבה וקבלה במשפחה ובקהילה, יציבות והמשכיות, צמיחה ולימוד, מעמד בקהילה, הגנה על זכויות אדם ועל כבוד האדם.
- המוגבלות ורמת התפקוד רלוונטיים רק כאשר הם מקשים על הגשמת הצרכים של אותו אדם.

- התמיכה והסיוע בהגשמת הצרכים והרצונות של האדם יכולים לבוא לידי ביטוי בצורות שונות. יש למצוא את הדרך ההולמת ביותר שתביא לשיפור באיכות חייו של האדם, באמצעות שיתוף פעולה עם כל רשתות התמיכה "הטבעיות" של האדם - משפחה, חברים, שכנים, חברים לעבודה, ארגוני סגור ועוד.

קבוצות מסנגרים עצמיים - כחלק מהתפיסה החדשה, לפיה אקים הינו ארגון שבו האנשים עם המוגבלות השכלית מייצגים את עצמם ולא מיוצגים רק באמצעות משפחותיהם, הוקמו קבוצות המסנגרים העצמיים. קבוצות אלו מורכבות מאנשים עם מוגבלות שכלית והן פועלות לצד הנהלות סניפי אקים ברחבי הארץ. חברי הקבוצה מקבלים תמיכה ופועלים כמסנגרים עצמיים למען קידום זכויותיהם ולמען שיפור איכות חייהם של האנשים עם המוגבלות השכלית. נוסף על כך, הם פועלים להסברה בקרב בני נוער ובוגרים תושבי ערים כדי שיכירו אותם וידעו לקבל אותם באופן שוויוני.

המסנגרים העצמיים מייצגים את עצמם ואת חבריהם בפורומים רשמיים שונים של משרד הרווחה, של נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, בוועדות הכנסת השונות, בכנסים ובימי עיון ועוד.

בהמשך ייבחרו נציגים מקבוצות אלו והם ישמשו כחברים בהנהלת הסניפים המקומיים ובוועד המנהל הארצי של אקים ישראל.

מערך הסגור שאקים מפעיל

מערך הסגור הייחודי שאקים מפעיל התפתח במשך השנים והוא מופעל כולו מכספי תרומות. מערך זה משפיע באופן ישיר על איכות חייהם של אנשים עם מוגבלות שכלית ושל בני משפחותיהם ברחבי הארץ בדרכים הבאות:

1. **סגור קהילתי** - מרב האנשים עם מוגבלות שכלית ובני משפחותיהם תופסים בפועל את אקים ככתובת המרכזית והמועדפת למימוש צרכיהם וזכויותיהם ברמה היישובית (באמצעות סניף אקים היישובי) וברמה הארצית. אקים מפעילה 64 סניפים ומוקדי פעילות ב-82 ישובים ברחבי הארץ. הסניף משמש עבורם כתובת לקבלת תמיכה ביישוב שלהם ולהצפת בעיות מקומיות. כמו כן הוא משמש לובי מקומי לתיקון ליקויים ופיתוח שירותים חדשים. הנהלות הסניפים מורכבות מבני משפחה לאנשים עם מוגבלות שכלית וממתנדבים, הנבחרים אחת ל-4 שנים. הנהלות מלוות באופן מקצועי ע"י רכזי סגור מרחביים ממטה אקים ישראל.
2. **סגור במסגרות דיור חוץ ביתי** - כארגון הורים אקים הוא הגוף היחיד אשר הקים, מנחה ומלווה ועדי הורים במסגרות דיור לאנשים עם מוגבלות שכלית. נוסף על כך, מלווה אקים את ועד ההורים הארצי ב-62 מעונות פנימייה ומנחה אותו, על מנת לשמור ולסגור על זכויות האנשים המתגוררים במסגרת הדיור.

3. סנגור משפטי, מיצוי זכויות ומרכז מידע - אקים פועל לשמירה, לקידום ולמיצוי זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות שכלית ובני משפחותיהם בכנסת, בבתי המשפט, במשרדי הממשלה וברשויות המקומיות. כמו כן מספק אקים מידע משפטי עדכני במגוון נושאים רלבנטיים לאנשים עם מוגבלות שכלית ומשפחותיהם.
4. הקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלות שכלית בשיתוף המרכז הבינתחומי בהרצליה - אקים מנחה סטודנטים למשפטים בקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלות שכלית במרכז הבינתחומי בהרצליה. היועצת המשפטית באקים ישראל מנהלת את הקליניקה, שבמסגרתה מסייעים הסטודנטים למשפחות במימוש זכויותיהן וזכויות בני המשפחה עם המוגבלות השכלית. כמו כן מסייעים הסטודנטים לאנשים עם מוגבלות שכלית לקבל מידע על זכויותיהם ועל סנגור עצמי באמצעות הדרכה מונגשת.
5. הטמעת עמדות חיוביות כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית - אקים פועל בתחום ההסברה ושיתוף הציבור במטרה להביא לשינוי דעות קדומות בציבור כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית.
6. הפעלת קו תמיכה וסיוע ארצי "הורים למען הורים" - אקים מפעיל קו סיוע בשפה העברית ובשפה הערבית ובו פעילים הורים לאנשים עם מוגבלות שכלית. קו זה מעניק תמיכה רגשית ומידע למשפחות בטלפון: 1-800-399-333.
7. קרו אקים לסיוע כלכלי - אקים מעניק סיוע כלכלי למשפחות הנזקקות לכך (לטיפולם פארא-רפואיים, ציוד, טיפולי שיניים שהמדינה לא מממנת וכד').
8. מדד ההכללה השנתי של אנשים עם מוגבלות שכלית בחברה הישראלית - בשנת 2013 (התשע"ג) אקים ישראל יזמה פיתוחו של מדד הכללה זה הבוחן את השינוי בעמדות הציבור הישראלי ביחס לאנשים עם מוגבלות שכלית מדי שנה, ומדרג את עמדות הציבור הרחב בישראל כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית בנושאים שונים (רגשות ומחשבות ודרכי התנהגות במפגש עם אדם עם מוגבלות שכלית, דעות לגבי יכולותיהם של אנשים עם מוגבלות שכלית, חסמים המונעים שילוב ועוד).
- כמו כן בודק המדד את מידת ההכללה של אנשים עם מוגבלות שכלית בערים במדינת ישראל, תוך התייחסות לשלושה רכיבים מרכזיים:
- הראשון - פיתוח והפעלת רצף שירותים לאנשים עם מוגבלות שכלית בעיר ותמיכה במשפחות.
- השני - שילובם של האנשים עצמם בחינוך, בתעסוקה בשוק החופשי, בהעסקת

עובדים עם מוגבלות שכלית בעירייה, בפנאי במתנ"סים ובמרכזים קהילתיים, בפעילויות בתנועות נוער ובדירור בקהילה.

השלישי - פעילות העיריה למען הטמעת עמדות חיוביות כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית במרחב הציבורי - העירוני בכלל, ובמערכת החינוך בפרט.

בשנת 2016 נוסף לראשונה למדד 'סקר האנשים' - אשר בחן את עמדותיהם של האנשים עם המוגבלות השכלית עצמם. כלומר, האופן שבו הם חשים שאחרים בציבור הרחב תופסים אותם ומתנהגים כלפיהם.

מערך השירותים שאקים מפעיל

מערך השירותים שאותו מפעיל אקים קשור לכל תחומי חייו של האדם עם המוגבלות השכלית: דיור, תעסוקה, מרכז למשפחה, חינוך ופנאי, פעילויות ספורט ואומנות ושירות צבאי. כל זאת בשיתוף פעולה עם משרד הרווחה ועם הרשויות המקומיות הרלבנטיות:

1. דיור בקהילה - דירות, הוסטלים, כולל הוסטלים לגיל השלישי והוסטלים לאנשים במצב סיעודי. כולם ממוקמים בקהילה.
2. תעסוקה - מגוון רחב של מסגרות תעסוקה לאנשים עם מוגבלות שכלית בכל רצף רמות התפקוד, כגון עבודה יחידנית בשוק החופשי, או בקבוצות עבודה בחברות ובמפעלים בשוק החופשי (מע"ש תעשייתי), ובמרכזי יום לאנשים במצב סיעודי.
3. פנאי, תרבות אומנות וספורט - מסגרות ופעילויות תרבות, אומנות, ספורט ופנאי קיימים לאורך שנות פעילות העמותה וכוללים מועדוני פנאי בתוך מתנ"סים עירוניים, פעילות ספורט ואורח חיים בריא, טיולים, קייטנות קיץ לילדים, נופשים, קבוצות תיאטרון, מחול וזמר וחוגי אומנות.
4. בינוי ופיתוח מבנים - אקים בונה, משפץ ומצייד את מסגרות הדיור, התעסוקה והפנאי אשר הוא מפעיל ברחבי הארץ, בשיתוף הקרן לפיתוח שירותים לנכים של המוסד לביטוח לאומי וקרן שלם, תורמים פרטיים ותרומות הציבור..
5. גיוס לצה"ל - הפעלת פרויקט גיוס לצה"ל של אנשים עם מוגבלות שכלית, במעמד של חיילים בשירות צבאי סדיר.

סניפי אקים ומוקדי פעילות ברחבי הארץ

כאמור, אקים פועל להבטיח את מתן השירותים לאנשים עם מוגבלות שכלית ואת איכות השירותים הניתנים בכל מקום ובכל יישוב בהם עולה הצורך בכך. כמו כן אקים פועל לפתח פעילויות ושירותים חדשים ביישובים בהתאם לצרכים הפרטניים של כל יישוב. בפעילות זו שותפים הנהלות הסניפים, רכזי הסנגור המרחביים ומטה אקים.

אקים מפעיל קבוצות הורים ומתנדבים ב-82 יישובים (באמצעות 64 סניפים ומוקדי פעילות, כולל 3 עמותות נלוות) ברחבי הארץ, לפי הפירוט שלהלן:

סניף / מוקד פעילות	היישוב / המועצה	
סניף כפר יאסיף - אבו סנאן	אבו סנאן	1
מוקד פעילות	אופקים	2
סניף יהוד, אור יהודה, סביון	אור יהודה	3
מוקד פעילות	אור עקיבא	4
סניף אזור	אזור	5
סניף אילת	אילת	6
סניף אעבלין	אעבלין	7
סניף אשדוד	אשדוד	8
סניף אשקלון	אשקלון	9
סניף באר טוביה - קרית מלאכי	באר טוביה	10
סניף באר שבע	באר שבע	11
סניף בית ג'אן - פקיעין	בית ג'אן	12
שייך לסניף עפולה - בית שאן - העמקים	בית שאן	13
מוקד פעילות	בית שמש	14
שייך לסניף אלשאגור	בענה	15
מוקד פעילות	בועיינה-נוג'ידאת	16
סניף בת ים	בת ים	17
מוקד פעילות	גבעת שמואל	18
שייך לסניף רמת גן - גבעתיים	גבעתיים	19
סניף גדרה	גדרה	20
מוקד פעילות	גן יבנה	21
סניף דימונה	דימונה	22
שייך לסניף אלשאגור	דיר אל אסד	23
סניף הרצליה	הרצליה	24
עמותה קשורה	חדרה	25

26	חולון	סניף חולון
27	חיפה	עמותה קשורה
28	חצור	שייך לסניף צח"ר - צפת, חצור, ראש פינה
29	טבריה	סניף טבריה
30	טמרה	מוקד פעילות
31	יבנה	סניף יבנה
32	יהוד	סניף יהוד, אור-יהודה סביון
33	יפיע	שייך לסניף נצרת
34	ירושלים	עמותה קשורה
35	כפר יאסיף	סניף כפר יאסיף - אבו סנאן
36	כפר סבא	סניף כפר סבא
37	כרמיאל	סניף כרמיאל
38	לוד	סניף לוד
39	מגדל כרום	שייך לסניף אלשאגור
40	מגדל העמק	סניף מגדל העמק
41	מודיעין מכבים רעות	סניף מודיעין מכבים רעות
42	מודיעין עילית	מוקד פעילות
43	מראר	סניף מראר
44	נהריה	סניף נהריה
45	נחף	שייך לסניף אלשאגור
46	נס ציונה	סניף נס ציונה
47	נצרת	סניף נצרת
48	נצרת עלית	סניף נצרת עלית
49	נתיבות	סניף נתיבות
50	נתניה	סניף נתניה
51	סאגור	שייך לסניף אלשאגור
52	סביון	שייך לסניף יהוד, אור יהודה וסביון
53	סכנין	מוקד פעילות
54	סלמה - מ.א. משגב	סניף סלמה - מ.א. משגב יישובי הבדואים
55	עכו	סניף עכו
56	עפולה	סניף עפולה-בית שאן-העמקים
57	ערב אל נעים	סניף סלמה מ.א. משגב
58	ערד	סניף ערד

59	פקיעין	שייך לסניף בית ג'אן
60	פתח תקווה	סניף פתח תקווה
61	צפת	סניף צח"ר - צפת - חצור-ראש פינה
62	קרית אונו	סניף קרית אונו
63	קרית אתא	סניף קרית
64	קרית ביאליק	סניף קרית
65	קרית גת	סניף קרית גת
66	קרית ים	סניף קרית
67	קרית מוצקין	סניף קרית
68	קרית מלאכי	סניף באר טוביה-קרית מלאכי
69	קרית שמונה - גליל עליון, מבואות החרמון	סניף קרית שמונה
70	ראש העין	סניף ראש העין
71	ראשון לציון	סניף ראשון לציון
72	רהט	מוקד פעילות
73	רחובות	סניף רחובות
74	רמה	שייך לסניף אלשאגור
75	רמלה	סניף רמלה
76	רמת גן	סניף רמת גן - גבעתיים
77	רמת השרון	סניף רמת השרון
78	רעננה	סניף רעננה
79	שדות נגב	מוקד פעילות
80	שדרות	מוקד פעילות
81	שפרעם	סניף שפרעם
82	תל אביב - יפו	סניף תל אביב-יפו

3

"הורים למען הורים"

קו סיוע, תמיכה ומידע של עמותת אקים ישראל

"הורים למען הורים" הוא שירות הנותן סיוע, תמיכה ומידע טלפוני בעזרת הורים מתנדבים ובגיבוי אנשי מקצוע. הקו הוקם בשנת 2002 בעקבות פניות רבות ממשפחות הזקוקות לאוזן קשבת ולסיוע רגשי בהתמודדות היומיומיות הכרוכות בגידול ילד עם צרכים מיוחדים. העיקרון המנחה שירות זה הוא שהורה שהתמודד בעבר ומתמודד גם היום עם האתגר הכרוך בגידול ילד עם צרכים מיוחדים יוכל להבין, להזדהות, להכיל ולסייע להורה הפונה ובכך ייחודו של קו זה. קו הסיוע הוא שירות חנם הפועל בשפה העברית, בשפה הערבית ובשפה הרוסית כדי שמרב הפונים יוכלו להכיר את הזכויות המגיעות להם בשפה המובנת להם ולבקשן.

מתנדבי קו הסיוע מעניקים לכל פונה חיזוק רגשי, עצות המבוססות על ניסיון אישי, מידע והכוונה לגופים ולאנשי מקצוע רלוונטיים. ההורים המתנדבים עוברים סדנת הכנה ייחודית המכשירה אותם להציע את המענה הרגשי והמקצועי הראוי ביותר. נוסף על כך, הם מקבלים הדרכה שוטפת לאורך כל תקופת התנדבותם.

הצוות המקצועי של אקים מלווה את ההורים המתנדבים לאורך כל שעות הפעילות ודואג להעביר את הפניות, במידת הצורך, להמשך טיפולם של גורמים מקצועיים מוסמכים בתוך אקים, כגון המחלקה המשפטית ומחוץ לאקים, כגון צוותים מקצועיים בלשכות הרווחה וכדומה.

בזכות פנייתן של משפחות לקו הסיוע זוהו צרכים אשר הניעו את אקים ישראל להוביל שינויי חקיקה בנושאים שונים. הדבר הביא לשיפור משמעותי בחייהם של אנשים עם מוגבלות שכלית ובני משפחותיהם.

שעות פעילות

למענה בעברית ורוסית ניתן לפנות בין הימים א-ה בין השעות 18:00 - 21:00

למענה בשפה הערבית ניתן לפנות ביום ב' וביום ה' בין השעות 10:00 - 13:00

(במידה ואין מענה ניתן להשאיר הודעה ומתנדבי הקו יחזרו אל הפונה תוך 48 שעות).

קו הסיוע "הורים למען הורים" 1-800-399-333

4

משרד הרווחה ומדיניות הטיפול באדם עם מוגבלות שכלית

משרד הרווחה והשירותים החברתיים הוא המשרד האחראי על הטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית במדינת ישראל, באמצעות **האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית**. האגף קובע את מדיניות הטיפול, את התקציבים המוקצים, את הסטנדרטים לטיפול ובמקביל מפקח על הגופים המטפלים באנשים עם מוגבלות שכלית. מדיניות זו מתבצעת, בין השאר, באמצעות המחלקה לשירותים חברתיים הנמצאת בכל רשות מקומית, ובאמצעות המפקחים הארציים והמחוזיים של משרד הרווחה הפועלים במחוזות השונים: חיפה והצפון, ירושלים, תל אביב, מרכז ודרום.

בדצמבר 2015 מינה מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים ועדה לבחון את היתכנות הקמת מינהל מוגבלויות במשרד, עבור כלל האוכלוסיות המטופלות ע"י האגף למוגבלות שכלית התפתחותית, אגף השיקום והשירות לטיפול באוטיזם.

הרציונל העומד בבסיס הקמת המינהל, בדומה לתפיסה הקיימת ברוב מדינות העולם המערבי, הוא של מתן שירותים לאנשים עם מוגבלות על בסיס תפקודי וההתאמות הנדרשות להם ועל פי תחומי חיים, ולא על פי המודל הרפואי-סוציאלי המתייחס לכל מוגבלות בנפרד (מוגבלות שכלית, אוטיזם, לקויות פיזיות).

משמעות המערך המומלץ הוא חלוקה ל-5 אגפים לפי תחומי פעילות: דיור חוץ ביתי, קהילה, תעסוקה, ממוקד אדם, תקצוב ומינהל, ולא חלוקה לאגפים כפי שקיים כיום, לפי 3 סוגי המוגבלויות האמורות. במועד פרסום מדריך מידע זה נמצאת העבודה במשרד הרווחה, בשיתוף אקים וגורמים רבים נוספים, על מודל ואופן הקמת מינהל המוגבלויות בעיצומה. עדכונים בנושא יפורסמו באתר האינטרנט של אקים המתעדכן כל העת.

שירותי הרווחה

שירותי הרווחה בתחום הטיפול באדם עם מוגבלות שכלית ניתנים לאנשים אשר אובחנו על ידי ועדת האבחון של משרד הרווחה כאנשים עם מוגבלות שכלית:

- ◀ אבחון - מתבצע במרכזי אבחון הפועלים בפריסה ארצית. הצוותים מורכבים מאנשי מקצוע מתחומי העבודה הסוציאלית, הפסיכולוגיה, הפסיכיאטריה והרפואה. תהליך האבחון מאפשר התייחסות לכל המרכיבים המופיעים בהגדרת החוק כקובעים קיומה של מוגבלות שכלית.
- ◀ ועדות אבחון - פועלות מתוקף חוק הסעד (טיפול במפגרים), תשכ"ט (1969). תפקיד הוועדה הוא לקבוע בכל מקרה המובא בפניה, על בסיס חומר הרקע האבחוני והנוסף המוגש לה, האם האדם הוא עם מוגבלות שכלית התפתחותית, ואם כן, לקבל החלטות על דרכי הטיפול בו.
- ◀ על תהליך האבחון ראו בהרחבה בפרק "אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית".

שירותים בקהילה

אלו הן תוכניות ושירותים המציעים מגוון פעילויות ושירותים לאדם עם מוגבלות שכלית הגר בבית המשפחה, החל מלידה ועד לבגרות ולשיבה.

תוכניות ושירותים לילדים מלידה ועד גיל 3

- ◀ מניעת נטישה - משרד הרווחה שוקד על עבודה עם בתי החולים למניעת נטישה של תינוקות עם מוגבלות שכלית בבתי החולים.
- ◀ שילוב פעוטות בתוכנית "מסיכון לסיכוי".
- ◀ מעונות יום שיקומיים - הפעלת 'חוק מעונות יום שיקומיים' המעניק מסגרת טיפולית תומכת לפעוט עם מוגבלות שכלית, הזכאי למעון יום שיקומי.
- ◀ שירותים לגיל הרך - שילוב של פעוטות במשפחתונים רגילים.

תוכניות ושירותים לילדים בגילאי 3-12 לאחר סיום יום הלימודים בביה"ס

- ◀ מסגרת יום שהות ארוך - מסגרת לילדים בגילאי 3-21, ברמת מוגבלות שכלית התפתחותית בינונית, קשה ועמוקה. השירות מעניק למשתתפים פעילות פנאי והפוגה.
- ◀ מרכז יום אימוני - מסגרת לילדים בגילאים 3-21, ברמת מוגבלות שכלית התפתחותית קלה - קלה בינונית. השירות מעניק למשתתפים פעילות פנאי והפוגה.
- ◀ שילוב והשתלבות של ילדים ונוער עם מוגבלות בתנועות הנוער - שילוב פרטני וקבוצתי של ילדים עם צרכים מיוחדים בתנועות הנוער (כגון: 'צמיד', 'יובל בני עקיבא', 'מכבי צעיר', 'כנפיים של קרמבו', 'השומר הצעיר' ועוד).

רצף שירותי תעסוקה - לבוגרים מעל גיל 12

שירותים המציעים מגוון מסגרות תעסוקה אשר מאפשרות לכל אדם עם מוגבלות שכלית למצות את יכולתו: במרכזי יום טיפוליים, במרכזי תעסוקה שיקומיים, תעסוקה נתמכת ושילוב בתעסוקה בשוק החופשי:

- מרכזי עבודה שיקומי - מע"ש (יחידות טיפוליות בתוך המע"ש, יחידות עסקיות כחלק מהמפעל המוגן, יזמות עסקית במע"שים)
- מעש תעשייתי - קבוצת עבודה מוגנת בשוק הפתוח
- מרכזי יום טיפולי סיעודי
- מרכזי יום לקשישים
- תעסוקה עד הבית
- שילוב אנשים בתעסוקה נתמכת בשוק העבודה החופשי.

תוכניות מיוחדות

- שווים במדים - גיוס אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית לצה"ל כחיילים סדירים בגילאי 21+.
- שירות לאומי אזרחי.
- נופש לאנשים עם מוגבלות שכלית בגילאי 21+ הגרים בבית המשפחה.

תוכניות לכל הגילאים

- ◀ **קהילה נגישה** - תוכנית הבאה לקדם שוויון הזדמנויות לאנשים עם מוגבלות באמצעות הגברת הנגישות הפיזית והשירותית ושילובם בקהילה. התוכנית פועלת ב-52 ישובים וייחודיותה היא שאנשים עם צרכים מיוחדים הם אלה שמובילים את התוכנית ביישובם.
- ◀ **תוכנית סנגור עצמי** - התוכנית לסנגור עצמי מניחה בבסיסה את הזכות הטבעית של כל אדם באשר הוא להיות שותף לחייו, לקבל מידע, להחליט החלטות ולייצג את עצמו. התוכנית מופעלת במסגרות בקהילה ובדירור החוץ ביתי.
- ◀ **נופשונים** - מסגרת הנופשון היא מסגרת חוץ ביתית לשהות קצרת מועד ובאה לאפשר להורים או לאפוטרופוס לצאת לנופש ולקבל הפוגה בתקופה בה ילדם נמצא במסגרת הנופשון.
- ◀ **שירותי דיור תומך** - המציעים מסגרות דיור שונות ומגוונות לאדם עם מוגבלות

שכלית: משפחות אומנה, דירות והוסטלים בקהילה ומעונות פנימייה. הדיירים במסגרות הדיור זוכים לתמיכות בכל תחומי החיים ובהם: תעסוקה, פנאי, תפקוד בחיי היום יום, היגיינה, שירותי רפואה ורפואת שיניים, שילוב בקהילה ועוד.

- ◀ **תכניות קידום אישיות** - מופעלות במסגרות דיור ובקהילה למטרת שיפור איכות חייו של אדם עם מוגבלות שכלית וקידומו לקראת עצמאות ושליטה מלאה יותר על חייו. המטרה היא לספק לו אפשרויות לחיות חיים קרובים, ככל האפשר, לחיים הרגילים.
- ◀ **התערבות בתחום מיני-חברתי** - במגוון נושאים החל ממתן כלים מתאימים והכוונה בתחום זה ועד לטיפול באנשים שנחשפו להתעללות מינית ונפגעו ממנה. ההתייחסות היא למטופל עצמו, לבני משפחה, לצוותי אנשי המקצוע ולעובדים בקהילה או בדיור.

תוכניות למשפחה

נוסף על השירותים הניתנים להורים במחלקות הרווחה ברשויות המקומיות, מפעיל משרד הרווחה (בשיתוף הג'וינט) שתי תוכניות חלוץ (pilot) עבור המשפחות:

- ◀ **מרכזים למשפחה** - שירותים המשלימים את עבודת מחלקת הרווחה ועוסקים בהנגשת מידע להורים, בהעצמת הורים, בהעשרת הורים, בימי כיף ועוד.
- ◀ **תוכנית שמש** - תוכנית הבאה להכשיר הורים לילדים עם מוגבלות שכלית כדי שיוכלו לסייע להורים אחרים, המתקשים בטיפול ילדם ובכלל.

המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית היא הכתובת בקהילה לכל פנייה והיא אמורה לתת את המענה והטיפול באדם עם מוגבלות שכלית ובני משפחתו.

רשימות

- **האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במשרד הרווחה והשירותים החברתיים**
מגדלי הבירה, רח' ירמיהו 39, ת.ד. 1260 ירושלים, 91012
טלפון: 02-5085500-1/2/3
- **כתובות המחוזות:**
מחוז תל אביב - שד' ירושלים 22, יפו
מחוז חיפה והצפון - רח' חסן שוקרי 5, חיפה
מחוז דרום - רח' התקווה 4, ת.ד. 4241, באר שבע
מחוז ירושלים - רח' ירמיהו 39, מגדלי הבירה, ירושלים
אתר האינטרנט של משרד הרווחה: www.molsa.gov.il

5

האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות

Convention on the Rights of Persons with Disabilities

”מטרת האמנה הנוכחית היא לקדם את ההנאה המלאה והשווה של כל האנשים עם מוגבלויות מזכויות האדם וחירויות היסוד, להגן עליה ולהבטיחה, ולקדם כבוד לכבודם הטבעי.”
(מתוך נוסח האמנה הבינלאומית)

האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות התקבלה באו"ם ב-13 בדצמבר 2006. האמנה מגדירה חזון וקובעת עקרונות והנחיות למדיניות בינלאומית לזכויות אזרחיות וחברתיות של אנשים עם מוגבלות. האמנה קובעת כללים בתחומים הבאים: שוויון, השתתפות מלאה בחיים פוליטיים וציבוריים, הכללה והשתלבות בחברה, ביצוע התאמות וקבלת החלטות על ידי האדם עצמו. זאת בכל תחומי החיים: חינוך, מגורים בקהילה, בריאות ושיקום, נגישות, הכרה בכשרות משפטית, משפחה והורות, נגישות למערכת המשפט, תעסוקה ועוד.

האמנה מתבססת על התפיסה שלפיה אנשים עם מוגבלויות נתקלים במחסומים בפני השתתפותם בחברה כשווים ובהפרות של זכויות האדם שלהם בכל העולם. לצורך הסרת מחסומים אלו על המדינה לדאוג להנגשה פיזית, חברתית, כלכלית ותרבותית, וכן להנגשה לבריאות, לחינוך, למידע ולתקשורת.

האמנה מדגישה את חשיבות האוטונומיה והעצמאות הפרטיים של אנשים עם מוגבלות, ואת זכותם לקבל החלטות בעצמם בענייניהם האישיים. כמו כן, היא דורשת לערב אנשים עם מוגבלות באופן פעיל בגיבוש המדיניות הציבורית הנוגעת אליהם, ברוח העיקרון "שום דבר עלינו בלעדינו".

מדינת ישראל חתמה על האמנה ב-31 מרס 2007, ואשררה אותה ב-28 בספטמבר 2012. עם אשרורה מתחייבת המדינה כי החקיקה הפנימית שלה ומדיניות הממשלה

לא תעמוד בסתירה לעקרונות האמנה, אלא תקיימם במידה מרבית ויותר מכך, תתאים את החקיקה הקיימת לסטנדרט שנקבע באמנה. כמו כן המדינה תפעיל חזקה משפטית לפיה כאשר ישנן מספר אפשרויות פרשניות - בתי המשפט יעדיפו את הפרשנות שתואמת את הנאמר באמנה. מדינת ישראל מחויבת לדווח לוועדה הממונה על האמנה באו"ם אודות עמידתה בדרישות האמנה מדי 4 שנים. עד כה חתמו על האמנה 158 מדינות מתוך 193 המדינות החברות באו"ם, ואשררו אותה 138 מדינות בסך הכול.

להלן דוגמאות אחדות לנושאים החשובים שבהם מקדמת האמנה את זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות:

שוויון בפני החוק וכשרות משפטית (סעיף 12 לאמנה)

- המדינה תכיר בזכותם של אנשים עם מוגבלות לכשרות משפטית ככל אדם אחר בכל תחומי החיים.
- המדינה תדאג לספק לאדם עם מוגבלות את התמיכה הנדרשת ואת הנגשת מידע כדי שיוכל לקבל החלטות.
- המדינה תדאג שלא תישלל מאנשים עם מוגבלות הזכות לשלוט בענייני רכושם.

חיים עצמאיים ודיור בקהילה (סעיף 19 לאמנה)

- המדינה תפעל להכללתם המלאה ולשיתופם המלא של אנשים עם מוגבלות בקהילה.
- לאדם עם מוגבלות תהא הזכות לבחור את סוג מסגרת הדיור, את האנשים עמם הוא מעוניין להתגורר ואת המקום בו הוא מעוניין להתגורר.
- אנשים עם מוגבלות אינם מחויבים להסדר דיור מסוים.
- השירותים בקהילה יהיו זמינים ונגישים לאנשים עם מוגבלות על בסיס שווה ובהתאם לצרכיהם.

הזכות למשפחה (סעיף 23 לאמנה)

- המדינה תפעל למניעת אפליה נגד אנשים עם מוגבלות בכל התחומים הנוגעים לזכויות המשפחה וביניהם:
- הכרה בזכות להינשא ולהקים משפחה.

- הכרה בזכות להחליט על מספר הילדים.
- המדינה תפעל להנגשת מידע בתחום פוריות ותכנון משפחה לאנשים עם מוגבלות.

הזכות לחינוך (סעיף 24 לאמנה)

- המדינה תבטיח מערכת חינוך כוללנית בכל רמות הלימוד. ילדים עם מוגבלות לא יופרדו ממערכת החינוך הכללית (לרבות מערכת חינוך העל-יסודית) על בסיס מוגבלותם.
- המדינה תאפשר לאנשים עם מוגבלות לפתח את מרב האפשרויות הגלומות באישיותם, בכישרונם וביצירתיותם, בכישוריהם השכליים והפיזיים, בתחושת הכבוד הפנימי והערך העצמי.

6

מהי מוגבלות שכלית התפתחותית

מאת ד"ר חיה עמינדב

פסיכולוגית שיקומית מומחית בכירה
לשעבר סמנכ"לית בכירה, מנהלת האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית במשרד הרווחה והשירותים החברתיים

מהי "מוגבלות שכלית"?

מוגבלות שכלית הוא מצב אנושי מורכב שטופל מתקופות מוקדמות במסורת התרבותית של האנושות והוכר בכתבים שלפני 2,500 שנה. אנשים עם מוגבלות שכלית נחשבו ונחשבים בכל חברה ותרבות לנזקקים לתמיכה במרבית תחומי החיים לאורך כל שנותיהם. לא בכדי מדגישים את העובדה שהדרך שבה חברה מטפלת בנזקקים משקפת רבות את התהליכים המתרחשים בתוכה. למרות העובדה שזו תופעה אנושית שהוכרה מאז ומתמיד, אין עדיין הגדרה מוכרת יחידה ומקובלת על הכול, מה שמצביע על אופייה המורכב ביותר של תופעה אנושית זו.

מאז ועד היום קיים מכלול רב של הגדרות, שחלקן נגזר מהמודל הרפואי של מחלה, כשהמוקד הוא על הפתולוגיה או על האב-נורמליות של הפרט. גישה זו השפיעה רבות על אוצר המילים שאנשי המקצוע השתמשו בהן בתחום המוגבלות השכלית. כמו כן השפיעה הגישה על תכנון של מוסדות, שרבים נבנו כבתי חולים עם צוות רפואי סיעודי. גם הבלבול הרב בין המושגים של מוגבלות שכלית לבין מחלת נפש קיים מאות שנים. אנו עדים לשינויים משמעותיים שחלו במשך השנים בהגדרות.

שינויים אלו משקפים את השינויים בהתייחסות לתופעה של מוגבלות שכלית: מהתייחסות כאל מצב חשוך מרפא - להתייחסות דינמית שרואה אפשרות לשינוי וקידום עם מתן תמיכה מתאימה; מגישה סטטיסטית, שמגדירה אדם על פי מונחים

של מנת משכל בלבד - למצב שבו החלקים ההסתגלותיים, החברתיים והסביבתיים הפכו להיות חלק משמעותי ובלתי נפרד מהגדרת התופעה.

במקרים נדירים תגרום התערבות מתאימה לפרט לצאת מההגדרה של מוגבלות שכלית. 'חוק הסעד (טיפול במפגרים)' חוקק בישראל בשנת תשכ"ט 1969. החברה הישראלית הגיעה למסקנה שכדי להבטיח טיפול נאות, בזכות ולא בחסד, של אוכלוסייה זו שנחשבת לחלשה ביותר, יש לעגן את התמיכה והטיפול בה בחוק. במסגרת חוק זה הגדיר המחוקק הישראלי מיהו אדם עם מוגבלות שכלית:

"מפגר - אדם שמחמת חוסר התפתחות או התפתחות לקויה של כושרו השכלי, מוגבלת יכולתו להתנהגות מסתגלת והוא נזקק לטיפול. חולה נפש כשמשמעותו בתיק לטיפול בחולי נפש, אינו בבחינת מפגר לעניין חוק זה".

ההגדרה של המחוקק הישראלי כוללת חמישה מרכיבים מרכזיים:

1. המרכיב ההתפתחותי.

2. הכושר השכלי.

3. התנהגות מסתגלת.

4. הזדקקות לטיפול.

5. הבחנה בין מוגבלות שכלית למחלת נפש.

הגדרת המחוקק היא רחבה ובכך יתרונה, משום שכך היא מאפשרת להתייחס לקריטריונים הנ"ל על פי ממצאים שמתקבלים ממחקרים חדשים שמנחים את העוסקים בתופעה. חמשת המרכיבים הכלולים בהגדרה מקבלים את משמעותם כיום מההגדרות של 'האגודה האמריקנית למוגבלות שכלית' ומארגון הבריאות העולמי, ומתעדכנים כאשר המושגים הבינלאומיים מתעדכנים:

1. המרכיב ההתפתחותי - מוגדר גם בישראל על פי קריטריונים שנקבעו במחקר ובאגודות הבינלאומיות: גיל 18 נחשב כסוף תקופת ההתפתחות. כלומר אם פרט כלשהו סבל מפגיעה מתחילת התפתחותו, אך זו לא נחשבה משמעותית בתחילה, הרי כשהתבגר התברר שהפגיעה מגבילה את תפקודו ככל שהדרישות החברתיות וההסתגלותיות הופכות למורכבות יותר ועתה הוא זקוק לתמיכה רבה יותר. ניתן לאבחן את בעייתו כהתפתחותית אם היא התגלתה עד גיל 18. אם הפרט תיפקד בצורה מתאימה למרות מגבלותיו לאחר שעבר את גיל 18, ועמד בדרישות המצופות מבני גילו הכרונולוגי, גם אם תפקודו ירד בעתיד, מצבו אינו נכלל בהגדרה של פגיעה התפתחותית על פי כל הקריטריונים הבינלאומיים.

2. הכושר השכלי - נמדד ונקבע על ידי מבחנים סטנדרטיים, שמשתמשים בהם בארץ כמו בכל העולם, עם תוקף ומיומנות ספציפיים לתרבות שלנו. גם כאן

הקביעה היא שירידה משמעותית פירושה שתי סטיות תקן מהממוצע (כל סטיית תקן שווה 15 נקודות משכל), וכך מה שמתחת למנת משכל 70 (I.Q 70) נחשב כירידה משמעותית בתפקוד השכלי בלבד ואין בו כדי להגדיר את המצב כמוגבלות שכלית על סמך קריטריון זה בלבד.

3. התנהגות מסתגלת - מוגדרת ונמדדת בהתאם לתחומים ולקריטריונים שנקבעו על ידי 'האגודה האמריקנית למוגבלות שכלית': היא אוסף מיומנויות תפישתיות, חברתיות ומעשיות, שנלמדו על ידי אנשים לצורך תפקודם היומיומי. מדובר על קיומן של שלוש קבוצות גורמים המרכיבות את ההתנהגות המסתגלת:

א. מיומנויות קוגניטיביות, תקשורתיות ואקדמיות (מיומנויות תפישתיות).

ב. מיומנויות של יכולת חברתית (מיומנויות חברתיות).

ג. מיומנויות בחיים העצמאיים (מיומנויות מעשיות).

דוגמאות למיומנויות מסתגלות תפישתיות, חברתיות ומעשיות: מיומנויות תפישתיות - שפה, קריאה וכתובה, שימוש בכסף; מיומנויות חברתיות - אחריות, הערכה עצמית, תמימות, פתיות (מושא לניצול), ציות לחוק; מיומנויות מעשיות - אכילה, נידות, ניקיון, משק בית, ניהול כספים וכדומה.

4. הזדקקות לטיפול - בהגדרת המחוקק הכוונה היא למידת התמיכה הנדרשת (לסירוגין, מוגבלת מוגברת, או תמידית) כדי שהאדם יתפקד בתחומי החיים המצופים ממנו.

5. הבחנה בין מוגבלות שכלית למוגבלות נפשית - הבחנה זו חשובה וחיונית ביותר לקביעת דרכי טיפול ותמיכה, שהן שונות בשני המצבים, ולכן חשוב כל כך להבחין ביניהם למרות הקושי וההצללה (shadowing) הקיימת בין שתי התופעות.

הגדרת המחוקק הישראלי משנת 1969 מתאימה גם היום למרכיבים המרכזיים המגדירים את תופעת המוגבלות השכלית, כאשר התכנים של מרכיבים אלה מתעדכנים על פי מחקרים בינלאומיים. ההגדרה ומרכיביה קובעים ומנחים את תהליך האבחון ואת תהליך קבלת ההחלטות לגבי קיום מוגבלות שכלית, את היקף התופעה והתמיכות הנדרשות ברמת הפרט, המשפחה, הקהילה והחברה כולה.

ברצוני לציין, שמתוך שנות ניסיון רבות, אני סבורה כי ההגדרה המתאימה ביותר לתיאור תופעת המוגבלות השכלית היא קושי בלמידה. ההתפתחות לאורך כל חיינו מבוססת על למידה ספונטנית בעיקרה ופורמאלית בחלקה. אנשים עם מוגבלות שכלית מתקשים לקלוט, לעבד, להפנים ולהשתמש במידע חיוני - ללמוד, בראש ובראשונה כדי להתקיים, לספק את צורכיהם ולהתנהג כמצופה בחברה שלהם. בחלק

מהמצבים, אם נלמד את מה שמצופה שיילמד באופן ספונטני, בכלים מתאימים ובקצב נכון, נצליח לשפר במידה רבה את תפקודו של האדם. בחלק מהמצבים נצטרך לאמנו, מה שעלול להיות מפרך ולעיתים להימשך זמן רב. אך נצליח בכך להקנות לאדם מיומנויות בסיסיות שיגבירו את עצמאותו, את תחושת הערך העצמי שלו ואת המוטיבציה שלו לרכוש שליטה ועצמאות נוספת ויאפשרו חיים עם משמעות.

רמות המוגבלות השכלית

מאז תחילת המאה העשרים, כאשר החלו להשתמש במבחני האינטליגנציה כמרכיב מרכזי בהגדרת המוגבלות השכלית, הגדירו את התופעה על פי רמות חומרה שונות שנקבעו על פי מנת המשכל: ציוני ה-I.Q. לכן אנשי מדע שעסקו בתופעת המוגבלות השכלית, אימצו בחום רב ובמהירות גדולה מדי את המדדים המספריים שאפשרו להם לסווג את האנשים ללא קושי וללא הפעלת שיקול דעת מקצועי נוסף. מנת המשכל היוותה עבורם המטרה ולא אמצעי נוסף להערכה ולקבלת החלטות. חלקם עושים זאת עד היום. האמונה הייתה שמנת המשכל (ציוני ה-IQ) משקפת בצורה הטובה ביותר את יכולת הלמידה של האדם וכי היא לא משתנה במהלך חייו. לכן, רמות המוגבלות השכלי הוגדרו בדרך הבאה:

- מוגבלות שכלית קלה - הטווח המספרי במנת משכל 55 - 69 I.Q.
- מוגבלות שכלית בינונית - הטווח המספרי במנת משכל 40 - 54 I.Q.
- מוגבלות שכלית קשה - הטווח המספרי במנת משכל 20 - 39 I.Q.
- מוגבלות שכלית עמוקה - הטווח המספרי במנת משכל נמוכה מ- 20 I.Q.

סיווג אחר של רמות המוגבלות השכלית היה מבוסס גם הוא על ציוני I.Q., אך במקביל התייחס ליכולות הלמידה כפי שהאמינו שהן משתקפות בציוני I.Q. - n. סיווג זה היה שכיח שנים רבות, אך בהדרגה נעלם מהספרות המקצועית לאחר שהוכח כבלתי מתאים. למרות זאת, עדיין משתמשים בו (גם בארץ) לעיתים רחוקות.

במהלך השנים הגיעו למסקנה כי שיטת סיווג זו אינה מתאימה כדי להגדיר את התפקוד ואת צורכי התמיכה של האוכלוסייה באופן שמתאים לפרט ולפיתוח השירותים עבורו. נמצא שאנשים שהוגדרו כבעלי מוגבלות שכלית קלה בגלל מנת משכל מסוימת, תפקדו בצורה שונה לחלוטין ונזקקו לתמיכה ולטיפול מסוג אחר מפרטים אחרים שהוגדרו גם הם כבעלי מוגבלות שכלית קלה על רקע של מנת משכל דומה. כלומר, הקריטריון של מנת משכל לא סיפק מידע מתאים על תפקודו ועל צרכיו האמיתיים של הפרט.

במהלך השנים מצאנו בארץ שקביעת רמת המוגבלות השכלית, על פי מנת המשכל בלבד, אינה מאפשרת תכנון התערבות אישית ולא פיתוח שירותים מתאימים.

לכן ניסינו להגדיר את רמות המוגבלות השכלית, המקובלות עדיין בטרמינולוגיה המקצועית, בתכנים מתאימים יותר למטרות הנחוצות כדי להבטיח תמיכה מתאימה. כמו כן הכנסנו שתי רמות ביניים - מוגבלות שכלית קלה-בינונית, ומוגבלות שכלית בינונית-נמוכה, זאת משום שמצאנו שישנם מצבי תפקוד שאי אפשר להגדירם באופן מוחלט באחת מארבע הקבוצות. אלה הקבוצות שהוגדרו:

מוגבלות שכלית קלה

קיימת התפתחות לקויה או חוסר התפתחות, קיימת ירידה משמעותית בתפקוד האינטלקטואלי (שתי סטיות תקן מהממוצע במבחני האינטליגנציה המתאימים) ובתחומים ההסתגלותיים, הנקבעים באמצעות רמת התמיכה שהאדם זקוק לה בעשרת תחומי החיים. האדם זקוק לתמיכה מוגברת או תמידית בשני תחומי חיים, כשבשאר התחומים הוא זקוק לתמיכה לסירוגין, כלומר מדי פעם יש לכוון או להדריך, במיוחד במצבי שינוי או משבר. ייתכן גם מצב שבו האדם זקוק לתמיכה מוגבלת בכל תחומי החיים (ולא לתמיכה מוגברת או תמידית בשני תחומים).

מוגבלות שכלית קלה-בינונית

קיימת התפתחות לקויה או חוסר התפתחות, קיימת ירידה משמעותית בתפקוד האינטלקטואלי (יותר משתי סטיות תקן במבחני האינטליגנציה המתאימים) ובתחומים ההסתגלותיים, הנקבעים באמצעות רמת התמיכה שהאדם זקוק לה בעשרת תחומי החיים. האדם זקוק לתמיכה מוגברת או תמידית לפחות בשלושה תחומי חיים או יותר, כשבשאר התחומים הוא זקוק לתמיכה מוגבלת. כלומר, הוא זקוק להכוונה ולהדרכה קבועה כדי לבצע את המיומנויות החיוניות.

מוגבלות שכלית בינונית

קיימת התפתחות לקויה או חוסר התפתחות, קיימת ירידה משמעותית בתפקוד האינטלקטואלי (שלוש סטיות תקן או יותר במבחני האינטליגנציה המתאימים) ובתחומים ההסתגלותיים שנקבעים באמצעות רמת התמיכה שהאדם זקוק לה בעשרת תחומי החיים. האדם זקוק לתמיכה מוגברת או תמידית לפחות במחצית תחומי החיים, כשבשאר התחומים הוא זקוק לתמיכה מוגברת. כלומר, הוא זקוק להכוונה ולהדרכה קבועה כדי לבצע את המיומנויות החיוניות.

מוגבלות שכלית בינונית-נמוכה

קיימת התפתחות לקויה או חוסר התפתחות, קיימת ירידה משמעותית בתפקוד האינטלקטואלי (ארבע סטיות תקן או יותר במבחני האינטליגנציה המתאימים) ובתחומים ההסתגלותיים הנקבעים באמצעות רמת התמיכה שהאדם זקוק לה

בעשרת תחומי החיים. אדם זה זקוק לתמיכה מוגברת במרבית תחומי החיים, כלומר לסיוע ישיר בביצוע כל המיומנויות, ובחלק מהן לתמיכה תמידית, בעיקר במצבים חדשים או במצבי משבר.

מוגבלות שכלית קשה (טיפוליים)

קיימת התפתחות לקויה או חוסר התפתחות, קיימת ירידה משמעותית בתפקוד האינטלקטואלי (ארבע סטיות תקן או יותר במבחני האינטליגנציה המתאימים) ובתחומים ההסתגלותיים הנקבעים באמצעות רמת התמיכה שהאדם זקוק לה בעשרת תחומי החיים. האדם זקוק לתמיכה תמידית לפחות בשלושה תחומי חיים, כלומר יש צורך לבצע עבורו את הפעילויות החיוניות (כמו להאכיל, לרחוץ וכדומה) ולתמיכה מוגברת בשאר התחומים, כלומר גורם חיצוני חייב להיות נוכח ולסייע באופן ישיר בביצוע.

מוגבלות שכלית עמוקה (סיעודיים)

קיימת התפתחות לקויה או חוסר התפתחות, קיימת ירידה משמעותית בתפקוד האינטלקטואלי (ארבע סטיות תקן או יותר במבחני האינטליגנציה המתאימים) ובתחומים ההסתגלותיים הנמדדים באמצעות רמת התמיכה שהאדם זקוק לה בעשרת תחומי החיים. הפרט זקוק לתמיכה תמידית בכל תחומי החיים. בסוג זה של תמיכה, כל הפעילויות הנדרשות לסיפוק הצרכים בכל התחומים מתבצעות על ידי גורם תמיכה חיצוני.

מתוך התנסות רבת שנים, נראה כי ההצעה של 'האגודה האמריקנית למוגבלות שכלית' משנת 1992, המדברת על קביעה קיום מוגבלות שכלית על פי שלושת הקריטריונים שבהגדרה (תפקוד אינטלקטואלי, התנהגות מסתגלת וגיל ההתפתחות) ולצדה הערכה של רמת התמיכה וסוג התמיכה הנדרשת לאדם, היא הדרך המתאימה ביותר להבטיח טיפול אישי ושירותים יעילים.

לפני מספר שנים, לבקשת האנשים עם המוגבלות השכלית עצמם, שונו המונחים בשימוש מ"פיגור שכלי" ל"מוגבלות שכלית התפתחותית", זאת במטרה לצמצם את הסטיגמה השלילית שצבר משך השנים המונח "פיגור שכלי". לאורך שנים נעשו ניסיונות בעולם המערבי כדי למצוא את המונח האופטימאלי מבחינת המסר שיועבר במונח, ויקטלג את האנשים בדרך שגם הכוחות ולא רק הקשיים ישתמעו ממנו. אנחנו יודעים שלכל תווית יש את החלק המגן והחלק המגנה. ההגנה חשובה מאד משום שאנחנו מעבירים מסר שיש להתייחס בהתאמה לפרט שלפנינו בהקשר לתמיכות שהוא זקוק, ומצמצמים בכך את הסכנות. החלק המגנה מעמיד את הפרט בעמדה נחותה ולעיתים משפילה ומכך כולנו רוצים להימנע.

7

אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית

הגדרתו של אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית הוא תהליך המתבצע על ידי ועדה רב מקצועית המכונה "ועדת אבחון". הוועדה פועלת מטעם האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית במשרד הרווחה והשירותים החברתיים. ההפניה לוועדת האבחון נעשית על ידי עובד סוציאלי לפי חוק הסעד ובאמצעות עובד סוציאלי במחלקת הרווחה ברשות המקומית. התפקיד של ועדת האבחון הוא לקבוע האם האדם שהובא בפניה הוא אדם עם מוגבלות שכלית, מהי רמת המוגבלות השכלית שלו ומה הן דרכי הטיפול בו. המשפחה רשאית לערער על החלטת ועדת האבחון בפני ועדת ערר.

רק ועדת האבחון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים מוסמכת לקבוע אם אדם מסוים הוא עם מוגבלות שכלית.

כיצד מאבחנים אדם כאדם עם מוגבלות שכלית?

ועדת האבחון

לרוב יתבצע לאדם אבחון מקיף **במרכז אבחון** לפני שוועדת אבחון תדון בעניינו. ועדת אבחון מזמינה לפגישה את האדם שבו היא דנה, את האחראים עליו ואת העובד הסוציאלי המטפל בו. הוועדה מעיינת בחומרי הרקע שהוגשו אודותיו וקובעת האם הוא אדם עם מוגבלות שכלית. במידה וכן, תקבע הוועדה את רמת התפקוד שלו ותחליט על דרכי הטיפול בו.

מי נחשב כאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית?

אדם, בכל גיל, שבגלל חוסר התפתחות או התפתחות לקויה של כושרו השכלי, יכולתו להתנהגות מסתגלת היא מוגבלת והוא נזקק לטיפול.

- בכל גיל קיימת האפשרות לפנות לאבחון ולוועדת אבחון כדי לקבוע אם אכן מדובר באדם עם מוגבלות שכלית לפי הגדרת החוק.
- לפי הגדרת החוק אדם עם מוגבלות נפשית אינו נחשב לאדם עם מוגבלות שכלית.

איך פונים ולמי?

הליך האבחון מתחיל בשלבים הבאים:

1. משפחתו של האדם עם ה'חשד' למוגבלות פונה לעובד הסוציאלי במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, לצורך עריכת האבחון.
 2. העובד הסוציאלי במחלקה לשירותים חברתיים פונה לפקיד סעד - העובד הסוציאלי מכין ומעביר לפקיד הסעד דו"ח סוציאלי ודו"ח תפקודי וכן מצרף כל חומר ומסמך שיוכלו לסייע לוועדת האבחון בקבלת ההחלטה (כגון: דו"חות פסיכולוגיים, דו"חות התפתחותיים וסיכומים רפואיים).
 3. פקיד הסעד בודק את המסמכים האמורים והוא רשאי לבקש מידע מכל מי שיוכל לעזור לו. כמו כן הוא רשאי, בצו של בית משפט, להיכנס לכל מקום שבו נמצא האדם עם החשד למוגבלות.
 4. לאחר שפקיד הסעד ערך את הבדיקות הוא צריך להחליט האם לדעתו יש חשד סביר לכך שמדובר באדם עם מוגבלות שכלית.
- אם לדעתו ייתכן שמדובר באדם עם מוגבלות שכלית הוא יפעל באחת משתי הדרכים:
- יפנה ישירות את המשפחה ואת האדם לוועדת האבחון עם כל החומר שנאסף.
 - יפנה קודם את המשפחה ואת האדם לאבחון באחד ממרכזי האבחון. רק לאחר מכן תדון ועדת האבחון בעניינו.
- רוב המופנים לוועדות האבחון עוברים קודם את תהליך האבחון במרכזי האבחון ורק לאחר מכן דנה בעניינם ועדת האבחון.
- ◀ החלטת פקיד סעד אם להפנות את האדם לוועדת האבחון נתונה לביקורת של בית המשפט. פקיד סעד אמור להפעיל את שיקול דעתו בטרם יקבל החלטה.

האם יש לשלם עבור תהליך האבחון?

במידה ויש צורך באבחון של משרד הרווחה והשירותים החברתיים, לא נדרשים המשפחה, האדם או קרוביו לכל תשלום שהוא.

היכן נערכים האבחונים?

מרכזי האבחון פועלים בפריסה ארצית במקומות שונים בארץ. האבחונים יכולים להיערך במרכזי האבחון עצמם או במסגרות הקהילתיות שבהן מטופלים המאובחנים, כגון מע"ש ומעונות יום או במסגרות הדיור שהם גרים בהן.

מה קורה במרכז האבחון?

- ◀ מרכז האבחון מזמין את המאובחן ואת משפחתו לביצוע ההליך האבחוני. זה כולל בדרך כלל: ראיון סוציאלי עם המשפחה, בדיקה פסיכולוגית ורפואית של המאובחן ובמידת הצורך בדיקות נוספות.
- ◀ בתום התהליך מעבירים את המידע ואת המסקנות שהתקבלו במהלך הבדיקות לדיון בוועדת אבחון, שחבריה אינם קשורים למרכזי האבחון.
- ◀ לנוחיות המאובחן ומשפחתו מתכנסת לרוב הוועדה במקום שבו התקיים האבחון.
- ◀ בתום ההליך מקבלים המשפחה או האפוטרופוס עותקים בדואר של סיכום האבחון ושל סיכום הוועדה.
- ◀ עותקים נשלחים גם לעובד סוציאלי המטפל וגם לפיקוח במשרד הרווחה.

מהי ועדת האבחון?

◀ ועדת אבחון היא ועדה רב מקצועית הממונה על ידי שר הרווחה והשירותים החברתיים.

הוועדה מורכבת מאנשי המקצוע הבאים:

- עובד סוציאלי לפי חוק הסעד
- רופא
- פסיכיאטר
- פסיכולוג
- מחנך

יש ועדות אבחון ניידות המתכנסות במסגרות הקהילתיות שבהן מטופלים המאובחנים או במסגרת המגורים שלהם.

לדיון בוועדת האבחון יוזמנו:

1. האדם שעניינו מובא בפניה (האדם שמאובחנים את מצבו).

2. האחראים עליו (הורים ו/או האפוטרופוסים).

3. העובד הסוציאלי המטפל בו.

4. כל אדם אחר שלדעת הוועדה יכול לסייע במידע הנוגע לאותו אדם.

◀ לאחר שהוועדה עיינה בכל החומר שהובא בפניה, משוחחים חבריה עם האדם שהדיון נערך בעניינו (במידת האפשר) ועם שאר המוזמנים. הוועדה רשאית לשלוח את האדם שהובא בפניה לבדיקות נוספות על פי הצורך ו/או לבקש להמציא מסמכים נוספים בעניינו.

◀ כל המידע המוגש לוועדת האבחון פתוח וגלוי להורים/אפוטרופוסים. לצורך קבלת המידע יש לפנות ליו"ר ועדת האבחון. ועדת האבחון רשאית להטיל חיסיון על מסמך מסוים רק במקרים שבהם מוגשת לה מראש בקשה לחיסיון מנומקת בכתב. ההחלטה של ועדת האבחון להטיל חיסיון על מסמך כלשהו תיכתב ותימסר לאפוטרופוס, כדי שיוכל לערער עליה.

החלטת ועדת האבחון

עם תום הפגישה בוועדת האבחון מתקיים דיון פנימי בין חברי הוועדה בלבד. לאחר הדיון נמסרת ההחלטה בעל פה למשפחה. סיכום הדיון בוועדת האבחון וסיכום האבחון נשלחים למשפחה בדואר.

על מה מחליטה הוועדה?

- אבחון - האם האדם שהובא בפניה הוא אדם עם מוגבלות שכלית ומהי רמת תפקודו.
- טיפול - אם מדובר באדם עם מוגבלות שכלית, הוועדה קובעת מהן דרכי הטיפול בו. אלה נקבעות לפי צרכיו בתחומי החיים השונים, לדוגמה: מגורים, תעסוקה, פנאי, בריאות ואפוטרופוסות (האם האדם זקוק לאפוטרופוס והאם הוא מסוגל להביע את דעתו ואת רצונו בנושא זה).
- מגורים - בהתאם לחוק הסעד, כדי לקבוע את הסידור החוץ ביתי על ועדת האבחון להחליט מהו סוג הדיור המתאים ביותר. יחד עם זאת על ועדת האבחון לתת עדיפות למגורים בקהילה.
- השמה - אם ועדת האבחון החליטה כי דרך הטיפול באדם עם מוגבלות שכלית היא מסגרת דיור חוץ ביתי או מסגרת יומית, הוא זכאי לפי חוק הסעד לקבל מהמדינה אישור להשמה במסגרת דיור חוץ ביתי או במסגרת יומית.

ערעור על החלטת הוועדה

- ▶ בתוך 45 יום ממועד קבלת ההחלטה בכתב בבית המשפחה, רשאים ההורים/אפוטרופוסים להגיש ערעור בפני ועדת ערר על החלטת ועדת האבחון. ניתן להגיש את הערר באופן עצמאי ואין חובה לעשות זאת באמצעות עו"ד.
- ▶ הערעור יכול להתייחס גם על עצם הקביעה כי אדם מסוים הוא עם מוגבלות שכלית התפתחותית וגם על דרכי הטיפול שוועדת האבחון קבעה.
- ▶ ועדת הערר הינה בראשות שופט בית משפט השלום (יו"ר הוועדה). יושבים בה גם עובד סוציאלי לפי חוק הסעד ורופא פסיכיאטר. חברי ועדת הערר אינם חברים בוועדת האבחון.
- ▶ בארץ יש שלוש ועדות ערר: בבתי משפט השלום בירושלים, בת"א ובחיפה ואליהן יש להגיש את הערעור.
- ▶ חשוב לציין על המעטפה כי הערר מיועד ליו"ר ועדת ערר לפי חוק הסעד (טיפול במפגרים).
- ▶ יו"ר ועדת הערר יזמן את הדיון על הערעור תוך 45 יום ממועד הגשתו. ועדת הערר תזמן את האדם שעניינו נדון בפניה ואת משפחתו ותיתן להם הזדמנות להשמיע את דבריהם.
- ▶ ועדת הערר צריכה לתת את החלטתה תוך 14 יום ממועד סיום הדיונים.

ועדת הערר רשאית:

- לקבל את הערעור ולהחזיר את התיק לוועדת האבחון.
- לקבל או לדחות את הערעור בכל הנוגע לקביעה אם מדובר באדם עם מוגבלות שכלית.
- לקבל או לדחות את הערעור בכל הנוגע לקביעת דרכי הטיפול בו.

ועדת אבחון חוזרת

- ▶ לפחות פעם בכל שלוש שנים חייב עובד סוציאלי לפי חוק הסעד לשוב ולהביא את עניינו של האדם עם המוגבלות השכלית לפני ועדת אבחון.
- ▶ החובה לקיים דיון חוזר בעניינו של אדם עם מוגבלות שכלית חלה בכל מסגרת טיפולית שבה נמצא אותו אדם.
- ▶ בכל עת רשאי פקיד סעד להביא את עניינו של האדם עם המוגבלות השכלית

בפני ועדת אבחון, זאת על דעת עצמו או לפי בקשת האחראי על האדם עם המוגבלות השכלית.

אבחון בהליך פלילי

- ◀ כאשר אדם מובא לדין במעשה פלילי לצורך מעצר, העמדה לדין או מאסר, רשאי השופט להפנות אותו לוועדת אבחון, אם קיים חשד כי אותו אדם הוא אדם עם מוגבלות שכלית.
- ◀ בית המשפט מבקש מוועדת אבחון כי תמסור חוות דעת על מצבו של אותו אדם. ועדת האבחון יכולה גם להתבקש לתת חוות דעת בדבר דרכי הטיפול בו.

רשימות

בתי משפט השלום בהם ישנן ועדות ערר

ירושלים - רחוב חשין 6, ירושלים. 02-6593333

תל-אביב - רחוב ויצמן 1, תל-אביב. 03-6926211

חיפה - רחוב פלי"ם 12, חיפה. 04-8698000

8

קצבאות וגמלאות מהמוסד לביטוח לאומי

גמלת ילד נכה

- ילד נכה זכאי לגמלה חודשית, בתנאי שהוא עונה על הקריטריונים שנקבעו בביטוח הלאומי.
- סכום הגמלה מבוסס על אופי המגבלה שיש לילד ועל מידת התלות שלו בזולת. אלה קובעים את אחוזי הקצבה שלה הוא זכאי.
- הגמלה מוענקת עד גיל 18.
- סכום הגמלה מחושב באחוזים מקצבת יחיד מלאה: נכון ל-1.1.15 סכום קצבת יחיד בהיקף של 100% עומד על 2,189 ₪. מי שזכאי ל-100% קצבה מקבל אוטומטית גם 17% תוספת לגמלה. יש לשים לב כי גם נוסף על סכום זה ניתנות תוספות נוספות, במקרים שיפורטו בפרק זה.

מי זכאי?

- ◀ **ילד עם עיכוב התפתחותי חמור** (מגיל 91 ימים עד 3 שנים) - ילד שאינו מבצע את רוב הפעולות ואת תנועות הראש, הגפיים והגב שבני גילו מסוגלים לבצע.
- ◀ **ילד התלוי בעזרת הזולת הרבה יותר מבני גילו** (מגיל 3 עד 18) - ילד שזקוק לעזרה בביצוע פעולות היומיום (להתלבש, לאכול, להתרחץ, ניידות בתוך הבית ושלטיטה על היגיינה אישית) הרבה יותר מהרגיל אצל בני גילו.
- ◀ **ילד עם מוגבלות שכלית בינונית, חמורה או קשה, הזקוק לנוכחות קבועה של הזולת** (מגיל 91 ימים עד 18 שנים) - ילד אשר בשל הפרעת התנהגות חמורה או מוגבלות

שכלית בינונית, חמורה או קשה, זקוק לנוכחות מתמדת של הזולת. זאת משום שבהשוואה לבני גילו הוא אינו מסוגל להבחין בגורמי סיכון מידיים לו או לזולתו. בפועל קיימת השגחה כזאת או שיש לו זכאות להשגחה על פי חוק.

- ◀ **ילד עם מוגבלות שכלית קלה הזקוק להשגחה קבועה של הזולת** (מגיל 91 ימים עד גיל 18) - ילד אשר בשל ליקוי, מחלה כרונית, בעיית התנהגות או הבנה לקויה, אי אפשר להשאירו לבד ללא השגחה, אפילו לזמן קצר, והוא זקוק לנוכחות של הזולת. זאת כדי למנוע מצבי סיכון לו או לאחרים, שהוא עלול לגרום באופן החורג במידה ניכרת מילדים בני גילו. לדוגמה: ילד שאובחן עם מוגבלות שכלית קלה ומשרד החינוך קבע לו מסגרת חינוכית בהתאם.
- ◀ **ילד עם תסמונת דאון** - מיום היוולדו עד גיל 18.
- ◀ **ילד עם אוטיזם, פסיכוזה או מצב פסיכיאטרי-התנהגותי דומה** (מגיל 91 ימים עד 18 שנים).
- ◀ **ילד הזקוק לסיוע בתקשורת עם הזולת** (מגיל 3 עד 18) - ילד הזקוק לסיוע בגלל העדר מוחלט של יכולת לתקשורת מילולית המקובלת בקרב בני גילו.
- ◀ **ילד הזקוק לטיפול רפואי מיוחד בשל מחלה כרונית קשה**, כמפורט בתקנות הביטוח הלאומי (מגיל 91 ימים עד 18 שנים).
- ◀ **ילד עם ליקוי מיוחד בשתי הגפיים**, כמפורט בתקנות הביטוח הלאומי (מגיל 91 ימים עד 18 שנים).

תנאי הזכאות לגמלה

- הילד נמצא בישראל.
- אם הילד נמצא בחוץ לארץ, ניתן להמשיך לקבל את הגמלה עבורו במשך 3 חודשים, אם לפחות חודשיים לפני יציאתו לחוץ לארץ היה זכאי לגמלה.
- הילד אינו נמצא במסגרת דיור מחוץ לבית המשפחה ולא במשפחה אומנת.

מהי הזכאות?

גמלה שמחושבת באחוזים מקצבת נכות מלאה - תלוי בסוג המוגבלות ובקושי התפקודי של הילד. להלן טבלה של סוגי זכאים ושיעור אחוזי הגמלה שהם זכאים לה:

סוגי הזכאים	גיל הזכאות	אחוזי הגמלה כולל תוספות	סכום הגמלה כולל תוספות
ילד עם עיכוב התפתחותי	החל מ-91 יום ועד לגיל 3 שנים	117%	₪2,561
ילד התלוי בעזרת הזולת	החל מגיל 3 שנים	50%	₪1,095
ילד התלוי לחלוטין בעזרת הזולת	החל מגיל 3 שנים	188%	₪4,488
ילד עם תסמונת דאון	החל מהלידה	50%	₪1,095
ילד הזקוק לנוכחות קבועה/מתמדת של הזולת	החל מגיל 91 יום	117%	₪2,561
אוטיזם/P.D.D/ אספרגר	החל מגיל 91 יום	117%	₪2,561

הטבלה המלאה מתפרסמת באתר המוסד לביטוח לאומי [http://www.btl.gov.il/](http://www.btl.gov.il) הסכומים נכונים ליום 1.4.15

תוספת לילדים הזקוקים למכונת הנשמה באופן רצוף

ילד הזכאי לגמלת ילד נכה, שפקיד תביעות או ועדת עררים קבעו כי הוא מוגדר כ"נכה מונשם", זכאי לתוספת בשיעור 83% מקצבת יחיד מלאה (סכום התוספת 1,817₪, נכון ליום 1.4.2015).

"נכה מונשם" - ילד נכה הזקוק למכונת הנשמה באופן רצוף בכל שעות היום והלילה.

חשוב לדעת!

- ◀ הזכאות לגמלה אינה לצמיתות והיא תיבדק מעת לעת.
- ◀ משפחה שבה שני ילדים נכים או יותר, תהיה זכאית לגמלת ילד נכה בשיעור מוגדל עבור כל אחד מהילדים. התוספת לכל ילד תהיה בשיעור של 50% מהשיעור המגיע לכל אחד מהם.
- ◀ משפחה שבה שני ילדים נכים, המקבלת גמלת ילד נכה עבור ילד אחד בלבד, תהיה

זכאית לגמלה בשיעור מוגדל רק אם הילד השני אינו מקבל את הגמלה מאחת משתי הסיבות הבאות:

- הוא שוהה במסגרת דיור חוץ ביתי.
- הוא מעל גיל 18 ושולמה עבורו גמלת ילד נכה עד גיל 18.

כפל גמלאות

אם הילד זכאי גם לגמלת ילד נכה וגם לגמלת ניידות - יש לבחור באחת משתי הגמלאות. יחד עם זאת, במקרים הבאים ניתן לקבל כפל גמלאות:

- נקבעו לילד 80% מוגבלות בניידות או שהוא זקוק לכיסא גלגלים והוא משתמש בו.
- יש במשפחה יותר מילד נכה אחד, ולפחות אחד מהם מקבל גמלת ניידות.

איך פונים ולמי?

יש למלא טופס 'תביעה לגמלת ילד נכה' (את הטופס ניתן להוריד מאתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי או לקבל אותו בכל סניף) ולהגישו בסניף המוסד לביטוח לאומי שבמקום המגורים. את הטופס יגיש ההורה שהילד נמצא עימו ואם הילד אינו נמצא עם הוריו, יגיש את התביעה האפוטרופוס שלו או מי שהילד נמצא בחזקתו. אפשר לשלוח את התביעה גם בדואר או בפקס או להניחה בתיבת השירות של הסניף.

לטופס התביעה יש לצרף:

1. תעודות רפואיות.
2. אישור על כך שהילד לומד בגן או בבית הספר.
3. אישורים על טיפולים התפתחותיים ממנהל המכון שבו ניתן הטיפול.
4. אישור מהבנק על בעלות החשבון שמבקשים להעביר אליו את הגמלה.
5. צילום ת.ז של ההורה מגיש התביעה.

איך מטפלים בבקשה?

- הילד יוזמן לבדיקה רפואית בסניף המוסד לביטוח לאומי, אלא אם ההורים חתמו בטופס התביעה על "הסכמה לקביעת רופא ללא נוכחות" (ראו פירוט בהמשך).
- לאחר שהרופא מעיין במסמכים הרפואיים של הילד, הוא שואל בדרך כלל את

ההורה כמה שאלות על תפקודו ועל מצבו הרפואי של הילד. במידת הצורך יבדוק הרופא את הילד בדיקה גופנית ותפקודית.

- מזכיר הוועדה ירשום בפרוטוקול את הדברים הנאמרים בוועדה. ההורים יתבקשו לחתום על הפרוטוקול (חשוב לקרוא אותו בעיון ולוודא שהדברים אשר נאמרו בוועדה אכן מופיעים בו).
- לאחר שהוועדה התפזרה, פקיד התביעות בודק את קביעתו של רופא הוועדה ומחליט האם הילד זכאי לקצבה ואם כן באיזה שיעור.
- ההחלטה נשלחת להורים בדואר בצירוף פרוטוקול של הוועדה הרפואית, בתוך 45 ימים מהיום שבו התקבלה התביעה בסניף הביטוח הלאומי.

אפשרות קביעת אחוזי נכות ללא נוכחות הילד בוועדה

כאשר ממלאים את טופס התביעה לגמלה ניתן לחתום על סעיף "הסכמה לקביעת רופא ללא נוכחות" (בתחתית עמ' 3 בטופס). דהיינו ההורה מסכים בכך כי הרופא יקבע את אחוזי הנכות רק על סמך המסמכים שלפניו ובלי שראה את הילד (אלא אם כן הרופא בכל זאת ידרוש זאת).

אולם, יש לשים לב כי במקרה זה לא ניתן יהיה לבדוק האם הילד זכאי לתוספת לגמלה בגין "תלות לחלוטין" של הילד (ראו הסבר בנושא זה בסעיף - 'בדיקת תלות').

מהי 'בדיקת תלות'?

בדיקת תלות היא בדיקה פיזית הבודקת את התלות של הילד בעזרת הזולת בביצוע פעולות היום יום: הלבשה, אכילה, רחצה, היגיינה אישית וניידות בבית.

לילדים התלויים לחלוטין בעזרת הזולת בביצוע פעולות אלו משולמת גמלה בשיעור 188%.

הורים לילדים המקבלים גמלת ילד נכה, הסבורים שילדם תלוי לחלוטין בעזרת הזולת בפעולות היומיום אך לא קיבלו את הגמלה בגובה 188% - יכולים להגיש לסניף הביטוח הלאומי 'טופס בקשה לקביעת תלות' כדי לקבל את הגמלה המרבית כולל התוספות (הטופס נמצא בסניפי הביטוח הלאומי). יש לצרף לבקשה מסמכים רפואיים המעידים על יכולת התפקוד של הילד. ניתן לשלוח את הבקשה בדואר או בפקס לסניף המוסד לביטוח לאומי הקרוב למקום המגורים.

ערעור לוועדת העררים של הביטוח הלאומי

ניתן להגיש ערעור בכתב לוועדת עררים בסניף המוסד הביטוח הלאומי במקום המגורים, באחד מהמקרים הבאים:

- לא אושרה גמלה.
 - אושרה גמלה חלקית.
 - אושרה גמלה לתקופה זמנית.
 - לא אושר תשלום רטרואקטיבי בעד התקופה המרבית. (על תשלום רטרואקטיבי ראו פירוט בהמשך).
- ◀ על הערעור להיות מוגש בתוך 90 יום ממועד קבלת ההודעה על החלטה.
- ◀ יש להביא את הילד כדי שוועדת העררים תבדוק אותו. אולם בהסכמת הוריו של הילד, רשאית הוועדה לדון בערר על סמך מסמכים בלבד.
- ◀ ההורים רשאים להיות מיוצגים בוועדה על ידי עורך דין וכן על ידי הרופא שטיפל בילד או רופא מומחה.
- ◀ הוועדה רשאית לדרוש שהילד ייבדק בידי מומחה נוסף, או שמומחה נוסף יגיש לה חוות דעת על סמך מסמכים שהובאו בפניו.
- ◀ ועדות העררים לילד נכה מתקיימות בסניפי המוסד לביטוח לאומי בערים הבאות: ירושלים, תל אביב, רמת גן, חיפה ורמלה.

ערעור על החלטת ועדת העררים

ניתן לערער על החלטת הוועדה הרפואית לעררים בפני בית הדין האזורי לעבודה. הערעור יעסוק בשאלות חוק ותקנות בלבד, כלומר בשאלות שנוגעות לפרשנות של החוק או התקנות ולא בשאלות הנוגעות למצבו הרפואי של הילד. שאלות כגון:

- ההורה אינו מבוטח בביטוח הלאומי.
- הילד אינו נמצא בישראל.
- הילד מקבל הטבות במסגרת גמלת ניידות וטרם הוחזרה הלוואה עומדת (ראו פירוט בהמשך).
- הילד נמצא במוסד או אצל משפחה אומנת.
- ועדת העררים דחתה את הבקשה בשל שימוש בסעיפי חוק לא נכונים.

על הערעור לבית הדין להיות מוגש בתוך 12 חודשים מיום שהתקבל מכתב ההחלטה של ועדת העררים.

הגשת תביעה חוזרת

ניתן להגיש תביעה חוזרת במקרים בהם נדחתה תביעה לגמלה או אושרה גמלה חלקית בלבד, זאת לאחר שחלפו **6 חודשים** לפחות ממועד הדחייה או ההודעה על מתן גמלה חלקית.

אם הוחמר מצבו של ילד שקיבל גמלה חלקית, ניתן לבקש דיון מחדש בתביעה בכל זמן, בצירוף אישור רפואי על ההחמרה.

תקופת התשלום

- ◀ גמלה לילד נכה משולמת מהחודש שבו הוגשה התביעה. ניתן לקבל גמלה גם בעד התקופה שקדמה להגשת התביעה אם על פי המסמכים הרפואיים שהוגשו התקיימו התנאים המזכים בגמלה.
- ◀ גמלת ילד נכה משולמת עד גיל 18.
- ◀ אחרי גיל 18 על ההורה/האפוטרופוס להגיש בקשה לקצבת נכות ולפי הצורך גם לקצבה לשירותים מיוחדים (ראו פירוט בהמשך).

תשלום רטרואקטיבי

- ◀ ילד הסובל מעיכוב התפתחותי - זכאי לגמלה לתקופה רטרואקטיבית לכל היותר בעד 6 חודשים שקדמו להגשת התביעה.
- ◀ ילד התלוי בעזרת הזולת / זקוק לנוכחות מתמדת / זקוק לטיפול רפואי מיוחד וכן ילד עם ליקוי מיוחד (תסמונת דאון, ירידה בשמיעה, ליקוי ראייה, ליקוי בתקשורת, אוטיזם או פסיכודה ודומיהם) - על אלה ניתן לשלם גמלה לתקופה רטרואקטיבית לכל היותר בעד 12 חודשים שקדמו להגשת התביעה.

קצבת נכות כללית

מי זכאי?

א. אדם תושב ישראל מגיל 18 ועד גיל פרישה, שבשל מוגבלות גופנית, שכלית או נפשית, מתקיים לגביו אחד מהתנאים הבאים:

- אין לו כושר להשתכר מעבודה או שכושרו להשתכר מצומצם בגלל המוגבלות, בשיעור של 50% או יותר.
- אין לו הכנסה בפועל מעבודה.
- הכנסתו מעבודה אינה עולה על 60% מהשכר הממוצע במשק - למי שזכאי לקצבה לתקופה ממושכת או שיש לו ליקוי חמור.
- הכנסתו מעבודה אינה עולה על 45% מהשכר הממוצע במשק - למי שזכאי לקצבה לתקופה שאינה ממושכת, ואין לו ליקוי חמור.

ב. עקרת בית תושבת ישראל מגיל 18 עד גיל פרישה, נשואה, שאינה עובדת כשכירה או עצמאית, ובעלה מבוטח בביטוח הלאומי בביטוח זקנה ושארים. אשר עקב מוגבלות גופנית, שכלית או נפשית אין לה הכושר לעשות עבודות שמקובל לעשות במשק בית רגיל או שכושרה לעבוד במשק ביתה מצומצם עקב המוגבלות ב- 50% או יותר.

כדי לקבוע את דרגת **אי כושר ההשתכרות** יש לעבור **ועדה רפואית** שתקבע מהם אחוזי הנכות הרפואית. אחוזי הנכות נקבעים לפי 'ספר המבחנים הרפואיים' שבתקנות הביטוח הלאומי. ספר זה מכיל את רשימת המוגבלויות, הליקויים והמחלות ואת האחוז הרפואי שנקבע לכל אחת מהן.

סכום קצבת הנכות החודשית הוא בהתאם לדרגת אי הכושר שנקבעה
(מעודכן ל-1.1.15):

- **דרגה מלאה (100% או 75%)** - קצבה חודשית מלאה בסך ₪2,342.
- **דרגה חלקית בשיעור 74%** - קצבה חודשית חלקית בסך ₪1,733.
- **דרגה חלקית בשיעור 65%** - קצבה חודשית חלקית בסך ₪1,522.
- **דרגה חלקית בשיעור 60%** - קצבה חודשית חלקית בסך ₪1,405.

קצבה חודשית נוספת (ק.ח.ו.)

אדם זכאי לתוספת לקצבה אם נקבעה לו דרגת אי כושר מלאה ונכותו הרפואית נקבעה

ל-50% לפחות, והוא אינו שווה במוסד. סכום הקצבה החודשית הנוספת הוא בהתאם לאחוז הנכות הרפואית שנקבעה (מעודכן ל-1.1.15):

- מי שנקבעה לו נכות נפשית ו/או שכלית בין 40% ל-49%, יקבל תוספת בסכום של 252 ₪.
- על נכות רפואית בין 50% ל-69% - סכום התוספת הוא 252 ₪.
- על נכות רפואית בין 70% ל-79% - סכום התוספת הוא 306 ₪.
- על נכות רפואית מעל 80% - סכום התוספת הוא 372 ₪.

איך פונים ולמי?

יש למלא טופס 'תביעה לקצבת נכות כללית' (את הטופס ניתן להוריד מאתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי או לקבל אותו בכל סניף) ולהגישו בסניף המוסד לביטוח לאומי שבמקום המגורים. אפשר להגיש את התביעה גם בדואר, בפקס או בתיבת השירות של הסניף.

לתביעה יש לצרף כל מסמך שיש בו כדי להעיד על המצב הרפואי ועל כושר ההשתכרות. אם התובע הוא תלמיד בחינוך המיוחד, יש לצרף אישור מבית הספר.

איך מטפלים בתביעה?

1. פקיד התביעות ורופא הביטוח הלאומי בודקים את התביעה ואת המסמכים הרפואיים המצורפים.
2. הרופא מחליט האם לזמן את התובע לבדיקה רפואית או לבקש מסמכים רפואיים נוספים.
3. הרופא בודק האם על פי המסמכים תלוי התובע בעזרת הזולת בביצוע פעולות יומיומיות. אם כן יוזמן התובע לוועדה רפואית שתבדוק את זכאותו לקצבה לשירותים מיוחדים.

הופעה בפני הוועדה הרפואית

לאחר הגשת התביעה לקצבת נכות, מקבל התובע הזמנה להופיע בפני הוועדה הרפואית הקובעת את אחוזי הנכות הרפואית (יתכן שיוזמן גם לפגישה עם עובד סוציאלי פקיד שיקום).

הוועדה מורכבת מרופא מומחה בתחום רפואי מסוים בהתאם למוגבלות של התובע.

- הרופא מעיין במסמכים הרפואיים שהוגשו לוועדה. הוא שואל את התובע לגבי תפקודו, מחלות מהן הוא סובל וכדומה, ומבצע בדיקה גופנית לפי הצורך.
- הרופא קובע את אחוזי הנכות הרפואית בהתאם ל'ספר המבחנים הרפואיים' של ביטוח לאומי. ספר זה מכיל את רשימת המוגבלויות והמחלות ואחוז הנכות הרפואית הנקבע לכל אחת מהן.
- הרופא מעביר את חוות דעתו ל'רופא מוסמך', שקובע את אחוז הנכות הרפואית המשוקלל של כל המחלות ביחד.
- פקיד התביעות במחלקת נכות מקבל בחזרה את התביעה, כדי לקבוע באיזו מידה הנכות הרפואית משפיעה על הכושר לעבוד ולהשתכר (לעקרת בית - על כושרה לתפקד במשק ביתה), זאת בהסתמך על ההמלצה של הרופא ופקיד השיקום.
- **אבדן כושר השתכרות של פחות מ 50% אינו מזכה בקצבת נכות.**

מסלול מהיר לאנשים עם מוגבלויות קשות ('מסלול ירוק')

ביטוח לאומי מעוניין להקל על אנשים עם מוגבלות קשה, כגון אנשים עם מוגבלות שכלית בשיעור 40% לפחות שאובחנו על ידי משרד הרווחה. תביעותיהם יקבלו קדימות ויטופלו ב"מסלול מהיר". הביטוח הלאומי ישתדל לסיים את הטיפול בתביעותיהם בתוך **30 ימים** מיום קבלת התביעה.

ערעורים

ערעור על אחוזי נכות רפואית

- ◀ מי שנקבע לו פחות מ-80% נכות רפואית או דרגת אי כושר נמוכה מ-75%, רשאי לערער על אחוזי הנכות הרפואית לפני **ועדה רפואית לעררים**.
- ◀ הוועדה הרפואית לעררים יכולה לאשר את אחוזי הנכות הרפואית שקבע הרופא המוסמך או לשנותם (להגדילם או להפחיתם).
- ◀ את הערעור יש למסור בכתב לסניף המוסד לביטוח לאומי במקום המגורים, בצירוף הנימוקים, בתוך **60 יום** מתאריך קבלת ההודעה בכתב בדבר אחוזי הנכות הרפואית.
- ◀ על החלטת הוועדה הרפואית ניתן לערער בפני בית הדין האזורי לעבודה בשאלות חוק בלבד - במקרים הנוגעים לפרשנות החוק ולא אלה הנוגעים למצבו הרפואי של האדם. את הערר יש למסור בתוך **60 יום** מתאריך קבלת ההודעה הכתובה של המוסד לביטוח לאומי בדבר החלטת הוועדה הרפואית לעררים.

נרעור על קביעת הדרגה של אי הכושר להשתכר

- ◀ מי שנקבע לגביו שלא איבד מכושרו להשתכר / שאיבד פחות מ-50% / שנקבעה לו דרגת אי כושר נמוכה מ-75%, רשאי לערער על דרגת אי הכושר בפני **ועדה לעררים**.
- ◀ הוועדה לעררים יכולה לאשר את דרגת אי הכושר שקבע פקיד התביעות או לשנותה (להגדילה או להפחיתה).
- ◀ על החלטת הוועדה הרפואית ניתן לערער בפני בית הדין האזורי לעבודה בשאלות חוק בלבד - במקרים הנוגעים לפרשנות החוק ולא נוגעים למצבו המסוים של האדם. את הערר יש למסור בתוך **60 יום** מתאריך קבלת ההודעה הכתובה של המוסד לביטוח לאומי בדבר החלטת הוועדה לעררים.

נרעור על החלטות אחרות של פקיד התביעות

- ◀ ניתן לערער לפני בית הדין האזורי לעבודה על החלטה אחרת של פקיד התביעות שאינה עוסקת בדרגת אי כושר ההשתכרות, כגון תקופות עבודה של המבוטח, גילו, הכנסותיו מעבודה או שלא מעבודה.
- ◀ את הערעור יש למסור לבית הדין בתוך 12 חודשים מתאריך קבלת ההחלטה בכתב של פקיד התביעות.

בדיקה מחדש

- ◀ מי שתביעתו לקצבת נכות נדחתה בשל אחוזי נכות רפואית נמוכים או בשל דרגת אי כושר נמוכה, וכן מי שנקבעה לו דרגת אי כושר חלקית - רשאי לבקש בדיקה מחדש אם עברו **6 חודשים** מהקביעה האחרונה של המוסד לביטוח לאומי.
- ◀ מי שחל **שינוי משמעותי במצבו** הרפואי או התעסוקתי, ויש בשינוי זה כדי להשפיע על דרגת אי כושר ההשתכרות, רשאי להגיש בקשה לבדיקה חוזרת גם אם לא עברו 6 חודשים מהקביעה האחרונה. לבקשה יש לצרף מסמכים רפואיים ואישורים על הכנסה מעבודה.
- ◀ מי שתביעתו נדחתה מסיבה אחרת, כגון הכנסות גבוהות, והכנסותיו פחתו - רשאי להגיש תביעה חוזרת ללא המתנה.
- ◀ מי שנקבעה לו דרגת אי כושר השתכרות בשיעור 75% ומעלה - רשאי להגיש בקשה לבדיקה מחודשת לבחינת אחוזי הנכות הרפואית בלבד, אם הוא עונה על התנאים הבאים:
 1. חלפו 12 חודשים מהקביעה האחרונה של המוסד לביטוח לאומי בדבר אחוזי נכותו הרפואית.

2. רופא מוסמך מטעם המוסד לביטוח לאומי קבע כי חלה החמרה במצבו הרפואי.

3. הוא אינו מאושפז במוסד.

חשוב לדעת!

- ◀ בבדיקה מחדש של דרגת אי הכושר בודקים מחדש גם את הנכות הרפואית וקובעים אותה. דהיינו, ביטוח לאומי עלול להפחית את אחוזי הנכות הרפואית ואת דרגת אי הכושר בעקבות הבדיקה מחדש.
 - ◀ ביטוח לאומי אינו יוזם בדיקה מחדש של דרגת אי כושר.
- על הזכויות של מקבלי קצבת הנכות המתגוררים בדיר חוץ ביתי - ראו בפרק 'מסגרת דיר חוץ ביתי'.

תחילת תשלום הקצבה

המוסד לביטוח לאומי משלם את קצבת הנכות 3 חודשים אחרי המועד שבו נקבע כי האדם נחשב כבעל אי כושר השתכרות (לכן ילדים שקיבלו גמלת ילד נכה ממשיכים לקבלה עד גיל 18 ו-3 חודשים). חשוב למהר ולהגיש את התביעה לקצבת הנכות כאשר האדם מגיע לגיל 18, וכך יתחיל המוסד לביטוח לאומי לשלם מגיל 18 ו-3 חודשים.

מעבר מקצבת נכות לקצבת זקנה

- ◀ מקבלי קצבת נכות כללית יקבלו את קצבת הנכות הכללית עד לגיל הפרישה. מגיל הפרישה יתחילו לקבל קצבת זקנה בלבד.
- ◀ מי שקיבלו קצבת נכות כללית סמוך למועד שנעשו זכאים לקצבת זקנה, לא תפחת קצבת הזקנה שלהם משיעור קצבת הנכות החודשית האחרונה ששולמה להם, והיא תעודכן בשיעורים ובמועדים שבהם מתעדכנת קצבת נכות כללית.

קצבה לשירותים מיוחדים

- ◀ אדם מעל גיל 18 זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים מביטוח לאומי במקרים הבאים - הוא זקוק לעזרה רבה של אדם אחר בביצוע פעולות היומיום (לבישה, אכילה, רחצה, ניידות בבית ושליטה על היגיינה אישית) ובמשק הבית, או שהוא זקוק להשגחה מתמדת למניעת סכנת חיים לעצמו או לאחרים.
- ◀ הקצבה משולמת נוסף על קצבת נכות כללית.
- ◀ גובה הקצבה נקבע לפי מידת התלות בזולת.

מי זכאי?

אדם מעל גיל 18 ועד גיל פרישה העונה על הקריטריונים הבאים:

1. הוא מבוטח בביטוח לאומי ונמצא בישראל (מי שנמצא בחו"ל - ימשיך הביטוח הלאומי לשלם לו את הקצבה למשך 3 חודשים, אם בסמוך לנסיעתו קיבל קצבה חודשיים רצופים לפחות).
 2. הוא מקבל קצבת נכות מהביטוח הלאומי, ונקבעה לו על ידי הביטוח הלאומי נכות רפואית בשיעור של 60% לפחות.
- ◀ אדם שאינו מקבל קצבת נכות, אך נקבעה לו על ידי הביטוח הלאומי נכות רפואית בשיעור של 75%, יהיה זכאי לקצבה אם הוא עונה על התנאים האלו: הוא אינו מקבל קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה, אינו מקבל תשלום בעד טיפול אישי או בעד עזרה בבית על פי חוק שהוא, והכנסתו החודשית אינה עולה על 5 פעמים השכר הממוצע במשק.
3. הוא אינו נמצא במסגרת דיר חוץ ביתית או במוסד שניתנים בו שירותי רפואה, סיעוד או שיקום.

כפל גמלאות

אדם הזכאי לגמלת ניידות יהיה זכאי גם לקצבה לשירותים מיוחדים, בתנאי שוועדה רפואית של משרד הבריאות קבעה לו אחד מהמצבים הבאים: מוגבלות בניידות בשיעור של 100% / הוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו / הוא מרותק למיטה.

מה גובה הקצבה?

◀ **אדם שתלוי בעזרה רבה מהזולת בביצוע רוב פעולות היומיום ברוב שעות היממה** - זכאי לקצבה בשיעור של 50% מקצבת נכות מלאה ליחיד (עם תוספת) - סה"כ 1,401 ש"ח.

◀ **אדם שתלוי בעזרה רבה מהזולת בביצוע כל פעולות היומיום ברוב שעות היממה, או אדם שזקוק להשגחה מתמדת** - זכאי לקצבה בשיעור 112% מקצבת נכות מלאה ליחיד (עם תוספת) - סה"כ 3,075 ש"ח.

◀ **אדם שתלוי לחלוטין בעזרת הזולת בביצוע כל פעולות היומיום בכל שעות היממה, וכן אדם שתלוי בעזרה רבה מהזולת בביצוע כל פעולות היומיום ברוב שעות היממה, וזקוק להשגחה מתמדת** - זכאי לקצבה בשיעור 188% מקצבת נכות מלאה ליחיד (עם תוספת) - סה"כ 5,046 ש"ח.

(הסכומים נכונים ליום 1.4.15)

נוסף על כך, נבדקות גם פעולות המעידות על הצורך בעזרה במשק הבית. בדיקה זו מתייחסת לצורך של האדם בעזרה בפעולות הבאות: הכנת מזון, הפעלת מכשירי חשמל, אחזקת הבית, טיפול תרופתי, ביצוע קניות וסידורים מוסדיים וכספיים.

הבדיקה מתייחסת למגבלות הנובעות מהליקוי הרפואי בלבד (כגון אנשים עם מוגבלות שכלית בינונית וקשה) ולא מסיבות אחרות (כגון נורמות תרבותיות, הרגל ועוד).

תוספת לאדם נכה הזקוק למכונת הנשמה באופן רצוף

אדם מעל גיל 18 זכאי לתוספת בשיעור 83% מקצבת יחיד מלאה (סכום התוספת 1,817 ש"ח, נכון ליום 1.4.15), אם הוא עונה על שני הקריטריונים שלהלן:

1. האדם זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים בשל היותו תלוי לחלוטין בעזרת הזולת בביצוע כל פעולות היומיום.

2. פקיד תביעות או ועדת עררים קבעו כי הוא מוגדר כ"נכה מונשם".

"נכה מונשם" - אדם נכה הזקוק למכונת הנשמה באופן רצוף בכל שעות היום והלילה.

תקופת הזכאות

הזכאות לקצבה מתחילה בחודש שבו הוגשה התביעה, אך לא לפני שעברו 3 חודשים מיום שהאדם נעשה זכאי לקצבת נכות. לכן ילדים שקיבלו גמלת ילד נכה ממשיכים לקבלה עד גיל 18 ו-3 חודשים.

איך פונים ולמי?

יש למלא 'טופס תביעה לקצבה לשירותים מיוחדים' (הטופס ניתן להורדה מאתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי, ונמצא בכל סניף) ולהגישו בסניף המוסד לביטוח לאומי שבמקום המגורים. אפשר להגיש את התביעה גם בדואר, בפקס או בתיבת השירות של הסניף.

לתביעה יש לצרף את המסמכים הבאים: החלטות של ועדת האבחון, תעודות רפואיות, דו"חות סוציאליים מהמחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית וכן כל מסמך רפואי אחר שיכול לסייע להוכחת הצורך בעזרה ובהשגחה.

איך מטפלים בבקשה?

לאחר הגשת התביעה יוזמן התובע לבדיקה בידי רופא מטעם המוסד לביטוח לאומי. במקרים מסוימים ייבדק גם בביתו בידי איש מקצוע כדי להעריך את מידת התלות שלו בזולת.

החלטת הביטוח הלאומי תישלח בכתב לביתו של התובע.

תחילת הזכאות לקצבה

מועד תחילת תשלום הקצבה הוא **מה-1 בחודש שבו הוגשה התביעה** (ולא מיום ההחלטה), אך לא לפני שעברו 3 חודשים מהיום שבו הוא נעשה זכאי לקצבת נכות או מהיום שבו נקבעו לו 75% נכות רפואית, אם מדובר באדם שלא מקבל קצבת נכות.

ערעורים

ערעור לוועדת עררים לשירותים מיוחדים

אדם רשאי לערער על ההחלטה אם אינו מרוצה מהחלטת הביטוח לאומי על גובה הקצבה שאושרה לו או בגלל שתביעתו נדחתה. זאת בתנאי שהוא אחד מאלה:

- מקבל קצבת נכות כללית ובעל נכות רפואית בשיעור 60% לפחות.
- אינו מקבל קצבת נכות כללית ובעל נכות רפואית בשיעור של 75% לפחות.
- מי שהיה זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים לפני שהגיע לגיל פרישה.

ערר מנומק בכתב יש להגיש בתוך **90 יום** מיום שהתקבל מכתב ההחלטה. את הערר יש להגיש בסניף המוסד לביטוח לאומי הקרוב למקום המגורים.

ערעור לוועדה רפואית לעררים בנכות כללית

מי שתובע קצבה לשירותים מיוחדים ואינו בעל נכות רפואית בשיעורים המזכים בקצבה כמפורט למעלה, יכול להגיש ערר בתוך **30 יום**.

ערעור לבית-הדין האזורי לעבודה

מי יכול להגיש?

- ◀ אדם שאינו מרוצה מהחלטת ועדת עררים. את הערעור יש להגיש לבית הדין בתוך **60 יום** מיום שהתקבל מכתב ההחלטה.
 - ◀ אדם שתביעתו נדחתה בגלל הוראות חוק או בגלל תקנות בלבד, רשאי לערער על ההחלטה בפני בית-הדין לעבודה, לדוגמה:
 - הוא נמצא במסגרת דיור חוץ ביתי או במוסד שניתנים בו שירותי רפואה, סיעוד או שיקום.
 - הוא מתגורר בחו"ל.
 - הוא מקבל גמלת ניידות.
 - הכנסתו החודשית גבוהה.
 - הוא מקבל קצבה מיוחדת לפי חוק אחר.
 - הוא מבקש לקבל תשלום רטרואקטיבי יותר מ-6 חודשים.
- ערר מנומק בכתב יש להגיש בתוך **12 חודשים** מיום שהתקבל מכתב ההחלטה.

בדיקה מחודשת של הזכאות לקצבה לשירותים מיוחדים

- ◀ **תובע שהוחמר מצבו** רשאי לבקש דיון חדש בתביעתו לאחר **6 חודשים** מיום שנדחתה תביעתו או מיום שאושרה לו גמלה חלקית, ובתנאי שימציא אישור רפואי שהוחמר מצבו. במקרים של החמרה, גם אם עדיין לא חלפו 6 חודשים, רשאי רופא המוסד לביטוח לאומי להחליט אם יש מקום לחדש את הדיון בהתאם למסמכים הרפואיים שהוגשו.
- ◀ ביטוח לאומי רשאי מעת לעת לבדוק 'מיוזמתו' מחדש את המצב הרפואי והתפקודי.

המשך תשלום קצבת שירותים מיוחדים לאחר גיל הפרישה

מי שהיה זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים בעת הגיעו לגיל הפרישה, יימשך תשלום הקצבה גם לאחר גיל הפרישה, כל זמן שהוא עונה על תנאי הזכאות.

קצבת שירותים מיוחדים וגמלת סיעוד

לא ניתן לקבל גם קצבה לשירותים מיוחדים וגם גמלת סיעוד, ויש צורך לבחור באחת משתיהן. חשוב לדעת כי ברוב דרגות הזכאות ערך שירותי הסיעוד בכסף עלול להיות נמוך מגובה סכום הקצבה לשירותים מיוחדים.

גמלת ניידות

אדם שיש לו ליקוי ברגליים המגביל אותו בניידות, זכאי להטבות שונות לפי תנאים שיפורטו להלן.

הגמלה משולמת על פי הסכם הניידות שנחתם בין משרד האוצר לבין המוסד לביטוח לאומי. את טבלת הליקויים ניתן למצוא באתר האינטרנט של ביטוח לאומי.

חשוב לדעת! את המוגבלות בניידות קובעות ועדות רפואיות של משרד הבריאות. לכן לפני שמגישים בקשה לביטוח הלאומי כדי לקבל את ההטבות בניידות, יש לפנות בבקשה להיבדק בוועדות הרפואיות של משרד הבריאות.

הוועדות קובעות אם יש ליקוי ברגליים בהתאם לרשימת ליקויים מוגדרת, אם ישנה הזדקקות לכיסא גלגלים ושימוש בו ואם הליקוי שנקבע יכול להשתנות או שהוא נקבע לצמיתות.

המידע בפרק זה מתמקד באנשים עם מוגבלות שכלית שיכולים להיות זכאים להטבות בניידות.

מי מוגדר כאדם 'מוגבל בניידות'?

אדם שעונה על שני התנאים הבאים:

1. הוא תושב ישראל הנמצא בישראל בגיל 3 שנים עד גיל פרישה (במקרים מסוימים ניתן להמשיך לקבל לאחר גיל פרישה), אשר ועדה רפואית של משרד הבריאות קבעה את אחוזי מוגבלותו בניידות עקב ליקויים ברגליים, לפי רשימת ליקויים מוגדרת.
- הביטוח הלאומי מאשר גמלת ניידות לשני אחים או יותר שלכל אחד מהם

נקבעו לפחות 80% מוגבלות בניידות, והם מתגוררים באותה הדירה, גם אם עדיין לא מלאו להם 3 שנים.

2. ועדה רפואית של משרד הבריאות קבעה לו מוגבלות בניידות.

אדם המוגדר כמוגבל בניידות עשוי להיות זכאי להטבות מסוימות, כשלכל הטבה יש תנאי זכאות שונים. ההטבות הן:

1. קצבת ניידות חודשית.
2. הלוואה עומדת למימון מסים על רכישת רכב חדש/להחלפת רכב.
3. הלוואה מקרן הלוואות לרכישת רכב חדש לאביזרים מיוחדים.
4. הלוואה לרכישה ולהתקנה של אביזרים ברכב לאביזרים מיוחדים.
5. הלוואה לרכישה ולהתקנה של מתקן הרמה לכיסא גלגלים לרכב.

1) קצבת ניידות חודשית

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות בניידות שהוא בעל רכב ויש לו מורשה נהיגה שמסיע אותו

אדם זכאי לקצבת ניידות אם ועדה רפואית קבעה לו 60% מוגבלות בניידות לפחות, הוא בעל רכב (גם אם הרכב נרכש ללא הלוואה עומדת) ויש לו מורשה נהיגה שמסיע אותו באופן קבוע לצרכיו השוטפים.

מי נחשב למורשה נהיגה -

קרוב משפחה של המוגבל בניידות: בן/בת זוג, בן/בת ובני זוגם, אב, אם לרבות הורה מאמץ וחורג, אח, אחות ובני זוגם, סב או סבתא, נכד או נכדה - שיש להם רישיון נהיגה תקף.

או מי שאינו קרוב משפחה של המוגבל בניידות, והוא עונה על כל התנאים הבאים:

- א. הוא סועד את המוגבל בניידות ברוב שעות היממה ובידו רישיון נהיגה תקף.
- ב. הוא גר עם המוגבל בניידות בקביעות באותו בניין או שהם גרים בבניינים שהמרחק האווירי ביניהם אינו עולה על 1500 מטר.
- ג. הוא דואג לצרכיו של המוגבל בניידות, מסוגל ומתחייב להסיעו באופן קבוע למען צרכיו היומיומיים.
- ד. הוא קיבל אישור מהביטוח הלאומי לשמש "מורשה נהיגה".

אדם שאין לו רכב

אדם חסר רכב יהיה זכאי לקצבת ניידות (כדי לממן לו נסיעות בתחבורה הציבורית, הסעות ועוד) אם הוא עונה על אחד מהסעיפים הבאים:

- **עד גיל 18:** ילד שמקבל גמלת ילד נכה, ונקבעה לו מוגבלות בניידות בשיעור 80% לפחות או שוועדה רפואית קבעה שהוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו.
- **מעל גיל 18:** אדם שמקבל קצבה לשירותים מיוחדים, ונקבעה לו מוגבלות בניידות בשיעור 100%, או שוועדה רפואית קבעה שהוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו.
- **קטין או בגיר שנמצא במסגרת דיור חוץ ביתי** העונה על התנאים הבאים:
 1. הוא קטין שנקבעה לו מוגבלות בניידות בשיעור 80% לפחות / בגיר שנקבעה לו מוגבלות בניידות בשיעור של 100% / מוגבל בניידות (קטין ובגיר) שוועדה רפואית קבעה שהוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו.
 2. הוא יוצא ממסגרת הדיור החוץ ביתי ברכב מנועי לפחות 6 פעמים בחודש למטרות עבודה או פעילות חברתית.
 3. אין גוף הנושא בהוצאות יציאותיו אלה מהמסגרת (דהיינו, הדייר יוצא מהמסגרת לא כחלק מפעילות שמשרד הרווחה מממן).
 4. הוא זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים או לגמלת ילד נכה, אך אינו מקבל אותה בשל העובדה שהוא שוהה במסגרת דיור חוץ ביתי.

סכום קצבת הניידות

סכומי הקצבאות תלויים בגורמים שונים, כגון סוג הרכב ואחוז המוגבלות. את הטבלה המפורטת ניתן למצוא באתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי.

תשלום קצבת הניידות

קצבת הניידות משולמת החל מהחודש שבו הגיש האדם עם המוגבלות בניידות את הבקשה לבדיקה לוועדה הרפואית. זאת בתנאי שאת התביעה לקצבת הניידות הגיש לביטוח הלאומי בתוך חודשיים מהיום שבו נשלחה אליו החלטת הוועדה הרפואית (או הוועדה הרפואית לעררים) בדבר שיעור המוגבלות שנקבע לו.

אם התביעה לקצבה הוגשה לאחר שחלפו חודשיים מהיום שנשלחה אליו ההודעה על החלטת הוועדה הרפואית (או הודעת הוועדה הרפואית לעררים) תשלום הקצבה רטרואקטיבית בעד החודשיים שקדמו לחודש שבו הוא הגיש התביעה לביטוח לאומי.

קצבת הניידות תשולם לתקופה זו רק אם במשך כל התקופה התקיימו כל התנאים המזכים בקצבה.

כפל גמלאות

- ◀ **אדם עם מוגבלות בניידות הזכאי לקבל גם קצבה לשירותים מיוחדים** - יצטרך לבחור באחת משתי הגמלאות, אלא אם כן מתקיים אחד התנאים הבאים:
 - הוא זכאי לקצבת שירותים מיוחדים בשיעור של 100% לפחות.
 - נקבעו לו 100% מוגבלות בניידות.
 - ועדה רפואית קבעה כי הוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו.
 - ◀ **ילד עם מוגבלות בניידות הזכאי לקבל גם גמלת ילד נכה** - הוריו יצטרכו לבחור באחת משתי הגמלאות, אלא אם כן מתקיים אחד מהתנאים הבאים:
 - נקבעו לו 80% מוגבלות בניידות לפחות.
 - ועדה רפואית קבעה שהוא זקוק לכיסא גלגלים והוא משתמש בו.
 - הוא ילד עם מוגבלות בניידות והוא אחד מבין שני זכאים לגמלת ילד נכה באותה המשפחה.
- בכל מקרה, מומלץ לפנות למחלקת ילד נכה בסניף הביטוח הלאומי המטפל כדי לוודא שקבלת גמלת ניידות אינה מונעת קבלת גמלת ילד נכה.

איך פונים ולמי?

ראו בסוף הפרק לאחר פירוט כל ההטבות.

2) הלוואה עומדת למימון מסים על רכישת רכב חדש / להחלפת רכב

- ◀ הלוואה עומדת ניתנת לאדם עם מוגבלות בניידות הקונה רכב חדש, פרטי או מסחרי או רכב לאביזרים מיוחדים, לשם מימון מלא או חלקי של המסים החלים על הרכב, על פי התנאים המפורטים בהמשך.
- ◀ אדם שזכאי לקבלת הלוואה עומדת יקבלה רק לאחר שחתם על **'כתב התחייבות'** שבו התחייב לקיים את ההתחייבויות שקבע המוסד לביטוח לאומי.
- ◀ את הלוואה יש להחזיר לביטוח לאומי בתנאים המפורטים בהמשך.

מי זכאי?

אדם שנקבעו לו לפחות 60% מוגבלות בניידות ומתקיימים לגביו שני התנאים הבאים:

1. ועדה רפואית קבעה שיש הכרח להסיעו באופן קבוע לצרכיו היומיומיים.
2. יש לו מורשה נהיגה הדואג לצרכיו, המסוגל ומתחייב להסיעו באופן קבוע לצרכיו היומיומיים.

שיעור ההלוואה

- שיעור ההלוואה העומדת נקבע לפי אחוז המוגבלות בניידות ולפי העובדה האם האדם עם המוגבלות הוא בעל רישיון נהיגה או חסר רישיון נהיגה. נתונים אלו קובעים מהו סוג הרכב ונפח המנוע שלו שלפיהם מחושבת ההלוואה, והוא מכונה **'הרכב הקובע'**. את הטבלה המפורטת ניתן למצוא באתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי.
- באמצעות ההלוואה ניתן לרכוש רכב על פי בחירה, בתנאי שהרכב יכלול את כל האביזרים שקבע המכון הרפואי לבטיחות בדרכים.
- סכום ההלוואה יהיה בגובה סכום המסים החלים על 'הרכב הקובע' שאושר, אך לא יותר מסכום המסים החלים על הרכב שקנה בפועל.
- לעיתים נקבע 'רכב קובע' על פי החלטת המכון הרפואי לבטיחות בדרכים.

בעלות על הרכב

בעלות על רכב שנרכש עם הלוואה עומדת - שמו של המוגבל בניידות חייב להופיע ברישיון הרכב, אך ניתן להוסיף בעלות של קרוב משפחה או של אפוטרופוס שמתגוררים בבניין שבו מתגורר המוגבל בניידות או בבניין שהמרחק ממנו אל בית המוגבל בניידות אינו עולה על 1500 מטרים בקו אווירי.

בעלות על רכב שנרכש בלי הלוואה עומדת - אם ברישיון הרכב מופיע שם הורה (לקטין), אפוטרופוס או בן זוג של המוגבל בניידות, אין חובה שגם שמו של המוגבל בניידות יופיע ברישיון.

בקשה לקביעת 'רכב מיוחד' במקום 'הרכב הקובע' בנימוק שאינו מתאים

- ◀ אדם עם מוגבלות בניידות, שסבור כי אינו יכול להשתמש ב'רכב הקובע' שאושר לו בשל מוגבלותו הגופנית או שהוא זקוק לאביזרים מיוחדים - יפנה אל מחלקת

ניידות בסניף הביטוח הלאומי, וימסור מכתב בקשה להיבדק במכון הרפואי לבטיחות בדרכים לשם קביעת 'רכב מיוחד' ואביזרים מיוחדים.

◀ פקיד תביעות ניידות יעביר הבקשה למכון אשר יבדוק מחדש את המבקש וייתן החלטתו.

◀ אדם שיש לו השגות על החלטת המכון בעניין גודל הרכב יפנה במכתב מנומק למנהל המכון הרפואי לבטיחות בדרכים, בתוך **60 יום** מיום קבלת החלטת המכון.

הלוואה נוספת להחלפת רכב

◀ אדם עם מוגבלות בניידות (ללא רישיון נהיגה) רשאי לקבל הלוואה נוספת להחלפת רכב רק אם חלפו **4 שנים** לפחות מקבלת ההלוואה הקודמת, לאחר החזרתה, ובמידה וקיים את תנאי ההתחייבות שעליה חתם בעת קבלת ההלוואה הקודמת.

◀ לאדם עם מוגבלות בניידות שקיבל הלוואה לרכישת אביזרים מיוחדים - תינתן הלוואה נוספת להחלפת רכב רק אם חלפו **5 שנים** מקבלת ההלוואה הקודמת.

◀ ביטוח לאומי רשאי לתת הלוואה נוספת להחלפת רכב גם אם לא חלפו המועדים שצוינו לעיל, במקרה שאירע אחד מהאירועים הבאים:

- הרכב אבד או נהרס ואין אפשרות למכור אותו או להעבירו לשימוש הזולת - על פי קביעת חברת הביטוח המבטחת את הרכב.
- הרכב ניזוק בתאונה, ושמאי מוסמך קבע שאי אפשר לתקן את הרכב כך שיוכל להוסיף ולשמש את האדם עם המוגבלות בניידות.
- מצבו הרפואי של האדם עם המוגבלות בניידות הוחמר לאחר שרכש את הרכב, ובשל כך נקבעו לו הגבלות בנהיגה שאינן מאפשרות לו להמשיך ולהשתמש ברכב שברשותו.
- ההלוואה העומדת הוחזרה לפי דרישת המוסד בשל אשפוז, מאסר או יציאה לחו"ל, וחלפו שישה חודשים לפחות מיום שהחזיר את ההלוואה.

מתי יש להחזיר את ההלוואה העומדת?

האדם עם המוגבלות בניידות חייב להחזיר את ההלוואה במקרים הבאים:

- בהחלפת רכב - לאחר שתוחזר ההלוואה העומדת על הרכב הקודם, ניתן לקבל הלוואה חדשה לכיסוי המיסים החלים על הרכב החדש שיירכש.

- חברת הביטוח המבטחת את הרכב קבעה שהרכב אבד או נהרס.
- הרכב ניזוק בתאונה, ושמאי שהמוסד לביטוח לאומי הסמיך קבע שאי אפשר לתקן את הרכב, כך שיוכל להוסיף ולשמש את האדם על המוגבלות בניידות.
- הביטוח הלאומי אישר, בהתאם לקביעת המכון הרפואי לבטיחות בדרכים, שיש להחליף את רכבו עקב הגבלות חדשות בנהיגה שאינן מאפשרות להוסיף ולהשתמש ברכב הקודם.
- הרכב נמכר.
- האדם עם המוגבלות נפטר.
- חלפה שנה מהיום שבו חדל להתקיים תנאי כלשהו מהתנאים המזכים בהלוואה העומדת. לדוגמה: 'מורשה הנהיגה' אינו גר עוד במרחק של עד 1500 מטר ממקום מגוריו של האדם עם המוגבלות בניידות.
- לא התקיים תנאי כלשהו מהתנאים המזכים ב"הלוואה עומדת".
- האדם עם המוגבלות בניידות הפר את ההתחייבויות שעליהן התחייב בכתב ההתחייבות.

באילו מקרים רשאי המוסד לביטוח לאומי לדרוש את החזר ההלוואה?

- האדם עם המוגבלות מאושפז 6 חודשים רצופים לפחות, ובנסיבות מיוחדות - שנה רצופה. למרות זאת, לא ידרוש הביטוח הלאומי את החזר ההלוואה אם 'מורשה הנהיגה' ממשיך לטפל בו בזמן האשפוז.
- האדם עם המוגבלות נמצא במאסר 6 חודשים לפחות.
- האדם עם המוגבלות שוהה בחו"ל 6 חודשים לפחות.

חשוב לדעת!

- אין לשעבד, למשכן, להטיל עיקול או להשתמש ברכב כערובה לכל חוב, אלא לאחר קבלת אישור מהמוסד לביטוח לאומי. ללא קבלת האישור מראש, יידרש האדם עם המוגבלות להחזיר את ההטבות שקיבל במסגרת גמלת הניידות.
- אדם שרכש רכב באמצעות הלוואה עומדת ומקבל קצבת ניידות, זכאי לשירותי גרירה ללא רכב חלופי. החל ב-1 בינואר 2014 חברת הגרירה המבטחת היא "זברה". מספר הטלפון של מוקד הפניות לשירותי הגרירה: 03-5105070 או 2113*.
- החזר ההלוואה הולך ופוחת עם השנים.

3) הלוואה מקרן הלוואות לרכישת רכב חדש לאביזרים מיוחדים

- ◀ אדם עם מוגבלות בניידות המשתמש בכיסא גלגלים, העונה על התנאים שיפורטו בהמשך, זכאי להלוואה לרכישת רכב לאביזרים מיוחדים (רכב שאפשר להיכנס לתוכו בישיבה על כיסא גלגלים).
- ◀ ההלוואה ניתנת בנוסף להלוואה העומדת למימון המסים על רכישת הרכב.

מי זכאי?

ההלוואה ניתנת למי שעונה על כל התנאים הבאים:

1. ועדה רפואית או ועדה רפואית לעררים קבעה שהיא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו.
2. המכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע שדרוש לו רכב לאביזרים מיוחדים.
3. הוא איננו זכאי לסיוע במימון מחיר הרכב ממחלקת השיקום, ואם זכאי - בחר לקבלו בניידות.
4. הוא חתם על כתב התחייבות ובו התחייב:

- א. לרכוש רכב שניתן להיכנס לתוכו בישיבה בכיסא גלגלים או שניתן לנהוג בו בישיבה בכיסא גלגלים.
- ב. להתקין ברכב את כל האביזרים שעליהם המליץ המכון הרפואי לבטיחות בדרכים, ולהמציא אישור שניתן לבצע זאת ברכב שיירכש, לפני הזמנת הרכב.

שיעור הלוואה

לרכב ראשון - 80% מערך הרכב הנרכש או הרכב הקובע ללא מסים, לפי הזול מביניהם.
להחלפת רכב - מלוא ההפרש שבין הרכב הנמכר לבין הרכב הקובע ללא מסים, ולא יותר מ-80% מערך הרכב החדש. אם האדם עם המוגבלות בניידות חייב בהחזר הלוואה עומדת, יוחזר לו הסכום שהחזיר. ההלוואה ניתנת בכל החלפה והופכת למענק בתום חמש שנים מיום שניתנה.

שעבוד הרכב - הזכאי להלוואה מקרן הלוואות לקניית רכב יידרש לשעבד את הרכב לטובת המוסד לביטוח לאומי. את שעבוד הרכב מבצע המוסד לביטוח לאומי, והוא גם מממן את התשלום בעבור אגרות השעבוד.

4) הלוואה לרכישה ולהתקנה של אביזרים ברכב לאביזרים מיוחדים

אדם עם מוגבלות בניידות המשתמש בכיסא גלגלים, העונה על התנאים שיפורטו בהמשך, זכאי להלוואה למימון רכישה של אביזרים והתקנתם ברכב לאביזרים מיוחדים.

מי זכאי?

ההלוואה ניתנת למי שעונה על התנאים הבאים:

1. ועדה רפואית או הוועדה הרפואית לעררים קבעה שהוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו.
2. המכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע שהרכב המתאים לו הוא רכב לאביזרים מיוחדים (רכב שניתן להיכנס לתוכו או לנהוג בו בישיבה בכיסא גלגלים), וכן קבע מהם האביזרים שהוא זקוק להם לצורך נהיגה או הסעה ברכב.
3. הוא אינו זכאי לפי כל חוק או הסדר אחר לקבל אביזרים מסוג האביזרים המיוחדים או מענק לרכישת אביזרים ולהתקנתם ברכב, ואם הוא זכאי בחר לקבל את ההלוואה במסגרת הסכם הניידות.
4. הוא, האפוטרופוס שלו או מורשה נהיגה חתמו על כתב התחייבות ובו התחייבו, בין השאר, לבטח את האביזרים במלוא ערכם, כפי שהיה ביום שבו הותקנו ברכב, וכל עוד האדם עם המוגבלות בניידות מחזיק ברכב.

שיעור הלוואה

סכום הלוואה הוא בשיעור של 95% מערך האביזרים שהמכון הרפואי לבטיחות בדרכים אישר ושהותקנו ברכב. הוא מבוסס על מחירון אביזרים שערך המוסד ובו נקבע מחיר ממוצע לכל אביזר. הסיוע ניתן למי שנוהג בעצמו ברכב ולמי שאדם אחר נוהג בעבורו, בין אם מדובר בסיוע ראשון ובין אם בסיוע חוזר. בכל מקרה הסיוע ניתן בעבור אביזרים חדשים בלבד.

ההלוואה תהפוך למענק בתום חמש שנים, אלא אם כן המוסד דרש להחזירה קודם לכן.

חובת ביטוח - כל מי שקיבל סיוע במימון אביזרים מתחייב לבטח את האביזרים במלוא ערכם לפי יום הרכישה, ולשעבד את פוליסת הביטוח לטובת המוסד לביטוח לאומי.

סיוע חוזר

- ◀ מי שעוונה על כל תנאי הזכאות למתן ההלוואה, יכול להגיש בקשה להלוואה נוספת לרכישת אביזרים אחת ל-5 שנים. בנסיבות מיוחדות יתכן שתאושר הלוואה נוספת לפני שחלפו 5 שנים.
- ◀ אדם עם מוגבלות בניידות שקיבל הלוואה מיוחדת לרכישת אביזרים, יהיה זכאי להחלפת רכבו בתום 5 שנים ממועד קבלת ההלוואה העומדת שניתנה לרכישת הרכב שבו הותקנו האביזרים.

5) הלוואה לרכישה ולהתקנה של מתקן הרמה לכיסא גלגלים לרכב

אדם עם מוגבלות בניידות הזקוק לכיסא גלגלים, העונה על התנאים שיפורטו בהמשך, זכאי להלוואה לרכישת מתקן הרמה לכיסא גלגלים המסייע בנשיאת הכיסא לגג הרכב או להלוואה לרכישת זרוע או רובוט המסייעים בנשיאת הכיסא לתא המטען של הרכב.

מי זכאי?

ההלוואה ניתנת למי שעוונה בין היתר על התנאים הבאים:

1. הוא זכאי לקצבת ניידות ביום הגשת הבקשה להלוואה לרכישת המכשיר.
2. הוועדה הרפואית או הוועדה הרפואית לעררים קבעה שהוא זקוק לכיסא גלגלים ומשתמש בו.
3. ברשותו ובבעלותו רכב מתאים להתקנת מתקן הרמה, והוא רכש מתקן הרמה שמתאים לרכב זה.
4. הוא אינו זכאי לפי כל חוק או הסדר אחר לקבל מתקן הרמה או מענק לרכישת מתקן הרמה, ואם הוא זכאי - בחר לקבלו במסגרת גמלת הניידות.
5. הוא לא קיבל מתקן הרמה או הלוואה לרכישת מתקן הרמה, ואם קיבל - חלפו חמש שנים מיום קבלת המתקן או ההלוואה.

שיעור ההלוואה

הלוואה לרכישת מתקן הרמה לכיסא גלגלים בסכום השווה ל-95% ממחיר מתקן ההרמה (שנרכש בפועל), כולל עלות התקנתו והמסים החלים עליו, ובכל מקרה לא יותר מסכום של 20,218 ₪ (כולל מע"מ).

או:

הלוואה לרכישת זרוע או רובוט המסייעים בנשיאת כיסא הגלגלים לתא המטען של הרכב, בסכום השווה ל-95% ממחיר הזרוע או הרובוט שנרכשו בפועל, כולל עלות התקנתם והמסים החלים עליהם, ובכל מקרה לא יותר מסכום של ₪36,947 (כולל מע"מ).

- ◀ הלוואה בסכומים אלה תינתן עבור רכישת מתקן הרמה, זרוע או רובוט, שחשבונית המס עבור רכישתם והתקנתם תונפק על ידי החברה מיום 1.1.14 ואילך.
- ◀ התשלום יבוצע לאחר המצאת קבלה על תשלום חלקו של המוגבל בניידות וחשבונית מס מקורית מהמתקין.
- ◀ הסכומים מתעדכנים מעת לעת (עדכון אחרון - ינואר 2014).
- ◀ ההלוואה תהפוך למענק בתום חמש שנים (אלא אם כן הופר תנאי בכתב ההתחייבות מול המוסד לביטוח לאומי)

סיוע חוזר

הלוואה לרכישת מתקן הרמה תינתן פעם ב-5 שנים, אם המוגבל בניידות עונה על תנאי הזכאות. בנסיבות מיוחדות אפשר לשקול מתן הלוואה לרכישת מתקן הרמה עוד לפני שחלפו 5 שנים מיום מתן ההלוואה הקודמת.

איך פונים ולמי לצורך הגשת תביעה לגמלת ניידות וההטבות?

'גמלת ניידות' כוללת את ההטבות הבאות שנסקרו: קצבת ניידות, הלוואה עומדת, הלוואה לצורך רכישת רכב לאביזרים מיוחדים, מתקן הרמה.

לכל הטבה יש תנאי זכאות אחרים. פקיד התביעות במחלקת ניידות יבדוק את הזכאות למכלול ההטבות.

אופן הגשת התביעה ושלבי הטיפול בה

בדיקה על ידי ועדה רפואית של משרד הבריאות בלשכת הבריאות האזורית

לפני שמגישים את התביעה לקבלת גמלת הניידות לביטוח הלאומי, יש לפנות ללשכת הבריאות באזור ולהיבדק שם על ידי ועדה רפואית של משרד הבריאות.

1. יש למלא טופס בקשה לבדיקה רפואית לקביעת מוגבלות בניידות (טופס 8220). אפשר לקבל את הטופס בלשכות הבריאות ובכל סניפי המוסד לביטוח לאומי.
2. מגיש הבקשה יוזמן לפגישה עם הוועדה הרפואית לצורך דיון בעניינו. יש להגיע עם ת.ז. במידה ומגיש הבקשה מעוניין שהוועדה תדון בבקשה ללא נוכחותו, יש לציין זאת בטופס הבקשה.
3. הוועדה הרפואית תחליט לגבי אחוזי המוגבלות בניידות שמזכים בגמלה. הפונה יקבל מהוועדה פרוטוקול רפואי שבו מפורטת החלטת הוועדה, הכוללת את אחוזי המוגבלות בניידות שנקבעו ואת נימוקי הוועדה. הפרוטוקול יישלח גם אל רופא המוסד לביטוח לאומי והוא יחליט אם לקבל את החלטת הוועדה הרפואית, לקבוע אותה לצמיתות או לערער על ההחלטה.
4. לאחר שהפונה יקבל את החלטת הוועדה הרפואית, עליו להגיש תביעה לגמלת ניידות למוסד לביטוח לאומי.

ערעור על החלטת הוועדה הרפואית

אפשר לערער על החלטת הוועדה בפני הוועדה לעררים, בתוך 60 יום מקבלת ההחלטה של הוועדה הרפואית. גם הביטוח הלאומי רשאי להגיש ערעור. לאחר הגשת הערעור בכתב למזכירות ועדת העררים, יוזמן הפונה לוועדה רפואית לעררים לבדיקה נוספת.

◀ לאחר שהוועדה הרפואית (או ועדה רפואית לעררים) של משרד הבריאות קבעה את אחוזי המוגבלות בניידות, אפשר להגיש תביעה לקבלת גמלה מהמוסד לביטוח לאומי.

הגשת תביעה למחלקת ניידות בסניף הביטוח הלאומי הקרוב למקום המגורים, בצירוף המסמכים הבאים:

1. צילום ת.ז.
2. אישור מלשכת הבריאות על סוג הליקוי ואחוזי המוגבלות בניידות שנקבעו.
3. אם האדם עם המוגבלות מתגורר במסגרת דיור חוץ ביתית יש לצרף אישור על יציאותיו ברכב מנועי מהמסגרת, 6 יציאות בחודש לפחות ופירוט מועדי היציאות.
4. חתימה על "כתב התחייבות" לאדם עם מוגבלות בניידות.
5. פרטי הבנק שבו מתנהל החשבון של האדם עם המוגבלות.
6. צילום רישיון נהיגה וצילום פוליסת ביטוח מקיף בתוקף - במקרה שיש 'מורשה נהיגה' שמסיע את האדם עם המוגבלות.

פקיד התביעות בסניף הביטוח הלאומי בודק את התביעה לגמלה

פקיד התביעות במחלקת ניידות יבדוק אם הפונה נבדק בוועדה רפואית בלשכת הבריאות או בוועדה רפואית לעררים - הכפופות למשרד הבריאות, ויבדוק אם הוא עונה על תנאי הזכאות לגמלה.

רופא הביטוח הלאומי בודק את החלטת הוועדה הרפואית של משרד הבריאות

רופא הביטוח הלאומי בודק את הפרוטוקול מהוועדה הרפואית שנערכה, והוא מחליט אם לקבל את החלטת הוועדה הרפואית, אם לקבוע אותה לצמיתות או לערער על ההחלטה.

אדם שזקוק לרכב 'מיוחד' - בדיקה בוועדה לגודל רכב במכון הרפואי לבטיחות בדרכים

אם האדם עם המוגבלות סבור כי 'הרכב הקובע' שאושר לו אינו מתאים לצרכיו מסיבות בריאותיות או בגלל הגבלות גופניות, והוא ביקש להיבדק בוועדה לגודל רכב - תועבר הבקשה שלו למכון הרפואי לבטיחות בדרכים.

אם הפונה נבדק בוועדה לגודל רכב ואינו מרוצה מהחלטת הוועדה, ניתן לערער בפני ועדת השגה שבמעון הרפואי לבטיחות בדרכים בתוך 60 ימים מהיום שבו קיבל את ההחלטה. גם הביטוח הלאומי יכול לערער על החלטה זו.

קבלת החלטה בתביעה לגמלת ניידות

פקיד התביעות במחלקת ניידות יקבל החלטה בתביעה לאחר שיהיו לפניו הנתונים המלאים וכל המסמכים הדרושים. ההחלטה תישלח לפונה בדואר.

בדיקה חוזרת עקב החמרה במצב

מי שחלה החמרה במצבו הרפואי (לעניין ניידות) יכול להגיש בקשה לבדיקה רפואית חוזרת, בצירוף מסמכים רפואיים המעידים על החמרה:

- ◀ אם חלפה שנה לפחות מיום הקביעה האחרונה של הוועדה הרפואית או הוועדה הרפואית לעררים, מגישים את הבקשה ללשכת הבריאות.
- ◀ אם טרם חלפה שנה מיום הקביעה האחרונה של הוועדה הרפואית או הוועדה הרפואית לעררים, יש לפנות למוסד לביטוח לאומי במקום המגורים ולבקש

בדיקה רפואית חוזרת. גורם רפואי יבדוק את המסמכים ואם ימצא שיש החמרה במצב הרפואי, יעביר פקיד התביעות את הבקשה ללשכת הבריאות.

קבלת גמלת ניידות לאחר גיל פרישה

מי שקיבל גמלת ניידות לפני שהגיע לגיל הפרישה, יהיה זכאי להמשיך ולקבל גמלת ניידות אם הוא עונה על כל תנאי הזכאות לגמלת ניידות, בכפוף להסכם הניידות, ונוסף על כך הוא עונה על אחד מהתנאים האלה:

- הוא קיבל קצבת ניידות בסמוך לפני גיל הפרישה.
- הוא קיבל הלוואה עומדת בתוך 4 השנים שקדמו לגיל הפרישה.
- הוא קיבל הלוואה עומדת לרכישת הרכב, הנמצא עדיין ברשותו ובבעלותו.

ערעור על החלטת הביטוח הלאומי

ניתן לערער על החלטת הביטוח הלאומי לפני בית הדין האזורי לעבודה. את הערעור יש למסור לבית הדין האזורי לעבודה בתוך שנה מיום קבלת ההודעה הכתובה של הביטוח הלאומי בדבר החלטתו.

על החלטת בית דין אזורי לעבודה ניתן לערער בפני בית הדין הארצי לעבודה בירושלים.

סיוע משפטי בהגשת ערעורים על החלטות הביטוח הלאומי

אם אדם מעוניין לערער על החלטת המוסד לביטוח לאומי לפני בית הדין האזורי לעבודה, הוא רשאי לבקש סיוע משפטי חינם (למעט תשלום אגרות) מהלשכות לסיוע משפטי של משרד המשפטים. את הבקשה לסיוע יש להגיש על גבי טופס מיוחד בלשכה לסיוע משפטי שבאזור המגורים. הטופס נמצא בלשכות לסיוע משפטי, בלשכות הרווחה ובאתר האינטרנט של משרד המשפטים.

לצורך קבלת סיוע מלשכות הסיוע המשפטי בנושא זה אין צורך לעמוד בקריטריונים כלכליים כלשהם.

כרטיס נכה בינלאומי

מי זכאי?

אדם עם תעודת נכה מהמוסד לביטוח לאומי.

מהי הזכאות?

הכרטיס מסייע בשדה התעופה בישראל בתור לבידוק, עם הצגת הכרטיס לאחד מאנשי הביטחון, מעבירים את כל המשפחה לראש התור ומקלים מאוד גם בזמן הבדיקה.

בכל פארק שעשועים בארה"ב, יש בכניסה שרות לקוחות, ניתן לגשת לשם ולקבל אישור לכל המשפחה להיכנס לכל מתקן בתור מיוחד מהיר. כמו כן התעודה מקנה הנחות באטרקציות שונות.

תוקף הכרטיס הוא לשנה. צד אחד כתוב בשפה העברית ובצד השני בשפה האנגלית.

הכרטיס אינו תו חניה לרכב לנכים בחו"ל.

איך פונים ולמי?

על מנת להנפיק כרטיס נכה בינלאומי יש לפנות לארגון הגג של ארגוני נכים ונכים בלתי מאוגדים.

יש לפנות טלפונית לקבלת טופס הרשמה, לשלוח את הטופס בצירוף תמונה ותשלום סימלי. הכרטיס מגיע תוך מספר ימים, ניתן לאסוף אותו באופן עצמאי במקרים דחופים.

רחוב פרישמן 57 תל אביב.

טלפונים: 03-5238799

פקס: 03-52404265

אתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי <http://www.btl.gov.il>

בית הדין הארצי בירושלים:

כתובת: רח' קרן היסוד 20 ירושלים. טלפון: 02-6497777

בתי הדין האזוריים לעבודה:

עיר	כתובת	מיקוד	טלפון
ירושלים	רח' בית הדפוס 20	97300	02-6546444
תל אביב	רח' שוקן 25	66532	03-5128222
חיפה	שד' פלי"ם 12	33095	04-8698000
נצרת עילית	קריית יצחק רבין, היכל המשפט	16000	04-6087777
באר שבע	רח' התקווה 5, היכל המשפט	84102	04-6470444

הלשכות לסיוע משפטי

מחוז	כתובת	טלפון
ירושלים	הסורג 1, ת"ד 1777 ירושלים בית מצפה	1-700-70-60-44
תל אביב	הנרייטה סאלד 4, תל אביב, ת"ד 33246	1-700-70-60-44
חיפה	שד' פלי"ם 15 א', קריית הממשלה	1-700-70-60-44
באר שבע	קרן היסוד 4, ת"ד 534, באר שבע	1-700-70-60-44
מחוז צפון	תאופיק זייד, בניין ופא סנטר 3047, קומה 5, ת"ד 50021	1-700-70-60-44

זמני קבלת קהל בלשכות

בימים א', ב', ג', ה' בין השעות 8:30 - 12:30

ביום ג' בין השעות 15:00 - 17:00

ביום ד' לא מתקיימת קבלת קהל בלשכות

9

טיפול בפעוטות עד גיל 3

מעונות יום שיקומיים

פעוט עם מוגבלות זכאי לקבל מהמדינה מסגרת הקרובה ככל האפשר למקום מגוריו, ובה יקבל חינוך וטיפול, לרבות טיפולים פארא-רפואיים, לצורך שיפור תפקודו היומיומי. מסגרת זו נקראת "מעון יום שיקומי". הזכאות ניתנת מתוך הבנה כי הטיפול הניתן לפעוט בשנותיו הראשונות הוא בעל חשיבות מכרעת להתפתחותו בעתיד.

מי זכאי?

- פעוט מגיל שישה חודשים עד שלוש שנים, המקבל גמלת ילד נכה מהמוסד לביטוח לאומי.
- פעוט מגיל שנה עד שלוש, אשר ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה קבעה כי הוא פעוט עם מוגבלות שכלית.
- פעוט מגיל שנה עד שלוש, אשר המכון להתפתחות הילד קבע כי יש לו עיכוב התפתחותי ניכר.
- פעוט מגיל שנה עד שלוש, אשר גורם מוסמך מטעם משרד הרווחה והשירותים החברתיים או מטעם משרד הבריאות קבע כי בגלל מוגבלותו הניכרת ונסיבותיו המשפחתיות נדרשת השמתו במעון יום שיקומי כדי למנוע פגיעה משמעותית בהתפתחותו.

ילדים שמצבם אינו עונה על אף אחד מהקריטריונים הנ"ל, אך אובחנו במכון מוכר וקיבלו אישור מרשות מוסמכת ע"י משרד הרווחה ומשרד הבריאות - יכולים להיכנס למעון על בסיס מקום פנוי. במקרים אלו הילדים יקבלו את כל הטיפולים במעון, אך לא יהיו זכאים להטבות הנכללות בחוק, כגון הסעה בטיחותית. כמו כן תשלום ההורים במקרים אלו יהיה גבוה יותר וההורים ישלמו גם לרווחה וגם למעון.

מהי הזכאות?

הזכאות היא למעון יום שיקומי הקרוב, ככל האפשר, למקום המגורים של הפעוט. המעון פועל בימים ובשעות להלן:

- מיום ראשון עד יום חמישי (א'-ה') בין השעות 16.00-07.30.
- בימי שישי (ו') וערבי חג בין השעות 12.30-07.30.

◀ טיפול לפי תוכנית אישית - לכל פעוט יקבע הצוות הטיפולי-מקצועי העובד במקום תוכנית טיפול אישית. זאת בהתייעצות עם מכון או עם יחידה להתפתחות הילד ובהתאם לסל השירותים אשר פעוט עם מוגבלות זכאי לו מקופת החולים (לפירוט סל השירותים ראו פרק 'סל השירותים הניתן על ידי קופת החולים בתחום התפתחות הילד').

התוכנית כוללת טיפולים התפתחותיים וטיפולים פארא-רפואיים:

- טיפולים התפתחותיים כלליים וחינוך - תוכנית חינוכית של גננת, הזנה, האכלה, החתלה, ניקיון והיגיינה אישית, גירוי סנסו-מוטורי תקשורת-חברתי ורגשי והדרכת משפחתו של פעוט עם מוגבלות לשיפור הטיפול בביתו.

- טיפולים פארא-רפואיים - פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק וטיפול בהפרעות בתקשורת.

◀ פעוט עם מוגבלות, שיש לו צרכים רפואיים מורכבים, זכאי גם לשירותי סייעת אישית או אחות מוסמכת בהתאם לסוג המגבלה הרפואית שלו.

◀ פעוט עם מוגבלות שיש לו אוטיזם זכאי גם לטיפול פסיכולוגי ולטיפול רפואי.

◀ הסעה וליווי - כל פעוט זכאי על פי החוק להסעה ולליווי מבוגר בהסעה מביתו למעון ומהמעון חזרה לביתו.

איך ולמי פונים?

1. יש לפנות למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

2. העובדת הסוציאלית במחלקה לשירותים חברתיים תעביר למרכז אגף השיקום במחוז את הדו"חות ואת האישורים הבאים (לפי הצורך ובהתאם לסוג המוגבלות), כפי שנמסרו על ידי הורי הילד:

א. דו"ח אבחון של מכון מוכר להתפתחות הילד.

- ב. דו"ח אבחון של ועדת אבחון הקובע כי לפעוט יש מוגבלות שכלית.
- ג. דו"ח סוציאלי מקיף אודות הפעוט ובני משפחתו.
- ד. אישור המוסד לביטוח לאומי על זכאות הפעוט לגמלת ילד נכה.
- ה. דו"ח רפואי-התפתחותי שלפיו לפעוט יש מוגבלות בהתאם לאחד או יותר מהסעיפים שפורטו דלעיל.

הזכאות נקבעת על ידי **ועדת הערכה (השמה)** המורכבת מנציגים של הרשות המקומית, משרד הרווחה ומשרד הבריאות. מרכז אגף השיקום במחוז יכנס את הוועדה אשר תפעל בהתאם לדו"חות הרפואיים, הדו"ח הסוציאלי והאישורים הנדרשים. הוועדה תקבע האם הפעוט עונה לקריטריונים הקבועים בחוק. לאחר קביעת הזכאות, יופנה הפעוט למעון היום השיקומי המתאים לצרכיו.

השתתפות הורים בתשלום

- ◀ הורי הפעוט ישתתפו במימון השמתו במעון בהתאם לרמת הכנסה וטבלת השתתפות אשר משרד הרווחה מפרסם.
- ◀ הטיפולים שקופות החולים מחויבות לתת לפעוט עם המוגבלות, ניתנים במעון היום השיקומי במימון ישיר של קופת החולים שבה הפעוט רשום, ללא תוספת תשלום של ההורים.

שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים במעונות יום ובמשפחתונים רגילים

פעוט עם צרכים מיוחדים עד גיל שלוש יכול להשתלב במעון יום או במשפחתון רגיל, בליווי סיעת אישית עד ל-4 שעות ביום (על פעוט אשר אובחן עם מוגבלות שכלית ואשר זכאי למעון יום שיקומי - ראו בתחילת פרק זה).

מי זכאי?

פעוט בגיל שישה חודשים עד שלוש שנים (ניתן לאשר גם בגיל קטן יותר), עם עיכוב התפתחותי, אשר קיימות לגביו נסיבות משפחתיות המצביעות על חשש ממשי להתפתחותו התקינה.

מהי הזכאות?

הפעוט זכאי להיות משולב במסגרת מעון יום או במשפחתון רגילים בליווי סייעת צמודה, אשר נמצאת במסגרת עד ארבע שעות ביום. פעוט הזקוק לסיוע מעבר לשעות האלה לא יוכל להשתלב בתוכנית זו, אלא יופנה למסגרת מעון יום שיקומי.

◀ פעוטות המשולבים במעונות יום ובמשפחתונים רגילים אינם זכאים להסעה, לליווי ולטיפולים פארא-רפואיים. זכאות זו ניתנת רק במעון יום שיקומי.

איך פונים ולמי?

1. יש לפנות למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית. העובד הסוציאלי ימלא עם ההורים "בקשה לסיוע בקליטת ילד חריג במעונות יום ובמשפחתונים בתוכנית משולבת". לבקשה יש לצרף את המסמכים הבאים:

א. דו"ח סוציאלי מעודכן.

ב. דו"ח התפתחותי מהמכון להתפתחות הילד המתאר את מצבו התפקודי של הילד וכולל המלצות לטיפול.

ג. כל חומר נוסף שעשוי להיות רלוונטי.

2. העובד הסוציאלי יעביר את החומר לוועדה מחוזית במשרד הרווחה. הוועדה המחוזית קובעת את הזכאות לשילוב במעון היום או במשפחתון ואת מספר שעות הליווי של הסייעת (מקסימום 4 שעות ליום). אם הוועדה המחוזית לא הצליחה להגיע להחלטה בגלל חילוקי דעות בין חבריה, ההכרעה תועבר לוועדת ההיגוי הארצית של משרד הרווחה.

השתתפות הורים בתשלום

ההורים משתתפים רק בחלק מהתשלום עבור השהייה במעון או במשפחתון הרגילים והמדינה מממנת את השאר. את ההוצאות עבור הסייעת במעון היום או במשפחתון הרגילים מממנת המדינה באופן מלא.

10

חינוך

חוק החינוך המיוחד קובע כי ילד עם צרכים מיוחדים זכאי לחינוך מיוחד חינוך באזור מגוריו או במקום הקרוב ככל האפשר לאזור מגוריו. קיימות מסגרות שונות שבהן ילד בעל צרכים מיוחדים יכול להשתלב: גן ילדים לחינוך מיוחד, גן ילדים משולב, כיתה בבית ספר לחינוך מיוחד, כיתה לחינוך מיוחד בבית ספר רגיל ומסגרות משולבות. ההחלטה איזו מסגרת מתאימה ביותר לילד מורכבת משלושה שלבים:

- שלב א' - הליך אבחון (על תהליך האבחון ראו בפרק 'אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית').
- שלב ב' - ועדת השמה.
- שלב ג' - ועדת שיבוץ.

הפניה לחינוך המיוחד באמצעות ועדת השמה

ועדת השמה היא ועדה המורכבת מנציגי רשות החינוך המקומית (המשמש כיו"ר הועדה), מנציגי משרד החינוך, מאנשי מקצוע (פסיכולוג חינוכי, רופא מומחה ברפואת ילדים ועובד סוציאלי) ומהורה של ילד עם צרכים מיוחדים. ועדת ההשמה קובעת את זכאותו של ילד עם צרכים מיוחדים לחינוך מיוחד ואת סוג המסגרת המתאימה ביותר לצרכיו, אך אינה קובעת את המסגרת הספציפית שבה הילד ילמד. זו נקבעת על ידי ועדת שיבוץ של הרשות המקומית, שבתחום שיפוטה מתגורר הילד.

מי מופנה אל ועדת ההשמה?

כל ילד מגיל 3 עד גיל 21, שקיימת אפשרות כי צריך להפנותו לחינוך המיוחד.

איך פונים ולמי?

◀ הפניה לוועדת ההשמה יכולה להיעשות באמצעות ההורים, המסגרת החינוכית

שבה נמצא הילד (גן ילדים, בית ספר וכדומה) או כל גורם מקצועי אחר (פקיד סעד, ועדת אבחון וכדומה), הסבור כי צריך להפנות את הילד לחינוך המיוחד.

◀ על הפנייה לוועדת ההשמה להגיע עד לאמצע חודש אפריל בכל שנה, כדי שזו תוכל לקיים את הדיונים עד ה-15 במאי. דיונים בעניינם של תלמידים בגיל הרך המופנים לראשונה לדיון בוועדת השמה או דיונים בעניין תלמידים העולים לכיתה א', יתקיימו עד 31 במאי בכל שנה.

◀ כאשר הפנייה נעשית באמצעות המסגרת (גן ילדים או בית ספר) שבה נמצא הילד - ימלא הצוות המקצועי שאלון המיועד לוועדת ההשמה. בשאלון יתוארו תפקודו הלימודי, החברתי וההתנהגותי של הילד, וכן הפעולות שנעשו כדי לקדמו ומידת השפעתן. ההורים יתבקשו לקרוא על השאלון ולחתום עליו ועותק ממנו יימסר להם. חשוב להדגיש כי חתימת ההורה על השאלון אינה מהווה הסכמה לתוכן הפרטים הרשומים בו (את אלה מילא הצוות המקצועי במסגרת החינוכית), אלא אישור כי הבקשה הובאה לידיעתו.

◀ כאשר הפנייה נעשית באמצעות ההורה - עליו להפנות בקשה בכתב אל יו"ר הוועדה ברשות המקומית כדי לכנס דיון בוועדת השמה.

◀ על ועדת ההשמה להתכנס בתוך 30 יום מקבלת שאלון הפנייה וחוות הדעת הפסיכולוגית (ראו בהמשך בסעיף "איזה מסמכים משמשים את ועדת ההשמה?").

איך מטפלים בפנייה?

◀ ההורים והילד יקבלו הזמנה לוועדת ההשמה בדואר רשום, לפחות 16 ימים לפני הדיון.

◀ אין תוקף להחלטות של ועדת ההשמה, אם הן התקבלו בלא שההורים והילד הוזמנו לוועדת ההשמה. אם ההורים סירבו להופיע בפני ועדת ההשמה, היא רשאית לדון בענייניו של הילד ולקבל החלטה בהיעדרם, בתנאי שהם זומנו במכתב שנשלח בדואר רשום.

◀ ההורים רשאים להביא לדיון בוועדת ההשמה מומחים או אנשים אחרים מטעמם, ולהשמיע בפני הוועדה את טיעוניהם.

איזה מסמכים משמשים את ועדת ההשמה?

◀ לצורך ההחלטה בענייניו של הילד, נעזרת ועדת ההשמה בשאלון ההפניה של הילד, הכולל דו"ח מקיף מטעם המוסד החינוכי שבו הוא לומד וכן חוות דעת פסיכולוגית (הערכה פסיכולוגית או אבחון פסיכולוגי).

- ◀ הורי הילד רשאים להביא אבחון/חוות דעת מקצועית מטעמם.
- ◀ ועדת שיבוץ, שאליה לא מוזמנים ההורים, קובעת את המסגרת הספציפית שאליה יופנה הילד. אם קיימת מסגרת מסוימת שאותה הם מעדיפים, עליהם לציין את שמה בוועדת ההשמה.
- ◀ לצורך קביעת המסגרת החינוכית ההולמת עבור הילד, צריכה לקבוע ועדת ההשמה מהי המוגבלות שלו. כשמדובר בילד עם מוגבלות שכלית נעשית הקביעה על בסיס ממצאי ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה (על ועדת האבחון ראו בפרק 'אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית').

סיכום הדיון והחלטת הוועדה

- ◀ סיכום הדיון והחלטת הוועדה ייערכו בנוכחות חברי ועדת ההשמה בלבד. הוועדה תמסור להורים החלטה מנומקת בכתב, בדואר רשום, תוך 10 ימים מקבלת ההחלטה.
- ◀ במקרה שבו ועדת ההשמה חושבת כי קיימת אפשרות שהילד עם מוגבלות שכלית והוא טרם אובחן על ידי ועדת אבחון, היא תודיע על כך לפקיד הסעד ברשות המקומית. עד שוועדת האבחון תקבע אם הילד עם מוגבלות שכלית, תחליט ועדת ההשמה על הפנייתו של הילד לחינוך המיוחד בהתאם לחומר המצוי לפניו. עם קבלת ההחלטה של ועדת האבחון, ועדת ההשמה תתכנס שוב ותחליט סופית על הפנייתו של הילד למסגרת החינוך המיוחד.

מהן אפשרויות החלטה של ועדת ההשמה?

- ◀ **הפניית התלמיד לחינוך הרגיל** - ועדת שילוב במסגרת שבה ישובץ הילד תדון בנושא זכאותו לתמיכה מתוכנית השילוב.
 - ◀ **הפניית התלמיד לחינוך המיוחד** - הוועדה תגדיר מהו סוג המוגבלות העיקרית של הילד ותציין באיזה סוג מסגרת של חינוך מיוחד הילד ילמד: גן ילדים לחינוך מיוחד, כיתה לחינוך מיוחד בבית ספר רגיל או בבית ספר לחינוך מיוחד.
- מי שקובע מהם השירותים והטיפולים שלהם זקוק הילד היא המסגרת החינוכית שבה ישובץ התלמיד ולא הוועדה. ועדת ההשמה לא יכולה להתנות את יישום החלטתה במתן שירותים או בטיפולים כלשהם לתלמיד במסגרת שבה הוא ילמד. כך לדוגמה, אם הילד הופנה לכיתה לחינוך מיוחד בבית ספר רגיל, לא ניתן להתנות את החלטה בכך שהילד יקבל סיוע של סיעת בכיתה.

האם ההורים זכאים לעיין במסמכים המשמשים את ועדת ההשמה?

- ◀ ככלל, ההורים רשאים לקבל לפני הדיון בוועדת ההשמה עותק מכל מסמך המובא בפני הוועדה. יחד עם זאת, במקרים חריגים, שינומקו על ידי ועדת ההשמה, אפשר למנוע מההורים לעיין במסמכים, וזאת בשל חשש ממשי לפגיעה בילד או באדם אחר. במקרים אלה יש להודיע על כך להורים.
- ◀ ההורים זכאים לקבל את פרוטוקול הדיון בוועדת השמה, פרט למקרים חריגים ופרט לדיון שהתקיים בהרכב חברי הוועדה בלבד, שבו מתקבלת ההחלטה.

דיון חוזר בוועדת ההשמה

- פעם בשלוש שנים חייב מנהל המסגרת שבה לומד הילד להביא את ענייניו של הילד לדיון חוזר בוועדת ההשמה, שאליה יוזמנו ההורים.
- ◀ מנהל המסגרת או ההורים רשאים ליזום דיון חוזר בוועדת ההשמה גם בחלוף תקופה קצרה יותר. דיון חוזר ביוזמת ההורים יתקיים בתנאי שחלפה שנה ממועד ההחלטה הקודמת בענייניו של הילד.

האם ניתן לערער?

ההורים רשאים לערער על ההחלטה של ועדת ההשמה בתוך 21 יום מהמועד שבו קיבלו את ההחלטה בכתב.

- ◀ הרכב ועדת הערר שונה מהרכב ועדת ההשמה. יו"ר ועדת הערר הוא מנהל מחוז של משרד החינוך או נציגו. בוועדת הערר יושבים אנשי מקצוע אחרים מאלה שישבו בוועדת ההשמה, נציג הורים ונציג ארגון ציבורי.
- ◀ תפקידה של ועדת הערר הוא לבחון את ההחלטה של ועדת ההשמה. ועדת הערר מוסמכת לשנות את ההחלטה של ועדת ההשמה, להחזיר את העניין לדיון נוסף בוועדת ההשמה או לדחות את הערעור.
- ◀ ההורים והילד יקבלו זימון לוועדת הערר בדואר רשום, לפחות שבועיים לפני הדיון.
- ◀ בדיון בוועדת הערר יוצגו המסמכים שהוצגו בפני ועדת ההשמה וניתן להביא גם מסמכים חדשים. הסיכום וההחלטה ייעשו על ידי חברי ועדת הערר בלבד, וההחלטה בכתב תימסר להורים בתוך עשרה ימים. החלטת ועדת הערר היא סופית.

המקרים הבאים מחייבים החלטה של ועדת השמה:

- העברת ילד מגן ילדים של החינוך המיוחד לבית ספר לחינוך מיוחד או לכיתה לחינוך מיוחד בבית ספר רגיל.
- העברת ילד מסוג מסגרת אחת של החינוך המיוחד לסוג מסגרת אחרת של החינוך המיוחד.
- גן ילדים משולב אינו מסגרת של החינוך המיוחד. יחד עם זאת, שיבוץ בגן משולב מחייב המלצה של ועדת ההשמה.

ועדת ההשמה אינה דנה במקרים הבאים:

- העברת ילדים בין אותו סוג של מסגרות החינוך המיוחד. בהעברות אלה דנה ועדת השיבוץ המקומית (ראו בהמשך פרק זה).
- העברת ילדים מהחינוך המיוחד אל החינוך הרגיל. במקרים אלה דרושה הסכמת ההורים, המלצת הצוות המקצועי של המסגרת שבה לומד הילד ואישור הפיקוח.

רישום למסגרת חינוך מיוחד ללא ועדת השמה

חוק החינוך המיוחד מאפשר להורים לילד שיש לו מוגבלות קשה (מוגבלות שכלית עמוקה, קשה או בינונית) לרשום אותו למסגרת חינוך מיוחד באמצעות מחלקת החינוך ברשות המקומית, ללא צורך בוועדת השמה.

מי זכאי?

ילד אשר ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה הגדירה אותו כבעל מוגבלות שכלית על דרגותיו השונות למעט מוגבלות שכלית קלה (על ועדת האבחון ראו בפרק 'אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית').

מהי ההטבה?

דילוג על שלב אחד בתהליך - רישום למסגרות החינוך המיוחד ללא צורך בדיון בוועדת ההשמה.

איך פונים ולמי?

- ◀ ההורים מגישים בקשה למנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית שבמקום המגורים, לא יאוחר מ-60 יום לפני המועד האחרון לרישום בשנת לימודים.
- ◀ על שני ההורים או האפוטרופוס לחתום על הבקשה.
- ◀ יש לצרף לבקשה החלטה של ועדת האבחון.

איך מטפלים בבקשה?

- ◀ מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית מעביר את הבקשה, לא יאוחר מ-40 יום לפני תום המועד האחרון לרישום באותה שנת לימודים, לשני הגורמים הבאים:
 1. למנהל השירות הפסיכולוגי-חינוכי ברשות המקומית או לנציגו.
 2. למפקח מתחום החינוך המיוחד או לנציגו.
- ◀ מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית יחליט, על פי המלצות גורמים אלה, לאשר את הבקשה או להעבירה לדיון בוועדת השמה. זאת לא יאוחר מ-30 יום לפני המועד האחרון לרישום באותה שנת לימודים.
- ◀ החלטתו תישלח להורים עד 20 יום לפני המועד האחרון לרישום בשנת הלימודים.
- ◀ בכל מקרה של ספק או שינוי במצב של הילד ניתן לפנות לוועדת השמה.

שיבוץ תלמידים במסגרות החינוך המיוחד

לאחר החלטת ועדת ההשמה תבצע ועדת שיבוץ מקומית, היושבת בראשות המקומית שבתחום שיפוטה מתגורר הילד, את השיבוץ במסגרת המסוימת. ועדת השיבוץ מפנה את הילד לכיתה לחינוך מיוחד בבית ספר רגיל, לבית ספר לחינוך מיוחד או לגן ילדים משולב.

ועדת השיבוץ

- ◀ ועדת השיבוץ מורכבת משלושה חברים: מנהל רשות החינוך המקומית או נציג מטעמו, מפקח בחינוך המיוחד, מנהל השירות הפסיכולוגי-חינוכי ברשות המקומית או נציג מטעמו.
- ◀ המשפחה אינה מוזמנת לדיון בוועדת השיבוץ, אך היא רשאית להעביר את העדפותיה למסגרת ספציפית באמצעות ועדת ההשמה, ובקשתם תישקל.

מה תפקידה של ועדת השיבוץ?

- ◀ לשבץ תלמידים למסגרות החינוך המיוחד, לפי החלטת ועדת ההשמה.
 - ◀ להחליט על הפניית תלמיד שלא נמצאה עבורו מסגרת חינוך מיוחד מתאימה בתחום הרשות המקומית, למסגרת חינוך ברשות מקומית אחרת.
 - ◀ לאשר ולתאם העברות של תלמידים בין מסגרות החינוך המיוחד בתחום הרשות המקומית.
- לאחר שהוועדה החליטה על מסגרת החינוך המיוחד שבה ישובץ הילד, תבצע רשות החינוך המקומית את הליכי הרישום.

האם ניתן לערער?

- ◀ ההורים רשאים לערער על החלטת ועדת השיבוץ באמצעות פנייה בכתב אל מנהל/ת המחוז במשרד החינוך, תוך מתן הסבר לסיבות הערעור ופרוט הבקשה.
- ◀ ההורים רשאים לערער על החלטת ועדת השיבוץ באמצעות הגשת עתירה מנהלית לבתי הדין לעניינים מנהליים. עתירה מנהלית היא תביעה שאזרח יכול להגיש מול רשות של המדינה, והיא מוגבלת לנושאים מסוימים. את העתירה מגישים בבתי דין מנהליים, שלמעשה הם בתי משפט מחוזיים.

תוכנית לימודים אישית בחינוך המיוחד

עבור כל תלמיד הלומד במסגרת החינוך המיוחד נבנית, במסגרת בה הוא לומד, תוכנית לימודים אישית המותאמת לצרכיו בתחומי החינוך, הלימוד והטיפול. התוכנית מתבססת על תיאור מצבו הנוכחי של הילד כפי שנקבע בתהליכים של ההערכה והאבחון. צוות רב מקצועי, בשיתוף ההורים, קובע בתחילת כל שנת לימודים את התוכנית כאשר התלמיד יהיה שותף גם הוא, במידת האפשר בבניית התוכנית.

- עבור תלמידים הלומדים במסגרות השילוב נבנית תוכנית חינוכית יחידנית (תח"י).

תוכנית הלימודים האישית כוללת את הפרטים הבאים:

- תיאור מצבו של התלמיד בזמן הכנת התוכנית - גילו, כישוריו, קשייו ותחומי התעניינותו.

- מטרות ויעדים לעבודה עם התלמיד ומתווה דרכי ההוראה עבורו.
- פרק הזמן להשגת היעדים - על פי התוכנית ייערך מעקב אחר התקדמותו של התלמיד.
- בסיום שנת הלימודים יקבלו הורי התלמיד הערכה בכתב על מידת התקדמותו של הילד בתחומים השונים, לפי תוכנית הלימודים האישית.

שירותים פארא-רפואיים לתלמידים במסגרת החינוך המיוחד

במסגרת השירותים הנלווים שנקבעו בחוק החינוך המיוחד (סל שח"ם - שירותי חינוך מיוחד), ניתנים לילדים במסגרות החינוך המיוחד שירותים פארא-רפואיים. הטיפולים כוללים פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק, קלינאות תקשורת, טיפול במחול, טיפול במוזיקה, טיפול בתנועה, טיפול באמנות חזותית וטיפול בדרמה ובביבליותרפיה.

מי זכאי?

- ◀ ילדים הנמצאים בכל סוגי הכיתות בגני ילדים לחינוך מיוחד ובבתי ספר לחינוך מיוחד.
- ◀ תלמידים בכיתות לחינוך מיוחד בבתי ספר לחינוך רגיל, בסיווגים הבאים:
 - ילדים עם מוגבלות שכלית בינונית רב-בעייתית
 - ילדים עם מוגבלות שכלית בינונית מורכבת
 - ילדים עם מוגבלות שכלית קשה/עמוקה/ סיעודיים
- ◀ תלמידים שעברו ועדת שילוב ולומדים בכיתות 'מקדמות', שמיועדות לילדים עם מוגבלות שכלית קלה רב-בעייתית (לא מוגבלות שכלית קלה בלבד), זכאים לטיפולים במסגרת סל השילוב (על 'סל השילוב' ראו פירוט בהמשך הפרק).

מהי הזכאות?

- ◀ הצוות הרב-מקצועי של המסגרת החינוכית ייקבע את סוגי הטיפולים שיינתנו לתלמיד, את מסגרת הטיפול (לבד או בקבוצה) ואת מספר שעות הטיפול בשבוע כחלק מתוכנית הלימודים האישית. זאת בהתחשב במשאבי כוח האדם ובמסכת השעות העומדים לרשות המסגרת.

◀ התלמידים זכאים לקבל את כל הטיפולים הפארא-רפואיים בתוך המסגרת החינוכית. המסגרת אינה רשאית להפנות את התלמיד לקבל טיפולים כלשהם מגורמים חיצוניים, כמו קופות החולים.

חשוב לדעת!

הטיפולים הפארא-רפואיים, הניתנים במסגרת החינוך המיוחד, הם בנוסף לטיפולים שהילד זכאי להם במסגרת קופת החולים.

שילוב ילד עם צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל

חוק החינוך המיוחד מאפשר לילדים עם צרכים מיוחדים להשתלב במסגרת חינוך רגילה, בעזרת תוספת של הוראה ושל שירותים מיוחדים. התלמיד ילמד באזור הרישום שלו, ככל הניתן בכיתה עם תלמידים בני גילו, בתוכנית לימודים שהותאמה לו. זאת בתנאי שהיקף הפעילות החינוכית (תוכנית השילוב) הנדרשת עבורו מחוץ לכיתה הרגילה, לא תעלה על שליש מסך כל שעות הלימוד של הכיתה.

מי זכאי?

ילד עם מוגבלות משמעותית ועם בעיות תפקוד קשות (שזכאותו אושרה על ידי ועדת שילוב) ואשר לא יכול להמשיך ולהשתלב בחינוך הרגיל ללא תוספת הלימוד המוענקת לו באמצעות המורים של החינוך המיוחד, כגון עזרים מסייעים, שירותי סיוע, שירותים פסיכולוגיים ושירותים פארא-רפואיים.

תוכנית חינוכית יחידנית (תח"י)

ילדים עם צרכים מיוחדים אשר ועדת שילוב קבעה את זכאותם לסיוע במסגרת חינוך רגילה, זכאים לתוכנית חינוכית יחידנית. תוכנית זו מתארת את רמת תפקודו של התלמיד המשולב (בעת הכנתה) ואת התחומים שבהם יטופל. היא קובעת לו מטרות ויעדים לימודיים, את פרק הזמן להשגתם, את האמצעים הדרושים להשגתם ואת אמות מידה לבדיקת השגתם.

הצוות הבין מקצועי של המסגרת החינוכית שבה לומד התלמיד (צוות המונה אנשי מקצוע בתחום החינוך, הטיפול, הייעוץ והאבחון) מתווה את התוכנית על סמך הערכת מצב תפקודו של התלמיד. עליה לכלול את כל שירותי החינוך המיוחד שיינתנו לתלמיד במסגרת שעות השילוב ועליה להיות מותאמת לתוכנית הלימודים בכיתה הרגילה, ככל האפשר ובהתחשב ביכולות התלמיד.

התלמיד והוריו יוזמנו בשלב תכנון התוכנית כדי להשמיע את דבריהם, והם רשאים להביא לפגישה גורמים נוספים מטעמם. על הצוות להשלים את גיבוש התוכנית עד חודש לאחר תחילת שנת הלימודים. העתק ממנה יועבר להורי התלמיד ותובא לידיעתם ההחלטה בדבר זכאותו של ילדם לסיוע ומהי רמת התפקוד שנקבעה לו. ההורים רשאים לערער על התוכן ועל ההרכב של התוכנית בפני המפקח המחוזי, האחראי על המסגרת החינוכית שבה לומד ילדם.

בסיום שנת הלימודים יקבלו הורי התלמיד מהגננת או ממחנך/ת הכיתה הערכה בכתב על מידת התקדמותו של התלמיד בתחומים השונים שבהם טופל בהתאם לתוכנית.

מהן התמיכות הניתנות במסגרת השילוב?

הוראה ולימוד - עובדי הוראה מתחום החינוך המיוחד, מטפלים פארא-רפואיים ומטפלים ביצירה והבעה הם הנותנים תמיכה זו. היא ניתנת לאלו שנזקקים לתמיכה רגשית, לפיתוח יכולות לימודיות וחברתיות ולהבניה שיטתית יותר של תוכנית הלימודים שבני ובנות גילם לומדים.

התאמות - הכוונה לשינוי והתאמת הסביבה, הציוד והפעילויות שהילד מתבקש לבצע, זאת בהתאם ליכולותיו ולצרכיו.

תמיכה וליווי של סייעת - ההחלטה על מתן סיוע וליווי של סייעת ומספר השעות שיוקצו לשם כך, נעשית בהתאם לדרגת התפקוד שנקבעה לילד, בהסתמך על קריטריונים מפורטים שקבע משרד החינוך.

לעיתים נדרשים מספר סוגים של תמיכות בו זמנית.

באיזה מקרים יכול תלמיד עם מוגבלות שכלית לקבל סייעת?

ועדת השילוב היא המוסמכת לקבוע את זכאותו של התלמיד לסייעת. הצוות הבין-מקצועי של המסגרת החינוכית קובע את דרגת התפקוד של התלמיד. לכל רמת תפקוד נקבע טווח מסוים של שעות סייעת, שמספרן נקבע על ידי המת"א - מרכז תמיכה יישובי/ אזורי לביצוע חוק החינוך המיוחד.

- ◀ מומלץ להורים להביא המלצה בכתב מגורם מאבחן או מטפל המכיר את הילד, על הצורך בסייעת.
- ◀ תפקידה של הסייעת הוא לעזור לתלמיד להשתלב בסביבה הרגילה, והיא איננה מחליפה טיפולים מקצועיים אחרים.
- ◀ סייעת תוקצה לתלמיד עם מוגבלות שכלית בינונית, הזקוק למיקוד מרבי במשך רוב שעות הלימודים.

- ◀ בחלק מהרשויות המקומיות מציעים להורים סייעות מתוך מאגר כוח אדם קיים, ובחלקן מתבקשים ההורים לאתר אותן בעצמם. לעתים ההורים מעדיפים להביא סייעת מטעמם.
- ◀ האישור לסייעת לתלמיד הוא לשנת לימודים אחת בלבד ומידי שנה יש לחדש את הבקשה, אם עדיין קיים צורך בסייעת. האחריות להגשת הבקשה היא על מנהל בית הספר.

איך פונים ולמי כדי לקבל זכאות לשילוב?

- ◀ ועדת שילוב מוסדית היא הקובעת את הזכאות לשילוב. מרכיבים אותה הגורמים הבאים:
 - בבתי הספר הרגילים: מנהל בית הספר, מחנך הכיתה של התלמיד ואנשי מקצוע (פסיכולוג חינוכי, עובד הוראה ובעל מקצוע נוסף לפי החלטת המנהל).
 - בגני הילדים: המפקח על גני הילדים ביישוב, המפקח על החינוך המיוחד, הגנת ואנשי מקצוע.
- ◀ ועדת השילוב קובעת את זכאותו של ילד עם צרכים מיוחדים לקבל שירותים חינוכיים טיפוליים מתוכנית השילוב.
- ◀ הגורמים הבאים יכולים להפנות לוועדת שילוב:

ההורים - הורה יכול להפנות בקשה בכתב למנהל בית הספר, וכשמדובר בילד בגיל גן הוא יגיש למפקח הכולל על גני הילדים ביישוב או למת"א (מרכז תמיכה יישובי/אזורי). הורה המבקש לכנס ועדת שילוב נדרש לצרף לבקשה חוות דעת רלוונטיות, אבחונים ומסמכים שיעידו על קשייו וצרכיו של ילדו.

בית הספר - אם מדובר ביוזמה של בית הספר תוצג בפני ועדת השילוב "חוות דעת חינוכית" מפורטת של מחנך הכיתה, ובה התייחסות לרמת תפקודו של הילד במגוון תחומים בששת החודשים האחרונים. בית הספר חייב למסור לעיון ההורים ולחתימתם את חוות הדעת לפני הדיון בוועדה. אם נעשו אבחונים נוספים יציג אותם בית הספר בוועדה. אבחונים דידיקטיים ואחרים ייעשו בחסות בית הספר רק באישור ובהסכמת ההורים.

ועדת השמה - המחליטה להפנות את הילד לדיון בוועדת שילוב (ראו בפרק זה 'הפניה לחינוך המיוחד באמצעות ועדת השמה').
- ◀ הפנייה לוועדת השילוב - הגנת או המחנכת ממלאות שאלון המיועד לוועדת שילוב. השאלון ימסר להורים לחתימתם ועותק ממנו נשאר אצלם.

חשוב להדגיש: לצד חתימתם על השאלון מתבקשים ההורים להביע את עמדתם לגבי הפנייה אך חתימתם על השאלון אינה מהווה הסכמה לפנייה. את הבקשות לדיון יש להגיש לא יאחר מסוף חודש אפריל. במקרה של מעבר בין בתי ספר ניתן לבקש לקיים את הדיון בוועדה עד סוף חודש ספטמבר.

ועדת השילוב

ועדת השילוב מורכבת מבעלי התפקידים הבאים:

1. מנהל בית-הספר המשמש/ת גם כיו"ר הוועדה
2. מחנך הכיתה.
3. פסיכולוג חינוכי ו/או יועץ חינוכי (בבית ספר שבו יש פסיכולוג ויועץ ישב בוועדה הפסיכולוג).
4. עובד הוראה מתחום החינוך המיוחד.

נוסף על הרשימה הנ"ל יתכן שיוזמנו לדיון (בהתאם להחלטת היו"ר ועל פי הצורך) מנהל מרכז התמיכה האזורי (מת"א) או נציג מטעמו, וכן איש מקצוע נוסף שיספק לחברי הוועדה מידע ייחודי הנחוץ להם לקבלת החלטה, כגון: מומחה בתחום הלקות של הילד או אדם המלווה את הילד במסגרת החינוכית (מורה לחינוך מיוחד, מטפל/ת פארא-רפואי, סייע/ת).

- חשוב שוועדת השילוב תכלול אנשי מקצוע המכירים מקרוב את הילד.

איך מטפלים בפנייה?

- ◀ ההורים יקבלו הזמנה בכתב לוועדת השילוב עשרה ימים לפחות לפני מועד הדיון. יו"ר הוועדה רשאי להזמין לדיון גם את התלמיד.
- ◀ החלטות של ועדת השילוב, המתקבלות בלא שההורים הוזמנו, אינן תקפות.
- ◀ ההורים ישמיעו את דבריהם בנוכחות חברי ועדת השילוב. ההורים רשאים להציג לפני הוועדה מסמכים נוספים והם יכולים גם להביא נציג מטעמם שישמיע את טיעוניהם.

אילו מסמכים משמשים את ועדת השילוב?

המסגרת החינוכית צריכה להכין את המסמכים המאפיינים את הלקות של התלמיד ואת רמת התפקוד שלו. כשמדובר בילד עם מוגבלות שכלית יש לצרף אבחון של ועדת

אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה (על ועדת האבחון ראו בפרק 'אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית'). ועדת השילוב נעזרת גם בשאלון הפנייה של התלמיד, ומתחשבת גם במסמכים שההורים מציגים בפניה.

מתי תחליט הוועדה כי תלמיד ייכלל בתוכנית השילוב?

הוועדה תקבע כי ילד ייכלל במסגרת תוכנית השילוב אם הגיעה למסקנה כי למרות הבעיות התפקודיות שלו, הוא יוכל להסתגל לדרישות של המסגרת החינוכית הרגילה ולהשתלב בה בעזרת תוכנית השילוב.

סיכום הדיון והחלטת הוועדה

סיכום הדיון והחלטת הוועדה יתקבלו בנוכחות חברי ועדת השילוב בלבד, אשר יכולה להחליט אחת מהחלטות הבאות:

1. התלמיד זכאי להיכלל במסגרת תוכנית השילוב. במקרה זה תקבע ועדת השילוב אם הוא גם זקוק לסייעת.
2. התלמיד אינו זכאי להיכלל במסגרת תוכנית השילוב מאחר ואינו נזקק לה, ולכן ילמד בחינוך הרגיל ללא סייע.
3. התלמיד אינו זכאי להיכלל במסגרת תוכנית השילוב כי רמת תפקודו מורכבת מידי לבית ספר רגיל. לכן הוא יופנה לדיון בוועדת השמה שתדון בזכאותו למסגרת חינוך מיוחד.

ועדת השילוב חייבת לנמק בכתב את החלטתה. ההחלטה והפרוטוקול יישלחו להורים בתוך עשרה ימים.

האם ניתן לערער?

ההורים רשאים לערער על ההחלטה של ועדת השילוב בפני **ועדת השמה**, המתפקדת גם כ**וועדת ערר**, בתוך **21 יום** מאז קיבלו את ההחלטה. התלמיד והוריו יוזמנו להשמיע את דבריהם בדיון בערר. כמו כן יוזמן, לחלק הראשון של הדיון בלבד, נציג המוסד החינוכי בו לומד התלמיד, כדי שיוכל להשמיע את דעתו.

החלטת הוועדה בעניין הערר תתקבל ללא נוכחות ההורים, ותקבע את אחת מהאפשרויות הבאות:

- לקבל את הערר.

- להחזיר את העניין לוועדת השילוב לדין נוסף.
 - לדחות את הערר.
- ההחלטה תינתן תוך 21 יום מהיום שבו הוגש הערר ותישלח להורי התלמיד ולמוסד החינוכי בו הוא לומד. החלטת ועדת הערר היא סופית.

תקופת הזכאות לשילוב

- ◀ זכאותו של תלמיד ללמוד במסגרת תוכנית השילוב נשמרת למשך שלוש שנים, זאת באותה מסגרת חינוכית. בתום שלוש שנים, שבהן נכלל התלמיד ברציפות בתוכנית השילוב, יובא עניינו לדין מחדש בוועדת השילוב.
- ◀ אם משפחתו של התלמיד עברה ליישוב אחר, תקפה הזכאות שניתנה לו ברשות אחת גם ברשות שאליה עברה משפחתו להתגורר.
- ◀ במקרים הבאים יש לקיים ועדת שילוב נוספת גם אם לא עברו שלוש שנים:
 1. במעברים מגן חובה לכיתה א', מכיתה ו' לחטיבת ביניים ומחטיבת ביניים לתיכון.
 2. כאשר צוות בין-מקצועי של בית הספר ממליץ על הערכה מחדשת של צרכי התלמיד.

תוכנית השילוב - יישום המלצות ועדת דורנר

בשנת 2007 הוקמה ועדה ציבורית לבחינת מערכת החינוך המיוחד בישראל, בראשותה של השופטת (בדימוס) דליה דורנר. הוועדה התמקדה בשילוב תלמידים עם מוגבלות במסגרות חינוך רגילות, תוך הקצאת תקציב אישי לכל ילד בהתאם לרמת תפקודו וסוג המוגבלות.

עיקרי מסקנות הוועדה והמלצותיה:

- א. ההורים יכולים לבחור היכן ילדיהם ילמדו - בבית ספר רגיל או בבית ספר לחינוך מיוחד.
- ב. לכל ילד יינתן תקציב אישי שיקבע על פי רמת תפקודו ולא רק על פי סוג המוגבלות.
- ג. עקרון 'תקציב הולך אחר הילד' - התקציב שהילד זכאי לו עבור השירותים שיקבל במסגרת החינוכית, ייקבע לפי צרכי הילד ולא לפי סוג המסגרת שבה

הוא לומד. דהיינו, בין אם הילד לומד בחינוך רגיל ובין אם בחינוך מיוחד, הוא יקבל את אותו התקציב באופן אישי.

ד. יש להכשיר עובדי הוראה מהחינוך הרגיל לעבודה עם ילדים עם צרכים מיוחדים. בשנים האחרונות נערך פיילוט לבחינת יישום התוכנית בערים: חולון, טירת הכרמל, מעלה אדומים וירושלים.

שעות הלימודים במסגרות החינוך המיוחד והארכת שנת הלימודים

שנת הלימודים במסגרות החינוך המיוחד נמשכת תקופה ארוכה יותר משנת הלימודים בבתי הספר הרגילים. כמו כן נקבע יום לימודים ארוך במסגרות חינוך מיוחד.

שעות הלימודים בחינוך המיוחד

שעת תחילת הלימודים:

בגני ילדים - לא יאוחר מהשעה 07:55.

בבתי ספר - לא יאוחר מהשעה 08:00.

שעת סיום הלימודים:

שעת סיום הלימודים בכל מסגרות החינוך המיוחד (גם בבתי הספר לחינוך מיוחד וגם בכיתות חינוך מיוחד בבתי ספר של החינוך הרגיל) תלויה בסוג הכיתה שבה נמצא התלמיד:

ילדים עם מוגבלות שכלית בינונית רב בעייתית, מוגבלות שכלית בינונית מורכבת, מוגבלות שכלית קשה / עמוק / סיעודיים:

המסגרת	בימים א'-ה'	ביום ו'
בגני ילדים לחינוך מיוחד	עד שעה 14:30	עד שעה 12:45
במסגרות לחינוך המיוחד (ראו הערה *)	עד שעה 14:30	עד שעה 11:50

ילידים עם מוגבלות שכלית קלה:

המסגרת	בימים א'-ה'	ביום ו'
בגני ילדים לחינוך מיוחד	עד שעה 13:20	עד שעה 12:45
במסגרות לחינוך המיוחד (ראו הערה *)	עד שעה 14:30	עד שעה 11:50

* מסגרות החינוך המיוחד כוללות כיתות לחינוך מיוחד בבית ספר לחינוך מיוחד ובבית ספר רגיל.

* במסגרות החינוך המיוחד שבמגזר הלא יהודי, הפועלות חמישה ימים בשבוע, תהיה שעת סיום הלימודים לפי המפורט לעיל, בתוספת 45 דקות.

הארכת שנת הלימודים

שנת הלימודים במסגרות החינוך המיוחד, במהלך חודשי הקיץ, האביב וימי חול המועד (סוכות ופסח), היא ארוכה יותר מאשר בחינוך הרגיל. במועדים המפורטים בטבלה שלהלן, נהנים התלמידים בחינוך המיוחד מפעילות מיוחדת הנקראת 'תוכנית חופשה'.

בגני ילדים ובבתי ספר לחינוך מיוחד

ימי בחירה על פי צרכים מיוחדים* (עד 6 ימים)	אביב במגזר הלא-יהודי	חופשות החגים במגזר היהודי		חופשת קיץ בכל המגזרים		סוג הכיתה
		חנוכה ופסח	סוכות	מחצית ראשונה של אוגוסט	יולי	
כן	כן	כן	כן	כן	כן	מוגבלות שכלית בינונית רב בעייתית
כן	כן	כן	כן	כן	כן	מוגבלות שכלית קשה / עמוקה / סיעודיים
כן	כן	כן	כן	כן	כן	מוגבלות שכלית בינונית מורכבת
לא	לא	לא	לא	לא	כן	מוגבלות שכלית קלה (רב בעייתית)
לא	לא	לא	לא	לא	כן	מעוכבי התפתחות (בגני ילדים)

בכיתות מיוחדות בבתי ספר רגילים

תוספת ימים ע"פ צרכים מיוחדים (*עד שישה ימים)	אביב במגזר הלא- יהודי	חופשות החגים במגזר היהודי		חופשת קיץ בכל המגזרים		סוג הכיתה
		חנוכה ופסח	סוכות	מחצית אוגוסט	יולי	
כן	כן	כן	כן	כן	כן	מוגבלות שכלית בינונית רב בעייתית
כן	כן	כן	כן	כן	כן	מוגבלות שכלית קשה / עמוקה / סיעודיים

* הערה:

ימי בחירה על פי צרכים מיוחדים: מסגרות של תלמידים עם מוגבלויות קשות יכולות להוסיף ימי לימוד בחופשות חגים שאינן נכללות בטבלה, בהתחשב בצרכים המיוחדים של התלמידים. כך למשל, בפורים, בחול המועד פסח, בל"ג בעומר, בערב שבועות ובאסרו חג שלו. סך כל ימי הלימוד הנוספים לא יעלה על שישה ימים בשנה.

חשוב לדעת!

- ◀ הארכת שנת הלימודים אינה חלה על תלמידים הלומדים בכיתות משולבות בבתי ספר של החינוך רגיל.
- ◀ הסדרי ההסעה של תלמידים בשנת הלימודים המוארכת, יהיו על פי ההסדרים והנהלים במהלך כל שנת הלימודים.

הארכת מסגרת הלימודים (מועדונית)

ילדים עם מוגבלות שכלית הלומדים בחינוך המיוחד, יכולים להיות זכאים למסגרת 'מועדונית' בסיום יום הלימודים. מסגרות אלו נקראות 'יום שהות ארוך' ומרכז יום אימוני.

מי זכאי?

- ◀ עבור ילדים עם מוגבלות שכלית ברמת תפקוד סיעודית, טיפולית או עם בעיות התנהגות קשות, המתגוררים בבית הוריהם, מופעלת 'מסגרת יום שהות ארוך',

מהשעה 14:30 עד 18:30 (שירות זה מעוגן בהוראת מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים).

◀ עבור ילדים עם מוגבלות שכלית ברמה קלה או בינונית, המתגוררים בבית הוריהם, מופעל 'מרכז יום אימוני', מהשעה 14:30 עד 16:00.

המסגרות פועלות במימון משרד הרווחה, כהמשך ליום הלימודים שמפעיל משרד החינוך. מהות הפעילות הינה חינוכית, שיקומית וחברתית, והיא כוללת פעילות העשרה, הנאה והפוגה, ושילוב בחיי הקהילה. המועדונית יכולה להיות ממוקמת באותו בית-ספר שהתלמיד לומד בו או במבנה פיזי אחר.

איך ולמי פונים?

ההפניה למסגרת נעשית באמצעות המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית ובאישור האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה.

השתתפות הורים בתשלום

משרד הרווחה מממן את השהות של הילד במסגרת. יחד עם זאת, נדרשת השתתפות הורים על פי טבלת זכאות שניתן לקבל במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

חשוב לדעת!

המסגרת פועלת על פי שנת הלימודים של משרד החינוך, בכל השנה, חמישה ימים בשבוע. החופשות תואמות את החופשות שבמסגרות החינוך המיוחד.

הסעה וליווי ממקום המגורים למסגרת החינוך וממנה

הסעה

ילד הלומד במסגרת החינוך המיוחד, שזכאותו לחינוך מיוחד נקבעה על ידי ועדת השמה, זכאי להסעה:

◀ ההסעה מיועדת להסעת הילדים ממקום המגורים או ממקום הסמוך למקום המגורים, אל בית הספר ובחזרה ממנו. זאת במשך שנת הלימודים ובהתאם לשעות הלימודים במסגרת שבה הם לומדים.

- ◀ הזכות להסעה היא אל המוסד החינוכי שוועדת השיבוץ המקומית שיבצה אליה את הילד.
- ◀ הסעה ממסגרת 'יום שהות ארוך' - בעקבות עתירה של אקים, ניתן פסק דין לפיו כל ילד הנמצא במסגרת 'יום שהות ארוך' זכאי להסעה לביתו בסיום שעות הפעילות של מסגרת 'יום שהות ארוך', גם כאשר הדבר מצריך הסעה נוספת מטעם הרשות המקומית. לדוגמא, במקרה ובו חלק מהילדים מוסעים הביתה עם סיום יום הלימודים (בשעה מוקדמת יותר - 14:30) וחלקם עם סיום המועדוניות (בשעה מאוחרת יותר - 18:30), על הרשות המקומית לדאוג להסעה גם בשעות הצהריים בסיום יום הלימודים, וגם בשעות אחה"צ בסיום שעות פעילות מסגרת 'יום שהות ארוך'.

ליווי

- נוסף על הנהג, זכאים הילדים הבאים לליווי בהסעה למסגרת החינוך המיוחד:
- ילד הזכאי לחינוך מיוחד, אשר ועדת השמה קבעה כי הוא ילד עם מוגבלות שכלית עמוקה (סיעודי), קשה או בינונית.
 - ילד ש'ועדת חריגים' של משרד החינוך מצאה אותו כזכאי לליווי.
 - פעוט עם מוגבלות השווה במעון יום שיקומי.

ועדת חריגים

במקרה של חילוקי דעות בין ההורים לרשות המקומית בעניין הזכאות להסעה או לליווי, רשאים ההורים לפנות לוועדת חריגים של משרד החינוך.

ביצוע ומימון ההסעות והליווי

ההסעה והליווי למסגרת החינוכית וממנה הם במימון משרד החינוך וההורים פטורים מכל השתתפות כספית. האחריות לביצוע ההסעות והליווי של תלמידי החינוך המיוחד מוטלת על הרשות המקומית שבתחום שיפוטה גר הילד.

תפקידי המלווה בהסעה

- המלווה צריך להיות נוכח לאורך כל מסלול ההסעה.
- ברשות המלווה צריכה להיות רשימה מסודרת של התלמידים המוסעים בהסעה,

שכוללת את שמותיהם, כתובתם, מספרי הטלפון של ההורים ושל המסגרת החינוכית שלהם ונקודות האיסוף וההורדה שלהם.

- המלווה צריך לסייע לתלמידים לעלות ולרדת מהרכב, בדיוק בנקודות האיסוף שהוחלט עליהן מראש.
- המלווה צריך לשבת ליד פתח הרכב.
- המלווה צריך להקפיד על כניסה מסודרת לרכב ולוודא שכל המוסעים עלו.
- במהלך הנסיעה צריך המלווה להקפיד כי כל הנוסעים חגורים כראוי ולא מוציאים ראש וידיים מן החלונות.
- המלווה צריך להקפיד כי התלמידים ירדו מההסעה בנקודת ההורדה שסוכמה מראש וכי אינם צריכים לחצות כביש.
- בתחילת ההסעה ובסיומה צריך המלווה לבדוק שלא נשארו תלמידים ברכב או במסגרת החינוכית.
- המלווה צריך לדווח למנהל המסגרת החינוכית על כל אירוע חריג שאירע במהלך הנסיעה.

רכב בטיחותי

כאשר ההסעה כוללת חמישה ילדים לפחות, מטיל החוק על הרשות המקומית את החובה לדאוג לרכב בטיחותי. כאשר הרשות המקומית צריכה להסיע פחות מחמישה ילדים, עליה ליצור קשר עם רשות מקומית סמוכה כדי לצרפם להסעה ברכב בטיחותי. בכל מקרה, חובה לדאוג שהישיבה ברכב לא תפגע בבריאותו של הילד הנכה.

מהו 'רכב בטיחותי'?

- ◀ מה צריך להיות ברכב שבו נוסעים ילדים נכים, הנזקקים לעגלת נכים (כיסא גלגלים) או למכשירים אורתופדיים?
 - מתקן להרמת עגלת נכים.
 - אמצעי ריתום לכל נוסע במושב ולעגלות הנכים.
 - רצפה שבה המהדקים מתאימים להצמדת מושבים פריקים ועגלות נכים.
 - משענות ראש למושבני הנכים או לעגלות הנכים.
 - ידיות מרופדות במושבני הנכים.
 - מראות המאפשרות לנהג לראות את הנוסעים ברכב.

- מזגן ומתקן לחימום פנים הרכב.
- ציוד לעזרה ראשונה.
- שתי דלתות לפחות.
- אמצעי תקשורת (אפשרי טלפון נייד).
- ◀ מה צריך להיות ברכב שבו נוסעים ילדים נכים שאינם נזקקים לעגלת נכים או למכשירים אורתופדיים?
 - מושבים קבועים לנכים.
 - אמצעי ריתום לכל נוסע ברכב.
 - משענות ראש בכל מושבי הרכב.
 - ידיות מרופדות בכל מושבי הנוסעים.
 - מראות המאפשרות לנהג לראות את הנוסעים ברכב.
 - מזגן ומתקן לחימום פנים הרכב.
 - ציוד לעזרה ראשונה.
 - שתי דלתות לפחות.
 - אמצעי לקשר (אפשרי טלפון נייד).

רשימות

אתר האינטרנט של האגף לחינוך מיוחד במשרד החינוך:
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITs/Special>

11

אפוטרופסות

האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות (ראה פרק "האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אנשים עם מוגבלויות") מכירה בזכות היסוד לאוטונומיה ועצמאות של אדם עם מוגבלות ובחופש שלו לגבש את הגדרתו העצמית ואת רצונותיו, ולקבל החלטות על חייו. בהתאם לכך, הגישה כיום במדינות רבות בעולם וגם בישראל היא לצמצם את מינויי האפוטרופסות והיקפם.

בהתאם למגמה זו, ביום 29.3.16 עבר בכנסת תיקון לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות' שכולל מספר שינויים משמעותיים:

1. צמצום מינויי האפוטרופסות וסמכויות האפוטרופוסים - יכנס לתוקף בחודש אוקטובר 2016.

2. 'יפוי כוח מתמשך' - נוסף מודל משפטי חדש וחלופה לאפוטרופסות. אדם אשר הינו בעל כשירות (מבין את המשמעות של יפוי כוח מתמשך, מטרותיו ותוצאותיו) יוכל לחתום על מסמך במסגרתו הוא עצמו יקבע מי יקבל החלטות בענייניו, או בחלק מהם, במידה ובעתיד יאבד את כשירותו. מודל זה יכנס לתוקף בחודש אפריל 2017.

3. 'תומך בקבלת החלטות' - נוסף מודל משפטי חדש וחלופה לאפוטרופסות, עבור אדם בגיר שיכול - עם קבלת תמיכה - לקבל החלטות בקשר לענייניו בעצמו. התומך יסייע לאדם בקבלת מידע והבנתו לצורך קבלת החלטות. בית המשפט ישקול למנות תומך בקבלת החלטות לפני שיחליט על מינוי אפוטרופוס. חשוב לדעת כי למרות שמודל זה יכנס לתוקף רק בחודש אפריל 2018 (בשל הצורך לקבוע כללים ותקנות בנושא), בתי המשפט לענייני משפחה בישראל מכירים כיום במודל זה ויש בידם הסמכות למנות תומך בקבלת החלטות כבר כעת.

לקראת כניסתם לתוקף של השינויים דלעיל, ולאחר שישגובשו כל התקנות וההסדרים הנוגעים להם, אקים יפיץ עדכונים והסברים בנושא. ניתן להתעדכן באתר האינטרנט של אקים.

כל הכתוב בפרק זה מתייחס לחוק הנוכחי טרם התיקון, אלא אם כן נכתב אחרת.

מהי אפוטרופסות?

אפוטרופסות היא החובה והזכות להגן, לדאוג לצרכים, לנהוג במסירות ולנהל את העניינים של אדם אחר.

- **עד גיל 18** זוהי חובתם הטבעית של ההורים כלפי ילדיהם הקטינים.
- **מגיל 18** עומד כל אדם ברשות עצמו ואין הוא נדרש לאפוטרופוס, אלא אם בית המשפט מינה לו אפוטרופוס.
- האדם שממנים לו אפוטרופוס נקרא "אדם שמונה לו אפוטרופוס" (בעבר נקרא 'חסוי').

באילו מקרים ממנה בית המשפט אפוטרופוס?

בית משפט ממנה אפוטרופוס, בין היתר, במקרים הבאים:

- לאדם שאינו יכול (באופן קבוע או זמני) לדאוג לענייני גופו ו/או רכושו או לחלק מהם. התיקון החדש לחוק מצמצם את ההגדרה הרחבה האמורה וקובע כי ביהמ"ש יחליט שיש צורך באפוטרופוס, רק לאחר שייזכח שללא המינוי יפגעו הזכויות, האינטרסים והצרכים של האדם. כמו כן לפני החלטה על אפוטרופסות ישקול ביהמ"ש חלופות אחרות שמגבילות פחות את האדם.
- לקטין (מתחת לגיל 18) שבשל סיבות שונות הוריו אינם מסוגלים למלא את חובתם כלפיו.
- לאדם שבית המשפט הכריז עליו כ"פסול דין" (אדם ללא כשרות משפטית). חשוב לציין, כי מרבית האנשים עם מוגבלות שכלית, לא מוכרזים על ידי בית המשפט כ"פסולי דין".

מדוע יש צורך במינוי אפוטרופוס לאדם עם מוגבלות שכלית?

- ◀ כאשר אדם עם מוגבלות שכלית מגיע לגיל 18, הוא עומד לכאורה ברשות עצמו. אולם, אם בפועל הוא אינו יכול לדאוג לעצמו ולענייניו (או לחלק מהם) יש למנות לו אפוטרופוס אשר ידאג לכך.
- ◀ המינוי ניתן אך ורק על ידי בית המשפט, גם במקרה ובו המבקשים להתמנות לאפוטרופוסים הם ההורים.
- ◀ לפני שאדם מסוים ממונה כאפוטרופוס, יש צורך לקבל את הסכמתו (לא ניתן לחייב אדם להתמנות לאפוטרופוס) וכן לקבל את עמדתו של האדם שממנים

לו את האפוטרופוס, אם הוא מסוגל להביע את דעתו בעניין. לעיתים נוהג בית המשפט להתייחס גם לעמדתם של קרובי האדם.

כיצד ממנים אפוטרופוס?

מי שמבקש להתמנות כאפוטרופוס פונה לבית המשפט לענייני משפחה (כאשר מדובר במוסלמים - ניתן גם להגיש בקשה לבית הדין השרעי) כדי שימונה כאפוטרופוס בצו. רצוי לפתוח בהליך הגשת הבקשה כמה חודשים בטרם ימלאו לקטין 18 שנה.

מי מגיש את הבקשה למינוי אפוטרופוס?

בקשה למינוי אפוטרופוס יכולה להיות מוגשת על ידי:

- קרוב משפחה של האדם.
- היועץ המשפטי לממשלה באמצעות משרד הרווחה - במקרים שבהם אין קרוב משפחה או אדם אחר המבקש להתמנות לאפוטרופוס לאדם עם מוגבלות שכלית.
- ◀ כאשר בני משפחה מועמדים להתמנות לאפוטרופוסים:
 - הבקשה תוגש באמצעות בני המשפחה לבית המשפט לענייני משפחה שבמחוז המגורים של האדם עם המוגבלות. (רשימת בתי המשפט לענייני משפחה - ראו בסוף פרק זה).
 - אם מדובר במוסלמים, אפשר לבחור להגיש את הבקשה לבית המשפט לענייני משפחה או לבית הדין השרעי.

אילו מסמכים יש לצרף לבקשה?

1. צילומי תעודות הזהות של האדם ושל המועמד להיות אפוטרופוס.
2. הצהרת המועמד כי הוא מסכים להתמנות לאפוטרופוס.
3. אם רק אחד ההורים מבקש להתמנות לאפוטרופוס, יש לצרף הסכמה של ההורה השני שהוא אינו מתנגד למינוי. אם ההורה השני אינו בין החיים יש לצרף תעודת פטירה.
4. דו"ח ועדת אבחון של האדם עם המוגבלות.
5. חוות דעת מרופא המשפחה המטפל או מהפסיכיאטר לגבי מצב האדם עם המוגבלות. חשוב להקפיד כי בחוות הדעת תהיה התייחסות לשאלה האם האדם

עם המוגבלות יכול להביע דעה לגבי המינוי. אם התשובה חיובית, יש לצרף את דעתו בכתב.

6. דו"ח סוציאלי של העובד הסוציאלי המטפל באדם עם המוגבלות, ובו תיאור המועמד לאפוטרופוס וחוות דעת (המלצה) באשר למינויו. כיום ברוב המקרים נותן את ההמלצה פקיד סעד והיא נקראת 'תסקיר'. התסקיר ניתן לאחר שהבקשה למינוי כבר הוגשה לבית המשפט. בית המשפט הוא זה שמבקש את התסקיר מפקיד הסעד.

7. תצהיר, מאומת על ידי עורך דין, על אמיתות העובדות המפורטות בבקשה.

8. הסכמתם בכתב של בני משפחתו הבגירים (מקרבה ראשונה) של האדם עם המוגבלות למינוי האפוטרופוס המיועד.

9. קבלה על תשלום אגרה (לעיתים ניתן לבקש פטור מתשלום האגרה - ראו בהמשך).

אופן הטיפול בבקשה

1. יש להפנות את הבקשה לבית המשפט לענייני משפחה. הבקשה מועברת לתגובת האפוטרופוס הכללי והיועץ המשפטי במשרד הרווחה (בא כוח היועץ המשפטי לממשלה).

2. בית המשפט יכול להורות לפקיד הסעד להגיש תסקיר (אם המשפחה העבירה כבר דו"ח מעובד סוציאלי ייתכן ובית המשפט לא יבקש את התסקיר).

3. בית המשפט דן בבקשה. במקרים בהם אין כל קושי יחליט בית המשפט גם ללא צורך בהתייצבות המשפחה לדיון.

◀ במקרים מורכבים יזמנו המבקשים או האדם עם המוגבלות (במידה והוא מסוגל להביע את דעתו) לבית המשפט כדי להביע את דעתם, כגון במקרים שבהם אין הסכמה בין שני ההורים.

◀ בית המשפט יכול להזמין את בא כוח היועץ המשפטי ולעיתים אף את פקיד הסעד והכול לפי שיקול דעתו של בית המשפט.

בקשת פטור מתשלום אגרה

◀ ניתן לבקש מבית המשפט פטור מתשלום האגרה עבור הבקשה למינוי אפוטרופוס, במקרה שבו אין לאדם עם המוגבלות כל רכוש (פרט לקצבאות הנכות מביטוח לאומי).

◀ על המבקש להגיש בקשה לפטור מאגרה במקביל להגשת הבקשה למינוי אפוטרופוס. הבקשה לפטור מאגרה צריכה להיות מוגשת על טופס נפרד, שבו יציין המבקש כי לאדם עם המוגבלות אין כל רכוש ולפיכך מבוקש הפטור עבור הבקשה למינוי אפוטרופוס.

מינוי אפוטרופוס שאינו הורה

ישנם מקרים שבהם הורים או קרובי משפחה אחרים אינם יכולים לשמש כאפוטרופוסים מסיבות שונות, או שהם אינם מסכימים לקבל על עצמם את המינוי. במקרים אלה משרד הרווחה, באמצעות המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, יפעל למינוי אפוטרופוס אחר - אדם פרטי או עמותה, כגון עמותת 'אקים לאפוטרופוסות' (ראו בסוף פרק זה).

מהם תפקידי של האפוטרופוס?

במילוי תפקידו חייב האפוטרופוס לנהוג לטובת האדם עם המוגבלות, כדרך שאדם סביר ומסור היה נוהג בענייניו.

התיקון החדש לחוק קובע כי השיקול המנחה של האפוטרופוס צריך להיות רצון האדם (אלא אם כן ההחלטה תגרום לפגיעה של ממש באדם, או שלא ניתן לברר את רצונו של האדם).

על האפוטרופוס למסור מידע נגיש לאדם, לקדם את עצמאותו, לשמוע את דעתו ולהתייעץ עימו בכל עניין הנוגע אליו ולאפוטרופוסות, ולאפשר לו לקבל החלטות על עצמו, בכל עניין שבו הוא מסוגל להבין את הדברים וניתן לשמוע את דעתו.

תפקידי הים:

1. לדאוג לצורכי האדם ולמצבו הרפואי.
2. לדאוג לחינוכו וללימודיו.
3. לדאוג להכשרתו לעבודה ולעבודתו.
4. לשמור על נכסי האדם, לנהלם ולפתחם.
5. האפוטרופוס מוסמך לייצג את האדם (בתנאי שבית המשפט לא הגביל את תפקידו).
6. האפוטרופוס חייב להגיש דו"חות כספיים לאפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים (ראו פירוט בהמשך פרק זה).

כאשר האדם שמונה לו אפוטרופוס מתגורר בדיר חוץ בית

- ◀ האפוטרופוס חייב להקפיד על שמירת קשר רציף עם האדם ועם מנהלי מסגרת הדיר לצורך קבלת דיווח, לצורך הגנה על האדם, דאגה למצבו הבריאותי וקיום כל צרכיו.
- ◀ אפוטרופוס לא יממן מכספי האדם משמש אפוטרופוס עבורו דברים שחובת אספקתם חלה על מסגרת הדיר.
- ◀ על האפוטרופוס לבקר את האדם לו הוא משמש כאפוטרופוס לפחות פעם בחודש.
- ◀ לשמירת הקשר עם האדם לו הוא משמש כאפוטרופוס, ולרכישות רווחה שונות (כגון נסיעות ומתנות) עבור האדם הנמצא במסגרת דיר חוץ ביתי, מקבל האפוטרופוס מהמוסד לביטוח לאומי 20% מקצבת הנכות כדי לממן את הוצאותיו.

מה ההבדל בין אפוטרופוס "לגוף" ואפוטרופוס "לרכוש"?

תפקידי האפוטרופוס מהווים יחד "אפוטרופוסות על ענייני גופו ורכושו של האדם שמונה לו אפוטרופוס".

- **"לגופו"** (עניינים אישיים) - מתייחס לייצוגו של האדם ולניהול ענייניו השוטפים, בכל הנוגע לטיפול השגרתי בו, דאגה למצבו הבריאותי, צרכיו ואיכות חייו, הכשרתו לעבודה, מקום מגוריו וביקורים אצלו.
- **"לרכושו"** - מתייחס לשמירת נכסי האדם וכספו, ניהולם ופיתוחם ושימוש בהם לטובתו ולצרכיו.

לעיתים מחליט בית המשפט למנות אפוטרופוסים נפרדים לענייני הגוף ולענייני הרכוש. יש גם מקרים שבהם ממנה בית המשפט אפוטרופוס "לדין" - לצורך הליך משפטי מסוים. במקרה כזה חייב כל אפוטרופוס לתאם את פעולותיו עם האפוטרופוסים האחרים, כדי לדאוג לטובתו של האדם.

בעקבות התיקון החדש לחוק המגמה היא לצמצם את הסמכויות הרחבות המוגדרות דלעיל, וביה"ש יקבע את תחומי החיים ההכרחיים שיכללו במסגרת האפוטרופוסות (ענין מסוים, עניינים רפואיים, עניינים אישיים, ענייני רכוש או שילוב של העניינים השונים).

האם ההוצאות אשר מוציא האפוטרופוס במסגרת מילוי תפקידו חלות עליו או על האדם שהוא משמש אפוטרופוס עבורו?

האפוטרופוס אינו מחויב להוציא מכספו האישי עבור הטיפול והדאגה לצרכי האדם

שהוא משמש אפוטרופוס עבורו. לכן ההוצאות הסבירות אשר הוציא האפוטרופוס במסגרת מילוי תפקידו למען האדם שהוא משמש אפוטרופוס עבורו, חלות על האדם.

האם האפוטרופוס רשאי לקבל שכר?

במקרים מיוחדים, כאשר בית המשפט רואה זאת לנכון, הוא יכול לקבוע לאפוטרופוס שכר (גובה השכר מוגבל בחוק).

במקרה זה יש להגיש אחת לשנה בקשה לבית המשפט לצורך קביעת שכר. לצורך קביעת השכר ייקח בחשבון בית המשפט את סך נכסיו של האדם שמונה לו אפוטרופוס ואת היקף פעולותיו של האפוטרופוס.

חובת הדיווח לאפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים

האפוטרופוס מחויב לדווח לאפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים בכל הקשור לענייני ניהול הכספים והרכוש של האדם שמונה לו אפוטרופוס.

"האפוטרופוס הכללי" הוא הגוף המפקח על פעילות האפוטרופוסים בטיפול באדם שמונה לו אפוטרופוס. הפיקוח נעשה באמצעות הגשת מסמך הנקרא "פרטה" ודו"חות כספיים שנתיים, אשר על האפוטרופוס להגישם לאפוטרופוס הכללי.

התיקון החדש לחוק מסדיר ומרחיב את סמכויות הפיקוח של האפוטרופוס הכללי. הרחבת סמכויות הפיקוח כוללת מתן סמכות למפקחים של האפוטרופוס הכללי להגיע לביקורים במקום המגורים של האדם עם המוגבלות (בין אם בבית המשפחה ובין אם במסגרת דיור חוץ ביתית).

הגשת פרטה

עם מינויו של האפוטרופוס, הוא יקבל מהאפוטרופוס הכללי את המסמכים הבאים:

1. מכתב הכולל הסברים והנחיות בנוגע לתפקידיו.
2. טופס "פרטה" אשר על האפוטרופוס למלא ולהחזיר לאפוטרופוס הכללי תוך 30 יום.

בטופס זה על האפוטרופוס לדווח על הנכסים והחובות של האדם שמונה לו אפוטרופוס נכון ליום המינוי, בצירוף אסמכתאות. הפרטה חייבת להיות מאומתת בתצהיר, כלומר יש לחתום עליה בפני עורך דין אשר יאמת את חתימת האפוטרופוס בפניו.

דיווח שנתי

מדי שנה על האפטרופוס להגיש דו"ח על פעולותיו, הכולל פרטים על התקבולים ועל התשלומים שנעשו בנכסי האדם שמונה לו אפטרופוס ופרטים אחרים הקשורים לניהול רכוש האדם, בצירוף קבלות ואסמכתאות. הדו"ח יוגש בטופס אשר יעביר האפטרופוס הכללי.

התיקון החדש לחוק מאפשר לאפטרופוס הכללי לפטור אפטרופוסים מסוימים מהגשת דו"ח בכל שנה, לפי שיקול דעת המפקח ובנסיבות העניין.

אגרות ושכר האפטרופוס הכללי

האפטרופוס הכללי זכאי לאגרה בגין ביקורת הפרטה ובדיקת הדו"חות המוגשים לו, לפי שיעורי האגרה הקבועים בתקנות. האגרה משולמת מכספי האדם שמונה לו אפטרופוס ולא מכספיו האישיים של האפטרופוס.

אדם אשר מונה לו אפטרופוס, אשר מתקיימים לגביו התנאים המצטברים הבאים, יהיה פטור מתשלום שכר ביקורת פרטה ודו"ח:

1. שווי הנכסים הכספיים שיש לאדם אינו עולה על 150,000 ₪.
2. לאדם אין רכוש אחר למעט דירת המגורים שבשימוש.
3. מתקיימת לגבי האדם שמונה לו אפטרופוס אחת מהחלופות הבאות:
 - א. הכנסתו היחידה היא קצבת המוסד לביטוח לאומי.
 - ב. כל הכנסותיו מכל מקור שהוא אינן עולות על 4000 ₪.
 - ג. המבקר (המפקח) והפרקליט המנהל את התיק החליטו שלא לגבות אגרה במקרה הנדון.

חובת ניהול חשבונות

- ◀ האפטרופוס צריך לפתוח חשבון בנק מיוחד ונפרד לכספי האדם (החשבון יהיה על שם האדם שמונה לו אפטרופוס בלבד ויצוין בו כי הוא מנוהל על ידי אפטרופוס). כל כספי האדם יופקדו בחשבון זה וכל התשלומים ישולמו מאותו חשבון.
- ◀ על האפטרופוס לנהל את החשבון על פי כללי ניהול חשבונות.
- ◀ על האפטרופוס לשמור בידיו את כל הקבלות הנוגעות לניהול הכספים ואת מסמכי הבנק בצורה מסודרת, לשם ביקורת האפטרופוס הכללי.

◀ במקרה שבו הנכסים היחידים שיש לאדם הן הקצבאות מביטוח לאומי ואלה משמשות אותו למחייתו מדי חודש, **ניתן לבקש מהאפוטרופוס הכללי פטור מפתיחת חשבון נפרד.**

השקעת כספי אדם שמונה לו אפוטרופוס

אם כספי האדם אינם דרושים לצרכיו השוטפים, על האפוטרופוס להשקיע אותם בדרכים אלה:

- ◀ להשקעת כספים ששוויים עולה על 658,976₪ יש להגיש בקשה ולקבל אישור מבית משפט.
- ◀ כספים שיידרשו לאדם בתוך שנתיים יושקעו בפיקדונות שקליים נושאי ריבית או צמודי מדד ונושאי ריבית.
- ◀ כספים אשר לא יידרשו לאדם תוך שנתיים יושקעו בתוכניות חיסכון צמודות מדד, לפרקי זמן מוגדרים מראש.
- ◀ בניירות ערך שהוציאה המדינה או שהיא ערבה לפירעונם.
- ◀ ביחידת ההשקעות של האפוטרופוס הכללי או בכל דרך אחרת שבית המשפט יאשר.
- ◀ כספים שהיו מושקעים בדרכים אחרות ביום המינוי של האפוטרופוס ונקבעו מועדים מוגדרים למשיכתם או למימושם, ימשיכו להיות מושקעים באותה הדרך עד למועד היציאה הראשון. לאחר מכן יושקעו לפי האמור בפרק זה.
- ◀ אפוטרופוס המעוניין לנהל את השקעת כספי האדם באמצעות מנהל תיקי השקעות יפנה לבית המשפט כדי לקבל את אישורו.

ניהול נכסי מקרקעין

על האפוטרופוס לדאוג להשכרת נכסי האדם, אם אינם משמשים למגוריו של האדם.

כפיפות להוראות בית-המשפט

- ◀ בכל עניין הקשור למילוי תפקידו של האפוטרופוס, שאין לגביו הסדר או הוראות בחוק, מוסמך האפוטרופוס לפנות לבית המשפט בבקשה לקבל הוראות לגבי ביצוע תפקידיו.
- ◀ אם יש לבצע פעולות ברכושו של האדם או פעולות החורגות מניהול שוטף של

נכסיו, יש לקבל על כך אישור מבית המשפט, באמצעות הגשת בקשה לבית המשפט.

◀ להלן רשימת הפעולות אשר על האפוטרופוס לבקש עבורן אישור מראש מבית המשפט. עם הגשתן יובאו בקשות אלה לידיעת האפוטרופוס הכללי (כלומר בית המשפט מיידע את האפוטרופוס הכללי ומבקש את תגובתו):

1. עסקה במקרקעין.
2. השכרה שחוקי הגנת הדייר חלים עליה.
3. כל פעולה שסיומה טעון רישום בפנקס המתנהל על פי חוק, כגון רישום בטאבו.
4. נתינת מתנות פרט למתנות ותרומות הניתנות לפי הנהוג בנסיבות העניין.
5. נתינת ערבות.
6. פעולה אחרת שביהמ"ש קבע בצו המינוי או לאחר מכן, כפעולה המצריכה אישור מוקדם על ידו.

לצורך אישור הפעולות במקרקעין יבקש האפוטרופוס הכללי את הערכת המקרקעין, באמצעות שמאי מוסמך או באמצעות השמאי הממשלתי.

התיקון החדש לחוק מוסיף פעולות נוספות המצריכות אישור מוקדם של בית משפט כגון הסתלקות מעזבון, ביצוע פעולות משפטיות/עסקאות כספיות/משיכת כספים בסכומים גבוהים מסוימים.

סיום תפקידו של האפוטרופוס

סיום תפקידו של האפוטרופוס יהיה באחד מן המקרים הבאים:

◀ **התפטרות האפוטרופוס** - אפוטרופוס אשר מעוניין להתפטר מתפקידו יודיע על כך בכתב לבית המשפט לענייני משפחה וכן לאפוטרופוס הכללי. חשוב לדעת כי ההתפטרות נכנסת לתוקפה רק אם בית המשפט אישר אותה ומהיום שנקבע לכך באישור.

◀ **פיטורי האפוטרופוס** - בית המשפט רשאי לפטר אפוטרופוס, אם לדעת בית המשפט האפוטרופוס לא מילא את תפקידו כראוי או מכל סיבה אחרת.

◀ **פקיעת האפוטרופסות** - תחול באחד מן המקרים הבאים:

- **סיום תקופת האפוטרופסות** - במקרה שבו בית המשפט קובע שחדלו סיבות האפוטרופסות או שהושגה מטרתה. למשל כאשר קטין מגיע לבגרות או כאשר בית המשפט קובע על ביטול הפסילה של "פסול דין".

- **מות האדם שמונה לו אפוטרופוס** - במקרה זה על האפוטרופוס להודיע ליורשיו החוקיים של האדם ולאפוטרופוס הכללי על פטירתו. עם קבלת צו ירושה או צו קיום צוואה (נושא ירושות ועזבונות - ראו בפרק הבא) יעביר האפוטרופוס את הרכוש ליורשים. אם לא מתקבל צו ירושה יש לפנות לבית המשפט כדי לקבל הוראות.
- **מות האפוטרופוס** - יורשיו של האפוטרופוס חייבים למסור לאדם שמונה לו אפוטרופוס או למי שיקבע בית המשפט את נכסי האדם שנמצאו בידיו או בפיקוחו של האפוטרופוס ואת המסמכים הנוגעים לנכסים אלו.
- ◀ בית המשפט רשאי להורות שהאפוטרופוס יהא חייב ומוסמך לסיים פעולות שבית המשפט קבע, אם הדבר דרוש לטובת האדם שמונה לו אפוטרופוס, רכוש או עזבונו.
- ◀ בסיום תפקידו כאפוטרופוס חייב האפוטרופוס למסור לאדם שהוא שימש כאפוטרופוס שלו או למי שייקבע בית המשפט, את נכסי האדם שנמצאו בידו או בפיקוחו ואת המסמכים הנוגעים לנכסים אלו.

עמותת 'אקים לאפוטרופסות'

'אקים לאפוטרופסות' היא עמותה מייסודה של אקים ישראל, אשר מטרתה לטפל בכל אותם אנשים עם מוגבלות שכלית, אשר מסיבות שונות לא מונה ו/או לא ניתן למנות להם אפוטרופוס בן משפחה. תפקידה של 'אקים לאפוטרופסות' הוא לטפל באנשים אלה כפי שהורה מסור היה נוהג. העמותה מעסיקה עו"סים ומבקרים אשר שמבקרים את האדם ודואגים לשלומו.

רשימות

עמותת אקים לאפוטרופסות: 03-5767900

בתי משפט לענייני משפחה

מחוז	יחידה	כתובת	טלפון	פקס
מחוז צפון	נצרת	קרית הממשלה, היכל המשפט, נצרת עלית	077-2703333	04-6087454
	קרית שמונה	כיכר צה"ל 1, קרית שמונה	077-2703333	04-6956020
	טבריה	שד' הציונות 1, טבריה	077-2703333	04-6713233

02-5010290	077-2703333	רח' בית הדפוס 12, ירושלים	ירושלים	מחוז ירושלים
04-8698312	077-2703333	שד' פל- ים 12, חיפה 33095	חיפה	מחוז חיפה
04-8748762	077-2703333	דרך עכו 194, קרית ביאליק	קרית	
04-6302314	077-2703333	רח' דוד שמעוני 42 קניון "מול הכיכר", חדרה	חדרה	
03-9425605	077-2703333	רחוב ישראל גלילי 5 ראשל"צ	ראשון לציון	מחוז מרכז
03-9299551	077-2703333	רחוב באזל 1א' פינת שמשון, פתח תקוה 49510	פתח תקוה	
03-6926484 03-6926843 03-6926722	077-2703333	ויצמן 1, תל אביב	תל אביב	מחוז תל אביב
08-6470369	077-2703333	רחוב התקוה 5, ב"ש	באר שבע	מחוז דרום
08-8514072	077-2703333	מורדי הגטאות, רובע ב', אשדוד 77370	אשדוד	
08-6670674	077-2703333	חשוון 12, קרית גת	קרית גת	
08-6362674	077-2703333	דרך יותם 3, אילת	אילת	

- אתר האינטרנט של האפטרופוס הכללי והכונס הרשמי:
<http://index.justice.gov.il>

פרטי יצירת קשר עם מחלקות הפיקוח במחוזות האפטרופוס הכללי:

מחוז ירושלים - כנפי נשרים 15, בית התאומים גבעת שאול, ירושלים 02-5311666

מחוז תל אביב והמרכז - רח' השלושה, ת"א, 2 קומות ב' וג' 03-6932666

מחוז חיפה והצפון - שד' פליים 15א קריית הממשלה, חיפה 04-8633777

באר שבע והדרום - התקווה 4 ת.ד. 965, באר שבע 08-6264561

ניתן להגיע למשרדי מחלקות הפיקוח ולהתייעץ עם המפקחים:

בימים א, ב, ד, ה, בשעות 08:30-12:30 (אין צורך לקבוע תור מראש)

12

צוואות, ירושות ועיזבונות

פרק זה יעסוק בנושא הירושה מההיבט של האדם עם מגבלות כירש וכמוריש. חשוב לדעת כי אין בפרק זה תמצית של כל הוראות חוק הירושה.

אדם עם מגבלות שכלית כמוריש

האם אדם עם מגבלות שכלית כשיר לערוך צוואה?

בהתאם לחוק הירושה, צוואה לא יכולה להיערך על ידי:

- מי שערך את הצוואה בשעה שלא ידע להבחין בטיבה של צוואה (כלומר לא הבין מה משמעותה של צוואה).
 - מי שנקבע על ידי בית משפט כ"פסול דין". חשוב לציין כי מרבית האנשים עם מגבלות שכלית לא מוכרזים על ידי בית המשפט כ"פסולי דין".
- יש לבדוק כל מקרה לגופו ולוודא שהאדם שעורך את הצוואה מבין שהוא חותם על צוואה, נותן את רכושו ולמי הוא נותן, ויודע מהו טיבו של רכושו ומה ההיקף שלו.

אדם עם מגבלות שכלית כעד לצוואה

בהתאם לחוק הירושה, קטין ופסול דין אינם יכולים לשמש כעדים לצוואה.

"פסול דין" - הוא אדם שבית המשפט הכריז עליו "פסול דין", כי לאור מחלת נפש או מגבלות בשכלו הוא אינו מסוגל לדאוג לענייניו. חשוב לציין כי מרבית האנשים עם מגבלות שכלית לא מוכרזים על ידי בית המשפט כ"פסולי דין".

אדם עם מוגבלות שכלית כיורש

האם אדם עם מוגבלות שכלית זכאי לרשת?

כל מי שהיה בחיים בעת מותו של המוריש זכאי לרשת אותו. לכן גם אדם עם מוגבלות שכלית זכאי לרשת את המוריש, כמו כל יורש אחר.

מיהם היורשים לפי חוק הירושה? (אם המנוח לא השאיר אחריו צוואה)

בהתאם לחוק הירושה היורשים הם:

- ◀ מי שהיה במות המוריש בן זוגו.
- ◀ ילדי המוריש וצאצאיהם, הוריו וצאצאיהם, הורי הוריו וצאצאיהם.

זכויותיו של אדם עם מוגבלות שכלית כיורש

אם אדם עם מוגבלות שכלית אינו יכול לנהל עבור עצמו את העיזבון שקיבל בירושה, ינהל עבורו האפוטרופוס שלו את חלקו בעיזבון וישמור על זכויותיו. אם אין לאדם עם מוגבלות שכלית אפוטרופוס, והוא אינו יכול לנהל זאת בעצמו, ימנה לו בית המשפט אפוטרופוס כדי לשמור על הזכויות שלו בעיזבון שקיבל בירושה.

האם ניתן למנות אפוטרופוס בהוראה בצוואה?

בית משפט לענייני משפחה (או בית דין שרעי) הוא הגורם היחיד שיכול למנות אפוטרופוס. לכן הורים אשר מבקשים למנות אחרי מותם את ילדיהם האחרים כאפוטרופוסים על ילדם עם המוגבלות, יכולים רק לבקש ולהמליץ על כך בצוואה. אם הילדים אכן ירצו להתמנות כאפוטרופוסים על האח/ות עם המוגבלות הם יצטרכו להגיש בעצמם בקשה למינוי לבית משפט ובית המשפט הוא שיכריע, תוך התחשבות בבקשת ההורים.

הזכות למזונות מהעיזבון

מזונות מהעיזבון (מהירושה) הם מעין זכאות סוציאלית. בית המשפט רשאי להעניקם במקרים שבהם יוכח כי המוריש הותיר אחריו בני משפחה נזקקים אשר אינם מסוגלים לספק את צורכיהם הבסיסיים. לפי החוק יש לבית המשפט סמכות לקבוע מזונות מהעיזבון לקרובים נזקקים של המוריש, כולל ילד של המוריש עם מוגבלות שכלית.

בית המשפט רשאי לפסוק מזונות בין אם מדובר בירושה על פי חוק הירושה ובין אם בירושה על פי צוואה. לבית המשפט שיקול רחב בנושאים הבאים:

- האם לפסוק מזונות.
- מה יהיה גובה המזונות בהתחשב בגודל העיזבון, חלקו של הזכאי בעיזבון, רמת החיים של המוריש ושל הזכאי ערב פטירת המוריש, והכנסות הזכאי מכל מקור אחר.

רשימות

אתר האינטרנט של הרשם לענייני ירושה: <http://index.justice.gov.il>

13

תעסוקה ומסגרות יום לגילאי +21

כאשר מסיים אדם עם מוגבלות שכלית בגיל 21 את לימודיו במסגרת החינוך המיוחד או את מסגרת החינוך הרגיל בגיל 18, הוא יוצא לשוק התעסוקה. בשוק זה פתוחות בפניו אפשרויות אחדות: משרד הרווחה מעניק לאנשים עם מוגבלות שכלית, שהם מעל גיל 21, שירותי תעסוקה במסגרות יום. התוכניות המופעלות במסגרות היום מהוות מענה תעסוקתי או מענה תעסוקתי-טיפולי. הן מיועדות לקדם את תפקודו של האדם, לאפשר את הכשרתו ואת מימוש הפוטנציאל שלו ואף לאפשר לו ולמשפחתו חיים תקינים ככל האפשר. נוסף על מסגרות התעסוקה שמשרד הרווחה מחויב לספק לאדם עם מוגבלות שכלית, ישנן אפשרויות תעסוקה נוספות בשוק החופשי. אלה מאפשרות את שילובו בקהילה ואת תרומתו לקהילה כאחד האדם, נוסף על קידומו של האדם ולמימוש הפוטנציאל שלו.

כמו כן ניתן להתגייס לשירות בצבא הגנה לישראל, להתנדב בשירות לאומי אזרחי או ללמוד בקורסים שונים. ראו פירוט בפרקים הבאים.

חובתה של המדינה לספק מסגרת יום תעסוקתית

משרד הרווחה מחויב על פי 'חוק הסעד (טיפול במפגרים)', לדאוג למסגרת תעסוקתית לאדם עם מוגבלות שכלית, בהתאם להחלטת ועדת האבחון.

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית אשר סיים את מסגרת החינוך, אובחן עם מוגבלות שכלית על ידי האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה ואשר ועדת אבחון במשרד הרווחה המליצה על שילובו במסגרת יום תעסוקתית.

מהי הזכאות?

משרד הרווחה חייב לספק מענה תעסוקתי יומי לאנשים בוגרים עם מוגבלות שכלית. שירותים אלה מהווים מענה תעסוקתי-טיפולי שנועד לסייע לאדם עם המוגבלות לממש את הפוטנציאל התעסוקתי שלו, ולקדם את תפקודו.

מהן סוגי מסגרות התעסוקה הקיימים לאנשים בוגרים עם מוגבלות שכלית?

בפרק זה תוכלו למצוא מידע על מסגרות תעסוקה אחדות המתאימות לאוכלוסיית הבוגרים עם מוגבלות שכלית:

- מרכז יום טיפולי / סיעודי
- מע"ש - מפעל עבודה שיקומי
- מע"ש תעשייתי
- תעסוקה נתמכת
- שילוב אנשים עם מוגבלות שכלית בשוק העבודה החופשי

מסגרות התעסוקה נבדלות זו מזו בהיקף התמיכה ובמידת הליווי הניתן לאדם. המסגרות נבדלות גם ברמת העצמאות הנדרשת מן האנשים עם המוגבלות השכלית וברמת השילוב בקהילה.

איך פונים ולמי?

כחצי שנה לפני סיום הלימודים בבית הספר על ההורים לפנות למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית ולבקש השמה במסגרת תעסוקתית. ההורים מקבלים הסבר מהעובד הסוציאלי על אפשרויות התעסוקה השונות הקיימות באזור הקרוב למקום מגוריהם ועל המסגרת המתאימה ליכולות של האדם. חשוב לציין כי ההורים רשאים לבקר במסגרת היומית לפני שהאדם ייקלט בה.

יש לצרף לבקשה לשילובו של האדם במסגרת מסוימת אישור של מפקח האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה. עם קבלת ההחלטה על השמת האדם במסגרת היומית, מדווחת על כך המחלקה לשירותים חברתיים (בטופס קליטה ושינויים) לכל הגורמים. מנהל המחלקה, מנהל מסגרת היום והמפקח מאשרים את הטופס.

לאחר הקליטה יעבור האדם תהליך קליטה הדרגתי שבמהלכו יגיע למסגרת היומית פעם בשבוע וכדומה, עד לקליטתו המוחלטת עם סיום הלימודים.

השתתפות הורים בתשלום

הורי האדם עם המוגבלות משתתפים בהוצאות עבור ילדם הנמצא במעון היום הטיפולי-אימוני (סיעודי), במע"ש או במע"ש תעשייתי - בגובה 10% מקצבת הנכות. משרד הרווחה משתתף בהוצאות על פי תעריפים משתנים (המפורסמים בחוברת תעריפים, אשר נמצאת במחלקות הרווחה). את ההשתתפות במימון מעביר משרד הרווחה לרשות המקומית או לגוף אחר שמפעיל את המסגרת. גוף נוסף המשתתף במימון הוא הרשות המקומית שבתחום שיפוטה מתגורר האדם.

מרכז יום טיפולי / סיעודי

מסגרת תעסוקתית-טיפולית המספקת תעסוקה לאנשים ברמת מוגבלות שכלית קשה, עמוקה וסיעודית, עם יכולת תפקוד פיזית נמוכה ורמת עצמאות נמוכה. התעסוקה היא חלק מתוכנית הטיפול שהמועסק נמצא בה והיא מתבצעת בקבוצה קטנה ועם מדריך צמוד.

מי זכאי?

אדם מעל גיל 21, ברמת מוגבלות שכלית קשה, עמוקה או סיעודית, עם יכולת תפקוד פיזית נמוכה ורמת עצמאות נמוכה, אשר סיים את לימודיו במסגרת החינוך המיוחד ונמצא מתאים (על ידי שירותי הרווחה) למסגרת יום טיפולי.

מהי הזכאות?

מסגרת תעסוקתית-טיפולית, אשר בנוסף למאפיין התעסוקתי מספקת את השירותים הבאים:

- ◀ תוכנית טיפולית - שאותה מגבשים נציגי הצוותים המטפלים באדם.
- ◀ הוצאות כלכלה - ארוחת צהריים.
- ◀ סל שירותים טיפוליים ופארא-רפואיים, כדי להכשיר את האדם לתפקוד ברמה מינימלית נדרשת.
- ◀ ציוד ועזרים לאימון ולשיפור התפקוד האישי + חומרי מלאכה.

ההורים משתתפים בתשלום בסך 10% מגובה קצבת הנכות. נוסף על כך משתתפים ההורים בתשלום הנסיעות למרכז היום - ראו פירוט בהמשך הפרק.

מע"ש - מפעל עבודה שיקומי ותעסוקה נתמכת

מסגרת המהווה שילוב של מרכז הכשרה ושיקום עם מקום עבודה. המטרה במסגרת כזאת היא להכשיר את האדם הבוגר לחיי עבודה, לאחריות ולעצמאות מרבית, ולהכינו, במידת האפשר, לעבודה במסגרת השוק החופשי. המע"ש מפעיל תוכניות מגוונות במטרה לתת מענה לצורכיהם וליכולותיהם של אנשים עם מוגבלות שכלית:

- 1. מרכז רווח בתוך המע"ש** - מפעל תעשייתי הממוקם בתחום המע"ש ואשר מיועד לקבוצת אנשים מהמע"ש שעובדת בו ומתחלקת ברווחים מפעילותו. דוגמאות: מפעל לעשיית נרות, מכבסה, חקלאות, סלטים, אפייה וכדומה.
 - 2. תעסוקה נתמכת** - המע"ש מפעיל תוכנית המשלבת עובדים בשוק החופשי. התוכנית מיועדת לשילוב אנשים עם מוגבלות שכלית אשר צוות המע"ש מצא אותם כבעלי יכולת להשתלב במקומות עבודה בשוק החופשי בהתאם לכישוריהם. העבודה יכולה להיעשות בקבוצות או בהשמת יחידים. רכז התעסוקה מטעם המע"ש מלווה את משתתפי התוכנית ומסייע באיתור פתרונות התעסוקה ההולמים ביותר את כישוריהם ואת יכולותיהם. הכשרת העובד והליווי שלו לא מותנים בזמן מוגבל. השילוב בתעסוקה נתמכת ייעשה באמצעות המע"ש.
- כאמור, המגמה כיום היא לעודד ולסייע ככל האפשר לאדם עם מוגבלות שכלית אשר מסוגל ורוצה לעבוד בשוק החופשי, לממש את רצונו ויכולותיו אלו.

מי זכאי?

- ◀ אדם מעל גיל 21, ברמת מוגבלות שכלית בינונית, אשר סיים את לימודיו במסגרת החינוך המיוחד ונמצא מתאים לקבלת הכשרה לעבודה יצרנית או לעבודה מוגנת.
- ◀ בחלק מן המע"שים יש כיתות ("קבוצה טיפולית") המיועדות לאוכלוסייה ברמה תפקודית נמוכה יותר מזו של יתר האנשים. אוכלוסייה זו זקוקה להשגחה רבה יותר וכן לסל שירותים רחב יותר בתחום הטיפולים הפארא-רפואיים הניתנים להם בתוך המע"ש.

מהי הזכאות?

- ◀ מסגרת תעסוקה, הכשרה ושיקום, הדורשת מימונות יצרנית בסיסית ונעשית בהשגחה מלאה של מדריך.
- ◀ שעות העבודה: מהשעה 8:00 בבוקר ועד לשעות אחר הצהריים (בדרך כלל 15:00 או 16:00). שעת סיום העבודה משתנה בהתאם לאופי העבודה במע"ש וליכולותיו של האדם.
- ◀ העבודה מחולקת בפיקוחו של מנהל המע"ש, המקבל בדרך כלל מספקים וממפעלים שונים עבודות כגון מיון, הרכבה ואריזה ומאפשר לכל אדם לעבוד לפי יכולתו.
- ◀ במע"שים מסוימים יש הפעלה מלאה של קווי ייצור והתוצרת נמכרת בשוק החופשי.

איזה גמול מקבלים?

- ◀ כל אדם במע"ש מקבל גמול חודשי עבור עבודתו, בהתאם להספקו בעבודה במע"ש. בדרך כלל מדובר על סכום של בערך 50-500₪ לחודש.
- ◀ חשוב לציין כי אין מדובר בשכר/משכורת הניתנים במסגרת יחסי 'עובד - מעביד' עפ"י חוקי העבודה.
- ◀ מסירת התשלום תיעשה באמצעות העברה לחשבון האדם עם המוגבלות (במקרים חריגים שיאושרו תתבצע ההעברה לחשבון האפוסטרופוס).

לאילו שירותים זכאי אדם הנמצא במע"ש?

סעיפי התוכנית הטיפולית והכלכלה (סעיפים 1, 2 להלן) הם חובה. הסעיפים הנוספים (סעיפים 3, 4 להלן) מותנים בקיום תקציב ובסדר עדיפויות שקובע מפעיל המסגרת, בהתייעצות עם המפקח המחוזי של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה. אלה הסעיפים:

1. תוכנית טיפולית אישית - שאותה מגבשים נציגי הצוותים המטפלים באדם.
2. הוצאות כלכלה - ארוחת צהריים.
3. פעולות תרבות, חברה וספורט - ציוד ספורט, הקרנת סרטים, חומרי מלאכה.
4. טיולים - טיול שנתי אחד, בהשתתפות חלקית של ההורים.

ההורים משתתפים בתשלום בסך 10% מגובה קצבת הנכות. נוסף על כך משתתפים ההורים בתשלום הנסיעות למרכז היום - ראו פירוט בהמשך הפרק.

עבודה מוגנת במע"ש תעשייתי

מפעל מוגן המתנהל בתוך חברה עסקית, רשתות מסחריות, מפעל, מוסדות ועוד, בליווי מדריך ובסביבת עבודה נורמטיבית. מסגרת זו מהווה עוד שלב ברצף התעסוקה, והיא מיועדת לקבוצה קטנה (כ-6 אנשים) של אנשים עם מוגבלות שכלית הרוצים ויכולים, להשתלב בשוק העבודה החופשי, לתרום לחברה ולהביא את יכולתם היצרנית לידי ביטוי. זאת בעזרת סיוע וליווי מתמשך. היציאה לעבודה במסגרת מע"ש תעשייתי מאפשרת לאדם עם מוגבלות שכלית יציאה ממסגרת תעסוקתית נבדלת, חיבור עם הקהילה, יצירת קשרים חברתיים ושיפור במיומנויות ובכישורי חיים, קבלת גמול חודשי ההולם את תפוקותיו, וטיפוח דימוי עצמי טוב יותר. שילובו של אדם עם מוגבלות שכלית במע"ש תעשייתי תורמת גם לשינוי עמדות כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית ונמצא כי המפעל (מקום העבודה) נתרם גם הוא מהפעלת מע"ש תעשייתי בין כתליו.

העובדים משולבים ועובדים ביחד עם יתר עובדי המפעל ובאופן טבעי לוקחים חלק גם בפעילות המפעל הנוספת, כגון: ארוחות הצהריים, פעילויות בחגים, טיולים, אירועים, סקסים ועוד.

כיום פועלים מע"שים תעשייתיים בתחומי עבודה שונים: חברות העוסקות במוצרי פארם, ספרים, מוצרי חשמל, משקאות, ארגון נוער מד"א ועוד...

ההפניה למע"ש תעשייתי תיעשה על ידי העובד הסוציאלי הרלוונטי במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית ובאישור המפקח המחוזי.

בהתאם לכך, הורה או אדם עם מוגבלות שכלית המעוניין בתכנית זו מוזמן לפנות למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

איזה גמול מקבלים?

כל אדם העובד במע"ש תעשייתי מקבל גמול חודשי עבור עבודתו, בהתאם להספקו בעבודה במע"ש התעשייתי. בדרך כלל מדובר על סכום של מינימום ₪500 לחודש.

- ◀ חשוב לציין כי אין מדובר בשכר/משכורת הניתנים במסגרת יחסי 'עובד - מעביד' עפ"י חוקי העבודה.
- ◀ מסירת התשלום תיעשה באמצעות העברה לחשבון האדם עם המוגבלות (במקרים חריגים שיאושרו תתבצע ההעברה לחשבון האפוטרופוס).
- ◀ חשוב לציין כי מע"ש תעשייתי אינו מיועד עבור אנשים עם מוגבלות שכלית המסוגלים לתפוקת עבודה גבוהה ויכולים להשתלב בשוק העבודה החופשי בשכר רגיל (או שכר מינימום מותאם), אלא רק לאנשים עם מוגבלות שכלית הזקוקים לליווי תמידי ומתמשך במקום העבודה.

השתתפות הורים בתשלום

- ◀ ההורים משתתפים בתשלום בסך 10% מגובה קצבת הנכות.
- ◀ נוסף על כך משתתפים ההורים בתשלום הנסיעות למע"ש התעשייתי (ראו פירוט בחלק הבא).

הסעה וליווי למע"ש, מע"ש תעשייתי ולמרכז יום טיפולי / סיעודי

אדם עם מוגבלות שכלית מעל גיל 21 זכאי להסעה (ובמקרים מיוחדים אף לליווי) למסגרת היומית תעסוקתית, אם הוא אינו מסוג להגיע לשם בכוחות עצמו או באמצעות תחבורה ציבורית. המימון הוא בהשתתפות חלקית של ההורים.

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית, מעל גיל 21, אשר אינו מסוגל להגיע למסגרת היומית תעסוקתית בכוחות עצמו או באמצעות תחבורה ציבורית, עקב אחת מהסיבות הבאות:

1. אינו מסוגל לנסוע בעצמו בתחבורה ציבורית.
2. אין תחבורה ציבורית ישירה וסדירה למסגרת.

מהי הזכאות?

- ◀ הסעה - הרשות המקומית אחראית להסיע אנשים אשר נקבעו כזכאים לכך למסגרת היומית התעסוקתית.

- ◀ ליווי בהסעה - במקרים מיוחדים רשאית המחלקה לשירותים חברתיים לאשר ליווי מיוחד בנסיעה לאדם בודד או לקבוצה קטנה, כאשר מדובר באנשים המשולבים במרכז יום טיפולי סיעודי ונזקקים לליווי.

השתתפות הורים בתשלום

- ◀ אם ההורים מקבלים קצבת ניידות עבור ילדם - השתתפותם בהוצאות הנסיעה תהיה עד 50% מגובה הקצבה המשולמת, אך לא יותר מ-1000₪ לחודש. בכל מקרה ההשתתפות לא תהיה בסכום שהוא גבוה מעלות ההסעה (ולא פחות מעלות חופשי חודשי/רב קו).
- ◀ אם ההורים אינם מקבלים קצבת ניידות עבור ילדם - השתתפותם בהוצאות הנסיעה והליווי תהיה בגובה עלות חופשי חודשי/רב קו.

השתתפות זו במימון ההסעה והליווי היא בנוסף להשתתפות ההורים בהוצאות עבור השהייה במסגרת, שהינה בגובה 10% מקצבת הנכות.

שילוב תעסוקתי בשוק העבודה החופשי

שיקום תעסוקתי לאנשים עם מוגבלות - תוכנית שיקום תעסוקתית לאנשים עם מוגבלות, בשיתוף משרד הרווחה - אגף השיקום. התוכנית מופעלת באמצעות תכנית "תעסוקה בדרך אחרת" שבמסגרתה משולבים אנשים עם מוגבלות במקומות עבודה שונים בשוק החופשי ועוסקים במגוון תפקידים.

שילובם של העובדים בעבודות השונות מתבצע על פי מידת התאמתם לתפקיד, כישוריהם ויכולותיהם האישיות. מדריך השמה מסייע לעובד ללמוד כיצד לבצע את העבודה ומלווה אותו עד לשילובו המלא בעבודה.

בין המעסיקים נמנים ארגונים עסקיים רבים, בגדלים שונים ובתחומים מגוונים, כמו מזון, ייצור, חברות תקשורת, רשתות גדולות, גני ילדים, מחסני תעשייה, בתי דפוס, משתלות, בתי קפה ומסעדות, משרדים, תעשיות חשמל ואלקטרוניקה, חברות לסייעות ולטיפול בקשישים ועוד רבים אחרים.

מי זכאי לתוכנית התעסוקה של אגף השיקום במשרד הרווחה?

התוכנית מיועדת לאנשים עם מוגבלות (מוגבלות חושית, פיזית ושכלית), אשר עונים על כל הקריטריונים הבאים:

1. בוגרים עצמאיים מגיל 21. זאת ועוד, בוגרים אשר סיימו מסגרת חינוכית משולבת בבית ספר רגיל יוכלו להצטרף לתוכנית עם סיום לימודיהם, בגיל 18.
 2. מי שהם בעלי פוטנציאל תעסוקתי.
 3. מי שהוכר על ידי אגף השיקום במשרד הרווחה.
- ההפניה נעשית באמצעות עובד סוציאלי במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

מה כוללת התוכנית?

התוכנית כוללת ליווי של מדריך השמה, בדרך כלל למשך כשנתיים מתחילת ההשמה. תפקידו הוא לאתר למועמד מקום עבודה המתאים לו וכן לעזור, ללוות ולתמוך במועסק בלימוד העבודה ובהקניית הרגלי עבודה.

ביקורי מדריך ההשמה פוחתים בהדרגה בהתאם לצורך, תוך שימת דגש על הקליטה במקום החדש. המדריך הוא חוליה המקשרת בין הגורמים השונים ודואג לשמור על קשר רצוף ביניהם. התוכנית שמה דגש על שיתוף הפעולה בין הגורמים השונים, כשהגורם המפנה (עובד סוציאלי, מנהל מסגרת דיור וכדומה) מלווה את ההשמה ואת ההשלכות החברתיות, הנפשיות ואחרות שיש ליציאה לעבודה.

חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות - איסור אפליית עובד עם מוגבלות

'חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות' קובע איסור על אפליה כלפי עובדים או כלפי דורשי עבודה בשל מוגבלות פיזית, נפשית או שכלית. איסור האפליה מתייחס לזכויות שלהן זכאי העובד על פי החוק בעת קבלה לעבודה: בתנאי העבודה, בהכשרה, בקידום, בפיטורין ובהטבות פרישה.

אדם עם מוגבלות שכלית המועסק במסגרת השוק החופשי זכאי לאותן זכויות כמו כל עובד בכל הקשור לחופשה שנתית, לדמי מחלה, לפיצויי פיטורין ולדמי הבראה (לגבי שכר המינימום - ראו "שכר מינימום מותאם" בהמשך).

כמו כן, קובע 'חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות' חובת ייצוג הולם - לפיה בכל מקום עבודה שיש בו מעל 25 עובדים, צריך להיות ייצוג הולם גם לאנשים עם מוגבלות.

איך פונים ולמי?

משפחות להן בן משפחה המוכר באגף השיקום במשרד הרווחה, יכולים לקבל הסבר נרחב והדרכה באמצעות פנייה ישירה לעובד הסוציאלי במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

שכר מינימום מותאם

כאמור, אדם עם מוגבלות זכאי, ככל האדם, לשכר מינימום, אלא אם כן הוכח כי תפוקותיו נמוכות מאדם ללא מוגבלות. אז רשאי מעסיקו להגיש בקשה למטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה במשרד הכלכלה. הבקשה היא לצורך קביעת שכר עבודה המותאם ליכולת עבודתו ולתפוקתו של העובד והוא נקבע לפי קטגוריות שיפורטו בהמשך.

מי זכאי?

אנשים עם מוגבלות שכלית, נפשית או פיזית, אשר מועסקים בשוק העבודה החופשי ואשר קיימת מוגבלות מסוימת ביכולת התפוקה שלהם ביחס לאדם ללא מוגבלות. השכר ייקבע בהתאם לאחת משש מדרגות השכר הבאות:

יכולת עבודה	שיעור השכר משכר המינימום
30%-19.01%	30%
40%-30.01%	40%
50%-40.01%	50%
60%-50.01%	60%
70%-60.01%	70%
80%-70.01%	80%
יכולת עבודה שעולה על 80%	שכר מינימום מלא

- לפירוט בנושא זכויותיהם של אנשים בעלי יכולת עבודה הפחותה מ-19%, המועסקים כמשתקמים - ראו בהמשך הפרק.

איך פונים ולמי?

קביעת השכר המותאם לעובד עם מוגבלות נעשית באמצעות אבחון במקום העבודה. האבחון נעשה בהשוואה לעובד ללא מוגבלות הנמצא בתפקיד דומה.

על העובד או על מישהו מטעמו כגון אפוטרופוס לפנות אל המטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה ולהגיש את הטפסים הבאים (ניתן למצוא אותם באתר האינטרנט של משרד הכלכלה (<http://www.economy.gov.il>):

1. טופס בקשה להחלטה על שכר מינימום מותאם לעובד.
2. מסמכים המעידים על המוגבלות של העובד.
3. כתב מינוי אפוטרופוס (אם האפוטרופוס של העובד מגיש את הבקשה).
4. כתב ויתור על סודיות רפואית.
5. טופס נלווה לטופס בקשה להתאמת שכר מינימום - נועד לספק מידע כללי על מקום העבודה שבו ייערך האבחון.
6. דו"ח תפקודי.

כיצד נקבע גובה השכר המותאם לעובד?

כדי לאפשר לעבוד ולמעסיקו תקופת הסתגלות ולמידה, יעברו לפחות שלושה חודשים עד לביצוע האבחון. מאבחן מקצועי מבצע את האבחון במקום העבודה עצמו והוא תקף לתפקיד המסוים שאותו מבצע העובד ואשר בגינו הוא עובר את האבחון. תהליך האבחון כולל שיחות ותצפית - השיחות הן עם המעסיק ו/או עם המנהל הישיר של העובד, עם עמיתים לעבודה ועם העובד עצמו; בתצפיות אוסף המאבחן נתונים לגבי הביצוע בפועל של התפקיד ומעריך את תפוקות העובד. המידע הנאסף במהלך האבחון מהווה בסיס לקביעת יכולת עבודה כוללת של העובד וממנה נגזרת רמת השכר שלה הוא זכאי, כפי שנקבע בתקנות שכר מינימום מותאם.

- ◀ **לעובד חדש** (שטרם חלפו 3 חודשים מתחילת העסקתו) - תימסר החלטה בנוגע לשכר שנקבע לו בתוך 135 ימים מתחילת העסקתו.
- ◀ **לעובד ותיק** (שחלפו יותר מ 3 חודשים מתחילת העסקתו) - תימסר החלטה בנוגע לשכר שנקבע לו בתוך 45 ימים מיום קבלתם של מסמכי בקשה תקינים.

כמה משלמים לעובד בתקופת הביניים עד לקבלת החלטה על גובה השכר המותאם, וממתי חל השכר המותאם?

בתקופת הביניים (מהגשת הבקשה ועד לקבלת החלטה על שכר מינימום מותאם) ישולם לעובד שכר בגובה שסוכם בינו ובין המעסיק, ובלבד שהשכר אינו נמוך מאחת מדרגות שכר המינימום המותאם שצוינו בטבלה דלעיל.

לאחר קבלת ההחלטה על שכר מינימום מותאם, יעודכן השכר כך:

מיום קבלת החלטת המנהל בדבר השכר המותאם	תקופת הביניים	פרק הזמן לתשלום השכר
השכר שנקבע בעקבות האבחון ללא החלה רטרואקטיבית	השכר שסוכם בין העובד והמעסיק (ובלבד שאינו נמוך ממדרגות שכר מינימום מותאם)	עובד שהגיש בקשה לפני שעברו 30 ימים מתחילת ההעסקה
השכר שנקבע בעקבות האבחון עם החלה רטרואקטיבית מיום הגשת הבקשה	השכר שסוכם בין העובד והמעסיק (ובלבד שאינו נמוך ממדרגות שכר מינימום מותאם)	עובד שהגיש בקשה לאחר שעברו 30 ימים מתחילת ההעסקה

חוק זכויות לאנשים עם מוגבלות המועסקים כמשתקמים ('חוק אורלב')

חוק זכויות לאנשים עם מוגבלות המועסקים כמשתקמים (הידוע בכינויו 'חוק אורלב') מאפשר העסקת אנשים עם מוגבלות בעלי יכולת עבודה מופחתת במיוחד (0%-19% מיכולת עבודה רגילה) בשוק העבודה החופשי, בסיוע גורמים מקצועיים המתמחים באיתור מקומות תעסוקה, התאמת המשתקם למקום התעסוקה, הדרכה וליווי המשתקם לכל אורך ההעסקה.

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות מעל גיל 18, אשר עבר אבחון מטעם המטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בעבודה, ונקבע לגביו כי יכולת התעסוקה שלו היא עד 19% מיכולת עבודה רגילה. התמורה המשולמת בעבור העבודה אינה נקראת "שכר/משכורת" אלא "גמול תעסוקה", ולא קיימים יחסי 'עובד - מעביד' עפ"י חוקי העבודה.

גמול התעסוקה הוא בגובה אחת משתי דרגות

- ◀ אדם בעל יכולת תעסוקה עד 10% - יהיה זכאי לגמול תעסוקה השווה ל-10% משכר המינימום.
 - ◀ אדם בעל יכולת תעסוקה של 10.1%-19% - יהיה זכאי לגמול תעסוקה השווה ל-19% משכר המינימום.
- בעת הערכת יכולת התעסוקה יילקחו בחשבון הנתונים הבאים: יכולת התמדה

בתעסוקה, איכותה ורמתה, תפוקה, הרגלי עבודה, מידת ההשתלבות ואם ההעסקה נועדה במהותה לשיקום.

איך פונים ולמי?

- ◀ מועסק עם מוגבלות או מי שמוסמך או מורשה לפעול בשמו (שאינו המעסיק), רשאי להגיש בקשה למטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה במשרד הכלכלה. זאת לצורך קביעת דרגת יכולת התעסוקה ובהתאם לכך - שיעור גמול התעסוקה. הוראות קביעת שכר מינימום מותאם (ראו הסעיף הקודם) הם הקובעים את ההליכים שלפיהם מגישים ודנים בבקשה.
- ◀ העסקת אנשים עם מוגבלות נעשית ללא יחסי עובד ומעביד, בהתאם להוראות חוק זכויות לאנשים עם מוגבלות המועסקים כְּמִשְׁתַּקְמִים.
- ◀ המועסק זכאי לזכויות נלוות כגון ימי חופשה וחג בתשלום, ימי מחלה בתשלום, החזר הוצאות נסיעה שהיה זכאי להן לו היה עובד מן המניין, שעות עבודה ומנוחה וחופשת לידה למשתקמת. אולם בשל העדר יחסי עבודה, ניתן לסיים את יחסי העבודה בלי מחויבות לדיני הפיטורין כגון הודעה מוקדמת ופיצויי פיטורין. זאת ועוד, אין תשלום של דמי הבראה, אין תחולה להסכמים הקיבוציים ואין תשלום דמי ביטוח לאומי על גמול העבודה.

שיפור התנאים של מקבלי קצבת נכות שיוצאים לשוק העבודה

"ועדת לרון" הוקמה כדי לבחון את שילובם של אנשים עם מוגבלויות בשוק העבודה. לאור המלצות הוועדה, החל מ-1.8.09 נכנס לתוקף תיקון חוק הביטוח הלאומי, המכונה "חוק לרון" שמטרתו לשפר את התנאים של מקבלי קצבת נכות שיוצאים לעבוד.

מי זכאי?

כל אדם מעל גיל 18 ועד גיל פרישה, המקבל קצבת נכות ויוצא לעבודה בשוק החופשי, אשר נקבעה לו דרגת אי כושר השתכרות. על פי התיקון בחוק נקבעו ארבע דרגות אי כושר: 60%, 65%, 74% או 100%.

מהי הזכאות?

- ◀ החידוש המרכזי של "חוק לרון" הוא בכך שהחוק אינו פוגע בזכויות של אדם עם מוגבלות שיוצא לעבוד. הכלל הוא: **אם אדם מקבל קצבת נכות וגם עובד,**

הסכום הכולל שיקבל מקצבת נכות ומעבודה יהיה תמיד גבוה יותר מסכום הקצבה לבדה. החוק מגדיר שורה של תנאים הקובעים אם וכיצד תופחת הקצבה בהתאם לשכר.

- ◀ נוסף על כך, לפי החוק קיימת קצבה חדשה - **"קצבת עידוד"**. קצבה זו תשולם במקום קצבת הנכות למי שהכנסתו מעבודה עולה על הסכום שנקבע בחוק. קצבת עידוד מחליפה את קצבת הנכות ומשולמת באופן אוטומטי. כך יישמר העיקרון, לפיו הסכום הכולל שיקבל העובד מעבודה ומקצבה יהיה תמיד גבוה יותר מהסכום ששולם לו מקצבת נכות בלבד.
- ◀ מי שנקבעה לו דרגת אי כושר השתכרות יציבה, הדרגה לא תיבדק מחדש עם צאתו לעבודה.
- ◀ לא תופסק הזכאות להטבות נלוות על-פי הכללים שנקבעו.
- ◀ מי שהפסיק לקבל את קצבת הנכות בגלל שהתחיל לעבוד או בגלל שהכנסותיו מעבודה עלו, יהיה מוגן ברשת ביטחון למשך 3 שנים. כלומר במשך 3 שנים מיום שהפסיק לקבל את קצבת הנכות, יוכל לשוב ולקבל אותה בלי לעבור בדיקה מחדש, אם יפסיק לעבוד או שהכנסותיו יירדו שוב.

איך פונים ולמי?

יש לפנות לסניף המוסד לביטוח לאומי.

חישוב הקצבה מתבצע על ידי פקיד שיקום של ביטוח לאומי. ניתן גם להפעיל מחשבון חישוב "קצבת לרון" באתר הביטוח הלאומי.

www.btl.gov.il/BENEFITS/DISABILITY/LARON/Pages/Calculator.aspx

צו ההרחבה לעידוד והגברת התעסוקה של אנשים עם מוגבלות

בתאריך 21.9.14 נחתם צו הרחבה המחיל על כל המשק את הוראות ההסכם הקיבוצי שנחתם בין ההסתדרות למעסיקים בנושא תעסוקת אנשים עם מוגבלות. ביום י"א תשרי התשע"ה, 5.10.14, פורסם הצו ברשומות.

מה היא מטרת הצו?

מטרת הצו היא להגדיל את מספר המועסקים שהם אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה הישראלי. המעסיק חייב לוודא כי בארגון/בעסק שלו מועסקים אנשים עם

מוגבלות בהיקף שנקבע בהסכם ו/או ליזום מהלכים לקידום ושילוב עובדים נוספים עם מוגבלות במקום העבודה.

לצורך מימוש הצו, 'אדם עם מוגבלות' הינו אחד מאלה:

- אדם עם מוגבלות שיש לו 40% נכות ומעלה, המוכרת ע"י המוסד לביטוח לאומי/ משרד הביטחון/מס הכנסה/משרד הבריאות.
- אדם עם מוגבלות שעבר שיקום מקצועי לצורך השמה בעבודה ע"י המוסד לביטוח לאומי/משרד הרווחה/משרד הבריאות.
- אדם עם מוגבלות שהינו נכה צה"ל שעבר שיקום מקצועי לצורך השמה בעבודה ע"י משרד הביטחון.

על מי חל הצו?

הצו חל על כל מעביד שמעסיק 100 עובדים ומעלה, למעט המדינה ויחידות סמך שלה. עם זאת קיבלה הממשלה החלטה ברוח דומה ולפיכך כעת חלה החובה גם על הממשלה ויחידות הסמך שלה מכוח החלטתה (ולא מכוח צו ההרחבה), וכן נערכים דיונים בהצעת חוק להחלת חובת ייצוג הולם של עובדים עם מוגבלויות גם בגופים ציבוריים, לרבות משרדי ממשלה.

מה חובות מעסיקים על פי הצו?

הצו קובע שני חובות למעסיקים שעליהם הוא חל:

1. ייצוג הולם לעובדים עם מוגבלות בקרב כלל העובדים:
 - מיום 5.10.15 מחויב מעסיק שעליו חל הצו להעסיק אנשים עם מוגבלות בהיקף של **לפחות 2% מעובדיו** ומיום 5.10.16 בהיקף של **לפחות 3%**.
2. מינוי אחראי להעסקת אנשים עם מוגבלות מטעם המעסיק.

מעסיק אשר אינו עומד במכסה האמורה, יידרש להוכיח כי נקט בצעדים הבאים לצורך העסקת אנשים עם מוגבלות, במשרות פנויות/חדשות:

 1. קיים אצל המעסיק עובד הממונה כאחראי להעסקת אנשים עם מוגבלות.
 2. למעסיק יש תכנית שנתית בנושא קידום העסקת אנשים עם מוגבלות.

3. המעסיק פנה לשלושה גורמים שונים שמתמחים בהשמת עובדים עם מוגבלות, לצורך קידום קליטת אדם עם מוגבלות לתפקיד הרלוונטי.

כאשר אדם עם מוגבלות ביקש להתקבל לתפקיד ולא התקבל - על המעסיק לתעד בכתב את הנימוקים לאי קבלת המועמד לעבודה.

התאמות במקום העבודה לאנשים עם מוגבלות

באמצעות המטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק העבודה במשרד הכלכלה, משתתפת המדינה במימון התאמות במקום העבודה לעובד עם מוגבלות. ההתאמות עונות על צרכיו המיוחדים של העובד כדי שיכול לבצע את עבודתו ולתפקד יום יום במקום העבודה ככלל העובדים.

מי זכאי?

- ◀ מעסיק או מי שמתעתד להעסיק אדם עם מוגבלות שנדרשת עבורו התאמה של סביבת העבודה. זאת בלבד שההעסקה היא בהיקף של שליש משרה לפחות, ולתקופה של 12 חודשים לפחות (אין הכרח ברציפות).
- ◀ מעסיק שביצע בעבר התאמה לעובד עם מוגבלות, ובתנאי שההתאמה בוצעה לא יותר מ-18 חודשים קודם להגשת הבקשה להשתתפות במימון.

מהי הזכאות?

- סוגי ההתאמות במקום העבודה שבגינן ניתן להגיש בקשה להשתתפות המדינה במימון הן:
- ◀ **התאמת דרישות התפקיד** - שעות העבודה, מבדקי קבלה לעבודה, נוהלי עבודה, הכשרה והדרכה.
 - ◀ **שירותי הדרכה למעסיק** - בקשה להשתתפות במימון התאמה. זו הדרכה ראשונית למעסיק של עובד עם מוגבלות שכלית או למי מטעמו, בנוכחות העובד לפי הצורך. את ההתאמה מעניק גורם מקצועי בתחום המוגבלות בששת החודשים הראשונים לעבודתו של העובד.
 - ◀ שירותי תרגום ותמלול, התאמות פיזיות במבנה ובסביבתו, מכשירים ועזרים. בנוסף - החלפה, שכלול או שדרוג של התאמה קיימת.

מימוש הזכאות

על המעסיק לפנות למטה לשילוב אנשים עם מוגבלות במקום העבודה במשרד הכלכלה ולהגיש את המסמכים הבאים:

1. 'טופס בקשה להשתתפות המדינה בעלות התאמה לעובד עם מוגבלות' - שעליו חתמו המעסיק והעובד.
 2. מסמכים המעידים על המוגבלות של העובד.
 3. כתב ויתור סודיות רפואי חתום שעליו חתום העובד.
 4. שלוש הצעות מחיר לביצוע ההתאמה או קבלות (במקרה שההתאמה כבר בוצעה).
- תשובה על קבלה/דחייה של הבקשה תתקבל בתוך 30 יום. אם אושרה הזכאות תעביר המדינה בתוך 60 ימים את המענק בגין ביצוע ההתאמה. במקביל להשתתפות המדינה נדרש המעסיק להשתתף גם הוא במימון ההתאמה, בהתאם לגודל העסק שלו ולסוג הבקשה (למעט בגין ההדרכה הראשונית).

רשימות

מעבידים שמעוניינים במידע נוסף או בהדרכה ובליווי ליישום הוראות 'צו ההרחבה לעידוד והגברת התעסוקה של אנשים עם מוגבלות', יכולים לפנות ללא תשלום לגופים אלה:

- **ההסתדרות - תחום תעסוקת אנשים עם מוגבלות**
רח' ארלוזורוב 93, ת.ד. 156 תל אביב 6209801
טל': 03-6921466
פקס: 03-6918013
www.histadrut.org.il
- **מרכזי תמיכה למעסיקים של אנשים עם מוגבלות - 1-700-50-76-76**
היחידה ליחסי עבודה - 1-800-800-390
- **המטה לשילוב אנשים עם מוגבלות במקום העבודה:**
כתובת: רח' בנק ישראל 5, ירושלים
טלפון: 02-6662501, 02-6662584
שעות מענה טלפוני: ימים א'-ה' בין השעות 08.00-16.00
אתר האינטרנט של משרד הכלכלה <http://www.economy.gov.il>
- **חשוב לדעת: בפורטל 'עבודה נגישה' מתפרסמות משרות המיועדות לאנשים עם מוגבלות <http://www.avodanegisha.org.il>**

תוכנית 'שווים במדים' בצבא ההגנה לישראל

תוכנית 'שווים במדים' היא פרי יוזמה של עמותת "אקים ישראל" בשיתוף צה"ל ומשרד הרווחה.

היום, התוכנית מופעלת על ידי אקים מטעם משרד הרווחה והשירותים החברתיים, האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית.

התוכנית נועדה לאפשר לאנשים עם מוגבלות שכלית לממש את זכותם לשרת בצבא ההגנה לישראל.

למי מתאימה התוכנית?

לאדם עם מוגבלות שכלית ברמה קלה או קלה-בינונית, בגיל 21 עד 27, אשר סיים את מסגרת החינוך ומעוניין להתגייס לצה"ל או להתנדב אליו, ונמצא מתאים על ידי ועדת אבחון של משרד הרווחה והשירותים החברתיים. כמו כן חשובים האפיונים הבאים:

- תפקוד גבוה במיומנויות העזרה העצמית (לבוש, אכילה ועוד).
- יכולת מילולית פונקציונאלית.
- מסוגלות חברתית ויכולת ציות לכללי התנהגות מחייבים.
- עצמאות בנסיעה בתחבורה ציבורית (או פוטנציאל ללמוד זאת).

המסלולים המוצעים:

1. מסלול גיוס מלא

המלש"ב (מועמד לשירות) יגויס לצה"ל בהליך חיל בלשכת הגיוס ויחזור ליחידה שלו כחייל מן המניין. הוא ישרת במשך 12 חודשים במעמד של חייל מתנדב (בפרופיל 24) עם אפשרות הארכה - לבנים עד 36 חודשים ולבנות עד 24 חודשים.

החייל יקבל משכורת צבאית חודשית והטבות נלוות כחייל מן המניין בתקופת שירותו כחייל סדיר (ולא בתקופת ההכשרה).

שלבי המסלול:

א. הכשרה בשילוב התנסות - תקופה בת שלושה חודשים, בה מחולקת פעילות ההכשרה בכל שבוע כך: יומיים בשבוע הכשרה ושלושה ימי התנדבות בבסיס קרוב למגורי המלש"ב.

ב. השמה - תקופה של שלושה חודשים ובה מתנדב המועמד חמישה ימים בכל

שבוע ביחידה, עד להגשת בקשה לגיוס.

ג. ועדות רפואיות של צה"ל - בשלב זה מחליטות ועדות רפואיות האם המלש"ב מתאים לגיוס. במידה וכן - יגויס כאמור בהליך חיול בלשכת הגיוס.

החיילים שגויסו ושירתו במסלול השירות הסדיר, יוכרו כחיילים משוחררים על ידי צה"ל, ויזכו לכל ההטבות הנלוות.

2. מסלול מתנדבי קבע

לאחר שירות צבאי במסלול גיוס מלא, ושחרורו משירות סדיר, יוכל החייל להמשיך כמתנדב ויקבל גמול חודשי מאקים. משך ההתנדבות יקבע על ידי המתנדב, משפחתו וצה"ל.

3. מסלול מתנדבים ללא חיול

במידה והמלש"ב לא אושר לחיול על ידי הועדות הרפואיות בצה"ל, ניתן, על בסיס הסכמת צה"ל, להמשיך ולהתנדב בבסיס ללא חיול, ולקבל גמול חודשי מאקים.

4. מסלול תעסוקה מוגנת בבסיס צה"ל ללא חיול

מסלול זה מיועד לאנשים עם מוגבלות שכלית, המעוניינים להתנדב (ללא תמורה) ולתרום למדינה תוך לקיחת חלק בעשייה משמעותית בהתאם ליכולותיהם. מדובר בקבוצה אשר זקוקה להדרכה צמודה, ליווי ותמיכה על ידי מדריך. קבוצת המתנדבים תשולב בבסיס, לאחר קיום הכשרה והתנסות.

האם נדרשת השתתפות הורים?

החל מינואר 2016 בוטלה דרישת השתתפות הורים בכל מסלולי התכנית.

- חשוב לציין כי המסלולים והתנאים הנ"ל עשויים להשתנות בעתיד, בהתאם להתפתחות התכנית.
- בכל המסלולים, ניתן לשלב גם אופציה למגורים בדירות אקים בקהילה.

איך פונים ולמי?

ניתן לפנות למשרדי אקים ישראל בטלפון: 03-7662222.

שירות לאומי אזרחי

שירות לאומי אזרחי הוא חלופה משמעותית לשירות צבאי שבמסגרתה ניתן להתנדב במפעלים, במוסדות ציבוריים, בבתי חולים, בגני ילדים ועוד.

מערך השירות הלאומי פתח בשנים האחרונות את שעריו למתנדבים עם מוגבלויות ובכך הם יכולים להתנדב במסגרת השירות הלאומי כשווים, תוך כדי ליווי מותאם ומעצים. כל מתנדב משובץ למקום שירות המתאים לו ולכישוריו ובו יוכל לתרום לחברה הישראלית, תוך כדי העצמה אישית ורכישת כלים לעתיד בוגר ועצמאי ואף להשתלבות בשוק העבודה החופשי.

במהלך שנת השירות מלווים את המתנדבים גופים מוכרים אשר מפעילים את השירות הלאומי אזרחי בישראל, וכן עמותות שונות המעניקות מעטפת תומכת למתנדבים.

מי זכאי?

צעיר עם מוגבלות שכלית, שסיים את לימודיו בכיתה משולבת בבית ספר רגיל או בבית ספר לחינוך מיוחד, מגיל 18 ועד 23, בעל יכולת בסיסית ליצירת קשרים חברתיים, יכולת בסיסית לרכישת מיומנויות עבודה ויכולת בסיסית בתקשורת בינאישית. ניתן להמשיך לשנת שירות שנייה.

מהי הזכאות?

צעיר המעוניין להתנדב במסגרת שירות לאומי יעבור את התהליך הבא:

א. ראיון אישי - היכרות אישית, תיאום ציפיות, העברת מידע על השירות הלאומי (יש להצטייד בפטור משירות בצה"ל, צילום תעודת זהות, אישור רפואי ותמונת פספורט).

ב. התרשמות - הצעיר יופנה למקום שירות שבו יוכל לסייר ולהתרשם מהתפקיד ויעבור ראיון קבלה אישי.

ג. שיבוץ - הצעיר ישובץ למקום שירות תוך כדי ליווי של אקים במהלך שנת השירות.

את הגיוס לשירות אזרחי לאומי מבצעות בפועל עמותות המוכרות לצורך כך (האגודה להתנדבות, בת עמי (אלומה - אמונה), עמינדב, שלומית)

איך פונים ולמי?

ניתן לפנות למידע בנושא למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, או ישירות לעמותות המוכרות לשירות לאומי אזרחי:

- "האגודה להתנדבות" - 1-800-233-133
- "בת עמי" (אלומה אמונה) - 02-5411333
- "עמינדב" - 1-800-220-221
- "שלומית" - 03-6129202

קורסים ולימודים אקדמיים לאנשים עם מוגבלות שכלית

בשנים האחרונות חלו בישראל התפתחויות בתחום ההשכלה ולימודי ההמשך לאנשים עם מוגבלות שכלית. מגמה זו באה לידי ביטוי בפיתוח של תכניות לימודים בהרכבים שונים במגוון אוניברסיטאות ומכללות בישראל.

דרכי ההוראה מותאמות ליכולות של הסטודנטים. התוכניות מאפשרת שילוב ושוויון הזדמנויות להשכלה גבוהה במסגרת אקדמית לאנשים עם מוגבלות שכלית, והן תורמות להעצמה אישית.

מגוון הקורסים המוצעים בכל תוכנית הוא שונה. להלן כמה דוגמאות לנושאים הנלמדים בתוכניות:

- הקניית מיומנויות תפקודיות - בדגש על העצמה, פיתוח תחושת מסוגלות והכשרה מקצועית לעתיד.
- קורסי העשרה - בנושאים שונים כגון פסיכולוגיה, חברה, חינוך, היסטוריה, זוגיות, תיאטרון, צילום ועוד.
- קידום יוזמות - לשיפור איכות חייהם של אנשים עם מוגבלות ולשילובם בחברה.

איפה אפשר ללמוד?

- קורס אקדמי מותאם ייחודי - "האומנות לחיות - מבוא לפסיכולוגיה מעשית", של המכון ללימודי המשך בנכויות ע"ש טראמפ בבית איזי שפירא, בשיתוף היחידה

להשתלמות ולהדרכה באוניברסיטת בר אילן [/http://www.beitissie.org.il](http://www.beitissie.org.il)

- הקורס מופעל במוסדות שונים, כגון אוניברסיטת בר אילן ומכללת 'אחוזה'.
- פרויקט "עוצמות" - שלוש רמות של שילוב אקדמי לסטודנטים עם מוגבלות שכלית בבית הספר לחינוך בבר-אילן [/http://education.biu.ac.il](http://education.biu.ac.il)
- מרחבים - אקדמיה מיוחדת לאנשים מיוחדים מקבוצת א.ד.ג.ם [/http://www.ednm.org.il](http://www.ednm.org.il)
- 'הקורס המשולב לשינוי חברתי בתחום המוגבלויות' - במכללת דוד ילין [/http://www.dyellin.ac.il](http://www.dyellin.ac.il)
- מישלמים - מכינה תלת שלבית לעולם העבודה והחברה לצעירים עם מוגבלות - עמותת גוונים [/http://www.y.gvanim.org.il](http://www.y.gvanim.org.il)
- המכללה לכישורי חיים לבעלי צרכים מיוחדים באשדות יעקב - 04-6710055, ravitsela1@gmail.com מייל: 04-6756275
- קורס עיתונאות - לבעלי צרכים מיוחדים באקדמית גורדון חיפה [/http://www.gordon.ac.il](http://www.gordon.ac.il)

חשוב לציין כי ישנן תוכניות וקורסים נוספים על אלו הכתובים בפרק זה. כמו כן יתכנו שינויים בתוכניות.

14

מסגרות דיור תומך

משרד הרווחה מחויב על פי חוק לדאוג לספק לאדם עם מוגבלות שכלית מסגרת דיור, בהתאם להחלטת ועדת אבחון.

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית אשר ועדת אבחון קבעה כי הוא מתאים להשמה במסגרת דיור תומך.

מהי הזכאות?

מגורים במסגרות דיור שונות, כגון מעונות פנימייה, הוסטלים או דירות בקהילה. סוג המגורים ייבחר וייקבע בהתאם לצרכיו השונים והמשתנים של האדם עם המוגבלות השכלית. כל מסגרות המגורים נמצאות בפיקוח של משרד הרווחה.

בשנת 2008 החליט משרד הרווחה ליישם מדיניות חדשה ולפיה אנשים עם מוגבלות שכלית ישולבו במסגרות דיור בקהילה, גם אם הם עם מוגבלות שכלית קשה ועמוקה ובעלי מוגבלויות פיזיות נוספות.

כמו כן, כצעד ראשון ביישום אמנת האו"ם בדבר זכויות אנשים עם מוגבלות, החל משרד הרווחה בשנת 2015 בתהליך של העברת 900 אנשים עם מוגבלות שכלית, הגרים היום במעונות פנימייה, לדיור בקהילה. נוסף על הדיור, הם יוכלו במסגרת תהליך זה להשתלב בחיי הקהילה בתחומים כגון תעסוקה, פנאי וכדומה. חשוב לציין כי תהליך זה ייעשה בהסכמה ובשותפות עם האנשים עם המוגבלות אשר מתאימים ומעוניינים לעבור ולהתגרור בקהילה, ועם בני משפחותיהם/האפוטרופוסים.

בעקבות כך יפתחו מסגרות דיור בקהילה שיותאמו לאנשים עם מוגבלות שכלית בכל הרמות, למעט -

1. אנשים עם מוגבלות שכלית אשר צורכיהם הרפואיים מחייבים זמינות ונגישות לשירותי בריאות, והם לא יכולים לקבל מענה הולם בשירותי הבריאות הכוללים בקהילה.

2. אנשים עם מוגבלות שכלית המאופיינים גם בבעיות התנהגותיות קשות ו/או אלימות, ואשר לגביהם יש צורך במערך טיפול ופיקוח משמעותי במיוחד, מאחר והם עלולים לסכן את עצמם או את זולתם.

סוגי המגורים מחוץ לבית המשפחה

משפחת אומנה

משפחת אומנה היא תחליף זמני למשפחה הטבעית של האדם ואינה באה במקומה. משפחת אומנה נועדה בעיקר לילדים בגיל צעיר אשר הוריהם מתקשים בטיפול בהם. על משפחת האומנה להקנות לילד עם המוגבלות השכלית המתגורר עימה את החוויות הקשורות בחיי משפחה תקינים, התורמות ליכולתו לקיים קשרים רגשיים וחברתיים, כמו לילדיה שלה.

משרד הרווחה, באמצעות עמותות הפועלות מטעמו, מדריך את משפחות האומנה ומלווה אותן. משפחות האומנה מקבלות ממשרד הרווחה תמורה כספית עבור הטיפול בילד.

מסגרות דיור בקהילה

◀ סוגי הדיור בקהילה הם דירות והוסטלים.

המסגרות שמות דגש על שילוב האנשים עם המוגבלות בקהילה בכל תחומי החיים, כגון פעילות חברתית, פעילות פנאי והעשרה ופעילויות לשיפור מיומנויות חברתיות. כמו כן, יכולים האנשים עם המוגבלות להשתמש במגוון השירותים הקהילתיים, כגון מרפאה, מתנ"ס, תחבורה ציבורית, תעסוקה מוגנת, תעסוקה בשוק החופשי ועוד.

◀ מסגרות הדיור בקהילה מופעלות באמצעות גופים ציבוריים (עמותות הפועלות ללא מטרת רווח) או באמצעות גופים פרטיים (אנשים או חברות עסקיות).

◀ מסגרות הדיור בקהילה ממומנות על ידי משרד הרווחה באמצעות תשלום למסגרות המכונה "דמי החזקה". דמי החזקה משולמים בהתאם למספר האנשים הגרים בכל מסגרת ומאפייניהם. משרד הרווחה הוא הגוף שמפקח ואחראי על טיב הטיפול שהאנשים מקבלים במסגרות הדיור.

מעונות פנימייה

◀ מעונות פנימייה מיועדים לאנשים עם מוגבלות שכלית הזקוקים להשגחה מסיבות שונות, כגון גיל צעיר, בעיות התנהגות, מצב רפואי מורכב וכדומה.

המעונות הם מסגרות דיור אשר משלבות את כל תחומי החיים של האדם עם המוגבלות השכלית השווה בהם, ובכלל זה תעסוקה, שירותי רפואה, שירותים פסיכיאטריים ופסיכולוגיים, שירותים פארא-רפואיים ועוד.

- ◀ **שלוחות למעונות** - כחלק מהמגמה לקראת שילוב בקהילה, מפעילים חלק ממעונות הפנימייה שלוחות מחוץ למעון. האנשים בשלוחות אלו מתגוררים במסגרות קטנות יותר מחוץ למעון וצורכים שירותים בקהילה, אך עדיין נמצאים תחת פיקוח ואחריות המעון.
- ◀ מעונות הפנימייה מופעלים באמצעות גופים ציבוריים (עמותות הפועלות ללא מטרת רווח), גופים פרטיים (אנשים או חברות עסקיות) או המדינה (מעונות ממשלתיים).
- ◀ מסגרות הדיור במעונות הפנימייה ממומנות על ידי משרד הרווחה באמצעות תשלום למסגרות המכונה "דמי החזקה". דמי החזקה משולמים בהתאם למספר האנשים הגרים בכל מסגרת ומאפייניהם. משרד הרווחה הוא הגוף שמפקח ואחראי על טיב הטיפול שהאנשים מקבלים במסגרות הדיור.

התהליך לקראת יציאה למסגרת דיור תומך

המעבר ממגורים בבית המשפחה למסגרת דיור תומך יכול להיות ביוזמת המשפחה/האפוטרופוס של האדם עם המוגבלות (ובהתייעצות עם האדם עם המוגבלות) או ביוזמת שירותי הרווחה:

- ◀ ביוזמת המשפחה/האפוטרופוס - תהליך יציאה של אדם עם מוגבלות שכלית מבית המשפחה וכניסה למסגרת דיור תומך מתחיל בפנייה למחלקת הרווחה ברשות המקומית, לצורך הפניה לוועדת אבחון במשרד הרווחה.
- ◀ ביוזמת פקיד הסעד ברשות המקומית - אם נשקפת סכנה מיידית לאדם עם מוגבלות שכלית או לזולתו, מקנה חוק הסעד לפקיד הסעד את האפשרות לנקוט את כל האמצעים הדרושים, לדעתו, למניעת אותה סכנה, אף ללא הסכמת האדם עם המוגבלות השכלית או הסכמת המשפחה/האפוטרופוס. במקרה שפקיד הסעד מחליט, עקב מצב חירום, להוציא אדם עם מוגבלות שכלית מרשות המשפחה/האפוטרופוס, הוא חייב לקבל את אישור בית המשפט לכך בתוך שבעה ימים.

שלב א': ועדת אבחון

- ◀ ועדת אבחון תמליץ על סוג מסגרת המגורים המתאימה ביותר - מגורים בקהילה או במסגרת של מעון פנימייה.
- ◀ על פי חוק הסעד, חייבת ועדת האבחון לתת עדיפות למגורים בקהילה של האדם עם המוגבלות השכלית.
- ◀ האפוטרופוס רשאי לערער בתוך 45 יום על החלטת ועדת האבחון בעניין סוג הדיור המתאים ביותר (לפירוט בעניין הערעור על ועדת האבחון - ראו בפרק 'אבחון אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית').

שלב ב': ועדת השמה

- ◀ לאחר שוועדת האבחון קובעת את סוג המסגרת המתאימה ביותר לאדם עם המוגבלות עובר הדין בעניינו לוועדת השמה מחוזית של משרד הרווחה. תפקידה של ועדת ההשמה הוא לקבוע איזו מסגרת מסוימת מתאימה ביותר לאדם. ההשמה מתבצעת על פי מקום המגורים של האדם ושל בני משפחתו ובהתחשב ברמת המוגבלות השכלית והתפקוד של האדם ובהתאמתו לאוכלוסיית המסגרת.
- ◀ לאדם עם המוגבלות ולאפוטרופוס שלו ניתנת האפשרות לבחור מבין כמה מסגרות המומלצות על ידי ועדת ההשמה.
- ◀ חשוב לציין כי המשפחה, האפוטרופוס והאדם עם המוגבלות המיועד להשמה, משתתפים בישיבות ועדות האבחון וועדות ההשמה.

שלב ג': ועדת קבלה

לאחר הקביעה של ועדת ההשמה מובא עניינו של המועמד לדיור בפני ועדת קבלה של המסגרת עצמה. בוועדה זו יושבים הגורמים הבאים: מנהל המסגרת, העובד הסוציאלי של המסגרת והעובד הסוציאלי מהרשות המקומית השולחת והמפקחת על המסגרת. אליהם יצטרפו, לפי הצורך, גם בעלי תפקידים מתחום הבריאות.

הדין בוועדת הקבלה נעשה בנוכחות המועמד עצמו, משפחתו/האפוטרופוס.

חשוב להדגיש את חובת השיתוף במידע וההיוועצות עם המועמד, בהתאם ליכולותיו ובצורה מונגשת ופשוטה.

לוועדת הקבלה יוגשו המסמכים הבאים:

1. דו"ח סוציאלי מעודכן.

2. אבחון עדכני והחלטת ועדת האבחון.
 3. חוות דעת רפואית על מצבו הרפואי והנפשי של המועמד.
 4. דו"ח תפקודי מהמסגרת היומית שבה נמצא המועמד או ממסגרת הדיור התומך, שממנה הוא עובר.
 5. אישור על מינוי אפוסטרופוס - אם המועמד מעל גיל 18.
 6. כל מסמך רלוונטי אחר.
- מנהל המסגרת ימסור את החלטת ועדת הקבלה בכתב לכל חברי ועדת הקבלה ולגורם הטיפול.

מהן הזכויות והחובות במסגרת דיור תומך?

חובות משרד הרווחה והרשות המקומית כלפי הדייר וההורה/אפוסטרופוס

משרד הרווחה והרשות המקומית מכונים בהסכם ההורים 'הרשות', והם אלו המפקחים שמסגרת הדיור תקיים בפועל את החובות שלהלן:

- ◀ **טיפולים רפואיים** - המסגרת מחויבת לדאוג לשלומו הגופני והנפשי של האדם ולכך שיקבל טיפול רפואי כנדרש.
- עם כניסתו של האדם למסגרת ייקבעו הטיפולים הרפואיים או הנפשיים השוטפים הדרושים לשמירת בריאותו הנפשית והגופנית או לקידומו ושיקומו. כל זאת לאחר הסכמת האפוסטרופוס.
- כל שינוי בטיפול הרפואי או הנפשי באדם מחייב את הסכמת האפוסטרופוס.
- **טיפולי שיניים** - האדם זכאי לקבל טיפולי שיניים במרפאות המופעלות במעונות פנימייה לאנשים עם מוגבלות שכלית, או לקבל הפניה לטיפול שיניים בבית חולים בהתאם למצב.
- **כיסא גלגלים ומערכת הושבה** - אם אדם זקוק לכיסא גלגלים רוכשת עבורו המסגרת כיסא מתאים, במימון משרד הבריאות.
- **נעליים אורטופדיות/סדים** - אם אדם זקוק לנעליים אורטופדיות, לסדים לנעליים או לקורסטים, תרכוש עבורו המסגרת את האביזר המתאים, במימון משרד הבריאות.
- ◀ במקרה של חילוקי דעות בין האפוסטרופוס לבין המסגרת על הטיפול הרפואי

שיש לתת לאדם, רשאי כל צד לפנות לרופא הראשי של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה כדי להשמיע בפניו את עמדתו והוא זה שיכריע במחלוקת. עד לקבלת ההחלטה לא יינתן הטיפול הרפואי.

◀ על המסגרת להודיע לאפוטרופוס על כל שינוי מהותי במצבו הבריאותי של האדם.

- במקרה שהאדם סובל מכאב פיזי חמור ולא ניתן לאתר את האפוטרופוס בתוך זמן סביר, רשאים מנהל המסגרת או הרופא שלה לתת טיפול לשיכון הכאב.

- במקרה של מתן טיפול רפואי לאדם במצב חירום, על המסגרת להודיע לאפוטרופוס בהקדם האפשרי.

- במקרה ובו האדם מהווה סכנה מיידית לעצמו או לסובבים אותו, רשאים מנהל המסגרת או הרופא שלה לנקוט בכל האמצעים הדרושים כדי למנוע את הסכנה, כולל מתן טיפול רפואי ללא הסכמת האפוטרופוס. יש להודיע על כך לאפוטרופוס בהקדם האפשרי.

- התיק הרפואי של האדם יועמד לרשות האפוטרופוס לעיון ולצילום, לאחר תיאום מראש עם מנהל המסגרת או מי מטעמו.

◀ **תוכנית קידום אישית** - לאחר כניסתו של האדם למסגרת, תורכב עבורו תוכנית חינוכית ושיקומית אישית בהתאם לצרכיו. המסגרת תערוך את התוכנית תוך מתן הזדמנות לאפוטרופוס להביע את דעתו ותוך התחשבות בכל משאלה סבירה שלו.

לפני קבלת ההחלטה בעניינו של האדם, יש לשמוע את דעתו, ככל שהדבר אפשרי בהתחשב במוגבלותו.

◀ המסגרת מחויבת לדאוג לכך כי יתקיימו במסגרת תנאים נאותים עבור האדם.

חובות ההורה או האפוטרופוס של האדם

דיוור במשפחת אומנה

הזכויות והחובות של ההורים הביולוגיים:

- ◀ ההורים הביולוגיים נשארים האפוטרופוסים הטבעיים של הילד עם המוגבלות, אלא אם בית המשפט קבע אחרת.

- ◀ ההורים זכאים לקבל טיפול ועזרה לשם הכנה להחזרת ילדם לביתם, וכן לגבי יתר הילדים הנשארים בבית.

- ◀ ההורים רשאים להביע את עמדתם על סוג החינוך הרצוי עבור ילדם (דתי, מסורתי או חילוני) ומתחשבים בכך במידת האפשר.
- ◀ ההורים זכאים לקבל מידע שוטף על התקדמות ילדם במשפחת האומנה.
- ◀ ההורים חייבים להשתתף בהוצאות שהיית הילד במשפחת האומנה, בהתאם למבחני הכנסה.
- ◀ ההורים אחראים למצב בריאותו של ילדם וצריכים לתת את הסכמתם במקרה של צורך בהתערבות רפואית פולשנית.

דיור בקהילה או במעון פנימייה

תקנות שירותי הסעד - הזכויות והחובות של ההורים/האפוטרופוסים לגבי האדם עם המוגבלות שכלית, הנמצא בכל מסגרת דיור תומך (כולל דירה, הוסטל או מעון) - מעוגנות בתקנות שירותי הסעד.

הסכם הורים - לתקנות אלה מצורף הסכם בין משרד הרווחה והרשות המקומית לבין הורה של אדם עם מוגבלות שכלית שכלי או האפוטרופוס, שעליו יש לחתום לפני הכניסה למסגרת הדיור. הסכם זה נקרא "הסכם הורים" ובו מכונים משרד הרווחה והרשות המקומית 'הרשות' ואילו ההורה/אפוטרופוס מכונים 'האחראי'. בשנת 2001 הורחבו הזכויות של אנשים עם מוגבלות שכלית ושל בני משפחותיהם/האפוטרופוסים, לכן מי שחתם על הסכם ישן יותר צריך לחתום על ההסכם המעודכן כדי לקבל את הזכויות החדשות.

ההורים/אפוטרופוסים מכונים בהסכם ההורים "האחראי" עליו, והינם מחויבים:

- ◀ לשלם דמי החזקה - אם האדם בן פחות מ-81 מחויבים ההורים להשתתף בדמי החזקה במסגרת הדיור, בהתאם לכללי הזכאות שנקבעו על ידי משרד הרווחה. התשלום יערך מול מחלקת הרווחה ברשות המקומית.
- ◀ להעביר למחלקת הרווחה הצהרה בכתב על הכנסות האדם עם המוגבלות בשנה הקודמת (אם ישנן). אם האדם הוא קטין על ההורה לצרף הצהרה גם על הכנסותיו שלו.
- ◀ להעביר למסגרת את מסמכי הרישום של האדם בקופת החולים שבה הוא רשום.
- ◀ להודיע לרשות על כל שינוי כתובת, רצוי לפני מועד השינוי.
- ◀ אם האחראי יוצא לחו"ל, עליו להודיע לרשות על הכתובת שבה הוא נמצא ולמסור פרטים על הגורם שהסכים לדאוג לאדם עם המוגבלות בזמן שהוא ייעדר מהארץ.
- ◀ לבקר את האדם במסגרת לפחות פעם בחודש.

- ◀ לפעול למינוי אפוטרופוס לאדם אשר גילו מעל 18 שנים.
- ◀ יציאה לחופשה - אם הורה או אפוטרופוס מעוניין לצאת עם האדם לחופשה עליו לתאם זאת מראש עם צוות המסגרת. במהלך החופשה מחויב ההורה/אפוטרופוס לטפל באדם כראוי ולספק את כל צרכיו.

הקשר בין ההורים/האפוטרופוסים למסגרת הדיור

ההורה או האפוטרופוס (הנקרא "האחראי") נשאר גורם חשוב ומשמעותי בחייו של האדם עם המוגבלות גם לאחר המעבר למסגרת הדיור. ככלל, הצוות במסגרת הדיור חייב להתיעץ ולשתף את האחראי בנושאים הקשורים לחייו של הדייר במסגרת.

על המסגרת:

- ◀ לקבוע שעות קבלה קבועות לשיחה בין האחראי לצוות המקצועי של המסגרת. מטרת השיחה הן לברר תלונות ובקשות, לתת מידע ולברר בעיות טיפוליות וחינוכיות.
- ◀ לאפשר לאחראי לבקר את האדם במסגרת בכל עת שירצה, בתנאי שהדבר אינו מפריע לפעילות המסגרת ולאדם עצמו.
- ◀ לכנס אסיפת הורים כללית לפחות פעם בשנה. אסיפות כלליות אחרות יכונסו גם לפי דרישת ועד ההורים במעון או ועד ההורים הארצי (ראו פירוט בהמשך).

החלטות של האחראי לבדו:

- ישנן החלטות שעל האחראי לקבל בעצמו גם כאשר האדם עם המוגבלות השכלית נמצא במסגרת דיור תומך והן:
- חתימה על הסכמה לביצוע ניתוח או כל פעולה כירורגית אחרת שיש המלצה רפואית לבצעה ואשר דורשת חתימה.
 - אישור יציאה לחוץ לארץ.
 - אישור על הופעה (כולל תמונה) בכלי התקשורת.

ועד הורים

ועד הורים של המסגרת

- בכל מסגרת ייבחר ועד הורים.
- ועד ההורים הוא הגוף המייצג את כל ההורים של האנשים עם המוגבלות השכלית

המתגוררים במסגרת מול הנהלת המסגרת, ועד ההורים הארצי וגופים אחרים הקשורים למסגרת.

- ועד ההורים נבחר לתקופה של שלוש שנים באסיפה כללית של המסגרת.
- ועד ההורים אמור להיפגש עם מנהל המסגרת לפחות אחת לחודש.
- ועד ההורים רשאי לבקר במסגרת בכל עת כדי לוודא פעילות תקינה של המסגרת.

ועד הורים ארצי

ועד ההורים הארצי הוא הגוף שאותו בוחרים ההורים ממסגרות הדיור התומך בכל הארץ. תפקידו לפקח על טיפול נאות באנשים עם המוגבלות שכלית החיים במסגרות הדיור התומך וכן ליזום ולפתח פרויקטים תוך שיתוף פעולה עם הגורמים הממשלתיים. את חברי הוועד בוחרים אחת לשלוש שנים באסיפה הכללית של ההורים. כל מי שהוא חבר בוועד ההורים של אחד המעונות יכול להיבחר כחבר ועד ההורים הארצי.

תשלום עבור המגורים במסגרת הדיור

משרד הרווחה הוא הגורם המממן את המגורים ואת הצרכים של האנשים עם המוגבלות השכלית המתגוררים במסגרות הדיור התומך. זאת באמצעות תשלום שהוא מעביר למסגרת עצמה ואשר מכונה "דמי החזקה".

◀ **הורים לילדים עד גיל 18** - משתתפים בהוצאות ההחזקה באמצעות העברת תשלום למחלקת הרווחה ברשות המקומית. חובה זו נובעת, על פי חוק, מחובתם של הורים לילדים עד גיל 18 במזונות של ילדיהם. גובה ההשתתפות נקבע על פי מפתח הכנסה המופיע בטבלה הנמצאת במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית. סידורי התשלום נעשים באמצעות הרשות המקומית וזכותם של ההורים לראות את הטבלה.

◀ **הורים לאדם מעל גיל 18** - אינם משתתפים בתשלום בעד המגורים של האדם במסגרת.

ייתכן ואנשים עם מוגבלות שכלית שיש להם הכנסות נוספות שלא מעבודה, כגון רווח ריבית על סכום כסף שברשותם או רווח משכר דירה על דירה שבבעלותם, יחויבו בסכום השתתפות בגובה של מחצית מההכנסה/הרווח. זאת בתנאי שהסכום שיוותר ברשותו של האדם לשימושו האישי, לא יהיה נמוך מנקודת זיכוי אחת (218ש, נכון לשנת 2015). בכל מקרה לא יעלה הסכום הכולל של ההשתתפות (80% מקצבת הנכות שנקחת מהאדם שנכנס למסגרת דיור + הסכום המועבר בשל ההכנסה הנוספת) על תעריף ההחזקה במסגרת שבה נמצא הדייר.

מהם השינויים בקצבאות ובגמלאות של הביטוח הלאומי עם המעבר למסגרת דיור תומך?

- ◀ גמלת ילד נכה לילד עד גיל 18 - נשללת לחלוטין עם המעבר למסגרת דיור תומך.
- ◀ קצבת נכות לאדם מעל גיל 18 - 20% בלבד מקצבת הנכות נשארים בידי האפוטרופוס של האדם. זאת לצורך שמירת קשר וביקורים שבין האפוטרופוס לבין האדם עם המוגבלות.
- ◀ גמלת שירותים מיוחדים לאדם מעל גיל 18 - נשללת לחלוטין עם המעבר למסגרת דיור תומך.
- ◀ גמלת ניידות - אדם הנמצא במסגרת דיור תומך יכול להמשיך ולקבל גמלת ניידות בתנאים הבאים:
 - הוא בוגר שנקבעה לו מוגבלות בניידות בשיעור של 100% או קטין שנקבעה לו מוגבלות בניידות בשיעור של 80%.
 - האדם יוצא ממסגרת הדיור ברכב לפחות שש פעמים בחודש, ואין גוף אחר הנושא בהוצאות של יציאות אלו. כלומר, האדם יוצא לביקורים בבית המשפחה או לפעילות אחרת מחוץ למסגרת שלא כחלק מהפעילות שאותה מממן משרד הרווחה.
 - האדם עומד בקריטריונים לזכאות לגמלה לשירותים מיוחדים או לגמלת ילד נכה, אך אינו מקבל אותן משום שהוא מתגורר במסגרת דיור תומך.

מעבר ממסגרת דיור אחת למסגרת דיור אחרת

האפוטרופוס, האדם עם המוגבלות או הרשות (משרד הרווחה, הרשות המקומית או המסגרת עצמה) יכולים ליזום מעבר ממסגרת דיור אחת לאחרת.

מעבר למסגרת דיור אחרת ביוזמת האפוטרופוס או האדם עם המוגבלות

- ◀ אדם יכול לעבור ממסגרת למסגרת לפי בקשתו או לפי בקשת האפוטרופוס, בהסכמת המסגרת ורשויות הרווחה.
- ◀ אם הרשות (או המסגרת) לא מסכימה לבקשה, תובא התנגדותה בתוך 30 יום לידיעת פקיד הסעד. פקיד הסעד יביא את ההתנגדות האמורה בתוך 15 ימים לפני ועדת אבחון והיא תכריע במחלוקת.

- ◀ אפוטרופוס או אדם עם מוגבלות המתנגד להחלטת ועדת האבחון, רשאי להביא את התנגדותו בפני ועדת ערר.

מעבר למסגרת דיור אחרת ביוזמת הרשות (או ביוזמת המסגרת)

- ניתן להעביר את האדם ממסגרת דיור אחת לאחרת באחד מן המקרים הבאים:
1. רשויות הרווחה קבעו שהאדם אינו מתאים עוד למסגרת שבה הוא נמצא.
 2. המסגרת שבה נמצא האדם נסגרה.
 3. מספר המקומות לשהייה במסגרת צומצם.
 4. נשיקפת סכנה מיידיית לשלומו הגופני או הנפשי של האדם או שנשיקפת ממנו סכנה לאחרים.

הליך המעבר ממסגרת למסגרת ביוזמת הרשות (או ביוזמת המסגרת)

- ◀ על המסגרת ורשויות הרווחה לשלוח לאחראי (ההורה/אפוטרופוס) בדואר רשום הודעה על כוונה להעביר את האדם למסגרת אחרת, 30 יום לפני מועד העברה או פחות מכך, אם הנסיבות מחייבות זאת. אם נסיבות ההעברה הן סכנה מיידיית לשלומו הגופני או הנפשי של האדם או סכנה ממנו לאחרים, רשאית המסגרת להודיע לאחראי בעל פה על הכוונה להעביר את האדם, ומיד לאחר המעבר להודיע לאחראי בכתב.
- ◀ אחראי המתנגד להעברה רשאי להביא את התנגדותו בתוך 51 יום מקבלת ההודעה לפקיד הסעד או למנהל המסגרת, אשר יעביר את התנגדות לפקיד הסעד. פקיד הסעד יביא את התנגדות בתוך 15 יום לוועדת אבחון והיא תכריע במחלוקת.
- ◀ אחראי המתנגד להחלטת ועדת האבחון רשאי להביא בתוך 45 יום את התנגדותו בפני ועדת ערר.
- ◀ אם ההחלטה על ההעברה נתקבלה משום שהאדם אינו מתאים למסגרת או משום שמספר המקומות בה צומצם, והאחראי הודיע על התנגדותו למעבר, לא יועבר האדם למסגרת אחרת כל עוד ועדת האבחון לא אישרה את ההעברה.
- ◀ על מעבר של אדם ממסגרת למסגרת להיות מלווה בתוכנית טיפולית מתאימה שאותה הכין הצוות המקצועי של המסגרת שהאדם עוזב, ואשר מנהל המסגרת שאליה הוא עובר אישר אותה.

15

תמיכות והטבות לאדם עם מוגבלות שכלית המתגורר בבית המשפחה

נופשונים

אדם עם מוגבלות שכלית המתגורר עם הוריו/האפוטרופוס שלו או במשפחה אומנת, זכאי לצאת לתקופה קצרה למסגרת שהות כולל לינה המכונה "נופשון".

הזכאות לנופשון היא עד 15 ימים בשנה (כולל לינה), ובמקרים קשים או במקרי חירום ניתן לקבל אישור למספר ימים רב יותר (באישור הפיקוח באגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה).

ישנם שני סוגי נופשוני:

- ◀ נופשוני במסגרת יומית או במסגרת חוץ ביתית.
- ◀ נופשוני 'הקלה' (משפחה מארחת).

חשוב לציין כי הזכאות לנופשון אינה אוטומטית והיא תלויה בתקציבים שהועברו מהמשרד לשירותים חברתיים לרשות המקומית, ובתקציבי המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

מהי הזכאות?

- ◀ נופשוני נועד לאפשר לאדם עם המוגבלות לצאת להפוגה במסגרת שהיא מחוץ לבית המשפחה.
- ◀ המסגרת נועדה לאפשר להורים, לאפוטרופוס או למשפחה אומנת לצאת בעצמם לחופשה, תוך ידיעה שהם משאירים את האדם עם המוגבלות במסגרת מקצועית ומוכרת על ידי משרד הרווחה.

◀ הנופשון מיועד לפעול כל ימות השנה, בימים בודדים או רצופים, בחגים ובחופשות מקובלות.

כמה ימי זכאות לנופשון?

מספר ימי השהות בנופשון הוא עד 15 יום בשנה, ללא אפשרות צבירה משנה לשנה.

- ◀ ניתן לפרוש את 15 הימים לאורך כל השנה.
- ◀ במקרים מיוחדים ניתן להאריך את מספר הימים עד 30 יום, באישור המפקח המחוזי של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית.
- ◀ במקרים של בעיות תפקוד מיוחדות של האדם עם המוגבלות השכלית, ניתן להאריך את מספר הימים ל-45 ימים, באישור צוות הפיקוח של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית.

נופשון במסגרת יומית או במסגרת חוץ ביתית

מי זכאי?

אדם (בכל גיל ובכל רמת תפקוד) שאובחן כבעל מוגבלות שכלית על ידי ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה, והוא גר בבית ההורים/אפוטרופוס או במשפחה אומנת.

איך פונים ולמי?

- ◀ יש לפנות לעובד הסוציאלי המטפל במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית ולבקש השמה בנופשון.
- ◀ העובד הסוציאלי יעביר את המסמכים הבאים לנופשון כשבועיים לפני מועד הקליטה:
 - דו"ח סוציאלי.
 - דו"ח עדכני מרופא המשפחה הכולל מחלות רקע, צורך בהתייחסות מיוחדת, פירוט התרופות, המינון והתדירות, רגישות לתרופות ו/או לחומרים מסוימים.
 - סיכום ועדת אבחון.
 - כתב מינוי אפוטרופוס (למי שמלאו 18 שנים).

- ◀ במקביל ימלא העובד הסוציאלי 'טופס החלטה על השמה' ויעביר אותו לאגף בכיר למערכות מידע במשרד הרווחה.
- ◀ אם אושרה ההשמה, יועבר למשפחה טופס השמה שעליו חתם מנהל המחלקה לשירותים חברתיים וגזבר הרשות המְפְנָה.
- ◀ ביום הקְּבֵלָה לנופשוֹן יגיע האדם עם המוגבלות בליווי אחד ההורים או האפוטרופוס. יש להגיע עם טופס ההשמה המאושר וכן למלא 'טופס פרטים אישיים' על האדם עם המוגבלות.
- כמו כן יש להביא (מותאם לימי השהייה): בגדים מתאימים, כרטיס מגנטי של קופ"ח, תרופות וטיטולים (למי שמתמש).

חשוב לציין כי מומלץ לפנות לעובד סוציאלי במועד מוקדם ככל האפשר בתחילת השנה הלועזית, כדי שישוריין תקציב עבור הזכאות בהמשך השנה.

נופשוֹן 'הקלה' (משפחה מארחת)

נופשוֹן 'הקלה' מתקיים בביתה של משפחה מארחת בקהילה, מתוך מאגר משפחות שנבדק על ידי ארגון מפעיל שזכה במכרז של משרד הרווחה. על המשפחה המארחת לעמוד בקריטריונים הבאים ולעבור תהליך אישור:

1. בית יציב ורגוע: משפחה המתפקדת באופן תקין (יחסי הורים תקינים, יחסי הורים וילדים תקינים).
2. מצב כלכלי יציב.
3. תנאי דיור נאותים. במצב של אירוח ילד המתנייד בכיסא גלגלים יש להבטיח נגישות למבנה. כמו כן יש לבדוק את התאמת השירותים והמקלחת לילד.
4. מצב בריאותי תקין של בני המשפחה.
5. הסכמה ותמיכה של כל בני המשפחה המארחת, החיים בבית, להשתתף בתוכנית.
6. משפחה שאין לה קרבה משפחתית ראשונה לילד המתארח.
7. משפחה המוכנה לשמש כמשפחה מארחת לאורך זמן (לפחות שנה) וכן בהתראה קצרה במצבי חירום. המשפחה מתחייבת לליווי ולהדרכה מקצועיים ולהשתתפות בקורס הכנה ובקבוצות תמיכה.
8. בני המשפחה החיים בבית אינם בעלי עבר פלילי.

ילד עם מוגבלות שכלית בגילאים 0-21 הגר בבית הוריו/אפוטרופוס או במשפחה אומנת.

איך פונים ולמי?

- ◀ יש לפנות לעובד הסוציאלי המטפל במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית ולבקש השמה בנופשון 'הקלה'.
- ◀ העובד הסוציאלי ימלא ביחד עם המשפחה את הטפסים הבאים, ויעבירם לגורם המפעיל את תוכנית 'נופשון הקלה':
 1. 'טופס מידע על הילד'.
 2. אישור רפואי.
 3. טופס 'הסכם בין ההורים לבין המחלקה לשירותים חברתיים לסידור ילד בנופשון 'הקלה'.
 4. טופס השמה למסגרת, שעליו חתמו מנהל המחלקה לשירותים חברתיים וגזבר הרשות המקומית.
- ◀ ביום הקבלה לנופשון יגיע האדם עם המוגבלות בליווי אחד ההורים או האפוטרופוס. יש להגיע עם טופס ההשמה המאושר וכן למלא 'טופס פרטים אישיים' על האדם עם המוגבלות.
- כמו כן יש להביא (מותאם לימי השהייה): בגדים מתאימים, כרטיס מגנטי של קופ"ח, תרופות וטיטולים (למי שמתמש).

חשוב לציין כי מומלץ לפנות לעובד סוציאלי במועד מוקדם ככל האפשר בתחילת השנה הלוועזית, כדי שישוריין תקציב עבור הזכאות בהמשך השנה.

השתתפות הורים בתשלום

- ◀ **השתתפות הורים לילד עד גיל 18 הגר בבית הוריו** - ההשתתפות תהיה 50% מגובה גמלת ילד נכה, בחישוב ימי שהותו בנופשון. כלומר, יש לחלק 50% מגובה גמלת ילד נכה ל-30 יום כדי להגיע לחישוב יומי.
- ◀ **השתתפות לאדם מעל גיל 18 הגר בבית הוריו או במשפחה אומנת** - ההשתתפות תהיה 50% מגובה קצבת נכות, בחישוב ימי שהותו בנופשון. כלומר, יש לחלק 50% מגובה קצבת הנכות ל-30 יום כדי להגיע לחישוב יומי.

חינוך חברתי מיני

אנשים עם מוגבלות שכלית, בני משפחותיהם ואנשי מקצוע יכולים לפנות למרכז הדרכה וייעוץ בתחום החברתי-מיני, המעניק מענה מקצועי לצרכים ייחודיים הקשורים לאנשים עם מוגבלות שכלית. המרכז פועל באחריות ובפיקוח המחלקה לאבחון, קידום והשמה באגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה.

מי זכאי?

- ◀ אנשים עם מוגבלות שכלית שאובחנו על ידי ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה, בכל גיל ובכל רמת תפקוד, אשר:
 - זקוקים להדרכה ולהכוונה בתחום חברתי-מיני.
 - חוו פגיעה או תקיפה.
 - מפגינים התנהגויות מיניות לא תואמות.
- ◀ הורים, בני משפחה או אפוטרופוסים הפונים ביחס לילדם.
- ◀ צוותים העובדים עם אנשים עם מוגבלות שכלית ביחס לאדם בו הם מטפלים.

מהם השירותים הניתנים על ידי המרכז?

- ייעוץ, טיפול והדרכה בנושאים שונים הקשורים להיבט החברתי-מיני, כגון התבגרות, חברות, זוגיות, מיניות. ההדרכה היא פרטנית, זוגית, משפחתית או קבוצתית.
- ייעוץ והדרכה לאנשי טיפול ולהורים.
- ייעוץ, טיפול והדרכה בנושאים הקשורים להיבטים שונים של מצב משברי באמצעות התערבויות פרטניות, זוגיות, משפחתיות וקבוצתיות.
- הערכה והתערבות טיפולית במצבים של משבר כתוצאה מאלימות פיזית ומינית.
- הערכה והתערבות טיפולית במצבים של פגיעה וניצול מיני של אדם עם מוגבלות. איתור סימני מצוקה.
- הערכה והתערבות טיפולית במצבים של התנהגות מינית לא מתאימה של אנשים עם מוגבלות.
- הרצאות וסדנאות בתחום חברתי מיני.

איך פונים ולמי?

- ◀ הפנייה יכולה להיעשות על ידי בן משפחה, אפוטרופוס, מסגרת מטפלת (בדירור, בתעסוקה ובפנאי), אנשי מקצוע בקהילה.
- ◀ יש לפנות למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, אשר מעבירה את הבקשה למפקח במשרד הרווחה.
- על הבקשה לכלול את המסמכים הבאים: טופס הפניה, דו"ח סוציאלי או שאלון לאיסוף נתונים, דו"ח ועדת אבחון וכל חומר רקע היכול לתרום להערכת מצב הפונה (דו"ח פסיכולוגי, פסיכיאטרי, חינוכי, תפקודי, דווח על תלונה וכדומה).
- ◀ לאחר העברת הבקשה למפקח וחתימתו על האישור, מופנה החומר אל מרכז ייעוצי טיפולי כדי להתחיל את הטיפול.
- ◀ מקרים דחופים של מצבי סיכון (פגיעה או תקיפה מינית) יטופלו בנוהל קליטה מהיר ויקבלו עדיפות. מקרים שבהם עולה חשד לפגיעה מינית יופנו לבדיקות במרכז לאחר שפקיד סעד קיבל אישור לכך מהמשטרה.

השתתפות הורים בתשלום

- ◀ תשלום סמלי לכל פגישה, בהתאם להחלטת משרד הרווחה.
- ◀ המסגרות המזמינות יממנו סדנאות בתחום החינוך החברתי-המיני, על פי תעריף שנקבע ולאחר תיאום עם המפקח על המסגרת ועם המחלקה לאבחון, קידום והשמה במשרד הרווחה.

שירותים תומכים

אדם עם מוגבלות שכלית המתגורר בבית משפחתו או המנהל משק בית עצמאי, יכול להיעזר בשירותים תומכים של המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

סוגי השירותים:

- מטפח לילד
- מטפל אישי
- מסייע שיקומי
- תוכנית 'סביבה תומכת'

חשוב לציין כי הזכאות אינה אוטומטית והיא תלויה בתקציבים של המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

מטפח לילד

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית בין הגילאים 3-21, שיש לו קשיי תפקוד בתחום האישי, החברתי או הלימודי.

מהו הסיוע?

- ◀ המטפח מסייע באחד או יותר מהתחומים האלה: חיזוק הדימוי העצמי, הכוונה לסביבה חברתית חיובית, עידוד ליצירת קשר עם ילדים בני גילו, העשרת עולמו, עידוד הרצון ללמוד, הקניית הרגלי למידה וסיוע בשיפור הקשר עם ההורים והאחים.
- ◀ הזכאות לסיוע של "מטפח אישי" היא עד 30 שעות בחודש, למשך שישה חודשים. ניתן להאריך את הסיוע באישור הפיקוח המחוזי.

השתתפות ההורים בתשלום

גובה השתתפות ההורים נקבע על פי מפתח הכנסה, המופיע בטבלה הנמצאת במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

איך פונים ולמי?

ראו פירוט בהמשך.

מטפל אישי

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית (בכל גיל), אשר הוריו מתקשים בתפקוד המשפחתי בגלל הזמן הדרוש לטיפול בו, לחינוכו ולליוויו.

מהו הסיוע?

- ◀ המטפל מסייע לאדם עם מוגבלות שכלית בתחומי החיים השונים, כגון לבישה, אכילה, היגיינה, רחצה, ניידות בתוך הבית, התארגנות לשינה ואחריה, בישול, ליווי למרפאה.
- ◀ הזכאות לסיוע של "מטפל אישי" היא עד 30 שעות בחודש, למשך שישה חודשים. ניתן להאריך את הסיוע באישור הפיקוח המחוזי.

השתתפות בתשלום

- ◀ השתתפות הורים לילד עד גיל 18 היא בגובה 25% מגמלת ילד נכה.
- ◀ אדם עם מוגבלות שכלית מעל גיל 18 המקבל קצבת שירותים מיוחדים, ישתתף במימון השירות בגובה 50% מהקצבה.
- ◀ במקרים שבהם ההוצאה הנדרשת גבוהה יותר, תשלם המשפחה השתתפות בהפרש לפי כללי משרד הרווחה, והמחלקה לשירותים חברתיים תשלם את מימון הפרש הסיוע.

איך פונים ולמי?

ראו פירוט בהמשך.

מסייע שיקומי

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית מעל גיל 21, שלאחר בדיקת זכאות (כמפורט בהמשך) נמצא כי הוא נזקק לסיוע.

מהו הסיוע?

- ◀ מסייע שיקומי מדריך אדם עם מוגבלות שכלית מעל גיל 21 בתוך ביתו, באחד או יותר מהתחומים הבאים: התמודדות בחיי היומיום, ניהול משק הבית, השתלבות בקהילה, השתלבות בעבודה, מיצוי זכויות וקשר עם מוסדות בקהילה.
- ◀ הזכאות לסיוע של "מסייע שיקומי" היא עד 30 שעות בחודש, למשך שישה חודשים. ניתן להאריך את הסיוע באישור הפיקוח המחוזי.

השתתפות בתשלום

אדם עם מוגבלות שכלית המקבל קצבת שירותים מיוחדים, ישתתף במימון השירות בגובה 50% מהקצבה.

איך פונים ולמי?

לצורך הגשת בקשה לאחד מהבאים - מטפח לילד, מטפל אישי או מסייע שיקומי, יש למלא 'טופס פנייה והצהרה' שאותו ניתן לקבל במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית.

◀ **טופס הפנייה** - יש לציין מהו סוג הסיוע המבוקש (מטפח אישי, מטפל אישי או מסייע שיקומי).

◀ **טופס ההצהרה** - ההורים מצהירים על הכנסותיהם, על הכנסותיו של האדם עם המוגבלות (כגון קצבת נכות), ועל מספר הנפשות בבית. כמו כן חותמים ההורים על ויתור סודיות, המאפשר לעובד הסוציאלי לפנות לכל גורם כדי לקבל מידע לצורך בירור הפנייה.

אילו מסמכים יש לצרף לטופס?

אישורים מהמוסד לביטוח לאומי על כל הקצבאות המתקבלות עבור בן המשפחה עם המוגבלות ועל הכנסותיו. נוסף על כך גם אישורי הכנסה של ההורים.

אופן הטיפול בבקשה

◀ העובד הסוציאלי ברשות המקומית יבחן את הנתונים וימליץ על מידת הנזקקות, בין היתר על פי ביקור בבית. בהמלצה שלו יצוין כמה שעות יש להקצות למשפחה ולאיזו תקופת זמן.

◀ ראש הצוות במחלקת לשירותים חברתיים ברשות המקומית יחליט אם לאשר את הסיוע ובאיזה היקף של שעות, תוך שהוא שוקל את ההמלצה גם מהבחינה המקצועית וגם מבחינת התקציב.

◀ מכתב תשובה יישלח לפונה ובו מצוינת ההחלטה וכתובת ועדת הערר המחוזית, למקרה שהוא ירצה לערער על ההחלטה.

מימוש הזכאות לסיוע

◀ העובד הסוציאלי במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית והמשפחה

חותמים על הסכם, המסדיר את דרכי העבודה בין העובד הסוציאלי ובין המשפחה באמצעות עובד מקצועי (המטפח, המטפל או המסייע).

- ◀ העובד הסוציאלי מזמין את השירות מחברת כוח אדם המעסיקה את העובדים המקצועיים.
- ◀ עובד סוציאלי של חברת כוח האדם מתאים את העובד לצרכיו של האדם עם המוגבלות שכלית, תוך תיאום עם המשפחה ועם העובד הסוציאלי של המחלקה לשירותים חברתיים.
- ◀ העובד הסוציאלי יעקוב אחר ביצוע המטלות שהוטלו על העובד ויבדוק מה מידת שביעות הרצון של המשפחה.
- ◀ אם המשפחה נדרשת להשתתף במימון העובד המקצועי, היא תעביר מדי חודש את השתתפותה למחלקה לשירותים חברתיים.

ערעור

במקרה של תשובה שלילית לבקשה או במקרה שבו רוצים לערער על מספר השעות שהוקצו, ניתן לפנות בכתב לוועדת הערר המחוזית, אשר פרטיה כתובים בטופס התשובה.

תוכנית 'סביבה תומכת'

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית מעל גיל 21, שהוא עצמאי ברוב תפקודיו, גר בביתו או בבית הוריו המבוגרים.

מהו הסיוע?

צוות אנשי מקצוע מסייע לאדם עם המוגבלות השכלית בליווי ובמעקב בתחומים שונים הנוגעים להתנהלות היומיומית, כגון טיפול בקופת חולים, מיצוי זכויות, תעסוקה, שעות פנאי, ניקיון ואחזקת הבית, בטיחות וביטחון, יחסים חברתיים ומעורבות בקהילה.

השתתפות בתשלום

האדם עם המוגבלות שכלית והוריו אינם משתתפים בתשלום.

איך פונים ולמי?

- ◀ עובד סוציאלי ברשות המקומית, אשר מאתר אדם עם מוגבלות שכלית העונה על ההגדרה המצוינת לעיל כאוכלוסיית הזכאים, פונה לוועדת קבלה ברשות המקומית בצירוף מסמכים מקצועיים הרלוונטיים למצבו של האדם ואישור מטעם האפוטרופוס שלו.
- ◀ ועדת הקבלה, המשמשת גם כוועדה מקצועית מלווה, מורכבת מהגורמים הבאים:
 - מְרָז תחום המוגבלות שכלית במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית או עובד סוציאלי במחלקה זו.
 - מפקח מחוזי של השירות לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית בקהילה.
 - פקיד סעד.
 - עובד סוציאלי המרכז את הפרויקט מטעם הגורם המפעיל את התוכנית.

אופן הטיפול בבקשה

- ◀ ועדת הקבלה ברשות המקומית בודקת את מסמכי המועמדים לתוכנית ומחליטה על התאמתם ועל השתתפותם בתוכנית.
- ◀ אם נקבע כי המועמד מתאים להשתתף בתוכנית, יִבְנֶה עבורו צוות מקצועי תוכנית התערבות פרטנית בתחום האישי, החברתי והתעסוקתי, המבוססת על הערכת הצרכים שלו ועל החלטות ועדות האבחון שנערכו לאדם זה על ידי משרד הרווחה.
- ◀ התוכנית תיושם בשלבים, כאשר בכל שלב תתקיים הערכה של תוצאות ההתערבות.

העסקת עובד סיעודי זר

מי זכאי?

ילד עד גיל 18

- ◀ ילד הזכאי לגמלת ילד נכה ונוסף על כך קבעה ועדה מקצועית מייעצת מטעם ענף הסיעוד שהוא עונה על אחד מהתנאים הבאים:
 - נמצא במסגרת לימודית שמונתית בליווי מטפל לצורך מתן עזרה פיזית לילד.

- זקוק לליווי או להשגחה תמידיים במשך רוב שעות היום בגלל מוגבלותו, ולכן הוא לא יכול להשתתף במסגרת לימודית/טיפולית/צהרון.
- מתקיימות נסיבות רפואיות מיוחדות אחרות שמצריכות טיפול יומיומי, צמוד וממושך בילד, במשך השעות שבהן הוא נמצא בביתו (כגון הצורך בטיפול מיוחד בילד גם בשעות הלילה).

◀ אדם מעל גיל 18

אדם הזכאי לקצבת שירותים מיוחדים זכאי להעסיק עובד סיעודי זר, ללא צורך לעבור בדיקת תלות.

אדם שתביעתו לקבלת קצבת שירותים מיוחדים נדחתה משום שבחר לקבל במקומה קצבת ניידות, יופנה למחלקה לשירותים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי, אשר תבדוק את זכאותו לקצבת שירותים מיוחדים, לצורך קבלת היתר להעסקת עובד סיעודי זר.

איך פונים ולמי?

שלב א' - הגשת בקשה להיתר העסקת עובד סיעודי זר

יש למלא ולהגיש את הטפסים הבאים שלהלן (ניתן למצוא אותם באתר האינטרנט של רשות האוכלוסין וההגירה):

1. בקשה לקבלת היתר להעסקת עובד סיעודי זר או להארכת היתר קיים.
2. התחייבות מעסיק.
3. הצהרת ויתור על סודיות רפואית.
4. אישור על תשלום אגרת בקשה (ניתן לשלם בדואר או באינטרנט).
5. צילום ת.ז. של האדם עם המוגבלות. במקרה של ילד או בגיר שיש לו אפוטרופוס יש לצרף גם ת.ז. של ההורה/אפוטרופוס.

כאשר מדובר בילד עד גיל 18 יש לצרף גם את המסמכים הבאים:

6. אישור מנהל בית-ספר/גן שבו רשום הילד, לגבי השעות שבהן הילד נמצא בבית הספר/גן.
7. חוות דעת רפואית מעודכנת מהרופא המקצועי המטפל בילד.
8. חוות דעת של רשויות הרווחה התומכות בסיבת הבקשה.

9. תצהיר (טופס ד' במקבץ הטפסים שמקבלים כשמגישים בקשה), חתום בפני עורך דין.
 10. פרוטוקול הוועדה הרפואית שנערכה בביטוח לאומי וקבעה את זכאות הילד לגמלת ילד נכה.
- ◀ יש לשלוח את הבקשה בדואר רשום או למסור אותה במשרדי יחידת ההיתרים, ענף הסיעוד של רשות האוכלוסין וההגירה.
 - ◀ ההחלטה של ענף הסיעוד תישלח למבקש בדואר רשום.

שלב ב' - פנייה ללשכה להשמה פרטית

- העסקת עובדים זרים בענף הסיעוד מתבצעת בתיווך לשכות פרטיות מורשות לעניין זה. תפקידה של הלשכה הפרטית הוא הבאת העובד הסיעודי הזר מחו"ל, תיווך בינו לבין המעסיק וטיפול שוטף בהעסקתו בהתאם לתנאי הנוהל.
1. לאחר קבלת אישור להעסקת עובד סיעודי זר יש לפנות לאחת הלשכות הפרטיות המורשות, ששמותיהן מופיעים באתר האינטרנט של רשות האוכלוסין וההגירה.
 2. המבקש (המעסיק) והעובד חותמים בלשכה על "טופס בקשה להירשם בלשכה". לאחר החתימה יימסר להם מכתב השמה המאשר כי העובד והמעסיק נרשמו כדין בלשכה, ולכן חשוב לשמור על מסמכים אלה.
 3. הלשכה הפרטית מעבירה לרשות ההגירה והאוכלוסין את פרטי העובד והמעסיק שנרשמו אצלה. הרשות בודקת את הפרטים ומודיעה ללשכה - בדרך כלל בתוך שבוע - אם ההעסקה מאושרת, והלשכה מוסרת את תשובת הרשות לעובד ולמשפחה.

שלב ג' - קבלת אשרת עבודה

לאחר שנמצא עובד מתאים באמצעות הלשכה הפרטית, על המעסיק לפנות לרשות האוכלוסין וההגירה לצורך קבלת אשרת עבודה עבור העובד. יש לצרף את המסמכים הבאים:

1. טופס מתן אשרת כניסה לישראל מסוג ב/1 סיעודי.
2. כתב התחייבות למעסיק עובד סיעודי זר.
3. תמונה מעודכנת של העובד.
4. צילום דף של פרטי העובד מתוך דרכונו (יש לוודא שהדרכון של העובד תקף ל-18 חודשים לפחות).

חשוב לדעת!

- ◀ מדובר רק באישור העסקת עובד זר ולא למימונו. המימון חל על המעסיק (המשפחה).
- ◀ משפחה שיש בה שני ילדים הזכאים לגמלת ילד נכה, והם זקוקים להשגחה או לליווי, יכולה לקבל היתר להעסיק עובד זר אחד לצורך הטיפול בילדים אלה. רק במקרים מיוחדים תותר העסקת עובד זר שני, וזאת כאשר לפי האבחנה הרפואית שנעשתה לילד, ברור כי ישנו צורך ברצף טיפולי של 24 שעות ביממה ושהנסיבות הרפואיות אינן מאפשרות לעובד מנוחה.

רשימות

- אתר האינטרנט של רשות האוכלוסין וההגירה: <http://www.piba.gov.il>
- אגף היתרים - ענף סיעוד - מענה טלפוני וקבלת קהל:
טלפון: *3450, פקס: 02-6294426
- מחוז ירושלים - אגריפס 42, בניין כ"ח, קומה 5, ירושלים
- מחוז צפון - הרצליה 22, קומה 3, חיפה
- מחוז ת"א - מנחם בגין 125, קומה 2, קריית הממשלה, תל אביב
- מחוז השרון - ויצמן 140, קומה 4, כפר סבא
- מחוז דרום - התקווה 4, קניון קריית הממשלה, בניין 5, קומה 5, באר שבע

16

זכאות להנחות ולפטורים במוסדות שונים

הנחה בתשלומי ארנונה

מי זכאי?

- הורים לילד עד גיל 18, אשר מקבלים גמלת ילד נכה בעבור ילדם.
- אדם נכה אשר עד גיל 18 היה זכאי לגמלת ילד נכה, ועתה בהגיעו לגיל 18 זכאי לקצבת נכות.
- אדם נכה אשר הינו מעל גיל 18, ואשר קצבת הנכות בגין אי כושר השתכרות שלו היא בגובה 75% ומעלה ואשר הדירה רשומה על שמו.
- משפחות אומנה של ילד הזכאי לגמלת ילד נכה, העונות על הקריטריונים האמורים - זכאיות להנחה בארנונה.

מהי הזכאות?

- ◀ הורים לילד עד גיל 18 - הנחה עד 33% בתשלום ארנונה על 100 מ"ר משטח הדירה.
 - ◀ אדם אשר עד גיל 18 היה זכאי לגמלת ילד נכה, ועתה בהגיעו לגיל 18 זכאי לקצבת נכות - הנחה עד 33% בתשלום ארנונה על 100 מ"ר משטח הדירה.
 - ◀ אדם מעל גיל 18 אשר מקבל קצבת נכות בשיעור 75% ומעלה, והדירה רשומה על שמו - זכאי לעד 80% הנחה בתשלום ארנונה.
- הזכאות איננה אוטומטית אלא כל מקרה נבדק לגופו. הרשות המקומית רשאית להעניק את ההנחה בהתאם להמלצת משרד הפנים ובהתאם למבחני הכנסה.

איך פונים ולמי?

יש לפנות לאגף לגביית ארנונה ברשות המקומית בצירוף המסמכים הבאים:

1. טופס בקשה להנחה בארנונה (ניתן להשיגו ברשות המקומית).
2. כל מסמך המעיד על מצבו הרפואי של הילד או האדם עם המוגבלות.
3. אישור על קבלת גמלת ילד נכה או קצבת נכות.
4. כל מסמך המעיד על מצבם הכלכלי של ההורים (תלושי משכורת, משכנתא וכדומה).
5. קבלות על הוצאות רפואיות הכרוכות בטיפול בילד.

◀ משפחות שמקבלות הנחה אחרת על ארנונה, וגובה ההנחה מעל 33%, לא יקבלו כל הנחה נוספת. לכן חשוב לבקש את ההנחה הגבוהה ביותר האפשרית.

הטבה בתעריפי המים

כל תושב זכאי לצרוך 3.5 מ"ק בחודש לפי תעריף נמוך. כל צריכה מעבר לכך מחויבת לפי תעריף גבוה יותר. אנשים עם מוגבלויות מסוימות (כמפורט להלן) זכאים לתוספת חודשית של 3.5 מ"ק מים בתעריף הנמוך.

מי זכאי?

- ילד בגיל 3 עד גיל 18 שנים - הזכאי לגמלת ילד נכה.
- אדם בגיל 3 ועד גיל פרישה - הזכאי לקצבת ניידות.
- אדם מעל גיל 18 - הזכאי לקצבת לשירותים מיוחדים.
- אדם מעל גיל 18 - המקבל קצבת נכות כללית ונקבעה לו נכות רפואית בשיעור של 70% לפחות לפי חוק ביטוח לאומי.

מהי ההטבה?

- ◀ ההטבה היא מתן תוספת של 3.5 מ"ק מים לחודש בתעריף הבסיסי (הנמוך).
- ◀ אם בנכס מסוים מתגוררים כמה אנשים שהם זכאים, תינתן ההטבה כמכפלת הזכאים.

◀ ההטבה ניתנת עבור צריכת מים ביתית בבית שבו מתגורר האדם הזכאי.

איך פונים ולמי?

- ◀ המוסד לביטוח לאומי יעביר לרשות המים רשימות של כלל הצרכנים הזכאים.
- ◀ ספקי המים ישלחו מכתבים לכל הזכאים בתחומם ויעדכנו אותם בדבר זכאותם, תוך מתן הסבר על האופן שבו תופיע הזכאות בשובר התקופתי.
- ◀ צרכן אשר אינו מופיע ברשימות הזכאים אך סבור כי הוא זכאי - יפנה למוסד לביטוח לאומי ויבקש להיכלל ברשימת הזכאים (מוקד טלפוני שמספרו 6050*).
- ◀ אדם שהיה זכאי להטבה ולא קיבל אותה, יקבל את ההטבה רטרואקטיבית החל ממועד תחילת הזכאות - 1.7.12.

הנחה בתשלומי חשמל

מי זכאי?

- **ילד בגיל 3 עד 18** - המקבל גמלת ילד נכה, בשל היותו ילד התלוי בעזרת הזולת.
- **אדם מעל גיל 18** - המקבל קצבה לשירותים מיוחדים בשיעור 105% - בשל היותו אדם נכה התלוי בעזרה רבה מהזולת, או בשיעור 175% - בשל היותו אדם נכה התלוי לחלוטין בעזרת הזולת.

מהי הזכאות?

הנחה בתשלום חשבון חשמל בשיעור של 50% משווי הצריכה של עד 400 קוט"ש (קילו ואט לשעה) ראשונים שנצרכו מדי חודש, ללקוח בתעריף ביתי בלבד. מאחר וחשבון החשמל הוא דו חודשי, ההנחה תינתן על צריכת עד 800 קוט"ש בכל חשבון.

איך פונים ולמי?

- ◀ המוסד לביטוח לאומי יעביר מדי חודש לחברת החשמל קובץ מעודכן ובו שמות הזכאים.
- ◀ חברת החשמל מעניקה אוטומטית את ההנחה בחשבון החשמל, לאותם לקוחות הכלולים ברשימה אשר הועברה אליהם מהמוסד לביטוח לאומי.
- ◀ לקוחות אשר קיבלו הודעה מהמוסד לביטוח לאומי ולפיה הם זכאים להנחה, והם

לקוחות הרשומים בחברת החשמל אולם ההנחה אינה מופיעה בחשבון החשמל שהם מקבלים - עליהם להתקשר למוקד השירות הטלפוני של חברת החשמל 103 (שיחת חינם מטלפון קווי) ולעדכן את פרטיהם אצל נציג השירות.

◀ אדם שהיה זכאי להטבה ולא קיבל אותה, יקבל את ההטבה רטרואקטיבית החל ממועד תחילת הזכאות - 1.5.12.

הנחה ב'בזק'

מי זכאי?

- **הורים לילד עד גיל 18**, העונים על שני התנאים הבאים:
 1. הורים המקבלים גמלת ילד נכה בעבור ילדם בשיעור של 100% ומעלה.
 2. קו הטלפון נמצא בבעלותו של הפונה (ה'פונה' הוא הילד הנכה, אשר הוריו פונים בשמו ואשר לצורך קבלת ההטבה יצטרכו לרשום או להוסיף את שמו של הילד בבעלות על הקו) ובמקום מגוריו הקבוע. או לחלופין - קו הטלפון משמש את הפונים הגרים בשכירות.
- **אדם נכה מעל גיל 18**, העונה על שלושת התנאים הבאים:
 1. בעל נכות רפואית בשיעור של 80% ומעלה.
 2. מקבל קצבת נכות של המוסד לביטוח לאומי בשיעור של 75% ומעלה.
 3. קו הטלפון נמצא בבעלותו של הפונה ובמקום מגוריו הקבוע או משמש את הפונה הגר בשכירות.

מהן ההטבות?

1. פטור מתשלום דמי שימוש.
 2. מוצעות שתי חבילות: 300 דקות שיחה בהשתתפות עצמית בסך 17₪ לחודש או 600 דקות שיחה בהשתתפות עצמית בסך 32₪ לחודש.
 3. 50% הנחה מדמי ההתקנה ודמי העתקה.
- ◀ משפחה שיש בה שני זכאים תקבל הנחה מוגדלת - חבילה של 300 דקות ללא השתתפות עצמית או 600 דקות שיחה בהשתתפות עצמית בסך 15₪ לחודש.
- ◀ הסכומים הנ"ל נכונים ליום 1.1.15.

איך פונים ולמי?

יש למלא 'טופס בקשה לקבלת הנחה' אשר מקבלים במשרדי 'בזק', ולשלוח אותו לאגף השיקום במשרד הראשי של משרד הרווחה בצירוף האישורים הבאים:

1. צילום תעודת הזהות של ההורה עם הנספח ובו פרטי הילד. מעל גיל 18 לצרף צילום ת.ז. של האדם עם המוגבלות.
2. תצלום חשבון הטלפון האחרון.
3. תצלום אישור מביטוח לאומי על קבלת גמלת ילד נכה / קצבת נכות בצירוף אישור על אחוזי נכות רפואית.

איך מטפלים בבקשה?

הגורמים המקצועיים באגף השיקום במשרד הרווחה יבדקו את הזכאות על פי המסמכים שצורפו לבקשה:

- אם הבקשה נדחית: הבקשה ונספחיה יוחזרו לפונים בתוספת מכתב הסבר.
- אם הזכאות להנחה אושרה: ישלח לפונה טופס אישור חתום.
- יש לפנות עם האישור לסניף 'בזק' הקרוב למקום המגורים כדי לממש את ההנחה.

חשוב לדעת!

- ההנחה היא על קו טלפון אחד.
- בגיל 18, כאשר האדם הנכה מקבל קצבת נכות, יש להגיש בקשה חדשה עבורו.
- ההנחה ניתנת מיום הפנייה ללא תשלום רטרואקטיבי. לכן מומלץ למהר בהגשת הבקשה.

רשימות

אגף השיקום - משרד הרווחה, ת.ד 1260, ירושלים 9101201.

במקרה הצורך ניתן להתקשר לטלפון: 02-5085430,
בימים א'-ד' בשעות 08:30-12:30.

כמו כן ניתן לפנות לפקס שמספרו: 02-5085933.

הנחה במס רכישה

מס רכישה הוא המס שצריך לשלם מי שרוכש דירה, בית או מגרש לבנייה. המס מחושב כאחוז מסוים משווי העסקה ולפי שיעור מס מדורג. הזכאות היא הנחה שחלה בתשלום מס רכישה בשיעור של 0.5% בלבד משווי הרכישה.

מי זכאי?

- **הורים לילד עד גיל 18** - ילד המקבל גמלת ילד נכה בשיעור 100%, ושנקבעה לו נכות רפואית לצמיתות של 100% או נכות לצמיתות של 90% לפחות על פי חישוב מיוחד - כתוצאה מצבירת נכויות באיברים שונים.
חשוב לציין כי במקרה זה אין צורך שהדירה תירשם על שם הילד הנכה, אלא שתשמש אותו **למגורים**.
- **אדם מעל גיל 18** - אדם אשר נקבעה לו על ידי המוסד לביטוח לאומי דרגת אי כושר להשתכר בשיעור של 75% לפחות, או נכות רפואית לצמיתות של 100%, או נכות לצמיתות של 90% לפחות - כתוצאה מצבירת נכויות באיברים שונים.
במקרה זה הדירה צריכה להיות רשומה על שם האדם עם המוגבלות המבקש את ההנחה, ולשמש אותו למגורים.

מהי הזכאות?

תשלום מופחת של מס רכישה בגובה של 0.5% משווי הרכישה בלבד.

איך פונים ולמי?

הורים לילד עד גיל 18 - יש לפנות למשרדי מיסוי המקרקעין האזורי ולמלא את המסמכים הבאים:

1. טופס בקשה לקבלת פטור חלקי בגין הנכות של הילד.
2. טופס הצהרה על רכישת הנכס.
3. טופס הצהרה על הכוונה להתגורר בנכס.
4. טופס ויתור סודיות רפואית.
5. טופס הפניה לוועדה רפואית בביטוח לאומי לצורך קביעת אחוזי הנכות הרפואית של הילד.

6. יש לצרף אישור מהמוסד לביטוח לאומי שהילד מקבל גמלת ילד נכה.
7. יש לצרף אישור מבית משפט לענייני משפחה שההורים, האפוסטרופסים הטבעיים של הילד, רשאים להשתמש בהנחה המגיעה לו (ראו הסבר בהמשך).

איך מטפלים בבקשה?

1. לאחר מילוי הטפסים שצוינו לעיל יש לשלוח אותם לסניף המרכזי של מיסוי מקרקעין.
 2. לאחר הגשת הבקשה תופנה המשפחה לוועדה רפואית של ביטוח לאומי, לצורך קביעת אחוזי נכות רפואית של הילד. רק אם הוועדה תקבע לילד 100% נכות רפואית צמיתה ניתן יהיה להמשיך בתהליך (לתשומת לב - גם אם הילד מקבל 100% גמלת ילד נכה אין המדובר באחוזי נכות ולכן יש להיבדק ולקבל אישור על אחוזי נכות רפואית).
 3. לאחר החלטת הוועדה הרפואית תופנה המשפחה לבית המשפט לענייני משפחה בתור האפוסטרופסים הטבעיים של הילד, כדי שבית המשפט יאשר להם שימוש בהנחה המגיעה לילד.
 4. לאחר האישור (פסק דין) המתקבל מבית המשפט ניתן לפנות חזרה למשרדי מיסוי מקרקעין ולקבל את ההנחה.
- ◀ הנחה במס רכישה ניתן לקבל פעמיים בלבד במהלך החיים (כילד ו/או כבוגר) ועל כן אם ההורים ינצלו את הזכות של הילד, תיוותר לו רק אפשרות אחת נוספת לקבלת הנחה בעתיד (אם ירכוש דירה בעצמו).
 - ◀ אין צורך שהדירה תירשם על שם הילד הנכה, אלא די בכך שתשמש אותו למגורים.

אדם מעל גיל 18 - יש לגשת למשרדי מיסוי המקרקעין האזורי, למלא ולהגיש את המסמכים הבאים:

1. טופס בקשה לקבלת פטור חלקי בגין הנכות.
2. טופס הצהרה על רכישת הנכס.
3. טופס ויתור סודיות רפואית.
4. למי שנקבעה דרגת אי כושר השתכרות בשיעור 75% לפחות - יש לצרף אישור על אחוזי הנכות מהמוסד לביטוח לאומי. למי שלא נקבעה דרגת אי

כושר השתכרות - יש לצרף מסמכים רפואיים המעידים על המוגבלות, והוא יופנה לבדיקת ועדה רפואית.

יש לפנות למשרדי מיסוי מקרקעין אשר יבחנו את הזכאות להנחה על כל תנאיה, ויעניקו את האישור להנחה.

• החזר רטרואקטיבי - הורים ששילמו מס רכישה, עומדים בקריטריונים ומקבלים את האישורים מביטוח לאומי ומבימ"ש - יכולים לפנות ולבקש פטור רטרואקטיבי עד 4 שנים אחורה מקניית הדירה.

◀ ניתן לקבל הנחה במס רכישה פעמיים בלבד במהלך החיים.

חשוב לדעת

רכישת דירה ורישומה על שם אדם עם מוגבלות אינה עניין טכני בלבד ויש לכך השלכות משפטיות, ועל כן מומלץ להתייעץ בתהליך עם עורך דין.

רשימות

'מיסוי מקרקעין - הסניף המרכזי':

כתובת דואר: רח' כנפי הנשרים 5, ת.ד. 1170 ירושלים מיקוד 91010.

מס' פקס: 02-6559404.

מומלץ לפנות לקו פתוח לפניות ובירורים בנוגע למיסוי מקרקעין: 02-6559262 או

1-800-222-337.

הנחה בתחבורה הציבורית

יש כמה סוגי הנחות בתחבורה ציבורית ורצוי לבדוק איזו מהן עדיפה, לפי גילו של האדם. למשל לילדים ונוער/קשישים ישנה הנחה גבוהה יותר מזו הניתנת לאנשים עם מוגבלות.

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות אשר יש לו 'תעודת נכה' מביטוח לאומי.

מהי הזכאות?

הנחה בגובה 33% מתעריף הנסיעה. כולל נסיעה בקווי אוטובוס בינעירוניים וברכבות.

איך פונים ולמי?

- מדי חודש מקבל משרד התחבורה את רשימת הזכאים החדשים לקצבת נכות מהמוסד לביטוח לאומי, והוא אמור לשלוח לזכאים 'תעודת זכאות' בדואר. התעודה מונפקת פעם בשנתיים באופן אוטומטי ולכן אין צורך לפנות למשרד התחבורה.
- עם תעודת הזכאות יש לגשת לאחד ממרכזי השירות ברחבי הארץ, ולעדכן את פרופיל הזכאות האישי של הנוסע. כרטיס זה יאפשר את מתן ההנחה לנוסע.
- במקרה של אובדן או של אי קבלת תעודת הזכאות ניתן לפנות למרכז מידע ארצי ב-5678* או 1-222-56-78. או באמצעות פנייה בכתב עבור: המפקח על התעבורה לתחבורה ציבורית, רח' המלאכה 8, ת.ד.57109, תל אביב, 61570. פקס: 03-6849876.

רשימות

- את רשימת מרכזי ועמדות השירות 'על הקו' ברחבי הארץ ניתן למצוא באתר האינטרנט <http://alhakav.mot.gov.il>
- אתר האינטרנט של משרד התחבורה <http://he.mot.gov.il>

פטור מהמתנה בתור

מי זכאי?

- ילד עד גיל 18 - ילד עם מוגבלות שכלית הזכאי לגמלת ילד נכה.
- אדם מעל גיל 18 - שמקבל קצבת נכות כללית, ונקבעה לו נכות רפואית בשיעור של 50% לפחות לפי חוק ביטוח לאומי.

מהי הזכאות?

פטור מהמתנה בתור במקומות שבהם ניתן שירות ציבורי, כגון בנקים, משרדים ממשלתיים, בית חולים, סניף דואר, חנויות מזון וכדומה.

- ◀ הזכות תקפה גם למלווה של האדם עם המוגבלות, בתנאי שהוא נמצא עימו בתור.
- ◀ אם השירות ניתן בהתאם לתור שנקבע מראש ייקבעו היום והשעה לקבלת השירות תוך התחשבות באדם עם המוגבלות ובמוגבלותו. עם זאת אין חובה להקדים תור שנקבע מראש לאדם עם מוגבלות לפני מוזמנים אחרים.
- ◀ הפטור אינו חל כאשר מדובר בהמתנה אשר נעשית במכונית (כגון בתחנת דלק).

מימוש הזכות

- בעת ההמתנה בתור יש לגשת לאחראי על התור ולבקש לקבל את השירות ללא תור. האחראי על התור רשאי לבקש לראות 'תעודת נכה' (בצירוף ת.ז.) שבה מצוינת זכאות זו.
- אדם אשר לא קיבל את התעודה שבה כתובה הזכאות, אך הוא סבור שהוא עומד בקריטריונים - יפנה לביטוח לאומי כדי להנפיק לו תעודה עם זכאות זו.

פטור מתשלום דמי כניסה עבור מלווה

מי זכאי?

- ילד מגיל 12 עד 18 - ילד עם מוגבלות שכלית הזכאי לגמלת ילד נכה.
- אדם מעל גיל 18 - המקבל קצבת שירותים מיוחדים.
- אדם מעל גיל 18 - שמקבל קצבת נכות כללית ונקבעה לו נכות רפואית בשיעור של 50% לפחות לפי חוק ביטוח לאומי.

מהי הזכאות?

פטור מתשלום דמי כניסה במקומות ציבוריים עבור המלווה של האדם עם המוגבלות.

- הזכאות חלה במקומות ציבוריים בהם **לא מדובר במתן שירות פרטני** למלווה המחייב הקצאת כיסא. לדוגמה: הפטור ניתן בכניסה לגן חיות אך לא בכניסה לאולם קולנוע.

- במקרה שבו האחראי על מתן השירות העניק פטור מתשלום לאדם עם המוגבלות, הוא אינו חייב להעניק פטור נוסף מתשלום למלווה.

מימוש הזכות

- בעת ההגעה למקום יש לגשת לאחראי ולבקש לקבל פטור מתשלום עבור המלווה. האחראי על התור רשאי לבקש לראות 'תעודת נכה' (בצירוף ת.ז.) שבה מצוינת זכאות זו.
- אדם אשר לא קיבל את התעודה שבה כתובה הזכאות, אך הוא סבור שהוא עומד בקריטריונים - יפנה לביטוח לאומי כדי להנפיק לו תעודה עם זכאות זו.

פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי

מי זכאי?

- אדם מעל גיל 18 המקבל קצבת נכות מביטוח לאומי ואין לו כל הכנסה אחרת.
- אדם מעל גיל 18 המקבל קצבת נכות ונקבעה לו דרגת אי כושר השתכרות בשיעור 75% לפחות - פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי, גם אם יש לו הכנסה אחרת (אם הוא עובד שכיר, ישלם עבורו המעסיק דמי ביטוח).

מהי הזכאות?

פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי.

למי פונים?

הפטור ניתן אוטומטית על ידי המוסד לביטוח לאומי. ניתן לוודא אם הפטור אכן מיושם באמצעות פנייה לסניף הקרוב למקום המגורים.

פטור מתשלום עבור אגרת רופא מקצועי ואגרת ביקור במכונים ובמרפאות חוץ

מי זכאי?

- **ילד עד גיל 18**, המקבל גמלת ילד נכה או גמלת ניידות מהמוסד לביטוח לאומי, והוא מבוטח באחת מקופות החולים.
- **אדם מעל גיל 18**, המקבל קצבת נכות מביטוח לאומי, והוא מבוטח באחת מקופות החולים.

מהי הזכאות?

פטור מלא מהתשלום אשר קופת החולים גובה עבור ביקור אצל רופא מקצועי, במכונים (פיזיותרפיה, רנטגן וכדומה) ובמרפאות חוץ.

איך פונים ולמי?

- ◀ יש לפנות לסניף קופת חולים הקרוב לאזור המגורים ולוודא כי רשומים כזכאים לפטור (הפטור ניתן אוטומטית בהתאם לרשימות שביטוח לאומי מעביר).
- ◀ מי שרשום כזכאי לפטור וכבר שילם עבור שירות רפואי זכאי להחזר כספים.
- ◀ מי שלפי הנתונים זכאי לפטור, אך טרם נרשם כזכאי לפטור, יסדיר זאת בסניף קופת החולים. זאת באמצעות הצגת אישור מהמוסד לביטוח לאומי על קבלת גמלת ילד נכה או קצבת נכות.

17

חניית נכה ואגרת רישוי מופחתת

תג חניה לנכה

בכל מקום בפרק זה כשמצוין "הורה" או "הורים", הכוונה גם להורה וגם לאפוטרופוס.

מי זכאי?

- אדם שנקבעו לו לפחות 60% נכות ותנועתו ללא רכב עלולה לערער את מצב בריאותו. (לדוגמה: אוטיסטים או אנשים עם מוגבלות שכלית, שחציית כביש עלולה לסכן אותם או את הסובבים בשל בעיות התנהגות וחוסר שיקול דעת, או שתנועתם בתחבורה ציבורית איננה אפשרית משום שהם "חסרי מנוחה" ברמה קיצונית וזקוקים להשגחה צמודה).
- אדם עם מוגבלות בהליכה הזקוק לכיסא גלגלים לצורך ניידותו.
- אדם הזקוק לרכב כאמצעי תנועה בגלל נכות ברגליו.
- הורה או אפוטרופוס לאדם עם מוגבלות העומד בתנאי אחד הסעיפים הקודמים. קרבה אחרת - כאשר הרכב המשמש את האדם עם המוגבלות דרך קבע אינו בבעלות ההורה אלא בבעלות אדם קרוב אחר - ניתן לקבל תג נכה בתנאים שיפורטו בהמשך.

מהי הזכאות?

- התג מאפשר לחנות במקומות השמורים לנכים או במקום שבו אין החניה מותרת - אם התקיימו כל התנאים הבאים:
 1. החניה נעשית באופן שאין בה סיכון לעוברי דרך, ואין היא מונעת מעבר חופשי להולכי רגל, לעגלות ילדים או לכיסאות גלגלים.
 2. החניה אינה גורמת להפרעה ממשית לתנועה.

3. לא מצוי מקום פנוי אחר שהחניה בו מותרת (או מוסדרת לנכים), בסמוך למקום.

- בעל תג חניה לנכה פטור מתשלום על חניה במקום ציבורי, שהגישה הנגישה היחידה אליו לנכה היא דרך חניה ציבורית בתשלום.
- רכב הנושא תג חניה עם סמל כסא גלגלים רשאי לנסוע בנתיב המיועד לתחבורה ציבורית, כאשר הנכה נמצא ברכב.

איך פונים ולמי?

יש להכין את המסמכים הבאים:

1. טופס בקשה מטעם ההורים/ אפוטרופוסים לתג נכה ופטור מאגרת רישוי (ניתן למצוא באינטרנט באתר משרד התחבורה).
2. אישור מהמוסד לביטוח לאומי על נכות בשיעור 60% לפחות (העתק מפרוטוקול הוועדה בביטוח לאומי).
3. מסמכים רפואיים מקוריים ועדכניים המתייחסים ליכולת הליכה - מומלץ לצרף מכתב מרופא/ עובד סוציאלי או גורם מקצועי אחר, אשר יכול לאשר כי האדם זקוק להסעה ברכב עד ליעד, משום שתנועתו בדרכים ללא רכב עלולה לערער את מצב בריאותו (עלול להתפרץ לכביש ולסכן את עצמו או סביבתו).
4. צילום רישיונות רכב ונהיגה.
5. מכתב המציין את מספרי הרכב המבוקשים על התג (עד שני כלי רכב).
6. צילום תעודות זהות של ההורים + הספח שבו מופיעים פרטי ילדם. במקרה של אפוטרופוס - העתק "נאמן למקור" של צו האפוטרופוסות (במידה ויש יותר מאפוטרופוס אחד יש לצרף מכתב ויתור משאר האפוטרופוסים - חתום על ידי בית משפט).

כאשר בעל הרכב אינו ההורה/האפוטרופוס של הנכה, יש לצרף את האישורים הבאים:

- הרכב רשום על שם קרוב משפחה מדרגה ראשונה (ילדים/הורה/אח) - צילומי ת.ז. וספחים המוכיחים קרבה משפחתית.
- הרכב רשום על שם אדם שאינו מקרבה משפחתית ראשונית (חתן/גיס/חבר) - שני תצהירים (עם אימות חתימה על ידי עו"ד) - אחד של האדם עם המוגבלות (ההורים/אפוטרופוסים יצהירו בשמו) ואחד של בעל הרכב, לפיהם מוצהר כי בעל הרכב מעמיד את רכבו לצורך שימוש של האדם עם המוגבלות.

- הרכב רשום על שם חברת השכרה/ ליסינג - יש לצרף הסכם חכירה עם ולגו החברה, עם חותמת, עם מספר הרכב ועם פרטי האדם עם המוגבלות.

◀ את טופס הבקשה בצירוף המסמכים יש להעביר אל:

'היחידה לטיפול במוגבלי ניידות במרכז עדכון ובקרה', ת.ד. 72, חולון. מיקוד 58100. אין צורך להגיע למשרדי הרישוי. ניתן להתעדכן בטיפול במרכז מידע ארצי.

◀ המסמכים שנתקבלו במשרד התחבורה מועברים לרופא אגף הרישוי במשרד התחבורה. לאחר עיון במסמכים יישלח לבית המשפחה מכתב התשובה.

◀ מתן תשובה לבקשה לתג נכה תינתן **עד 90 יום** מיום הגעת החומר למשרד התחבורה.

◀ הגשת בקשה חדשה תתקבל לאחר שנה מיום הגשת הבקשה הקודמת ובכפוף למסמכים רפואיים עדכניים.

חשוב לדעת!

◀ השימוש בתג מותר רק כאשר האדם עם המוגבלות נמצא ברכב (שימוש אחר בתג דינו קנס).

◀ החל משנת 2008 התג אינו תקף אוטומטית לצמיתות, אלא יחודש מדי מספר שנים, כפי שייקבע על ידי משרד התחבורה. התג יישלח לבתי המשפחות הזכאיות.

◀ **חידוש תג חניה לנכה** - כדי לחדש תג חניה לנכה יש לבצע שוב את הליך קבלת תג החניה. כדי למנוע עיכובים יש להתחיל את ההליך כ-90 יום לפני תום תוקף התג.

◀ **תג חניה לצמיתות** - תג חניה לנכה שאושר לצמיתות מופיע בו תוקף ל-8 שנים. לקראת תום התוקף יישלח תג חדש, ללא צורך בפנייה למשרד הרישוי.

◀ הרכב יכול להירשם על שם ההורים או האפוטרופוסים של ילד נכה ואין חובה לרשום את כלי הרכב על שמו של הנכה. הורים או אפוטרופוסים הנוהגים ברכב שכבר נרשם על שם הנכה יפנו למשרד הרישוי לוועדת חריגים שתדון בעניינם.

◀ ניתן לקבל תג חניה לשני כלי רכב - יינתן תג אחד עם שני מספרי רכב שמשמשים את הנכה בדרך קבע, זאת בהצגת המסמכים המתאימים, כפי שפורט למעלה בהליך הפנייה.

סימון אזור חניה לנכה

מי זכאי?

אדם מגיל 3 ומעלה (או הוריו) אשר עבר ועדת ניידות בלשכת הבריאות ונקבעו לו 60% מוגבלות בניידות.

מהי הזכאות?

תמרוך וסימון ברחוב ליד בית המגורים על אזור חניה בלעדי לנכה.

איך פונים ולמי?

יש לפנות ל'ועדת תחבורה עירונית' באגף התנועה ברשות המקומית (מחלקת חניה) עם המסמכים הבאים:

1. מכתב בקשה.
2. צילום ת.ז.
3. אישור על אחוזי הנכות מביטוח לאומי, ואישור על אחוזי המוגבלות בניידות מלשכת הבריאות.
4. צילום רישיון רכב.
5. אישור ממשרד התחבורה על קבלת תג חניה לרכב נכה.

איך מטפלים בבקשה?

הוועדה שוקלת את נחיצות התמרוך ומחליטה אם לאשר או לדחות את הבקשה. הליך הטיפול בבקשה משתנה מרשות לרשות, יש לפנות למוקד העירוני ברשות המקומית ולברר. כמו כן, ישנן רשויות הגובות תשלום עבור הצבת התמרוך.

פטור מאגרת רישוי רכב (אגרת רישוי מופחתת)

מי זכאי?

- אדם שנקבעו לו לפחות 60% נכות ותנועתו ללא רכב עלולה לערער את מצב בריאותו. (לדוגמה: אוטיסטים או אנשים עם מוגבלות שכלית, שחציית כביש

עשויה לסכן אותם או את הסובבים בשל בעיות התנהגות וחוסר שיקול דעת, או שתנועתם בתחבורה ציבורית איננה אפשרית משום שהם "חסרי מנוחה" ברמה קיצונית וזקוקים להשגחה צמודה).

- אדם עם מוגבלות בהליכה הזקוק לכיסא גלגלים לצורך ניידותו.
- אדם הזקוק לרכב כאמצעי תנועה בגלל נכות ברגליו.
- הורה/אפוטרופוס לאדם עם מוגבלות העומד בתנאי אחד הסעיפים הקודמים.

מהי הזכאות

- ◀ תשלום אגרת רישוי מופחתת לרכב נכים. את הסכום המעודכן ניתן לראות באתר האינטרנט של משרד התחבורה.
- ◀ סוגי הרכב שעבורם ניתן לשלם אגרת רישוי מופחתת הם: רכב נוסעים פרטי, רכב פרטי דו-שימושי, רכב מסחרי שמשקלו הכולל אינו עולה על 5,000 ק"ג, אוטובוס זעיר פרטי או אופנוע.
- ◀ תנאי הכרחי לקבלת הזכאות לאגרת רישוי מופחתת הוא כי הרכב אינו משמש לצורכי עסק או מסחר.

איך פונים ולמי?

הבקשה לאגרת רישוי מופחתת מוגשת באותו הטופס שבו מוגשת בקשה לתג נכה. לפיכך הליך הפנייה הוא כפי שפורט לעיל.

החזר רטרואקטיבי של אגרת רישוי

ניתן לקבל החזר רטרואקטיבי של החלק היחסי מאגרת הרישוי אשר שולם במלואו (לפני קבלת התג). היום הקובע לצורך ביצוע החזר יהיה היום שבו אושרה הנכות או היום שבו בוצעה העברת בעלות על רכב זכאי.

יש למלא ולהגיש טופס בקשה ל'החזר אגרת רישוי', בצירוף המסמכים הבאים:

1. צילום של המחאה לאימות פרטי הבנק.
2. צילום ת.ז. וספח.
3. צילום רישיון נהיגה.
4. הורה שהוא אפוטרופוס יצרף את כתב המינוי בחותמת בית משפט.

את הטופס ניתן למצוא באתר משרד התחבורה ויש לשלחו ל'יחידה לטיפול במוגבלי ניידות במרכז עדכון ובקרה', ת.ד. 72, חולון. מיקוד 58100, או למשרד הרישוי הקרוב למקום המגורים.

רשימות

- **אתר האינטרנט של משרד התחבורה: <http://he.mot.gov.il>**
- **מרכז מידע ארצי של משרד התחבורה:**
המוקד פועל בימים א'-ה' משעה 07:00 בבוקר ועד 20:00 בערב.
ביום ו' וערבי חג מהשעה 07:00 בבוקר ועד 13:00 בצהריים.
מספר הטלפון: **1-222-56-78**.
ניתן להתקשר מכל הרשתות גם בחיוג מקוצר *5678

18

הטבות במס הכנסה

זיכוי במס הכנסה להורים לאדם עם מוגבלות שכלית

מי זכאי?

1. הורים לילד עם מוגבלות שכלית עד גיל 18

הורים לילד עד גיל 18 אשר אובחן על ידי ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה, או אובחן על ידי נירולוג או על ידי רופא מומחה להתפתחות הילד.

2. הורים לאדם עם מוגבלות שכלית מעל גיל 18

הורים לאדם עם מוגבלות שכלית, שאובחן על ידי האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה, יהיו זכאים לנקודות הזיכוי אם ילדם נחשב 'סמוך לשולחן הוריו'.

'סמוך לשולחן הוריו' - דהיינו, ילדם הבגיר לא יצא מחזקתם. חשוב לציין כי גם אדם שנמצא במסגרת דיור חוץ ביתי יכול להמשיך ולהיחשב כ'סמוך לשולחן ההורים', ולכן ההורים זכאים לנקודות הזיכוי.

האם אפוטרופסים זכאים לנקודות הזיכוי?

אח או אחות של בעל המוגבלות שמונה כאפוטרופוס שלו "לגוף ולרכוש", יהיה זכאי לנקודות הזיכוי כאשר ההורים אינם בחיים או אינם מתפקדים מפאת גילם או מצבם הבריאותי.

מהי הזכאות?

שתי נקודות זיכוי ממס הכנסה.

משמעות נקודות הזיכוי היא הפחתה מסכום מס ההכנסה שההורים משלמים, זאת כדי לסייע למאמץ הכלכלי של ההורים המגדלים את הילד.

- ◀ שתי נקודות הזיכוי ניתנות על הכנסה אחת של אחד ההורים. כדאי לתבוע את נקודות הזיכוי על ההכנסה של ההורה בעל ההכנסה הגבוהה יותר.
- ◀ חשוב להבהיר כי אין כל תקרה להכנסה של ההורה לצורך קבלת שתי נקודות הזיכוי ממס ההכנסה.
- ◀ הורים לשני ילדים עם מוגבלות שכלית זכאים לקבל כפל נקודות (דהיינו 4 נקודות זיכוי).
- ◀ הורים גרושים יכולים לחלק ביניהם את נקודות הזיכוי או להעניקן לאחד מהם על פי החלטתם. כאשר הילד נמצא במשמורת של אחד ההורים יוענקו נקודות הזיכוי רק לו.
- ◀ מומלץ כי ההורים יוודאו כבר בחודש ינואר את קבלת האישור לזכאות ממס ההכנסה, כדי לאפשר למקום העבודה לחשב את המס החודשי בהתאם לזכאות.
- ◀ משפחות אומנה אינן זכאיות לנקודות הזיכוי.

איך פונים ולמי?

- ◀ יש לפנות למשרדי מס ההכנסה באזור המגורים (את הטפסים ניתן למצוא במשרדי מס ההכנסה או באתר האינטרנט של רשות המסים), ולהגיש את המסמכים הבאים:
 1. טופס 127 - 'תעודה רפואית לצורך זיכוי ממס'. את הטופס ממלא רופא מומחה (נירולוג/רופא התפתחותי/פסיכיאטר) שמכיר את הילד ואת האבחון שלו. לחלופין אפשר להגיש העתק מהחלטת ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה.
 2. טופס 116 א' - 'בקשת זיכוי ממס בגין קרוב נטול יכולת'.
 3. ספח ת.ז. של ההורה עם פרטי הילד.
- ◀ פקיד השומה ייתן להורים אישור לניכוי מס הכנסה, שאותו עליהם למסור למעסיק.

תקופת הזכאות

- ◀ **עבור ילד עד גיל 18 -** האישור ניתן עבור אחת התקופות הבאות:
 - עבור שש השנים הקודמות לתאריך הבקשה להחזר המס.
 - מיום הולדת הילד (אם הילד אובחן בעת הולדתו, כגון אצל ילדים עם תסמונת דאון).

- מיום קבלת ההחלטה של ועדת האבחון.

הזכאות נקבעת לפי המועד המוקדם יותר, כלומר התקופה הארוכה יותר מבין השלוש.

◀ **עבור אדם מעל גיל 18 - האישיור ניתן לצמיתות.**

חשוב לציין - אף כי האישיור אמור להינתן לתקופה ממושכת, קיימת עדיין לפקיד השומה הסמכות לבחון מחדש את הזכאות לנקודות הזיכוי.

◀ **החזר רטרואקטיבי** - הורים שכירים או עצמאים זכאים לקבל החזרי מס רטרואקטיביים עבור שש השנים הקודמות לתאריך הבקשה, ובלבד שהזכאות הייתה קיימת במהלך אותן שנים. זאת בתוספת ריבית והצמדה כמקובל במס הכנסה.

זיכוי במס הכנסה כאשר הילד גר במסגרת דיור תומך

הזכאות ניתנת רק אם ההורים אינם מקבלים כבר שתי נקודות זיכוי עבור הילד, כפי שפורט בחלק הראשון בפרק זה.

מי זכאי?

הורים לילד עם מוגבלות שכלית עד גיל 18 אשר גר בדיור תומך, ואשר משלמים השתתפות כספית עבור החזקתו במסגרת.

חשוב להבהיר כי הטבה זו ניתנת רק אם ההורים אינם מקבלים כבר את שתי נקודות הזיכוי עבור הילד, כפי שפורט בחלק הראשון של פרק זה. לכן רצוי כי ההורים יתייעצו עם רואה חשבון כדי לשקול ולהחליט איזו הטבה כדאי להם לדרוש ממס הכנסה: זיכוי עבור 'החזקת הילד במוסד' או זיכוי בשתי נקודות ממס הכנסה בשל ילד עם מוגבלות שכלית.

מהי הזכאות?

זיכוי מס בשיעור של 35% מהסכום שההורים שילמו לרשות המקומית עבור החזקת הילד בדיור התומך. הזיכוי ניתן על אותו חלק מהסכום העולה על 12.5% מהכנסתו החייבת במס של אחד ההורים. לדוגמה:

ההכנסה בשנת המס (של אחד ההורים) הייתה 100,000 ₪.

12.5% מההכנסה זו = 12,500 ₪.

לאחזקת הילד במסגרת הדיור משלם ההורה 20,000 ₪ בשנה.
הזיכוי של 35% יינתן על ההפרש שבין 12,500 ₪ לבין 20,000 ₪ (סכום אחזקת הילד),
כלומר 7,500 ₪.
35% מתוך 7,500 ₪ = 2,625 ₪. זהו סכום הזיכוי.

איך פונים ולמי?

- יש לפנות למשרדי מס ההכנסה באזור המגורים (את הטפסים ניתן למצוא במשרדי מס ההכנסה, או באתר האינטרנט של רשות המסים), ולהגיש את המסמכים הבאים:
 1. טופס 127 - 'תעודה רפואית לצורך זיכוי ממס'. את הטופס ממלא רופא מומחה (ניירולוג/רופא התפתחותי/פסיכיאטר) שמכיר את הילד ואת האבחון שלו. לחלופין אפשר להגיש העתק מהחלטת ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה.
 2. טופס 116 א' - 'בקשת זיכוי ממס בגין קרוב נטול יכולת'.
 3. ספח ת.ז. של ההורה עם פרטי הילד.
 4. חשבוניות מקור או אישור ממחלקת רווחה ברשות המקומית על הסכום שההורה שילם עבור השתתפות במימון החזקת הילד בדיור תומך.
- פקיד השומה ייתן להורים אישור לניכוי מס הכנסה, שאותו עליהם למסור למעסיק.
- ◀ **יש להגיש את הבקשה מדי שנה** - הסיבה לכך היא שיש להוכיח לפקיד השומה מה הם הסכומים ששילמו ההורים עבור החזקת הילד בדיור התומך, וכן מה גובה הכנסתו של ההורה.
- ◀ **חזרו רטרואקטיבי** - הורים שכירים או עצמאים זכאים לקבל החזרי מס רטרואקטיביים עבור שש השנים הקודמות לתאריך הבקשה, ובלבד שהזכאות הייתה קיימת במהלך אותן שנים. זאת בתוספת ריבית והצמדה כמקובל במס הכנסה.

רשימות

אתר האינטרנט של רשות המסים: <https://taxes.gov.il>

19

היעדרות ממקום עבודה לצורך השגחה, ליווי או טיפול באדם עם מוגבלות

מי זכאי?

עובד (בתנאי שעבד לפחות שנה במקום העבודה שלו) - שהוא הורה/אפוטרופוס של אדם עם מוגבלות שכלית או משפחת אומנה, שנעדר ממקום עבודתו לצורך השגחה, ליווי או טיפול באדם עם מוגבלות שכלית.

- ◀ הערה: בכל מקום בפרק זה כשייכתב "עובד" - הכוונה היא להורה/לאפוטרופוס של אדם עם מוגבלות שכלית או למשפחת אומנה.
- ◀ חשוב לדעת כי הזכאות אינה מוגבלת בגילו של האדם עם המוגבלות השכלית אשר נזקק לסיוע. כלומר הזכאות ניתנת בגין אדם עם מוגבלות שכלית בכל גיל, קטין ובגיר כאחד.

מהי הזכאות?

1. עובד שנעדר ממקום עבודתו לצורך סיוע לאדם עם מוגבלות שכלית זכאי לנצל לצורך כך עד 18 ימי היעדרות מתוך ימי המחלה הצבורה שלו או החופשה שלו.
2. כמו כן זכאי העובד ל-18 ימים נוספים שבהם ייעדר על חשבון ימי המחלה הצבורה שלו, אם יתקיים אחד מהתנאים הבאים:
 - בן זוגו הוא עובד (שכיר או עצמאי), אך לא נעדר מעבודתו לצורך הסיוע האישי.
 - העובד הוא הורה יחיד.
 - האדם עם המוגבלות נמצא בחזקתו הבלעדית.

3. נוסף על כך יהיה זכאי העובד לתוספת של עד 52 שעות בשנה (6 ימים) בשנה, שבהן יוכל להשתמש רק לצורך הטיפול בילד עם המוגבלות. 6 ימים ניתנים במקרה שהוא עובד במשרה מלאה. במידה ואינו עובד במשרה מלאה - שעות/ימי הזכאות יחושבו ביחס לחלקיות המשרה. אם לא השתמש בימי היעדרות אלו, הם לא יצברו לו.
- ◀ העובד יכול להיעדר חלקי ימים - כך שהיעדרותו לצורך הטיפול בילדו תחושב לפי שעת היעדרות ולא לפי ימים (כך יוכל לפרוס את שעות ההיעדרות על יותר ימים).
 - ◀ העובד יקבל תשלום מלא על כל יום היעדרות שנעדר לצורך טיפול בילדו, החל מהיום הראשון.
 - ◀ עובד שהוא אפוטרופוס של אדם עם מוגבלות שכלית זכאי לניצול ימי ההיעדרות (מתוך ימי המחלה הצבורים שלו), בתנאי שאין אדם אחר המטפל באותו אדם עם מוגבלות, ואין אפוטרופוס אחר שניצל את זכאותו לקיזוז ימי ההיעדרות.

אילו מסמכים יש להגיש?

1. עובד שנעדר ממקום עבודתו לצורך סיוע אישי לאדם עם מוגבלות שכלית ימסור למעבידו הצהרה חתומה על ידו ובה פרטי מועד ההיעדרות וזכאותו לקיזוז ימי היעדרות. נוסח ההצהרה על פי חוק נמצא בידי המעביד.
2. כמו כן, בהתאם לנסיבות יש לצרף את האישורים הבאים:
 - אישור גורם מטפל על המוגבלות אשר בגינה נדרש הסיוע האישי. כאשר מדובר באדם עם מוגבלות שכלית הכוונה היא להחלטת ועדת אבחון שקבעה שיש לו מוגבלות שכלית. המסמך יידרש פעם אחת בלבד ואין צורך לצרפו שוב בכל בקשה לקיזוז ימי היעדרות.
 - כאשר ההיעדרות נדרשה לצורך ליווי, סיוע או השגחה לטיפול רפואי או פארא-רפואי יש לצרף אישור מאת הגורם המטפל.
 - אם העובד הוא אפוטרופוס של אדם עם מוגבלות שכלית עליו לצרף צו מינוי אפוטרופוס.
 - כאשר העובד מנצל את זכאותו ל-18 ימים נוספים משום שבן זוגו הוא עובד עצמאי, יש לצרף מסמך או אישור על כך.

20

זכויות בנושא רפואה ובריאות

סל השירותים הניתן על ידי קופות החולים בתחום התפתחות הילד

לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, ילד מגיל לידה ועד לגיל 18 הזקוק לטיפולים בשל בעיות התפתחותיות ורפואיות, זכאי לקבל מהמדינה שירותים בתחום התפתחות הילד. הילד זכאי לקבל את הטיפולים מקופת החולים בה הוא מבוטח, על פי אבחון הצוות המקצועי.

מי זכאי?

- ◀ ילד עד גיל 9 זכאי לאבחון ולטיפול הניתנים על ידי צוות רב מקצועי. מספר הטיפולים מוגבל כמפורט בהמשך.
- ◀ ילד שאובחן עם 'נכות התפתחותית סומאטית' זכאי לטיפולים עד גיל 18 בהתאם לצורך וללא הגבלה.

'נכות התפתחותית סומאטית' - נכות הנגרמת כתוצאה ממחלה או מתהליך הפוגע במערכת העצבים המרכזית וההיקפית / במערכת שרירי השלד / באיברי החושים, תהליך הגורם לנכות תפקודית מתמשכת. הגדרה זו מתייחסת למוגבלויות כגון שיתוק מוחין CP, מוגבלות שכלית ניכרת (ברמה בינונית, רמה קשה או רמה עמוקה), מחלות מטבוליות, עיוורון וחירשות, מומי עמוד שדרה ושלד, מחלות כרומוזומליות וגנטיות הפוגעות בהתפתחות, ניוון שרירים ודומיהם וכן ילדים עם עיוורון וחירשות הזקוקים לטיפול התפתחותי.

מהי הזכאות?

- ◀ אבחון וטיפול על ידי צוות רב מקצועי הכולל רופא מומחה בנוירולוגיית ילדים או

רופא ילדים מומחה בעל ניסיון בתחום התפתחות הילד, פסיכולוג, פיזיותרפיסט, עובד סוציאלי, קלינאי תקשורת ומרפא בעיסוק.

- ◀ אבחון וריפוי בהפרעות דיבור.
- ◀ אבחון רפואי.
- ◀ טיפול רב מקצועי בחוסר תפקוד מוחי מזערי (לא כולל הפרעות קשב וריכוז או לקויות למידה), ליקוי שפה ודיבור, הפרעות בתקשורת או סרבול מוטורי.
- ◀ לילד עד גיל 6 - טיפול רב-מקצועי בהפרעות קשב וריכוז או בלקויות למידה.

מספר הטיפולים שלהם זכאי הילד

גורם מקצועי מוסמך מטעם קופת החולים יקבע את תוכנית הטיפולים בהתאם לצרכים, למטרות וליעדים שהציבו אנשי המקצוע.

◀ ילד אשר לא אובחן עם נכות התפתחותית סומאטית זכאי למספר טיפולים לפי הפירוט שלהלן:

- מלידה עד גיל 3 - יינתנו טיפולים בהתאם לצורך ולפי שיקול דעת רפואי מקצועי של הרופא המומחה מטעם הקופה, ללא הגבלה במספר הטיפולים.
- ילד בגיל 3-6 שנים - יינתנו טיפולים בהתאם לצורך ולפי שיקול דעת רפואי מקצועי של הרופא המומחה מטעם הקופה. זאת עד 27 טיפולים בשנה למקצוע ועד 54 טיפולים בכל המקצועות יחד.
- אבחון לפני גיל 6 - ילד שפנה לאבחון לפני גיל 6 יהיה זכאי, בשנה הראשונה לטיפול בו, למספר הטיפולים שלהם היה זכאי ביום ההפניה.
- ילד בגיל 6-9 - יינתנו טיפולים בהתאם לצורך ולפי שיקול דעת רפואי מקצועי של הרופא המומחה מטעם הקופה. זאת עד 9 טיפולים לשנה למקצוע ועד 18 טיפולים לשנה בכל המקצועות יחד.

◀ ילד שאובחן עם נכות התפתחותית סומאטית - זכאי לטיפולים לפי הצורך הרפואי וללא הגבלה במספרם.

◀ קופות החולים הגדילו, באמצעות הביטוחים המשלימים, את מספר הטיפולים שנקבע בחוק. לכן רצוי לבדוק מה ההסדר הנהוג בקופת החולים שבה מבוטח הילד.

איך פונים ולמי?

- ◀ השירותים יינתנו רק לפי אישור של קופת החולים, של רופא מומחה בנוירולוגיית ילדים או של רופא ילדים מומחה בעל ניסיון בתחום התפתחות הילד. לצורך קבלת הפניה לאבחון ניתן לפנות לרופא הילדים המטפל.
- ◀ שירותי האבחון יינתנו במכון להתפתחות הילד או ביחידה לטיפול התפתחותי המוכרים על ידי משרד הבריאות.
- ◀ הטיפול צריך להינתן בזמן סביר ובמרחק סביר ממקום מגוריו של הילד.

מהו זמן ההמתנה לאבחון וטיפול?

- ◀ זמן ההמתנה המקסימלי לאבחון לא יעלה על 3 חודשים.
- ◀ זמן ההמתנה לטיפול (לאחר האבחון) הוא בהתאם לשיקול הדעת הרפואי.

השתתפות הורים בתשלום

- ◀ ילד עד גיל 3 שנים - אין השתתפות כספית של ההורים.
- ◀ ילד בגיל 3-9 שלא אובחן עם נכות התפתחותית סומאטית - ההשתתפות הכספית של ההורים מתעדכנת בחוק מדי שנה ונכון לספטמבר 2015 הסכום עומד על 29₪ לטיפול.
- ◀ ילד עד גיל 18 שאובחן עם נכות התפתחותית סומאטית - אין השתתפות כספית של ההורים.
- ◀ חבר קופת חולים הזכאי להבטחת הכנסה - פטור מתשלום בעד סל השירותים בתחום התפתחות הילד.

רשימות

אתר האינטרנט של משרד הבריאות www.health.gov.il

רפואת שיניים

טיפול שיניים עד גיל 18

החל מינואר 2016 ילדים עד גיל 14 זכאים לטיפול שיניים במסגרת שירותי סל הבריאות באמצעות קופות החולים.
לילדים עם תסמונות נוירו-התפתחותיות, המלוות בלקות ביד ו/או בלסת - הסל הורחב (בשנת 2015) עד גיל 18, ולכך מתייחס הפרק שלהלן.

מי זכאי?

- ילד עד גיל 18, עם מוגבלות שכלית, הלוקה במגבלות בהפעלת ידיים, ברפיון שרירי לעיסה ובמוגבלות בהבנת הסברים והוראות.
- טיפול השיניים יינתנו לאחר אבחון נוירולוג שיציין קיומה של מחלת עצב-שריר ו/או פגיעה מוחית מולדת או נרכשת, יחד עם לפחות אחת הלקויות הבאות:
- א. לקות מוטורית בגפה עליונה.
 - ב. הפרעה אוראלית המשרה מחלות דנטליות/פריודונטליות: הפרעה בטונוס שרירי הלסת ו/או אפרקסיה המונעת לעיסה ובליעה תקינים ו/או הפרעה בגזע המוח הגורמת להפרעה בתפקוד עצבים קרניאליים האחראים על תפקוד שרירי הלעיסה והבליעה ו/או נשימת פה.

סל הטיפולים

1. בדיקה תקופתית, ייעוץ והכנת תוכנית טיפול פעם בשנה (תיתכן פעם שנייה באותה שנה על פי שיקול דעת רפואי).
2. בדיקות שגרה ומעקב שהם חלק מהטיפול.
3. צילומי רנטגן אבחנתיים וכאלה הנדרשים במהלך הטיפול.
4. הדרכה בהיגיינה אוראלית עד שלוש פעמים בשנה.
5. הסרת אבנית עד שלוש פעמים בשנה.
6. טיפול מניעה באפליקציה מקומית.
7. איטום חרירים וחריצים.
8. עזרה ראשונה.

9. שחזורים מאמלגם ומחומרים מרוכבים.
10. טיפול מוך במשנן הנשיר והקבוע, כולל חידוש טיפול שורש.
11. מבנים (יצוקים ומידיים).
12. כתרים טרומיים בשיניים אחוריות וקדמיות.
13. עקירות לרבות כירורגיות.
14. סד לילה אחד.
15. סדציה נשאפת / הכרתית / הרדמה כללית.

*** הסל לא כולל יישור שיניים וכתרים קבועים.**

השתתפות עצמית

ללא השתתפות עצמית.

למי פונים?

- ◀ יש לפנות לקופת החולים שבה מבוטח הילד עם המוגבלות.
- ◀ מרפאות קופות החולים יעניקו את טיפולי השיניים לאחר שנוירולוג הקופה יאשר את ההתאמה לקריטריונים הנ"ל.

מימון עלות הרדמה במהלך טיפול שיניים

ילדים ובגירים עם מוגבלות שכלית זכאים למימון עלות הרדמה מלאה בעת קבלת טיפול שיניים.

המימון ניתן על ידי קופת החולים.

מי זכאי?

הרדמה כללית לצורך טיפול שיניים כלולה בסל הבריאות (ולכן ממומנת על ידי קופת החולים) במקרים הבאים:

- שיתוק מוחין.
- תסמונת דאון.

- אוטיזם.
- מוגבלות שכלית.
- מחלת נפש.
- מחלת לב קשה.
- מחלת אטקסיה טלנגיאקטזיה (AT).

מהי הזכאות?

טיפול שיניים בהרדמה כללית, במקרים שבהם מצבו של המטופל אינו מאפשר לטפל בשיניים אלא בדרך זו.

אם עולה ספק, על הרופא המטפל להתייעץ עם רופא ילדים או עם פדודונט (רופא שיניים המתמחה בילדים) במקרה של מטופל צעיר, וברופא המשפחה או במומחה ברפואת הפה במקרה של מטופל בוגר.

איך פונים ולמי?

טיפול השיניים בהרדמה כללית יבוצע בבית חולים או במרפאות שעומדות בתנאים המפורטים בהנחיות האגף לבריאות השן במשרד הבריאות.

אם הטיפול מבוצע בבית חולים נדרש טופס התחייבות (טופס 17) מקופת החולים.

חשוב לדעת

טיפול השיניים עצמם, המבוצעים במהלך ההרדמה, אינם כלולים בזכאות זו ויש לשלם עבורם.

מרפאות שיניים לאנשים עם מוגבלות שכלית

מי זכאי?

אדם אשר אובחן עם מוגבלות שכלית על ידי ועדת אבחון של האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה, הגר בבית המשפחה, או במסגרת דיור תומך.

מהי ההטבה?

מרפאות שיניים המתמחות בטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית, אשר רובן ממוקמות במעונות הפנימייה לאנשים עם מוגבלות שכלית, מספקות שירותי חינוך לדיירי מסגרות הדיור התומך. בעבר נהנו מהשירות במרפאות אלו דיירי מעונות הפנימיה בלבד. כיום, גם ילדים או אנשים עם מוגבלות שכלית הגרים בבית המשפחה יכולים לקבל שירות מותאם זה - בתשלום.

איך פונים ולמי?

- ◀ כאשר מדובר באדם המתגורר במסגרת דיור תומך - הפניה נעשית באמצעות מנהל המסגרת, המתאם את הטיפול מול המרפאה.
- ◀ כאשר מדובר באדם המתגורר בבית המשפחה -
 - יש לפנות טלפונית לאחת מהמרפאות במעונות לצורך קביעת מועד לטיפול.
 - יש למסור את מספר תעודת הזהות של האדם עם המוגבלות. במרפאה יבדקו אם האדם מופיע ברשימה הממוחשבת כזכאי לקבל את הטיפול (כלומר אם הוא אובחן כבעל מוגבלות שכלית על ידי משרד הרווחה).
 - אם האדם אינו מופיע ברשימה, על המשפחה לפנות לעובד סוציאלי במחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, כדי לקבל אישור על הכרת האדם באגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה.

מה התשלום הנדרש עבור השירות?

- ◀ כאשר מדובר באדם המתגורר במסגרת דיור תומך - השירות ניתן ללא תשלום.
- ◀ כאשר מדובר באדם המתגורר בבית המשפחה - התשלום נקבע לפי תעריף עלויות קבוע. התשלום יתבצע במרפאת השיניים במעון.
חשוב לדעת! שירות זה איננו זכאות המובטחת על פי החוק.

מעונות הפנימייה שבהם מופעלות מרפאות השיניים:

מעון	כתובת	טלפון
אלווין	הנרייטה סולד 20 ירושלים 96502	02-6310703
טללים	רח' ורדינון 1 דימונה 89000	08-6820666 שלוחה 5 - 120
ידידה	ת.ד. 40144 מעלה החמישה, הרי יהודה, מבשרת ציון 90805	02-5796374
כפר נחמן	דרך כפר נחמן ת.ד. 69 רעננה 43100	09-7701538
נופים	רח' נוף כנרת מושבה מגדל טבריה 14950	04-6792440
נווה כנרת	רח' בית הלל 19 טבריה עילית	04-6737568
נווה מנשה	ד.ג. חפר מיקוד 38814	04-6270897
נעורים	ת.ד. 6 גוש תל מונד 40605	09-7961911 שלוחה 4 ו-223
סביון	קהילה מוגנת סביון אזור התעשייה בנימינה כביש 652 ת.ד. 22 בנימינה 30500	04-6180714
נווה האירוס	רחוב המאה ואחד רמת בן צבי נס ציונה 70450	08-9389104
עלה נגב	נחלת ערן מ.א. מרחבים ת.ד. 331 אופקים 80300	073-2360531
עתידות	רח' אחד העם 28 עכו 24101 מיקוד 24101	04-9550189
רוחמה	דרך נורדאו 10 כפר סבא 44102	09-7634600 שלוחה 3 ו-4
שקמה	רח' הרב אפרים 30 רעננה	09-7757434
נווה רם	כפר חסידים ת.ד. 41 רכסים	04-9849546
נתניה	רח' הנביאים שכונת דורה נתניה 42429	09-8644327
כישורית	דאר נע בקעת בית כרם 2012300 קיבוץ כישור	04-9085252
ת"א - יפו	פחד יצחק 8 ת"א	03-5253675
ת"א - יפו	בלפור 14 ת"א	03-5473968

מזכירות הנהלת מרפאות שיניים: 03-5496121 פקס: 03-5496130

מכשירי שיקום וניידות

- משרד הבריאות משתתף במימון מכשירי ניידות ושיקום.
- עבור מכשירי ניידות - מממן משרד הבריאות 90% מהמחיר שנקבע.
- עבור מכשירי שיקום - מממן משרד הבריאות 75% מהמחיר שנקבע.

מי זכאי?

- אדם עם מוגבלות קבועה הזקוק למכשיר ומתגורר בבית (דהיינו לא במסגרת דיור חוץ ביתי).
- אדם המתגורר במסגרת דיור חוץ ביתי זכאי למכשירי הליכה ולתותבות גפיים בלבד.

מהי הזכאות?

- ◀ משרד הבריאות מממן חלק מעלות המכשיר, בהתאם לסוגו. ההשתתפות במימון ניתנת על פי חלוקה לשתי קבוצות:
- מכשירים שנקבע להם סכום מרבי (שאינו בהכרח מחירו המלא של המכשיר).
- מכשירים שעבורם יש לבדוק 3 הצעות מחיר. מחיר המכשיר ייקבע על פי ההצעה הזולה ביותר.

שיעור המימון

- עבור מכשירי ניידות - מממן משרד הבריאות 90% מהמחיר שנקבע.
- עבור מכשירי שיקום - מממן משרד הבריאות 75% מהמחיר שנקבע.

השתתפות המבקש

- ◀ עבור מכשירי ניידות - 10% מהמחיר שנקבע.
 - עבור מכשירי שיקום - 25% מהמחיר שנקבע.
- מבקש שמתקשה לממן את חלקו ברכישת המכשיר יפנה לעובדת הסוציאלית בלשכת הבריאות.

מכשירי ניידות

- כסאות גלגלים ידניים
- טיולונים
- כסאות טיולון (BUGGY)
- כסאות גלגלים ממונעים
- כסאות גלגלים לשירותים
- כריות מיוחדות לכיסאות גלגלים
- אינסרטים (מערכות ישיבה) לכיסאות גלגלים
- מיטות פאולר מלא + HI-LOW הידראוליות וחשמליות
- מזרונני אוויר חשמליים (סטנדרטיים) למניעת פצעי לחץ
- מנופים ביתיים חשמליים והידראוליים
- הליכונים אחוריים
- רולטורים
- הליכון אמות
- קביים קנדיות
- זחלילים/מעלי מדרגות ניידים - במקרים חריגים.
- עמידונים לילדים ונוער עד גיל 21.

מכשירי הליכה ותותבות גפיים

- תותבות לגפיים, כפפות לכיסוי תותבת יד וגרבי גדם (במקרה של החלפת בית גדם או תותבת).
- נעליים רפואיות מיוחדות.
- חגורות תומכות גב ואורטוזות (מכשירי הליכה).

מכשירי שיקום

- מכשירי שמיעה ומכשירי F.M לילדים ונוער עד גיל 18.

- תותבות עיניים - לבני כל הגילאים, כולל תותבות סקלראליות.
- מכשירי עזר לראייה (משקפיים טלסקופיות ומיקרוסקופיות) לילדים ונוער עד גיל 18.
- עדשות מגע לראייה לילדים ונוער עד גיל 18, למצבים שבהם משקפיים אינם עוזרים (כולל עדשות מגע סקלראליות).
- תותבות פנים - אף/אוזן/אורביטלית.
- תותבת שד (אחת לשנתיים).
- חזייה לתותבת שד (ההשתתפות ניתנת פעם אחת).

איך ולמי פונים?

1. פנייה ראשונית לקופת החולים או למסגרת חינוך מיוחד בבקשה לאישור השתתפות ברכישת המכשיר

עבור מכשירי ניידות

יש לפנות לרופא המשפחה בקופת החולים (ילדים הלומדים במסגרות לחינוך מיוחד יכולים לפנות באמצעות המסגרת החינוכית). רופא המשפחה או רופא מומחה אחר יעביר את הפנייה לפיזיותרפיסט או למרפא בעיסוק (בעל תעודת הרשאה להמלצה), באמצעות היחידה להמשך טיפול או באופן אחר, לצורך בדיקת זכאות להשתתפות במימון מכשיר שיקום וניידות.

המסמכים הנדרשים:

- דו"ח רפואי/סיעודי עדכני שחתום על ידי רופא ואחות.
- מפרט ו/או המלצה של פיזיותרפיסט/ית או של מרפא/ה בעיסוק של קופת החולים המבטחת.
- דו"ח סוציאלי חתום על ידי עובד סוציאלי (בכל מקרה של מכשירי ניידות ממונעים/חשמליים או על פי דרישת הלשכה).
- תצלום תעודת זהות.

עבור מכשירי הליכה

- יש לפנות לרופא אורטופד או לרופא שיקומי לצורך קבלת המלצה.
- את ההמלצה יש להעביר לרכזת הכוונה בלשכת הבריאות באזור המגורים.

רכזת ההכוונה תבדוק את הפרטים ותפנה את המבקש לרופא מורשה באמצעות כרטיס שבו יצוין שיעור השתתפות המשרד.

עבור מכשירי שיקום

יש לפנות לרופא הרלוונטי בקופת החולים לצורך קבלת המלצה.

המסמכים הנדרשים:

- למכשירי שמיעה - הפניית רופא אא"ג והמלצת קלינאית תקשורת בצירוף בדיקה אודיולוגית.
- למכשירי עזר לראיה (כולל תותבות עיניים) - המלצה של רופא עיניים.
- תותבות שד - המלצה של רופא משפחה/ רופא פנימי/ אונקולוג/ כירורג.
- תצלום תעודת זהות.

2. הגשת הבקשה ללשכת הבריאות

יש להגיש את הבקשה בצירוף המסמכים הרלוונטיים שפורטו לעיל, לרכזת המכשירים במחלקה למחלות ממושכות ושיקום, בלשכת הבריאות באזור המגורים. קופות החולים, התושב או מי מטעמו יכולים לטפל בהגשת המסמכים ללשכת הבריאות.

3. דיון בוועדה מקומית בלשכת הבריאות

ועדה מקומית תדון בבקשה. רכזת המכשירים תשלח את החלטת הוועדה (אישור הבקשה או דחייתה) ואת ההנחיות להמשך התהליך באמצעות מכתב תשובה לפונה.

4. לאחר קבלת אישור לסיוע

◀ מי שקיבלו אישור זכאות לרכישה עצמית יעבירו ללשכת הבריאות את המסמכים הבאים לצורך קבלת החזר כספי:

1. אישור הזכאות.
2. טופס אישור קבלת המכשיר (חתום).
3. חשבונית וקבלה - מסמכים מקוריים.
4. פרטי חשבון הבנק לצורך העברה בנקאית של החזר הכספי.

- ◀ עם קבלת האישור ממשרד הבריאות יופנה המבקש לקבלת המכשיר על פי הנחיות שיינתנו בכתב.
- ◀ האישור תקף למשך חצי שנה מיום הוצאתו.
- ◀ **מכשירי ניידות** שמשרד הבריאות השתתף במימונם, הם רכוש משרד הבריאות **ויש להשיבם** בתום השימוש או עם קבלת מכשיר מאותו סוג או עם מעבר המבקש למסגרת דיר חוץ ביתי. מקבל המכשיר ועָרְב נוסף (או ערב בלבד), צריך לחתום בעת קבלת המכשיר על טופס התחייבות ושטר חוב המבטיחים את החזרת המכשיר בתום השימוש בו.

ערעור

מי שבקשתם לסיוע נדחתה, רשאים לערער על החלטות הוועדות.

הערעור יוגש בכתב באמצעות לשכת הבריאות.

הדיון בוועדת ערר ייעשה תוך 30 יום מתאריך קבלת הערעור והטיפול בו בלשכת הבריאות.

תיקון מכשירים

משרד הבריאות משתתף במימון תיקון מכשירי ניידות ממונעים ובמימון תיקונם של מכשירי הליכה ותותבות גפיים בלבד. השתתפות המשרד היא 90% מעלות התיקון. זכאים מקבלי קצבאות פטורים מההשתתפות בתשלום במימון התיקון.

רשימות

אתר האינטרנט של משרד הבריאות, בו ניתן לאתר את לשכות הבריאות:
<http://www.health.gov.il>

הרפורמה בשירותי בריאות הנפש

ב-1.7.15 נכנסה לתוקפה הרפורמה בבריאות הנפש. בהתאם לרפורמה החל ממועד זה קופות החולים הן שמעניקות את שירותי בריאות הנפש, בדומה לכל שירותי הרפואה האחרים שניתנים בקהילה. משרד הבריאות ימשיך לפקח על קופות החולים ולוודא כי ניתן טיפול איכותי ומקצועי לכלל האזרחים במדינה.

מטרת הרפורמה בבריאות הנפש היא להגדיל את איכות, את זמינות ואת נגישות שירותי בריאות הנפש בישראל, וכן לתרום לצמצום הסטיגמה והדעות הקדומות כלפי אנשים עם מוגבלות נפשית, ובהם אנשים עם מוגבלות שכלית אשר יש להם גם מוגבלות נפשית (אנשים עם אבחנה כפולה).

מאחר שהזכאות לטיפול נפשי כלולה בסל הבריאות, הרי שהטיפול הנפשי יינתן לכלל האזרחים בעלות מינימלית של השתתפות עצמית (כבשאר תחומי הרפואה הכללית). יש לציין כי גם לאחר הרפורמה ניתן יהיה להמשיך ולקבל שירותי בריאות נפש במרפאות הציבוריות.

עם כניסתה של הרפורמה לתוקפה פנתה אקים ישראל לארבעת קופות החולים בבקשה לקבל מידע על שירותי בריאות הנפש לאנשים עם מוגבלות שכלית, זאת נוכח הצרכים הייחודיים של אוכלוסייה זו ועל מנת לוודא שניתנים השירותים, ואף קיימה ותמשיך לקיים מפגשים עם הגורמים המקצועיים במשרד הבריאות ובקופות החולים השונות כדי לוודא קיום השירות ואיכותו.

מי זכאי לקבל טיפול נפשי?

אין שינוי בזכאות לטיפול. כל תושב בכל גיל, שזקוק לכך לפי שיקול דעת מקצועי, זכאי לקבל שירותי בריאות נפש. קופות החולים מחויבות לספק טיפול נפשי לכל מבוטח.

למי פונים כדי לקבל טיפול?

כדי לקבל טיפול נפשי ניתן לפנות לרופא המשפחה או למוקד קופת החולים שאליה שייכים.

היכן יינתן הטיפול?

הטיפול יינתן במרפאות בריאות נפש של קופות החולים, במרפאות משרד הבריאות או במרפאות נוספות שעמן התקשרה הקופה. נוסף על כך, קופות החולים יוכלו

להציע שירות באמצעות מטפלים עצמאיים, שלא במרפאה לבריאות הנפש, בהתאם להפניית קופת החולים שאליה הם שייכים.

למי ניתן לפנות במקרה של תחושת מצוקה נפשית ושל צורך בטיפול מיידי?

במקרה של מצוקה נפשית ושל צורך מיידי בטיפול ניתן לפנות לגורם המטפל או לרופא המשפחה. אם אינם זמינים או במקרי חירום, ניתן לפנות לחדר מיון פסיכיאטרי הקיים בכל מרכז לבריאות הנפש ופעיל 24 שעות ביממה. זאת ללא צורך בהפניה, ללא כל תשלום או השתתפות עצמית. כמו כן, ניתן לפנות לחדרי המיון של בתי החולים הכלליים, שנמצאים בהם יועצים פסיכיאטריים. במקרה זה יהיה התשלום בהתאם לכללים המקובלים בפנייה לחדר מיון בבית חולים כללי.

אילו שירותי בריאות נפש כלולים בסל?

בסל נכללים שירותי אשפוז פסיכיאטרי בבתי חולים פסיכיאטריים או במחלקות פסיכיאטריות בבתי חולים כלליים וכן שירותי המרפאה שלהלן:

- שירותי אבחון, הערכה, ייעוץ וטיפול פסיכותרפי, התערבות במשברים, טיפול אישי, משפחתי או קבוצתי, מעקב, תמיכה וביקורי בית במידת הצורך.
- טיפול יום במרפאה.
- מתן חוות דעת פסיכיאטרית או תעודה רפואית על מבוטח לאחר בדיקה במרפאה, על פי הוראת פסיכיאטר מחוזי או על פי צו משפט בהליך פלילי, לפי חוק טיפול בחולי נפש.
- סיוע למבוטח המטופל במרפאה בהגשת בקשות לוועדת שיקום אזורית, לפי חוק שיקום נכי נפש ובכלל זה הכנת חוות דעת לוועדה.

האם יוגבל מספר הטיפולים הניתנים בבריאות הנפש?

מספר הטיפולים בבריאות הנפש אינו מוגבל. כל אדם יקבל טיפול נפשי לפי שיקול הדעת המקצועי של מטפליו ועל פי צרכיו ומצבו.

כיצד יטופל מטופל ותיק לאחר הרפורמה?

מטופל ותיק ימשיך להגיע לאותה מרפאה, אלא אם הופנה למרפאה אחרת המתאימה לצרכיו על ידי קופת החולים שאליה הוא שייך. אם המטופל מעוניין להמשיך

ולקבל טיפול במרפאה שבה טופל עד אותו מועד, הוא יבקש זאת מקופת החולים. אם המטופל מסתייג מהחלטת קופת החולים, הוא יוכל לפנות לנציבת קבילות הציבור לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, בטלפון *5400.

האם המידע בתחום בריאות הנפש עובר לקופת החולים?

לאחר העברת האחריות לקופות החולים יועבר באופן סדיר מידע ממסגרות הטיפול לקופות החולים, כמקובל וכנהוג בכל תחומי הרפואה והטיפול שבאחריות קופות החולים. קופות החולים מחויבות לכלל כללי הסודיות והפרטיות של המבוטחים שלהן, בהתאם לכללי החיסיון של מידע רפואי בישראל.

אם מטופל אינו מעוניין שמידע על אודותיו יעבור לקופת החולים עליו לבקש זאת. יש לקחת בחשבון כי אי-העברת המידע עלול לפגוע באפשרותו של המטופל להמשיך ולקבל טיפול באותה מסגרת טיפולית לאחר כניסת הרפורמה לתוקפה.

לאן ניתן לפנות במקרה של תלונה לגבי הזכאות לטיפול?

ניתן לפנות למנהל המסגרת הטיפולית, להנהלה המחוזית או הארצית בקופת החולים, או לנציבות קבילות הציבור לחוק ביטוח בריאות ממלכתי במשרד הבריאות.

רשימות

- את רשימת מרפאות בריאות נפש בקהילה של קופות החולים, ורשימת מרפאות נפש ממשלתיות וציבוריות הממשיכות לפעול - ניתן למצוא **באתר של משרד הבריאות:** <http://www.health.gov.il>
- כמו כן, להלן רשימה שניתנה ע"י קופות החולים **של מרפאות ורופאים המתמחים בטיפול באבחנה כפולה:**

קופת חולים כללית:

1. היחידה לאבחנה כפולה בבית איזי שפירא - רעננה
2. מרפאה לתחלואה כפולה בבי"ח שיבא - תל השומר
3. מרפאה לילדים וצעירים עד גיל 21 בבית החולים שניידר - פתח תקווה

קופת חולים מכבי:

1. ד"ר רחל לואיס, מנהלת מרפאת מבוגרים בהרצליה.
2. ד"ר מיכאל קנייבסקי, פסיכיאטר במרפאת מבוגרים בשכונת התקווה בתל אביב.

3. ד"ר ברוריה גונן פסטרנק, בית האשל יפו.
4. ד"ר טל יונגרמן בשלושה אתרים: אורה 4 ברמת גן, דרך העצמאות 56 בנווה מונסון, בני ישראל 4 באילת.
5. ד"ר אלינה גופמן בשני אתרים: הגפן 9 בכרמיאל, העצמאות 13 בקריית אתא.

• **דרכי פנייה לנציבות קבילות הציבור במשרד הבריאות**

טלפונים: *5400, 08-6241010.

פקס: 02-5655981

דוא"ל: kvilot@moh.health.gov.il

21

סיוע בשיכון ובתנאי דיור

משרד הבינוי והשיכון מסייע בפתרונות דיור לאנשים נכים, בין היתר באמצעות:

1. הלוואה לרכישת דירה.
2. סיוע במימון שכר דירה.
3. סיוע להתאמת תנאי דיור למוגבלים בתנועה.

1) הלוואה לרכישת דירה

מי זכאי?

אדם 'חסר דירה' העונה על אחד הקריטריונים הבאים:

1. עיוורים - בעלי תעודת עיוור ממשרד הרווחה.
2. אדם שנקבעה לו על ידי המוסד לביטוח לאומי נכות צמיתה או דרגת אי כושר עבודה יציבה בשיעור 75% ומעלה או מוגבלות בניידות בשיעור של 75% ומעלה.
3. אדם בכסא גלגלים - אדם המרותק לכסא גלגלים עם אישור ממשרד הבריאות על היותו מרותק לכסא גלגלים או שהוא זקוק לכסא גלגלים.

◀ 'חסר דירה' הוא:

- אדם שאין ולא היו לו (לחוד או במשותף עם אחר) דירה, זכות לדירה, חלק בדירה או דירה בשלבי בניה - בזכות קיימת או על פי חוזה בבעלות/חכירה/שכירות - שחל עליה 'חוק הגנת הדייר'/רישום פורמלי או בכל דרך אחרת (כגון ירושה, מתנה, נאמנות).
- אדם שאין ולא היו לו (לחוד או במשותף עם אחר) זכויות במשק חקלאי או בישוב חקלאי על פי חוזה/ירושה/מתנה/נאמנות.

- אדם שלא קיבל סיוע ממשלתי לדיור בהלוואה/מענק/בפיצויי פינויים או דירה בשיכון הציבורי מהמדינה או מטעמה (למעט מענק השתתפות בשכר דירה או סיוע לשיפור תנאי הדיור למוגבלים בניידות).
- אדם שלא החזיק בדירה בשיכון הציבורי במשך 12 חודשים שקדמו ליום הגשת הבקשה.

מהי הזכאות?

ההלוואה ניתנת לצורך רכישת דירה. שיעור ההלוואה נקבע לפי נקודות לזכאות שהמבקש צובר ואשר מתורגמות לכסף. בין היתר נקבע הניקוד לפי גיל המבקש, מספר האחים והאחיות שלו, סוג הנכות, דרגת הנכות ונסיבות המקרה. גובה ההלוואה משתנה מאדם לאדם וכל מקרה נדון לגופו. את מפתח הניקוד ניתן למצוא באתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון.

איך פונים ולמי?

יש לפנות בבקשה לסיוע בדיור לאחד מהסניפים של הבנקים למשכנתאות. לצורך הגשת הבקשה לסיוע בדיור והוצאת 'תעודת זכאות להלוואה לרכישת דירה' יש להמציא את המסמכים הבאים:

1. תעודת זהות (כולל הספח בו מפורטים הילדים והגילאים).
2. אישורים מהמוסד לביטוח לאומי על שיעור הנכות.
3. צו אפטרופסות.
4. תעודת נישואין/גירושין או כל מסמך רשמי אחר המעיד על המעמד האישי.
5. תעודת עולה חדש.
6. אישור על שירות בצה"ל או בשירות לאומי.

איך מטפלים בבקשה?

בסיום בדיקת הבקשה מונפקת למבקש תעודת זכאות המאשרת את הזכאות לסיוע בדיור, את רמת הסיוע וכן את התנאים והמגבלות שנקבעו. הסיוע ניתן באמצעות כל אחד מסניפי הבנקים למשכנתאות, לאו דווקא בבנק שבו הונפקה תעודת הזכאות.

האם ניתן לערער וכיצד?

ניתן לערער על גובה הזכאות או על דחיית הזכאות בפני ועדות הערעורים של משרד הבינוי והשיכון.

את הערעור יש להגיש בכתב באמצעות סניף הבנק למשכנתאות המטפל ויש לצרף מסמכים התומכים בבקשה לקביעת זכאות חריגה. הערעור מועבר למשרד הבינוי והשיכון ונדון בוועדה המתאימה.

חשוב לדעת

כרטיס דירה ורישומה על שם אדם עם מוגבלות אינה עניין טכני בלבד ויש לכך השלכות משפטיות, ועל כן מומלץ להתייעץ בתהליך עם עורך דין.

(2) סיוע במימון שכר דירה

מי זכאי?

אדם מגיל 18 ומעלה שנקבעה לו על ידי המוסד לביטוח לאומי דרגת אי כושר השתכרות בשיעור 75% ומעלה, אשר מוגדר 'חסר דירה' (ראה ההגדרה לעיל) והוא רוצה לשכור דירה כדי להתגורר בה דרך קבע.

מהי הזכאות?

סיוע במימון שכר דירה או חלק בדירה או חדר בבית מלון (בצירוף תצהיר). גובה הסיוע משתנה בהתאם למפתח הזכאות המפורסם באתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון.

- גובה הסיוע לא יעלה על 95% משכר הדירה.
- לא יינתן סיוע למתגורר בדירה בבעלות קרוב משפחה מדרגה ראשונה, אלא אם כן יש לקרוב של הזכאי הוצאות דיור נוספות בגין נכותו או בגין צרכיו המיוחדים - במקרה כזה יש לפנות בבקשה לסיוע מוועדת חריגים של משרד הבינוי והשיכון.
- רשימת החברות שמספקות שירותים למבקשי סיוע בשכר דירה (כגון עמידר, מג.ע.ר, מתן חן) מפורסמות באתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון.

איך ולמי פונים?

כדי להגיש בקשה לסיוע וקבלת 'תעודת זכאות לסיוע בשכר דירה' יש למלא טופס "בקשה לסיוע בדירור" באחד מסניפי החברות שמספקות שירותים למבקשי סיוע בשכר דירה (כגון עמידר, מ.ג.ע.ר, מתן חן), ולצרף את המסמכים הבאים:

1. תעודת זהות (כולל הספח בו מפורטים הילדים והגילאים).
 2. חוזה שכירות תקף (לא חל על הסכם עם בן משפחה מקרבה ראשונה).
 3. צו אפטרופסות.
 4. אסמכתא מהבנק ובה רשום מספר חשבון להעברת תשלום.
 5. אישורי מהמוסד לביטוח לאומי על שיעור הנכות.
 6. תעודת נישואין/גירושין או כל מסמך רשמי אחר המעיד על המעמד האישי.
 7. תעודת עולה חדש.
 8. אישור על שירות בצה"ל או בשירות לאומי.
- ◀ בסיום בדיקת הבקשה מונפקת למבקש תעודת זכאות המאשרת את הזכאות לסיוע, את רמת הסיוע וכן את התנאים והמגבלות שנקבעו. התעודה תועבר למבקש באמצעות החברה שאליה פנה.
 - ◀ עם הנפקת תעודת הזכאות יש לחתום על 'כתב התחייבות' מול החברה המסייעת, ולאחר מכן ניתן לקבל את הסיוע.
 - ◀ תוקף תעודת הזכאות הוא לשנה מיום הגשת הבקשה לסיוע. כדי להמשיך ולקבל סיוע יש לחדש את ההרשמה עם מסמכים עדכניים שיוגשו לחברה המסייעת.

האם ניתן לערער וכיצד?

ניתן לערער על גובה הזכאות לסיוע בשכר דירה או על דחיית זכאות בפני ועדות ערעורים של משרד הבינוי והשיכון. את הערעור יש להגיש בכתב באמצעות החברה המסייעת בשכר דירה, בצירוף מסמכים התומכים בבקשה לקביעת זכאות חריגה. הערעור מועבר למשרד הבינוי והשיכון ונדון בוועדה המתאימה.

3) סיוע להתאמת תנאי דיור למוגבלים בתנועה

מי זכאי?

◀ אדם אשר תנועתו ותפקודו מוגבלים עקב מחלה או עקב פגיעה מוטורית, הזקוק להתאמת פנים הדירה שבה הוא מתגורר ודרכי הגישה אליה לצרכיו.

הסיוע יינתן בתנאי שהאדם האמור מתגורר בדירה בבעלותו/ בדמי מפתח/ בשכירות בדירור ציבורי/ בקיבוץ או במושב/ בדירה של קרוב משפחה מהדרגות הבאות: בן/בת זוג, אב, אם, אח, אחות, סבא, סבתא, נכד, נכדה.

מי לא זכאי לסיוע?

- אדם שבבעלותו יותר מדירה אחת.
- אדם המתגורר בדירה בשכירות חודשית פרטית.
- אדם שמבקש סיוע להרחבת דירה ולבנייה עצמית.
- אדם אשר דירתו הותאמה לפני הגשת הבקשה, אלא אם חלה החמרה במצבו.

מהי הזכאות?

סיוע במימון שינויים או שיפוצים פנימיים וחיצוניים בדירה, החיוניים לתפקוד ולניידות האדם עם המוגבלות בדירה ובדרכי הגישה אליה:

שינויי פנים - הרחבת פתחים והתאמתם לניידות בכיסא גלגלים או במכשירי עזר (הליכונים, פרוטזות וכד'), שינוי במבנה השירותים הסניטאריים.

שינויי חוץ - התאמת דרכי גישה לדירה, כגון שביל גישה, רמפה, מעקות, מעלונים ומשטחי חניה.

איך פונים ולמי?

◀ יש לפנות לעובד שיקום בקופת החולים לצורך הערכת השינויים וקבלת מידע וייעוץ. עובד השיקום יערוך ביקור בית ויכתוב את מפרט התאמת הנגישות בהתאם לצרכים.

◀ יש לפנות לעובד סוציאלי במחלקה למחלות ממושכות במשרד הבריאות - **לשכת הבריאות המחוזית** (לאיתור הלשכה הקרובה למקום המגורים ראו באתר

האינטרנט של משרד הבריאות), ולהגיש בקשה לסיוע באמצעות המסמכים הבאים:

1. טופס 'בקשה לסיוע בשיפור תנאי דיור למוגבלים בניידות'.
2. טופס רפואי תפקודי, חתום על ידי הרופא והאחות במוסד הרפואי שבו מטופל המבקש.
3. במידה והמבקש מתנייד באמצעות כיסא גלגלים - אישור על כך מטעם משרד הבריאות.
4. הערכה פסיכו-סוציאלית - שאותה יערוך העובד הסוציאלי בלשכת הבריאות או עובד סוציאלי בשיקום או ברווחה שבהן הפונה מטופל. ההערכה בודקת את השפעות מצב הדיור על תפקודו האישי, משפחתי, חברתי ושיקומי של הפונה.
5. המלצה על שינויים דרושים - המלצה מטעם המרפא בעיסוק, עובד שיקום או אחות בריאות הציבור, המפרטת את העבודות הנדרשות להתאמת הדירה לצורכי המבקש. ההמלצה תכלול תרשים של המצב הקיים והמצב המומלץ, תוך ציון מיקום הכלים הסניטאריים.
6. הצעת מחיר מעודכנת (עד 3 חודשים) לביצוע העבודות, הכוללת פרטים מזהים של קבלן מורשה, בהתאם לדו"ח ההמלצה לשינויים של המרפא בעיסוק ובאישורו (סעיף 5 לעיל). האחריות למציאת קבלן ופיקוח ישיר על עבודתו מוטלת על המבקש.
7. התחייבות של המבקש שהסיוע ישמש לביצוע השינויים שיאשרו בלבד, והתחייבות קרובי המשפחה כי האדם עם המוגבלות גר בדירתם דרך קבע.
8. מעלון - בבקשה להתקנת מעלון יש לצרף שתי הצעות מחיר מחברות בעלות תו תקן, וכן אישור ממשרד הבריאות על זכאותו של מבקש הסיוע להשתתפות ברכישת כיסא גלגלים.
9. אם השינוי הוא ברשות הרבים (כגון חדר מדרגות בבית משותף) יש לצרף הסכמה של יתר הדיירים והיתר בנייה.
10. במקרה של בניית משטח גישה - יש לצרף חו"ד של נציג המחלקה הטכנית במחוז על תקינות הרמפה.
11. צילומי תעודות זהות של המבקש ובני המשפחה המתגוררים עימו.
12. אישורי הכנסה (של 3 חודשים קודמים לבקשה) של בני המשפחה המתגוררים בדירה, תדפיסי בנק, קצבאות, משכורת/פנסיה וכל הכנסה נוספת.

13. מידע על זכויות במקרקעין של המבקש - אישור מס רכוש הכולל מספר, גוש וחלקה.

14. מסמך מהבנק ובו מפורטים פרטי החשבון של המבקש שאליו יועבר המענק.

איך מטפלים בבקשה?

העובד הסוציאלי מטעם משרד הבריאות יעביר את הבקשה בצירוף המסמכים הנלווים לוועדה הבין-משרדית, המשותפת למשרד הבריאות ולמשרד הבינוי והשיכון.

הוועדה תדון בבקשה ולאחר מכן יקבלו הפונים מכתב המאשר או שולל את זכאותם. זכאים לסיוע יקבלו תעודת זכאות ומכתב המסביר כיצד לממש את זכאותם.

ערעור על החלטת הוועדה - ניתן לערער על החלטת הוועדה באמצעות העובד הסוציאלי בלשכת הבריאות המחוזית.

רשימות

אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון: <http://www.moch.gov.il>

אתר האינטרנט של משרד הבריאות: <http://www.health.gov.il>

22

נגישות

(פרק זה מתייחס להנגשה עבור אנשים עם מוגבלות שכלית)

הנגשה והתאמה

מהי נגישות?

"אפשרות הגעה למקום, תנועה והתמצאות בו, שימוש והנאה משירות, קבלת מידע הניתן או המופק במסגרת מקום או שירות או בקשר אליהם, שימוש במתקניהם והשתתפות בתכניות ובפעילויות המתקיימות בהם, והכול באופן שוויוני, מכובד, עצמאי ובטיחותי
(חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998, סעיף 19 א')

נגישות באה לידי ביטוי בשני היבטים עיקריים:

- א. **התאמה של סביבה/מבנים/תשתיות במונח הפיזי** לשימושם של אנשים בכל רמות התפקוד, כולל אנשים עם מוגבלות שכלית.
- ב. **התאמה של שירות** כך שאנשים עם מוגבלות יוכלו לצרוך אותו וליהנות ממנו כמו כולם, כגון פישוט לשוני.

בפרק זה נתמקד בסעיף ב' - הנגשת שירות.

מהי מטרת ההנגשה?

מטרת ההנגשה היא לאפשר לכל אדם עם מוגבלות לפעול ולהשתלב באופן מלא בכל תחומי החברה. הנגשה תאפשר להגיע לכל מקום, לעבוד בכל תחום, להשתתף בכל פעילות ולקבל כל שירות המגיע לכלל הציבור.

תפיסת הנגישות מתייחסת לכל אדם כאל אדם שלם בעל יכולות, ומטילה על החברה את האחריות להתאים את הסביבה שבה הוא מתפקד למגוון רחב ככל האפשר של

יכולות. כך הסביבה תאפשר לכל האנשים מכל קשת היכולות לתפקד בה בצורה מיטבית, בטוחה ומכובדת.

מהי נגישות קוגניטיבית?

אנשים עם מוגבלות שכלית הם אנשים עם לקות התפתחותית, שבה רמת ההבנה ותפקודו האינטלקטואלי של האדם נמוכים באופן משמעותי בהשוואה לאדם הממוצע. מוגבלות זו באה לידי ביטוי בקושי במיומנויות ובהתנהגות מסתגלת ובקושי במיומנויות חברתיות ומעשיות. מוגבלות זו מקשה על האדם להתמודד עם תהליכי למידה ולתפקד בתקשורת יעילה עם אחרים, לרבות הבנת מידע מורכב, התמצאות בסביבה או הפעלת מכוונות ומכשירים. המוגבלות השכלית כוללת ספקטרום רחב של רמות תפקוד. אנשים עם מוגבלות שכלית נבדלים זה מזה בצרכיהם, באופן התמיכה הדרוש להם וברמת התמיכה הדרושה להם. המוגבלות השכלית עלולה להשפיע במידע ניכרת על מידת העצמאות של האדם ועל תפקודו בחיי היום יום. לחלק ניכר מהאנשים עם מוגבלות שכלית אין יכולת קריאה תפקודית.

התאמות הנגישות לשירות עבור אנשים עם מוגבלות שכלית תבוצענה על פי העקרונות הבאים:

- א. התאמה והנגשה של מתן מידע בפישוט לשוני** - כולל מידע באינטרנט, מערכת עזר לשמיעה במחשב, שימוש בשפת זיבור פשוטה וברורה במענה קולי, הנגשת מידע כתוב בפישוט לשוני תוך שימוש בסמלול (סמלים, תמונות וציורים פשוטים וקלים להבנה), פישוט הרעיונות ואוצר המילים, שימוש במשפטים קצרים.
- ב. התאמות פיזיות במקום שבו ניתן שירות** - התקנת שילוט נגיש ובולט בפישוט לשוני להקלת ההתמצאות במקום, הוספת כריזה קולית, הצטיידות במערכות עזר לשמיעה, הפחתת גירויים ורעש, הפחתת צפיפות, מידע שמחולק ליחידות ומתומצת בשפה פשוטה.
- ג. התאמה והנגשה של נותני השירות והנהלים** - פטור מעמידה בתור, אפשרות להיכנס למקום ציבורי עם מלווה ופטור מתשלום עבור המלווה (ראו פרק 'זכאות להנחות ולפטורים במוסדות שונים') אספקת מידע בעל פה לאנשים המתקשים לצרור מידע כתוב או מוקלט. אפשרות לליווי אנושי, סיוע בשימוש ובהפעלה של מתקנים שונים, אפשרות הקראה או הסבר בשפה פשוטה.

הנגשת מוזיאונים ואתרי פנאי

אקים ישראל בשיתוף המוסד לביטוח לאומי, קרן שלם והמשרד לשירותים חברתיים פיתחו תוכנית ארצית להנגשה קוגניטיבית של מוזיאונים ושל אתרי פנאי. תוכנית זו תהפוך את המוזיאונים ואת אתרי הפנאי למרחב מכליל ונגיש, מרחב המאפשר לקבל את השירות באופן מכבד באופנים שונים: החל מביקור ספונטאני של קבוצה, דרך ביקורי משפחות ועד לביקור עצמאי.

במסגרת התוכנית יפותחו אמצעי הנגשה מגוונים:

1. שימוש במודלים תלת ממדים ורפרודוקציות להמחשת המוצגים (דגמים).
2. הדמיות ממוחשבות/דיגיטליות (משחקי טאץ' ממוחשבים).
3. שימוש בטכנולוגיה של טלפונים חכמים (סיור מונגש בעזרת תוכנות עזר של טלפונים).
4. המחשת יצירות אמנות.
5. פיתוח ערכות הדרכה מותאמות (ערכות להכנת הביקור וערכות לעיבוד חווית הביקור).
6. התווית מסלולי ביקור נגישים, המלווים בשילוט נגיש ובמפה נגישה.

בשלב הראשון תופעל התוכנית כפיילוט בחמשת המוזיאונים הבאים:

1. מוזיאון המעפילים בעתלית
2. עיר דוד בירושלים
3. חירייה בתל אביב
4. מוזיאון ישראל בירושלים
5. מוזיאון המדע בחיפה

מי חייב בנגישות?

החוק קובע כי על כל מקום ציבורי וכל שירות ציבורי להיות נגיש לאנשים עם כל סוגי המוגבלויות:

מקום ציבורי - כל מקום שפתוח לציבור, כגון משרדי ממשלה ורשויות מקומיות, מסעדות ובתי קפה, בתי קולנוע ותיאטראות, אולמות לכינוסים ומרכזי ספורט, בתי חולים ומרפאות, פארקים, בתי מלון, בתי קברות, חופי רחצה ועוד.

שירות ציבורי - כל שירות שניתן לציבור, כגון שירותי בריאות, בידור, חינוך, תיירות, דת, מסחר, שירותי שעת חירום ועוד.

מי אחראי לביצוע ולמימון ההגשות?

הבעלים של מקום או שירות שחייבים בנגישות הוא הגורם האחראי לביצוע התאמות נגישות ואחזקתן. כמו כן יודרכו העובדים במקום על מתן שירות באופן נגיש.

האם ניתן לגבות תשלום מאדם בגין התאמת נגישות עבורו?

אסור לדרוש מאדם עם מוגבלות תשלום עבור התאמת הנגישות המסופקת לו, מעבר לתשלום עבור השירות עצמו.

האם ניתן לדרוש מאדם להציג הוכחה למוגבלותו לצורך קבלת השירות הנגיש?

נותן השירות אינו רשאי לדרוש הוכחה למוגבלותו של האדם, חוץ מאשר בעת מתן שירות ללא המתנה בתור, ופטור מתשלום למלווים עבור כניסה למקום ציבורי, שלגביהם חל הסדר לפיו האדם יציג תעודת נכה מביטוח לאומי (ראו פרק 'זכאות להנחות ולפטורים במוסדות שונים').

התאמות הנגישות תתבצענה בהדרגה ותתפרסנה על פני כמה שנים.

סמל נגישות לאנשים עם מוגבלות שאינה נראית (שכלית, נפשית, תקשורתית ולקויות למידה)

אקים יזמה יצירה של סמל נגישות למוגבלויות שאינן נראות, בדומה לסמלי נגישות קיימים ומוכרים, כגון כיסא הגלגלים המסמל כי המקום מונגש לאנשים עם מוגבלות פיזית. אקים חברה לנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ופנתה גם לארגונים נוספים כדי לגבש סמל שיהיה מקובל על מרבית הארגונים והאנשים.

הסמל נועד להשלים את תקנות הנגישות ולשמש את נותני השירותים השונים (למשל מוזיאונים, בתי מלון, שירותי ספורט ופנאי, עסקים גדולים וקטנים ועוד) ולסמן לציבור הרחב והאנשים עצמם, כי השירות במקום מונגש עבור אנשים עם מוגבלות שאינה נראית.

האנשים עם המוגבלות בחרו בעצמם את הסמל, בסיוע ארגונים המייצגים אנשים עם מוגבלות ובני משפחותיהם והפועלים למענם (אקים, לישמ"ה, אס"י, אנוש, אלו"ט, עוצמה, קווים ומחשבות). אקים והנציבות השיקו את סמל הנגישות החדש ביום הזכויות הבין-לאומי לאנשים עם מוגבלות, בתאריך 3.12.14.

תיאור הסמל ומשמעותו - הסמל הוא דמות ראש של אדם שסביבו מבוך אשר מקשה עליו ומגביל את התמצאותו בסביבה. מטרת הסמל היא להציג כי באמצעות הנגשה נכונה יזכה האדם לשוויון הזדמנויות ויוכל למצוא את דרכו החוצה מן המבוך.

סמל נגישות לאנשים עם מוגבלות
שכלית, נפשית, תקשורתית ולקויות למידה

(משרד פרסום "Y&R ISRAEL" עיצב את הסמל בהתנדבות)

מכון אקים להנגשה קוגניטיבית

מכון אקים להנגשה קוגניטיבית הוקם כדי לאפשר לאנשים עם מוגבלות שכלית לקבל מידע באופן המותאם להם, כך שיוכלו להיות מעורבים יותר בחיים שלהם ולקבל החלטות בעצמם. אנו באקים מאמינים כי הנגשת מידע לאנשים מסייעת לשילובם בחברה וליכולתם ליהנות משירותי הקהילה הסובבת אותם ולהפיק מהם תועלת. הנגשת המידע תורמת להעצמתם, לעצמאותם ולשיפור איכות חייהם. המכון מספק כלים שונים לצורך העברת המסרים, לרבות הנגשה לשונית, פישוט לשוני, התאמת מידע, ביאור לשוני, הנגשה חזותית ועוד.

קהל היעד - אנשים עם מוגבלות שכלית בכל רמות התפקוד. יש לזכור שרק קבוצה קטנה של האנשים עם מוגבלות שכלית יודעים לקרוא ולכן כלים נוספים כמו סרטונים, הנגשה חזותית בתמונות ומצגות, וערכות הדרכה ישמשו אנשים ברמות התפקוד הנמוכות יותר.

ניהול המכון - אנשי מקצוע באקים ישראל ינהלו את המכון ונוסף על כך יועסקו בו אנשים בתחום העריכה הלשונית, עריכה גרפית, עיצוב גרפי וגיבוש סמלול לטקסטים, עריכת סרטונים ועוד. את עבודת המכון ילוו מבחינה מקצועית מנהלי מטה אקים ישראל, שהם בעלי ידע רחב ומגוון בכל תחומי הפעילות הנוגעים לאנשים עם מוגבלות שכלית, כגון: משפט, רפואה, ספורט ואורח חיים פעיל, עבודה סוציאלית קהילתית, תעסוקה, דיור, אומנות ופנאי, משאבי אנוש והדרכה, כספים, דוברות ושיווק בינוי, נגישות ועוד.

העסקת אנשים עם מוגבלות במכון - במכון יועסקו אנשים עם מוגבלות שכלית (בשכר מלא), אשר ישמשו כקבוצות בקרה ומיקוד.

שיתופי פעולה - המכון יפעל בשיתוף פעולה עם ארגונים המעסיקים אנשים עם מוגבלויות, כגון סרטונים שבהם השחקנים והצלמים הם אנשים עם מוגבלויות, וארגונים הפועלים למען אנשים עם מוגבלויות, כגון הספרייה המרכזית לעיוורים ולקויי ראייה.

דוגמאות ליוזמות ופרסומים של אקים בתחום ההנגשה הקוגניטיבית -

- חוברת לבחור לבחירות לכנסת ה-19 וה-20 (שתי חוברות) - ערוכות בפישוט לשוני;
- חוברת ראשונה בסדרה "שום דבר עלינו בלעדינו - מהי מוגבלות שכלית" - ערוכה בפישוט לשוני.
- מידעון אודות מבצע צוק איתן - ערוך בפישוט לשוני.

23

מועדונים חברתיים

מועדונים חברתיים הם שירות פנאי בקהילה המיועד לאנשים עם מוגבלות שכלית מעל גיל 21. המועדונים מופעלים באמצעות גופים ועמותות שונות (ובניהן אקים ישראל) ובשיתוף מחלקת הרווחה ברשות המקומית ובפיקוח האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה. המועדונים פועלים בדרך כלל בשעות אחר הצהריים, הם מציעים מגוון שונה של פעילויות ונועדו לאנשים עם מוגבלות שכלית ברמות שונות, בגילאים שונים. חשוב לציין כי שירות זה איננו מובטח על פי חוק.

מי זכאי?

אדם עם מוגבלות שכלית, בגיל 21 ומעלה, אשר בקרבת מקום מגוריו קיים מועדון שמאפייניו תואמים לצרכיו, לרמתו ולגילו.

מה השירות

- ◀ הפעילות במועדונים היא פעילות פנאי שמטרתה לספק הנאה והעשרה, והיא בעיקר בעלת אופי חברתי וחוגי/הפגתי.
- ◀ רוב המועדונים פועלים 3 פעמים בשבוע בשעות אחה"צ.
- ◀ כחלק ממגמת ההכללה והשילוב בקהילה משלבים יותר ויותר מועדונים בשנים האחרונות פעילות וחוגים במרכזים קהילתיים כגון מתנ"סים, מרכזי ספורט עירוניים וכדומה.
- ◀ בחלק מהמועדונים קיים גם מערך הסעות.

השתתפות הורים בתשלום

התשלום עבור ההשתתפות במועדון משתנה ממועדון למועדון, והוא מסובסד בחלקו על ידי המשפחה ובחלקו על ידי משרד הרווחה והרשות המקומית (בהועדה).

איך פונים ולמי?

לפרטים על המועדון הקרוב למקום המגורים ניתן לפנות למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית או לסניף אקים המקומי (לרשימת סניפי אקים ראה פרק "על אקים ישראל").

24

חקירה ועדות של אנשים עם מוגבלות שכלית

במקרים מסוימים נדרשת המשטרה לחקור אנשים עם מוגבלות שכלית - הן כעדים או כמתלוננים והן כחשודים בביצוע העבירה. 'חוק הליכי חקירה והעדה' קבע הסדרים כדי להתאים את הליכי החקירה ומתן עדות בבית המשפט לצורכיהם המיוחדים של אנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית. פרק זה יעסוק בהסדר הקיים בחוק לגבי חקירה והעדה של אנשים עם מוגבלות שכלית.

על מי חל ההסדר המיוחד?

- ◀ אדם עם מוגבלות נפשית (במדריך זה לא נתייחס להסדר הנוגע לאוכלוסייה זו).
- ◀ אדם עם מוגבלות שכלית, אשר נדרש להיחקר על ידי המשטרה כמתלונן, כעד וכחשוד.
- ◀ "אדם עם מוגבלות שכלית" מוגדר על ידי החוק כאחד מאלה:
 - אדם עם מוגבלות שכלית.
 - אדם עם לקות שכלית אחרת, שבגללה יכולתו להיחקר או למסור עדות מוגבלת.
 - אדם עם הפרעה התפתחותית מורחבת (כולל אוטיזם), שבגללה יכולתו להיחקר או למסור עדות מוגבלת.

הליך החקירה

חקירה על ידי חוקר מיוחד

- ◀ אם אדם עם מוגבלות שכלית נמצא במצב שבו הוא נדרש להיחקר על ידי המשטרה, על השוטר בתחנת המשטרה להפנותו לחוקר מיוחד.

- ◀ "חוקר מיוחד" לצורך הליך זה הוא חוקר בעל אחת מההכשרות הבאות: פסיכולוג, עובד סוציאלי, קרימינולוג קליני או בעל הכשרה בתחום החינוך המיוחד. חוקרים אלה מקבלים הכשרה מיוחדת לחקירת אנשים עם מוגבלות שכלית.
- ◀ הגורם האחראי על החוקרים המיוחדים והכשרתם הוא משרד הרווחה.
- ◀ חוקר משטרה רגיל יכול לבצע את החקירה במקרים דחופים ויוצאי דופן הבאים:
 - כשהדבר נדרש לצורך מניעה של שיבוש חקירה.
 - לצורך מניעה של סכנה לחיי אדם ולשלומו.
 - כדי לאפשר את מעצרו של חשודים נוספים.
 - לצורך גילוי ראיה.

הודעה לאפטרופוס על החקירה

- ◀ אדם עם מוגבלות שכלית יחקר בידי חוקר מיוחד, בידיעת האפטרופוס שלו.
- ◀ ניתן לבצע את החקירה אף בטרם הודיעו לאפטרופוס (יחד עם זאת, ההודעה לאפטרופוס תימסר מוקדם ככל האפשר) במקרים מיוחדים אלה:
 - האדם עם המוגבלות ביקש כי לא תימסר לאפטרופוס הודעה על חקירתו (אלא אם כן הממונה על החקירה החליט, לאחר שהתייעץ עם החוקר המיוחד, להודיע לאפטרופוס משום שטובתו של האדם עם המוגבלות מחייבת זאת).
 - יש קושי להודיע לאפטרופוס והממונה על החקירה החליט, לאחר שהתייעץ עם החוקר המיוחד, כי המתנה ליידוע האפטרופוס עלולה לגרום לאחד מהדברים הבאים: לסכל את חקירת העבירה או לשבשה, לסכל מניעת פשע, ליצור סיכון לחיי אדם או לשלומו, למנוע מעצר חשודים נוספים או למנוע גילוי ראיה.
 - לדעת הממונה על החקירה, לאחר שהתייעץ עם החוקר המיוחד, נכון יהא לבצע את החקירה ללא יידוע האפטרופוס, בשל אחת משתי הסיבות הבאות:
 1. החשוד בביצוע העבירה הוא בן משפחתו של האדם עם המוגבלות השכלית, אפטרופסו או בן משפחתו של האפטרופוס. לכן טובת האדם עם המוגבלות או טובת החקירה (שהיא עצמה לא פוגעת בטובת האדם עם המוגבלות), דורשים את אי יידוע האפטרופוס.

2. בשל חשש לפגיעה בשלומו הגופני או הנפשי של האדם עם המוגבלות השכלית.

בכל המקרים אשר צוינו לעיל, ואשר בהם נחקר האדם ללא ידיעת האפוטרופוס שלו יש להודיע לאפוטרופוס על החקירה ברגע שבו חדל להתקיים הטעם לאי היידוע.

ליווי בחקירה

- ◀ אדם עם מוגבלות שכלית זכאי לבחור אדם שילווה אותו בחקירה ויהיה נוכח בה, אלא אם כן לדעת החוקר המיוחד (מנימוקים שיפורטו בכתב) הדבר עלול לפגוע בחקירה.
- ◀ חוקר מיוחד רשאי להיעזר באיש מקצוע המומחה בתחום המוגבלות של הנחקר, או באדם אחר שעשוי לדעתו לסייע לו בגביית העדות.

תיעוד החקירה

- ◀ חקירת אדם עם מוגבלות תתועד, ככל האפשר, בתיעוד חזותי, תיעוד קולי ותיעוד בכתב.
- ◀ במקרה שבו יוגש כתב אישום נגד האדם עם המוגבלות, הוא זכאי לקבל את תמליל החקירה וכן להאזין ולצפות בקלטת.

נוכחות אדם עם מוגבלות בפעולות חקירה

אם במהלך חקירה מבקשת המשטרה לבצע פעולות שבהן נדרשת נוכחות או השתתפות אדם עם מוגבלות שכלית, יוכל האדם עם המוגבלות השכלית להשתתף או להיות נוכח באותה פעולה, רק בהתאם להוראותיו של חוקר מיוחד.

הליך מתן העדות

אזהרת עד עם מוגבלות שכלית

בית המשפט רשאי שלא להזהיר עד (כי הוא חייב לומר את האמת), במקרים שבהם הוא מגיע למסקנה כי לא ניתן להזהיר את העד, וזה לא יסייע לגילוי האמת, משום שהוא אינו מסוגל להבין את החובה להגיד אמת בגלל מוגבלותו השכלית.

איסור חקירה נגדית ביד הנאשם

קיימת סכנה של השפעה שלילית על יכולתם של אנשים עם מוגבלות שכלית למסור עדות, כשמי שנחשד בפגיעה בהם הוא זה שעורך את החקירה. לפיכך נקבע כי בית המשפט רשאי לאסור על הנאשם לבצע חקירה נגדית. את החקירה הזו יערוך סניגורו של הנאשם. במקרה שבו סירב הנאשם למינוי סניגור, יערוך את החקירה הנגדית "מתווך" אשר הוכשר כחוקר מיוחד.

הסתמכות בבית המשפט על אמירות של אדם עם מוגבלות שכלית במהלך החקירה

כדי להתגבר על פער הזמנים בין החקירה הראשונה לבין העדות בבית המשפט ועל הקשיים לחזור על פרטי העדות, או כאשר העד אינו מסוגל להעיד עקב מוגבלותו, או אם הוא עלול להיפגע עקב כך - ניתן, בתנאים מסוימים, להשתמש בתיעוד החזותי אשר בוצע בחקירה על ידי חוקר מיוחד, במקום העדות בבית-המשפט או בנוסף לה.

התאמת הליך מתן העדות לצרכיו של עד עם מוגבלות שכלית

בית המשפט רשאי להורות על גביית עדותו של אדם עם מוגבלות באחת או יותר מהדרכים הבאות:

- שלא בנוכחות הנאשם, אלא בנוכחות סניגורו.
- כשהעד מאחורי פרגוד.
- כשהעד עם המוגבלות לא ניצב בדוכן העדים.
- כשהשופט ועורכי הדין אינם לבושים במדי משפט.
- בלשכת השופט.
- במקום שאותו יקבע בית המשפט.
- תוך הסתייעות באמצעים של תקשורת חלופית או תקשורת תומכת, לרבות הסתייעות בבני אדם, בעזרים ממוחשבים, בלוחות תקשורת, בתמונות, בסמלים, באותיות או במילים.
- בנוכחות אדם שמלווה את העד ונמצא לצידו.
- תוך הסתייעות ביועץ בזמן ניהול החקירה של העד, כגון הצעת נוסח חליפי לשאלה והתרעה על פגיעה אפשרית בעד.
- בדרך אחרת שאישר בית המשפט ואינה גורמת עיוות דין לנאשם.

25

עמותות וקרנות המעניקות שירותים וסיוע כספי

חשוב לציין כי ישנן עמותות וקרנות נוספות על אלו הכתובות בפרק זה. כמו כן יתכנו שינויים במדיניות התמיכה שמעניקות הקרנות.

קרן אקים

כחלק מפעילויותיה בתחום הסנגור הקהילתי לקידום ושיפור איכות חייהם של אנשים עם מוגבלות שכלית, הקימה אקים ישראל את "קרן אקים" לסיוע למשפחות הנמצאות במצוקה כלכלית שלהן בן משפחה עם מוגבלות שכלית.

סיוע הקרן כולל:

- מימון טיפולים פארא-רפואיים אשר אינם נכללים בסל הבריאות.
- השלמת סכום לטיפול שיניים שאותו נדרשת המשפחה לשלם, כי אינו ממומן על ידי המדינה.
- מימון, התאמה והנגשה פיזית של דירה בהתאם לצרכיו של האדם הנכה עם המוגבלות השכלית (כהשלמה לסיוע שניתן על ידי משרד השיכון).
- סיוע ברכישת ציוד רפואי או ציוד אישי ביתי עבור האדם עם המוגבלות השכלית.
- הנגשה פיזית בבית האפוטרופוס לצורך ביקורים קבועים של האדם עם המוגבלות השכלית המתגורר בדירור חוץ ביתי.

משפחה אשר מעוניינת לקבל סיוע, תפנה לעובד סוציאלי במחלקת הרווחה ברשות המקומית. העובד הסוציאלי אוסף את הבקשות ואת המסמכים הנדרשים ומעביר אותם לאקים ישראל.

תהליך איתור המשפחות

אקים ישראל מפרסמת פעמיים בשנה קולקורא ללשכות הרווחה ברשויות המקומיות להגיש בקשות תמיכה למשפחות נזקקות, שלהן בן משפחה עם מוגבלות שכלית. ועדה מיוחדת הכוללת נציגי ועד העמותה, נציגי הנהלה מקצועית ונציגי ציבור בוחנת את בקשות המשפחות וחלוקת הכספים מתבצעת בהתאם לקריטריונים ברורים הכוללים:

- הוכחת נזקקות כלכלית בהתאם להכנסה חודשית לנפש במשפחה, בדו"ח שחתום על ידי הפונה ועל ידי עובד סוציאלי ממחלקת רווחה ברשות המקומית שבה מתגוררת המשפחה.
- הוכחת מיצוי קבלת סיוע מגורמים אחרים בהתאם לסוג הבקשה, כגון משרד הבריאות, קופת חולים, ביטוח לאומי, משרד השיכון וכיוצ"ב.

תהליך חלוקת הסיוע

ועדת "קרן אקים" דנה בבקשות פעמיים בשנה, וחלוקת כספי הסיוע מתבצעת תוך חודשיים ממועד אישור התמיכה.

תמיכות קרן אקים לסיוע מועברות באופן ישיר לספקים, מהם רוכשים המבקשים את השירות או המוצרים.

וראייטי הינה עמותה הפועלת לרווחת ילדים עם צרכים מיוחדים עד גיל 18.

סיוע העמותה כולל:

טיפולים רפואיים כגון:

- טיפולי שיניים וטיפולים אורתודנטיים, ניתוחי פה ולסת, ניתוחים וטיפולים בחו"ל.
- טיפולים פארארפואיים כגון: ריפוי בעיסוק, פיזיותרפיה, קלינאות תקשורת, רכיבה טיפולית, הידרותרפיה, ריפוי בתנועה, ועוד.
- תמיכה מקצועית: כח עזר סיעודי, סייעות אחה"צ.
- עזרים כגון: כסאות גלגלים, אינסרטים, קלנועיות, ערסלי אמבטיה, כסאות לשירותים, מתקני רחצה ניידים, נעליים אורתופדיות, סקשן חשמלי נייד, משאבות אינסולין, משקפיים טלסקופיים, עדשות מגע, מכשירי שמיעה כולל ציוד נלווה, מחוכים, סדים, עמידונים ומשענות, מכשירי פלט קולי, מחשבים וציוד נלווה, ועוד.

העמותה אינה מעניקה סיוע בנושאים הבאים: סיוע כלכלי למשפחות, הלוואות, מלגות, תשלומים רטרואקטיביים, נפגעי תאונות דרכים, שיפוצים, רכישות של ריהוט דירה ורכב, טיפולים פארא-רפואיים לא קונבנציונאליים, מזון מיוחד ותרופות.

למי פונים?

מחלקת סיוע ותמיכות:

בימים א'-ה' בין השעות 11:00-13:00

בטלפון: 03-6447220

במייל livnat@variety.co.il

אתר העמותה: <http://www.variety.co.il>

איל"ן - איגוד ישראלי לילדים נפגעים (ע"ר)

איל"ן הינה עמותת הפועלת למען ילדים עד גיל 18 עם מוגבלויות פיזיות.

הסיוע כולל:

- סיוע בעזרי לימוד, כמו רכישת מחשב ובתנאי שיש המלצה מקלינאית תקשורת, מרפאה בעיסוק או מורה למחשבים בבית"ס.
 - סיוע ברכישת ציוד פארא-רפואי כגון עגלות, הליכונים, עמידונים, אינסרטים, ומכשור רפואי אחר, כאשר השתתפות איל"ן מהווה השלמה לעזרה שניתנת ע"י משרד הבריאות, ו/או רשויות אחרות כמו שירותי הרווחה ו/או ארגוני מתנדבים אחרים כמו וראייטי וכד'.
 - סיוע ברכישת רכב ראשון לאחר שהומצא אישור המעיד על הסיוע שנותן המוסד לביטוח לאומי.
 - סיוע בטיפולים פארא-רפואיים, מעבר למה שניתן עפ"י חוק וע"י הרשויות הממלכתיות ולאחר המצאת האישורים המתאימים. יש לקבל אישור מאנשי המקצוע הרלוונטיים, על סוג הטיפול שהם נותנים, עלות לשעה, מספר שעות הטיפול שניתנות בפועל ופרטים אישיים של המטפל לצורכי בקרה פנימית וקיום מנהל תקין.
 - סיוע בשעורי עזר והעשרה עפ"י האישורים המתאימים. יש לקבל אישור מאנשי המקצוע הרלוונטיים על סוג השיעור ו/או העשרה, העלות לשעה, מספר השעות שניתנות בפועל ופרטים אישיים של המורה לצורכי בקרה פנימית וקיום מנהל תקין.
- איל"ן איננו מעניק סיוע בטיפולי שיניים, רכישת דירה והחלפת דירה, החלפת רכב, ביגוד והנעלה, רכישת נכסי דלא נייד'.
- כמו כן איל"ן אינו משתתף באחזקת מטפלים (מקומיים או זרים) או בכל הוצאה שוטפת אחרת.

למי פונים?

מרכז איל"ן

רח' י.ל. גורדון 9 תל-אביב 6345800

טלפון: 03-5248141

פקס: 03-5249828

אתר העמותה - <http://www.ilan-israel.co.il>

A series of 20 horizontal lines for writing, starting from the line below the pencil icon and extending to the bottom of the page.

אקים ישראל מסייע לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ולבני משפחותיהם לקבל מידע מקיף על הזכויות והשירותים העומדים לרשותם ועל אפשרותם למצות את הזכויות המגיעות להם.

אקים פועל להכללת האנשים בקהילה, בדיוור, בתעסוקה, בפנאי ובייצוג עצמי של האנשים עם מוגבלות שכלית אשר יפעלו למען עצמם, לצד שמירה על כבוד האדם עם המוגבלות השכלית ועל חירותו.

מדריך 'אקימידע' כולל מידע מקיף ומפורט על הזכויות והשירותים שלהם זכאים אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ובני משפחתו, הן במשרדי הממשלה והן במוסדות הציבור המקומיים. המדריך מנחה אותם שלב אחר שלב מהן הזכויות שהם זכאים לקבל, מהם התנאים למימוש הזכות וכיצד יש לפעול כדי לקבלה, לרבות לאיזה גורם יש להגיש את הבקשה, אופן הגשתה, המסמכים שיש לצרף לבקשה ועוד.

המדריך כולל מידע על המדיניות העדכנית של משרד הרווחה והשירותים החברתיים ושל משרדי ממשלה נוספים, בנושאים רבים הנוגעים לאנשים עם מוגבלות שכלית.

לקבלת המדריך בחינם

פנו אל אקים ישראל בטלפון: 03-7662222
או לסניפי אקים ברחבי הארץ

אקים ישראל רח' פנחס רוזן 69, תל אביב 69410
טל: 03-7662222 | פקס: 03-6470055 | www.akim.org.il
'הורים למען הורים' קו סיוע ותמיכה 1800-399-333
לתרומות: בנק לאומי, סניף רמת החייל 682 ח"ן 700000/93